

ȚARA FAGILOR

Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni
alcătuit de Dumitru Covalciuc

Variantă electronică a almanahului „Țara Fagilor” al românilor nord-bucovineni, dedicată împlinirii în anul 2018, a unui secol de la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, realizat cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Mureș.

Al șaselea volum al almanahului cultural-literar ȚARA FAGILOR (1996) a apărut în îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș și a Fundației Culturale „Vasile Netea” din România.

Redactorul volumului: Mihail Artimon MIRCEA

Coperta: Rodica Vescan

**SOCIETATEA CULTURALĂ „ARBOROASA”
CERNĂUȚI**

ȚARA FAGILOR

**VI
1997**

**Almanah cultural-literar
al românilor nord-bucovineni
alcătuit de
Dumitru Covalciuc,
redactor-șef**

**Cernăuți•Târgu-Mureș
1997**

Îngrijirea și tipărirea Almanahului cultural-literar „Țara Fagilor” se
face sub auspiciile Fundației Culturale „Vasile Netea”,
Târgu-Mureș, România, președinte: Dimitrie Poptămaș

Lectori: Dimitrie Poptămaș
Mariana Ciurca

I.S.B.N. 973-0-00451-X

Coperta: Rodica Vescan

Culegere text și tehnoredactare (1997):

Mariana Solovăstru și Nicoleta Biró

Tiparul (1997): S.C. TIPOMUR S.A.

Copyright© Fundația Culturală „Vasile Netea”

Toate drepturile rezervate

Tehnoredactarea și digitizarea (2018): Alexandru Tcaciuc

Cu gândul la Codrul Cosminului

Apariția celui de-al VI-lea volum din Almanahul cultural-literar al românilor nord-bucovineni corespunde împlinirii a 500 de ani de la strălucita victorie a lui Ștefan al Moldovei asupra oastei polone conduse de Ioan Albert. Nu este singura ripostă istorică pe care Poetul, vizionar și el al plaiurilor bucovinene, o fixa în memorabilele sale versuri: „Eu? îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul.../Și de-aceia tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,/Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,/Dușmănit vei fi de toate, făr' a prinde chiar de veste...” Rememorând lecția voievodului Mircea, gândul ne duce la evenimentul de acum cinci secole.

Parcă văd acei oameni pașnici, autohtoni în vetrele lor, stăpâni ai codrilor seculari pe care i-au brăzdat cu poteci numai de ei știute. Dragostea pentru natură în vatra strămoșească și istețimea nelipsită au fost întotdeauna scut atunci când viața lor atârna în grea cumpănă.

Parcă văd copacii „înflănași”, așa cum îi descrie cronicarul, pregătiți să dea riposta cuvenită vrăjmașului. La prăbușirea lor, au fost strivite cele mai rezistente și strălucitoare armuri cavaleriești și care de luptă. Încă o dată apărarea și-a dovedit puterea de biruință asupra cuceritorului, așa cum avea să se mai repete de multe ori în istoria poporului român.

Au rămas oamenii, râurile, codrii, zilele cu cer senin ori înnourate, aducătoare de belșug, și stejarii seculari care ne readuc în memorie clipele de eroism și sacrificiu. Timpul s-a scurs, orele împlinind zilele... săptămânile... lunile... anotimpurile și așa au trecut... cinci sute de ani, cinci secole... cu răgazurile lor fericite ori triste.

Oare câte generații au acoperit succesiv cinci secole? Momentul este unic. Poate că acesta este și motivul pentru care rememorăm istoria în împliniri, ne pregătim și așteptăm aceste momente chiar dacă adesea planurile noastre sunt zădărnice.

Am văzut de ziua Sfântului Mucenic Dimitrie mulțimea de bucovineni aducând imnuri de laudă Sfântului Neamului românesc - Ștefan cel Mare. Niciodată nu mi-a fost dat să văd atâta încredere în forța divină, atâta disciplină și unitate de voință ca în acea zi. Și dacă Ștefan și-a fixat ctitoria cu hramul Sfântul Dimitrie în cetatea de scaun a Sucevei, în Codrul Cosminului la Hrusăuți - Voloca, românii bucovineni și-au înălțat o semeață catedrală târnosită în ziua memorabilei victorii de acum cinci secole -, 26 octombrie 1997.

Frumos prilej de aducere aminte, întărire în credință, dătătoare de putere și de speranțe în biruință.

Fie simbolul veșnic și aducător de liniște, adevăr, dreptate, împlinire și bunăstare!

*Dimitrie POPTĂMAȘ
Director al Bibliotecii Județene Mureș, Președinte al
Fundației Culturale „Vasile Netea”*

BUCOVINA – în spațiu și timp

Considerațiuni antropogeografice asupra Bucovinei¹

George C. NIMIGEANU

Partea de miazănoapte a Moldovei primise numirea de Bucovina, îndată după 1775, cu scopul de a da impresia, celor care nu cunoșteau pământul locuit de Români, că e un ținut aparte de Moldova. Această numire încetățenită după numirile de bucovine, păduri de fag, existente și în alte părți ale pământului românesc, Fălciu, Hunedoara, ș.a., nu caracterizează îndeajuns această provincie, ca vechea numire de „Țara de Sus”, ce cuprindea actuala Bucovină, partea muntoasă și regiunea până la spinarea mai accentuată a dealurilor din mijlocul Moldovei.

Împărțirea era făcută cu scop administrativ și se baza pe anumite funcțiuni economice, pe circulația de bunuri dintr-o regiune într-alta, venituri, relief, toate conturând această unitate încadrată în aceeași armonie cu celelalte.

Ținând seama de aceste considerațiuni, putem înțelege mai ușor ținutul de nord al Moldovei ca provincie istorică a statului român.

Bucovina, regiune de munte, coline și păduri, străbătută de numeroase râuri, apare din timpuri străvechi ca una din vetrele poporului român. Aici este și patria celor mai bogate legende despre descălecătorii Dragoș și Bogdan, precum și despre Ștefan cel Mare, una din figurile cele mai reprezentative ale neamului legat de cetatea

¹ Apărut în Revista Bucovinei, II, nr. 10/1943.

carpatică. În cursul veacurilor, Bucovina a servit ca loc de refugiu și rezistență în fața năvălitorilor din stepele asiatice, iar datorită spiritului de conservare al autohtonilor, pentru bunurile moștenite, s-au putut păstra elemente de cultură și civilizație străbună, cum rar se întâlnesc în alte părți.

Bucovina este parte integrantă din același spațiu al poporului român. A căuta hotare în acest spațiu, însemnează a forța adevăratul înțeles al faptelor și a separa ceea ce natura însăși a creat armonic și unitar. Cât adevăr cuprinde această constatare s-a văzut, nu numai din hotarul trasat de Austria, ci și din acela impus în 1940, când înaintarea rusească spre apus ajunsese până la apa Siretului, despărțindu-se, în felul acesta, masa românească cu aceleași obiceiuri, tradiții, limbă și credință. Astfel s-a dat mână liberă rușilor de a avea hotar comun cu ungurii, în Carpați, mai ales că noilor vecini le-ar fi convenit politica ungurească din 1918 patronată de evreul Bela Khun. De aceste fapte trebuie ținut seamă, căci cine preconizează un astfel de hotar caută Să dărâme însăși temelia Europei.

Vorbind despre-Bucovina, vedem că ea este continuarea aceluiași pământ românesc, cu aceleași forme sculptate de agenții naturii, cu aceeași populație, care deși a fost copleșită în unele părți de străini, păstrează amintirea de țărani liberi, răzeșii, până la Nistru și Ceremuș, iar coincidența câtorva fapte petrecute în aceste părți scoate în adevărata lumină acea continuitate istorică ce leagă pe om de pământ. În această privință se constată că, începând cu acei locuitori din epoca neolitică, de la care au rămas destule urme pe întreg spațiul locuit astăzi de poporul român, și dacii, continuatorii aceleiași rase neolitice, după cum dovedesc cercetările antropologice, precum și îngrămădirea carpilor, o ramură a dacilor, în această regiune în luptele lor cu Romanii, stăpânirea romană, apoi descălecatul politic al lui Dragoș și Bogdan, existența unei vechi familii voevodale românești în regiunea Șipenițului, ridicarea atâtor biserici și mănăstiri, până astăzi, neamul românesc are o puternică legătură cu pământul pe care-l locuiește și a fost puternic și numeros atât în trecut cât și în prezent.

Bucovina este deci pământ românesc și vatră a poporului daco-roman cu aceeași continuitate istorică și politică.

Dar să analizăm aceste adevăruri, fiecare pe rând.

I. Bucovina prezintă aceleași forme și aspect ca și Moldova. Trei forme de relief, munte, coline și văi, caracterizează Bucovina. Regiunea munților se prezintă sub formă de culmi paralele, numite obcine, orientate NV-SE, descrescând cu cât înaintează spre răsărit. Regiunea este dominată de trei mari obcine, Mestecăniș, Feredeu și Obcina Mare, care la rândul lor se desfac în altele mai mărunte. Între aceste obcine și în afara lor se află depresiuni. Țara Dornelor, Câmpulung, Ceremuș, Rădăuți, Ciudei, adevărate muzee pentru păstrarea patrimoniului străbun. Trecătorile Mestecăniș, Tihuța, Prislop, Putila, Plosca, Șipot, deși mai înalte decât în restul lanțului carpatic, au permis o circulație destul de frecventă în tot cursul veacurilor, contribuind astfel la cimentarea unității românești. Ținutul muntos formează o mare unitate naturală, a obcinelor, ce cuprinde cea mai mare parte din păduri și unde se practică un păstorit din cele mai interesante prin păstrarea unor tradiții străvechi.

Regiunea colinelor, asemenea unei mări învălurate, este continuarea marelui podiș, moldo-basarabeian, unde apele au săpat și au scos în evidență caracterul deluros pentru întregul ținut. Aici se află așezările cele mai dese, una din culturile cele mai intense, locul de intersecție a mai multor linii de circulație. Este ținutul primelor capitale ale Moldovei, Baia, Siret, Suceava, precum și locul mormintelor primilor voievozi. Această regiune, prin aspectul ei deosebit de cea muntoasă, formează o a doua mare regiune naturală, a colinelor.

Văile râurilor, fie că ferestruiesc culmile și colinele, fie că se intercalează între acestea, păstrează ca și întreaga regiune orientarea spre Moldova, iar prin situarea lor fac din Bucovina adevăratul castel de ape al întregului ținut românesc la răsărit de Carpați.

Variația de forme, văile râurilor în lungul cărora se întind salbele de sate, de grădini și ogoare, prezintă Bucovina ca o „veselă grădină” a Moldovei. Aceste fapte încadrează ținutul de Nord al vechii „Țări de Sus” în acea unitate armonică a spiritului etnic al poporului român.

II. Bucovina este una din vetrele poporului român. Urmele preistorice aflate la Siret, Adâncată, Șipeniț, Boian, Cozmeni, Rădăuți, Suceava, ș.a., arată că regiunea a fost locuită încă din

neolitic de rasa de oameni care, ca și în restul Moldovei, ridicau acele „colibe funerare”. Continuatorii acestei rase, dacii, și apoi românii, au populat întregul ținut, după cum arată datele și documentele timpurilor. Cercetările antropologice efectuate asupra românilor arată aceeași continuitate de rasă străveche, din neolitic. Cum între români predomină tipurile cu o pigmentație închisă, statură mijlocie sau deasupra, craniile rotunde (brahicefale) sau alungite (dolicocefale), deci predominanța a două rase, alpină și mediteraneană, dintre care se află în majoritatea populației și în Bucovina. Românii din aceste părți aparțin masei românești din Transilvania și Nordul Moldovei. Acest adevăr reiese și din studiile antropologice ale lui Pittard, Weissbach, Himmel, ș.a. Pe acest fond de rasă străveche s-a putut ridica neamul românesc, având și pe coloniștii romani în alcătuirea sa. Cât despre acest adevăr nu iese locul a insista aici, dar urmele romane s-au aflat și în această regiune, după cum era și firesc. La Siret s-au aflat urme de zidărie romană, aici a și fost sediul unei întregi legiuni; la Putila monezi din timpul aceleiași stăpâniri, iar un val de apărare, în ținutul Hotinului de astăzi.

Dacă de la coloniștii romani a rămas limba ca mai apropiată de graiul țăranilor, apoi de la vechii daci s-a moștenit fondul sufletesc. Jurământul pe soare: „să nu mai văd sfântul soare”, pe care-l întrebuințează locuitorii din aceste părți, aduce aminte de o veche credință a dacilor. Obiceiul de a juca năframa, de a bate leafa, de-a scosul din fântână, capra, practicate astăzi în serile de priveghi la casa mortului, aduce aminte de veselie dacilor la moarte, căci aceștia credeau că din acel moment sufletul a trecut în viața adevărată.

Totuși, ca element exterior, portul este cea mai vădită mărturie despre asemănarea dintre daci și românii de astăzi. Căciula din piele de oaie, cojocul mișos, cămașa de in sau de cânepă, strânsă la mijloc de cingătoare, sunt ca și ale strămoșilor de acum două mii de ani. Motivele de ornamentație, spirale, svastica, soarele, întrebuințate și acum în ceramică, încondeiatul ouălor de Paști, dăltuitul stâlpilor de la case și porți, culorile naturale extrase din anumite plante pentru boitul anumitor obiecte, fac dovada cea mai vădită a unei înlănțuirii între vechii și actualii locuitori ai acestei regiuni.

Bucovina, mai mult decât orișicare provincie istorică a statului român a păstrat nealterate: portul, credința, tradițiile și un vocabular arhaic dintre cele mai interesante. Explicarea acestui fapt se datorește în primul rând reliefului și a unui caracter aparte ce-l au locuitorii din această regiune, de a nu primi ce este străin. Moștenirea din bătrâni trece la ei ca ceva sfânt. Acest fond păstrat încă de la vechii daci și, mai cu seamă de la carpi, acei daci liberi care și-au putut păstra încă mult timp independența după supunerea celorlalți de către romani. Cât de mulți erau acești daci - liberi se vede și prin aceea că Traian luase titlu de „Dacicus”, un alt împărat roman pe cel de „Carpicus”. Nu este lipsit de interes nici faptul că tot în aceste părți Dimitrie Cantemir amintește de anumite privilegii pe care le aveau locuitorii din regiunea Câmpulungului.

Independența carpilor n-a putut dura însă contra cuceritorilor romani, așa că numirea de „Dacia Traiana Felix” își lărgi hotarele peste vechea țară a dacilor. Un popor nou cu o limbă nouă se născuse din contopirea dacilor și legionarilor romani. Acesta era poporul român, căruia i-au fost încredințate hotarele Daciei. Răstimpul ce urmă apoi dezlănțui popoarele stepelor asiatice contra Apusului. Pentru limpezirea spațiului etnic al poporului român urmară acele descălecări din sânul acestui neam, Transilvania. Descălecatul politic al lui Dragoș și Bogdan pe apa Moldovei se efectuase dintr-o țară românească în alta cu aceiași locuitori de o aceeași origine. Ca și la începutul marilor bătălii, taberele se adună, se mișcă pentru a para loviturile; și neamul românesc se pregătea pentru a stăvi în viitor loviturile unor popoare care-i încălcau hotarele. Organizarea adusă prin descălecatul lui Dragoș și Bogdan unise pe toți Românii din aceste părți pentru luptă comună, iar priceperea și vitejia lui Ștefan cel Mare cimentă poporul român în vechile hotare ale Daciei. Ridicarea unor cetăți de apărare, ridicarea mai multor biserici și mănăstiri pentru credința locuitorilor au făcut din acest pământ, adevărat cap de țară. Când Moldova ajunsese la cea mai mare faimă, domnitorul își avea reședința la Suceava.

Faptele înșirate până aici dovedesc îndeajuns că partea de miazănoapte a Moldovei este una din vetrele străbune ale neamului românesc.

III. Bucovina are aceeași continuitate istorică și politică precum și întreg spațiul etnic al poporului român. Ținând seama de întinderea regatului dac și aceea a stăpânirii romane în Dacia, vedem că poporul român s-a consolidat în teritoriul străbun dintre Dunăre, Mare, Tisa, Nistru și Ceremuș. Istoria ce s-a depănat în timpul dacilor și a stăpânirii romane, apoi cea românească, începând cu înfriparea primelor județe cu puteri depline la început, peste valea unui singur râu, unite în fine prin descălecatele politice din Transilvania, prin ridicarea unor voievozi a căror putere în lupte era de temut, a fost și istoria Moldovei de miazănoapte. Descălecatul politic din Maramureș întări elementul românesc contra năvălirilor străine de mai târziu. Consolidarea hotarelor prin luptele duse de Ștefan cel Mare și printr-o politică pricepută fixează drumul spre viitor. La 1775 Austria răpește partea de nord a Moldovei și îi dă numele de Bucovina, dar epoca începând de la această dată și până la 1918 a fost o luptă continuă pentru păstrarea limbii și a credinței strămoșești. Această luptă a oțelit pe Români contra oricăror tendințe de deznaționalizare. Românii au dovedit că limba, credința, tradițiile sunt mai puternice decât orice hotar. Un popor nu se poate deznaționaliza când la fiecare pas îi vorbește trecutul glorios al înaintașilor, căci nu este loc care să nu fie legat printr-o legendă sau istorie de figurile cele mai glorioase ale neamului. Mulțimea mănăstirilor, - în jurul Obcinei Mari, care cu drept cuvânt merită numele de „Sfântul Munte al Românilor”, se află Voronețul, Humorul, Sucevița, Putna, Rădăuți, - apoi mormintele voievozilor n-au putut lăsa în nepăsare pe români. Văzând însă stăpânirea austriacă îndârjirea băștinașilor contra tendințelor ei, a început a înconjura tot felul de așezări streine. Așa se explică unele modificări etnice suferite în această parte. La pătrunderea acestora pe pământul românesc existau sate cu așezăminte de cultură și o populație legată de pământ prin ocupațiunile inerente unui sol destul de bogat, mai ales pe văile râurilor, precum și prin trecut, încât a aduce motive de „vacuum” este vădit tendențios. Se știu datele venirii nu numai ale străinilor de pe pământul românesc, dar și ale tuturor vecinilor. Singuri numai românii n-au înscris în istorie data venirii lor. Ei sunt oamenii locului.

Stabilitatea aceasta se vede și din ocupațiunile lor, agricultura și păstoritul cu pendulările periodice, vara la munte, iarna la șes.

Popularea peste măsură în Bucovina din cauza așezărilor străine a determinat mai târziu un curent de emigrare spre județele Dorohoi, Botoșani, Iași, iar unii au ajuns și mai departe. Acest curent a avut la început un caracter de deplasări în legătură cu muncile sezoniere, apoi unul de așezare statornică. Primul semnal al unei lupte contra elementelor străine s-a dat la 1848, când acestea au cerut pământ. Austria a procedat la o împrăștiere a acestora și astfel s-a ajuns de la vechile slugi de pe moșiile boierilor români, imigrate și nestabile, la o populație statornică. Este dureros însă că aceștia uită că pe pământul românesc au aflat o pâine mai puțin amară decât în țările de unde veneau. Faptele înșirate însă până aici dovedesc că această parte are aceeași continuitate istorică și politică românească.

IV. Interpretarea antropogeografică a Bucovinei se poate face considerând cele enumerate mai sus, iar pentru înțelegerea firească a faptelor dăm în cele ce urmează unele date statistice.

Suprafața Bucovinei este repartizată după altitudine în felul următor: Regiunea peste 1.000 m cuprinde 3.293 km² sau 31,6 % din totalul de 10.441 km², regiunea între 500–1.000 m numără 1.906 km² sau 18,2 %, între 200–500 m se află 4.899,1 km² sau 46,9 % și în fine, sub 200 m numai 340,9 km² sau 3,6 %². De această împărțire depinde și repartiția suprafețelor pentru cultură și desimea populației. Suprafața de 289.519 ha, a ogoarelor este repartizată pe cele cinci județe astfel: Câmpulung 5.074 ha Cernăuți 110.945 ha, Rădăuți 58.049 ha, Storojineț 63.819 ha, Suceava 51.632 ha Se vede că județele care cuprind regiuni muntoase au și o suprafață mai redusă a terenurilor arabile. Între acestea, jud. Câmpulung are cea mai mică suprafață arabilă, există însă și jud. Rădăuți, în plasa Seletin, unde această suprafață cuprinde numai 1626 ha, aici însă, ogoarele se suie la o altitudine de peste 1000 m. Subzistența locuitorilor din regiunile muntoase revine însă din alte ocupațiuni: creșterea vitelor și lucratul în păduri. În județul Câmpulung pădurile cuprind 157.751, deci 35 % din totalul de

² Vezi harta Eduard Fischer, scara 1:150.000 asupra Bucovinei, Cernăuți, 1898.

440.232 ha Regiunea naturală a obcinelor rămâne legată de creșterea vitelor și cea a muncilor în păduri, iar a colinelor de agricultură. Zona dintre acestea este caracterizată prin ocupațiuni mixte și printr-un schimb intens. Proporția dintre terenul arabil și păduri n-a fost și în trecut aceeași. La 1869 terenul arabil cuprindea 260.562 ha, pădurile 476.139 ha, grădini 7846 ha, fânețe 160.293 ha, pășuni 114.785 ha, loc pentru construcție 3.757 ha, neproductiv 25.405 ha³. Mai târziu, la 1898, această repartiție era următoarea: teren arabil 288.351 ha, păduri 451.194 ha, pășuni 132.552 ha, toloci 105.504 ha, poeni 25.039 ha, grădini 8.151 ha, teren pentru clădiri 4.872 ha mlaștini, heleșteie 969 ha, neproductiv 28.529 ha⁴, pe suprafața de teren arabil se cultivau: 67.343 ha, porumb, 41.470 ha, ovăz, 26.958 secară, 26.610 ha orz, 20.266 ha grâu, 2.752 ha hrișcă, 979 ha mei, 890 ha rapiță, 4.456 ha leguminoase, 5.421 ha cânepă, 1842 ha în, 25.472 ha cartofi, 2.219 ha plante furajere, 33.450 trifoi. Considerând numai proporția dintre terenul arabil și păduri, se constată că în timp de 70 de ani, începând de la 1869 și până la 1939, s-au despădurit 35.907 ha, terenul arabil și-a mărit suprafața cu 28.957 ha. Rentabilitatea celor mai multe ogoare însă, câștigate în felul acesta este minimă. În această privință iată producția la ha în regiunea Seletinului: grâu 435 kg, orz 538 kg, secară 418 kg, porumb 450 kg, mazăre 350 kg, cartofi 800 kg, bob 600 kg, sfeclă 8000 kg, textile 165 kg⁵.

Din acestea se vede că omul n-a tras mari foloase prin despădurirea culmilor. În locul pădurilor de odinioară se întind culmi golașe cu ogoare sterpe, căci pe lângă altitudinea mare, s-a mai adăugat și sărăcia solului care la fiecare ploaie este spălat, brazdele sunt mânate la vale cu tot cu semănătură. S-a ajuns astfel ca să se modifice peisajul natural, încât cu drept cuvânt Eminescu a scris:

³ George I. Lahovari, *Material pentru facerea unui dicționar istoric și geografic*. Bulet. Soc. R.R. Geogr., trim. 3 și 4, București 1886.

⁴ Aceste date sunt întrebuițate după Dicționarul Geografic al Bucovinei de Em. Grigorovitza, 1908, date care nu diferă mult de cele ale recensământului din 1889, Terenul arabil este dat în acest dicționar cu 351 ha mai puțin.

⁵ Em. Grigorovitza, *op. cit.*, 28.

„săraca țară de sus
toată faima ți s-a dus
căci acu opt sute ai
numai codru îmi erai”

Pentru a nu se ajunge însă la acea stare de gospodărire bolnavă (Kranke Landwirtschaft), statul a intervenit cu o lege care normalizează tăierea pădurilor. Multe din suprafețele despădurite nu mai sunt bune astăzi nici pentru pășunatul vitelor. Aceasta explică în parte și scăderea păstoritului de odinioară. Din cele peste 200.000 de oi cât număra Bucovina la 1775, s-a ajuns la 1920 numai la 100.190, revenind la 100 locuitori 12 oi⁶. Azi păstoritul a luat mai mult un caracter local, fiind păstrat în forma de altă dată în câteva regiuni muntoase, în regiunea colinelor, suprafețele de pășunat reducându-se, este practicat numai de acele sate cu toloace întinse și lunci. Repartiția pășunilor arată și intensitatea acestei ocupațiuni: jud. Câmpulung 48.018 ha Cernăuți 14.072 ha Rădăuți 34.672 ha, Storojineț 31.041 ha Suceava 9.188 ha La 1930 numărul oilor se repartiza: în Bucovina de Nord 6.990 capete. Bucovina de mijloc 26.200, Bucovina de Sud 17.100, iar în partea de munte 50.280⁷.

Datele de mai sus nu ne spun mare lucru decât atunci când le raportăm la numărul locuitorilor. Adevărata surpriză este repartiția terenului arabil pe cap de locuitor. La 1869 reveneau 0,50 ha la un locuitor, la 1898 numai 0,45 ha, iar la 1939, și mai puțin, 0,32 ha Această creștere peste măsură a populației se vede din tabelul următor:

⁶ Ministerul Industriei și Comerțului. Dicționarul statistic al Bucovinei, pag. VII, București, 1922.

⁷ VI. Kubijovyc; *Das Hirtenleben in der Bukowina. Abhandlungen der geographischen Kommission*, pag. 114, Lemberg, 1935.

Anul	Totalul populației	Densitatea loc. pe km ²
1774	75000	7
1779	116925	11
1786	135494	12
1800	198481	19
1848	377581	36
1851	378536	38
1860	456920	43
1869	511364	40
1875	543915	52
1880	568453	54
1890	642495	61
1900	730195	69
1910	794929	76
1920	811721	78
1930	853009	81
1939	900009	86 ⁸

Explicația acestei creșteri rapide constă în cea mai mare parte nu excedentului natural ci se datorește imigrărilor din Galiția, în timpul cât Bucovina sub dominație austriacă, a stat unită cu această provincie. În 1774, când Austria ocupă Bucovina se aflau pe cei 10.441 m², 14.350 de familii sau 71.750 de suflete, dintre care 52.750 erau români, între aceștia fiind cuprinse și cele 4.890 de suflete de mazili, răzeși și boieri, care toți erau Români: urmau apoi cele 6000 de huțani 9000 de ruteni și 4000 de armeni, evrei, țigani⁹.

⁸ Densitatea populației din acest tabel s-a calculat după statistica din lucrarea lui I.E. Torouțiu: *Poporația și clasele sociale din Bucovina*, pag. 33, București, 1916, apoi după *Dicționarul Statistic al Bucovinei* întocmit pe baza rezultatelor recensământului populației din 28 februarie 1919 al Ministerului Industriei și Comerțului, București, 1922; la 1930 după datele *Recensământului General al populației României* din același an, iar la 1939, considerându-se sporul natural din 1930 până la această dată.

⁹ I. Nistor, *Românii și Rutenii în Bucovina*, pag. 70-71, București, 1915. I.

Considerând sporul natural de 5 ori mai mare decât numărul populației la 1774 și până astăzi, cifra cu care a crescut numărul românilor, atunci trebuie să aflăm și pentru străinii de aici numărul cu care a crescut populația acestora. În acest caz, spre ex. rutenii, ar trebui să reprezinte procentul adevărat de 12 la sută, românii de 73, restul de 15 % s-ar repartiza între huțani, armeni, evrei și țigani.

Faptul că Austria a favorizat tot felul de așezări străine pe pământul Bucovinei este dovedit. La 1779 guvernatorul Galiției, Auersperg, protesta contra acestor emigrări, ca această provincie să nu rămână fără de populație, cerând ca fugarii galițieni să fie extrădați¹⁰. Guvernul austriac însă nu îi oprișe, așa că mulțimea acestor fugari creștea mereu. Aceștia se așezau pe moșiile boierilor români, sau pe lângă satele românești. Aceasta se vede și din faptul că astăzi mai multe sate locuite de ruteni au o parte numită „moldovenească”, care este nu spre periferie ci în centru, dovedind existența vechiului element de baștină „Cuvântarea lui Enzenberg în limba română, adresată locuitorilor de lângă Coțmani precum și înființarea de școale românești la Zastavna și Coțmani pentru copiii români, confirmă pe deplin mărturia lui Budinszky, că la 1783, între Nistru și Prut elementul românesc era încă în vigoare...” „... iar la 1805 contele Bathyáni în călătoria sa prin Bucovina avu prilej să privească o frumoasă horă românească în satul Vășcăuți pe Ceremuș”¹¹. Mulți români au fost deznaționalizați; aceasta se dovedește și astăzi după numele de familii ce poartă unii dintre ruteni, lată câteva. dintre aceste nume: Morțun, Grămăgioară, Lungul, Crețul, Rotar, Cioban, Ciolan, Frățian, Șandru, Nicoară, Țurcan, Precop, ș.a. Afară de acestea s-a mai adăugat la unele nume de familii și terminațiunea -vici, adică fiul lui..., după modelul sârbesc, mai ales că pe scaunul episcopesc de la Cernăuți, s-au perindat câteva fețe bisericești de origine sârbească. De aceea aflăm și nume de acestea: Teodorovici (fiul lui Teodor), Constantinovici, Ștefanovici, Ioanovici, Popovici, Țurcanovici etc.

¹⁰ I. Nistor, *op. cit.*, pag. 64.

¹¹ I. Nistor, *op. cit.*, pag. 116.

Dar au venit nu numai ruteni ci și alte neamuri: evrei, slovaci, germani, armeni, poloni. O statistică școlară ne arată cum a crescut elementul evreiesc în școală.

Anul	Nr. elevilor creștini	Nr. elevilor evrei
1808–1809	15	-
1820–1821	233	1
1830–1831	289	-
1840–1841	382	4
1850–1851	387	24
1860–1861	451	74
1870–1871	432	88 j
1880–1881	432	296
1890–1891	332	323
1900–1901	541	430
1907–1908	232	528 ¹²

În conscripțiunea din anul 1776 se aflau în Cernăuți 112 familii evreiești sau 495 de suflete, la Sadagura 45 familii sau 186 suflete, la Suceava 55 familii sau 218 suflete, la Vijnîța 60 familii sau 208 suflete. Numărul acesta a crescut ca și al celorlalți străini. În 1850 evreii reprezentau 3,82 % din totalul populației, iar la 1880 au ajuns să reprezinte 11,79 %. În acest an erau răspândiți în toate satele afară de 11, așezându-se mai cu seamă în lungul liniilor de comunicații și mai ales la marginea țării¹³.

¹² R. Wurzer: Festschrift zur Hundertjährigen Gedenkefeier der Grundung des Gymnasiums, pag. 274–275, Czernowitz, 1909

¹³ Iată ce scria I. Polek în „Statistik des Judenthums der Bukowina”, pag. 2, Wien 1889: „Die colossale Zunahme der Juden seit dem Jahre 1848 hat zur Folge, das sich der Sturm derselben immer mehr uber das flache Land ergiesst. Ende 1880 gab es in der Bukowina nur 11 Dorfgemeinden, in welchen keine guden vorgefunden wurden. In uberviegender Mehrzahl sind sie in den au Hauptstrassen und den Grenzen des Landes gelegenen Ortschaften angehauft”.

În felul acesta s-a mărit populația Bucovinei, iar din cele 226 sate și 52 cătune, câte număra Bucovina la 1776, la 1930 au ajuns cifra de 341 de sate cu o sumedenie de cătune. În regiunea de munte unele sate au câte 20 de cătune. Densitatea cea mai mare a populației se află pe linia: Zastavna, Cozmeni, Cernăuți, Siret, Suceava, urmează apoi Vijnița, Berhomet, Solea, Rădăuți și în fine Putila, Seletin, Gura-Humorului, Vama, Câmpulung și Dorna. Densitatea populației crește cu cât ne apropiem de regiunea colinară. În raport cu altitudinea este următoarea: peste 1000 m densitatea sub 25 locuitori pe km², între 500–1000 m de 25–50, între 200–500 m densitatea de 50–100, sub 200 m, densitatea de peste 100. Urmează că regiunea colinară este cea mai populată, unde ajunge pe unele văi la 100 locuitori pe km², cum este pe valea Prutului, Siretului și a Sucevii. La contactul dintre munți și coline, pe linia Vijnița-Berhomet-Solca-Rădăuți această densitate prezintă deasemenea cifre însemnate, de 50–100 locuitori pe km². Pe această linie se face și schimbul cel intens cu produsele regiunii muntoase și cele din coline. Pe județe densitatea în 1930 era: Câmpulung cu 40,5; Cernăuți 172,3; Rădăuți 68,6; Storojineț 63,9; Suceava 93,1¹⁴. Această densitate impune și anumite tipuri de așezări. Pe linia de mare densitate se află cele mai multe sate de tip adunat și compact: Cuciurul Mare, Voloca, Cozmin, Cerepcăuți, Tereblecea, Volcineț, Calafindești, Grănicești, Satu-Mare, Milișăuți, Dărmănești, Pătrăuți. Acest tip de sate se păstrează însă și pe linia de contact între munte și coline: Berhomet, Lucavăț, Bănila Moldovenească, Straja, Vicovele, Putna, Marginea, iar mai depărtate de acestea: Ilișești și Arbore. Acest tip de așezare se află și pe unele văi din munte: Sadova, Fundul Moldovei, Stulpicani, Șipotele Sucevii. A trasa o graniță a acestui tip, însemnează a ocoli o mulțime de alte așezări, căci este destul de inegal răspândit. Rămâne totuși stabilit că în număr mai mare se află pe cele două linii de maximă densitate. Tipul răsfirat se află în majoritatea cazurilor tot în regiunea colinară, iar cel răspândit, de regulă, în cea muntoasă.

¹⁴ Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România, pag. XXXVIII, București, 1932.

Toate aceste tipuri de așezări se întretaies între ele, e greu a duce precis o linie de despărțire. Multe arată o vădită tendință de adunare, așa că în scurt timp ele își schimbă clasificarea. Din așezările compacte și adunate au roit altele care și ele au devenit adunate. Acest fenomen se observă deopotrivă atât în regiunea de coline cât și cea de munte. În regiunea de munte unele sate au între 10–20 de cătune roite toate din satul-vatră. Aceste așezări roite însă se stabilesc mai sus, de regulă acolo unde este loc de stână sau de pășunat vitele. Cităm cazul satului Răstoace care are 20 de cătune care sunt cu atât mai noi cu cât sunt mai sus. De regulă, ultimul a roit cel din apropiere, totuși locuitorii din satul-vatră nu mai au loc de casă, se urcă acolo unde își au proprietatea. În asemenea sat, cu un așa mare număr de cătune, ești surprins, când întrebi de numărul locuitorilor și vezi un așa mic număr de gospodării în vatra-satului, căci aceste cătune se află între 5–20 case depărtate de satul de care aparțin. Această resfirare peste măsură a populației își are destule inconveniente, mai ales că, în majoritatea lor, nu se află școli, ele fiind destul de mici, 100–3000 locuitori, uneori și mai mari. Cei mai mulți copii în timpul nefavorabil nu pot urma cursurile etc.

În ceea ce privește așezările urbane, ele domină căile de comunicații, ce se întind în lungul văilor. În Bucovina există trei tipuri de orașe, după așezarea lor, în regiunea colinară, cea dintre munte și coline și în munte. Cele mai mari din regiunea colinară: Cernăuții, Cozmenii, Zastavna, Siret Suceava, cele din a doua categorie: Vijnița, Berhomet, Rădăuți, apoi de munte: Putila, Seletin, Vama, Gura-Humorului, Câmpulung și Dorna. În aceste puncte este concentrată întreaga industrie a Bucovinei. Orașele de munte se caracterizează prin industria forestieră și produsele animale, cele din coline prin produse agricole. Zonele de aprovizionare ale orașelor tind spre o mărire a lor, de aceea economia satelor se îndreaptă din ce în ce mai mult spre aceste centre, care au început a deveni și un fel de pompe aspiratoare pentru surplusul populației satelor. Repartiția industriilor din România arată numai în Bucovina și Banat cel mai mare număr pe cap de locuitor:

În Bucovina la 100 locuitori revin 1,9 industrii, iar repartizate pe cele cinci județe sunt: 2011 în Câmpulung, 6124 Cernăuți, 3124 Rădăuți, 2698 Storojineț, 2003 Suceava¹⁵.

Îndreptarea elementului rural spre centrele urbane se face pe o scară destul de întinsă, multe din acestea însă părăsesc orașul îndată ce și-au putut cumpăra o bucată de pământ unde să-și întemeieze gospodăria. Rămâne în oraș numai un procent mic de elemente venite de la țară. Meseriașii de regulă rămân, se reîntorc lucrătorii. Iubirea pentru brazdă o dovedește și zicătoarea: „cine rămâne în oraș, n-are la ce se întoarce acasă”. Din aceasta se vede că românul a fost tot timpul legat de agricultură care a fost ocupația sa principală. Bogăția de unelte în agricultură dovedește și o veche civilizație. Plugul, carul cu osii de lemn, cosorul, buhaiul (un fel de gânj legat la coasă care să răstoarne brazdele drept), poloboacele din paie, oalele din lut, în care se țin grânele și diferite semințe, susțin afirmația de mai sus. Nu numai în agricultură, ci și în alte ocupațiuni instrumentarul românilor este mult mai abundent decât al tuturor străinilor. Multe din aceste instrumente precum și confecționarea acestora au fost împrumutate de la români iar azi trec drept bun al altora. Așa bunăoară, V. Sicinskyj vorbind despre „arta ucraineană” reproduce unele motive din Carpați, de la huțani¹⁶, în loc să arate arta ucraineană din regiunea adevărată a ucrainenilor. Știm că huțanii au destule unelte și tot atâtea motive de ornamentație, dar aceștia au la bază un vechi element românesc, așa că e mai firesc să aleagă motive de la ucraineni.

Instrumentarul atât de bogat în industria casnică la români întrece orice așteptare: vârtejul pentru sucit cânepa, potricala pentru găurit, stativele (războiul), urzitorul, rășchitorul etc. și numărul acestora numai în industria textilă trece de 100. Toate acestea au forme destul de variate și frumos ornamentate. Nu numai în industria casnică, ci și în felul cum știu Românii să-și clădească locuințele, diferă de a celorlalți.

¹⁵ Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România, pag. XIV, București, 1932

¹⁶ V. Sicinskyj: *Ukranische Volkskunst*. (In: Deutsche Monat. shefte Sept.-Okt.-Nov.), 1942, pag. 104-118, Leipzig, 1942.

Casa în cheutori, acoperișul de șindrilă sau paie, are o formă care se află mai cu seamă la români. Străinii au imitat și atei. Dacă românul a așezat pe casă forma unui porumbel, aceasta înseamnă că el are o anumită credință, pe care străinul nu știe ce legătură și ce interpretare să-i dea. Întrebat răspunde că „e mai frumos așa”, altceva însă nu știe să spună.

Tipurile de case se deosebesc de ale străinilor. Casa de tip vechi cu o tindă și o cameră deoparte și „casa cea nouă” de altă, cu încuietoare de lemn „broască cu cârlig”, cu fumare în acoperiș, se mai păstrează la munte și în anumite sate din regiunea colinelor. Tipul de casă cu pridvor este răspândit în regiunea dintre coline și munte, rămâne tipul dealurilor mai înalte, iar casa cu prispă în regiunea de coline.

Variația de relief și vegetație a îmbogățit și spiritul locuitorilor români, lată cât de plastic se vede relieful Bucovinei dintr-o poezie populară, culeasă de prof. T. Cantemir, în regiunea Humorului:

„Colo'n deal între homoară
Vin trei care cu pohoară
Și tot suie și coboară”.

Mulțimea obiceiurilor și credințelor românești arată o înlănțuire cu mediul în care au trăit aceștia. Un obicei frumos practicat și astăzi la strânsul recoltei este că plugarul când ia ultimul snop de pe ogor îl împrăștie în vânt, zicând „vouă păsări și șoareci, voi, care n-ați semănat și n-ați arat, dar cu mine nu aveți nimic”.

Influența mediului se dovedește și în arta populației românești. Moștenirea din străbuni de a sculpta în lemn diferite motive geometrice, spirala, svastica, soarele, se vede pe stâlpii de la case și porți, apoi pe cusăturile „cămășilor cu alțițe și pui”, pe vasele de lut. La această artă s-a ajuns numai printr-o îndelungată răbdare și numai la popoarele sedentare, nu și la cele care-și schimbă locul, trecând din mediu în mediu. Locuitorii de la munte au avut la îndemână materialul necesar pentru aceasta și acest spirit cizelat din generație în generație a ajuns astăzi la adevărate opere. Imaginația bogată a românului a izvodit tot felul de ființe cu puteri supranaturale care apar în povești.

Cele enumerate până aici dovedesc că civilizația și cultura dezvoltată în aceste regiuni au conturat acel cerc carpatic. Acesta s-a dezvoltat din vechea civilizație și cultură dacă și a fost răspândit peste tot spațiul locuit de daci și apoi de români. Popoarele care au venit mai târziu, au împrumutat de la aceștia elemente de cultură și civilizație. Când vrei să faci agricultură, trebuie să ai plug și sapă; dacă n-ai, împrumuți de la vecini. Dacă n-ai avut niciodată plug, întrebi cum se cheamă și ai împrumutat și denumirea. În felul acesta, popoarele nou venite, au părăsit un cerc cultural, au venit în altul, în alt mediu și au determinat un subcerc cultural (cu elemente vechi din primul și cu elemente noi din ultimul). Locuitorii acestui fel de subcerc cultural au primit o notă aparte și au format cu timpul și un grup etnic deosebit de ce-l din care s-au desprins. Așa și străinii au împrumutat o mulțime de elemente de cultură și civilizație de la români, elemente pe care astăzi le neagă că ar fi străine. Au modelat și numele după graiul lor, încât e foarte greu să le mai recunoască proveniența.

În concluzie, Bucovina cu variația de relief, cu râurile, vegetația, populația ei, este legată de armonia unității spațiului carpatic. Ea este una din vetrele străbune unde s-au păstrat cele mai prețioase amintiri ale istoriei românești. Infiltrarea străină din Galiția a deznăționalizat pe mulți băștinași, care astăzi mai poartă doar numele românesc de altă dată. Populația mărindu-și numărul peste măsură, din cauza acestor infiltrări, a determinat și unele migrații românești spre Moldova. Densitatea populației se înșiră 'pe trei linii mai principate: I. Cernăuți-Suceava, II. Vijnîța-Rădăuți, III. Putila-Seletin-Câmpulung-Dorna.

Subzistența locuitorilor provine din agricultură, creșterea vitelor și industrii. Așezările cele mai numeroase sunt de tip răsărit cu tendință spre adunare, cele compacte și adunate rămân pe linia de maximă densitate, cele răspândite în regiunea de munte.

Mediul atât de variat a înzestrat populația băștinașă cu spirit dezvoltat, după cum dovedește mulțimea motivelor în cusături, sculptură, ș.a. Aceasta presupune o mare stabilitate; de aceea nu e de mirare că a putut păstra patrimoniul străbun, iar Bucovina nu va înceta niciodată de a fi socotită una din vetrele poporului legat de cetatea carpatică.

Structura proprietății funciare a ținutului Cernăuți la 1774

Constantin UNGUREANU *doctor în istorie*

În contextul crizei orientale din anii 1768–1774 Imperiul habsburgic a ocupat partea de nord-vest a Moldovei, motivând această anexare prin necesitatea de a obține o legătură mai convenabilă între Transilvania și Galiția. Anul 1774 a constituit un moment de cotitură pentru dezvoltarea ulterioară a provinciei ce avea să fie denumită Bucovina în ansamblu, și pentru ținutul Cernăuți în special. Una din consecințele cele mai nefaste ale acestui rapt teritorial a fost modificarea treptată a structurii etnice a populației. De aceea, este foarte important de apreciat cât mai exact care era situația reală în nord-vestul Moldovei în preajma anexării acestui teritoriu de către Austria.

Ținutul Cernăuți a constituit până în anul 1774 o unitate administrativ-teritorială similară cu alte ținuturi din Țara Moldovei. Situat în extremitatea nord-vestică a țării, acest ținut de margine la est, în zona dintre Prut și Nistru, se învecina cu ținutul Hotin, transformat în 1715 în raia turcească, la sud - cu ținutul Suceava și parțial cu ținuturile Dorohoi și Câmpulung-Cernăuți, iar apele râurilor Ceremuș, Colacin și Nistru formau hotarul dinspre miazănoapte dintre Moldova (respectiv ținutul Cernăuți) și Galiția.

Pentru cercetarea istoriei Moldovei din secolul al XVIII-lea o valoare deosebită prezintă materialele recensămintelor rusești din anii 1772–1773 și 1774¹, care conțin informații prețioase referitoare la populație, istoria socială, economică și politică a țării de atunci. Componenta numerică a populației Moldovei conform acestor recensăminte a fost studiată detaliat de P. Dmitriev într-o monografie special dedicată acestei probleme².

¹ *Moldova în epoca feudalismului* (MEF), vol. VII, Partea I, II, Chișinău, 1975.

² Dmitriev P.G., *Narodonaselenie Moldavii* (Po materialam perepisei 1772-1773, 1774–1803 gg.), Chișinău, 1973.

Potrivit calculelor lui P. Dmitriev, Austria a anexat în 1774 în întregime ținutul Câmpulung-Cernăuți (1.982 km²), 92,5 % din ținutul Câmpulung-Suceava (2.235 km²), 88,0 % din ținutul Cernăuți (2.297 km²) și 50,2 % din ținutul Suceava (3.968 km²), adică un teritoriu de 10.482 km² sau 14,9 % din teritoriul Moldovei³. Conform datelor recensămintelor rusești din 1772–1774, pe acest teritoriu existau 14489 case, în care locuiau cea 72.500 locuitori, ceea ce constituie 14,6 % din populația totală a Principatului Moldova⁴.

Ținutul Cernăuți avea o suprafață de 2612 km² și era împărțit în patru ocoale⁵: ocolul Târgului cu 30 de așezări; ocolul Prutului de Jos cu 35 de sate (inclusiv Sadagura); ocolul Nistrului cu 35 de așezări; ocolul Ceremușului cu 21 de așezări (vezi tabelele din anexă).

Recensământul din 1772–1773 a înregistrat în ținutul Cernăuți 120 de localități cu 6608 case⁶, iar cel din anul 1774–120 de sate cu 7434 case⁷. Totodată satele Clivești, Samsoneni, Voloca pe Ceremuș, Berejnița și Herța au fost înregistrate numai în primul recensământ⁸, iar satele Lucaceni, Țopeni, Pârâul Negru, Luca și Fundul Herței - numai în recensământul din 1774⁹. În materialele catagrafiei pentru anul 1774 a fost indicat de două ori satul Godinești¹⁰, fiind vorba în realitate despre satele Godinești și Mogoșești. În aceste materiale lipsesc date despre satul Sadagura, care a fost întemeiat în 1770 de baronul Gartenberg. În perioada 1771–1774 la Sadagura a funcționat o monetărie care servea armata rusă și la care lucrau specialiști germani și evrei. La intrarea trupelor austriece monetăria era deja desființată¹¹.

³ Ibidem, p. 39.

⁴ Ibidem, p. 39.

⁵ Ibidem, p. 85.

⁶ Ibidem, p. 64.

⁷ Ibidem, p. 64.

⁸ MEF, p. 118, 121, 126-128.

⁹ Ibidem, p. 393, 397, 416, 425, 435.

¹⁰ Ibidem, p. 388, 390.

¹¹ Ungureanu Constantin, *Colonizarea populației germane în Bucovina, în „Codrul Cosminului”, serie nouă, nr. 2(12), Suceava, 1996, p. 211.*

Conform recensământului austriac al lui Spleny, la Sadagura locuiau atunci 179 familii de țărani, 1 preot¹², și 22 familii (103 persoane) evreești¹³.

În urma unor calcule detaliate, în care s-a ținut cont și de populația satelor ce au fost înregistrate doar o singură dată, P. Dmitriev ajunge la concluzia că în 1774 în ținutul Cernăuți existau 8093 case, locuite de cea 40.465 persoane, densitatea fiind de 15,5 oameni pe un kilometru pătrat, cea mai mare din întreaga Moldovă¹⁴. De asemenea, el constată că 20 de sate din ținutul Cernăuți cu o suprafață de 315 km², în care existau 940 case (cea 4700 locuitori), au rămas după anul 1774 în Moldova¹⁵. Mai târziu pe acest teritoriu s-a format ținutul Herța.

În realitate în Moldova au rămas doar 17 sate din ținutul Cernăuți (16 sate din tabelul nr. I a + satul Herța), precum și părți din satele Mamornița și Lucovița, care după încheierea convenției de la Balamutca din 2 iulie 1776 au nimerit pe hotar și au fost dezmembrate. Important este de menționat că satele Mamornița și Lucovița, rămase la Moldova, și-au păstrat până în prezent caracterul românesc, în timp ce părțile lor înglobate de Austria treptat s-au ucrainizat¹⁶. De asemenea, recensământul rusesc din 1774 a înregistrat în 16 sate din zona Herței numai 628 case locuite și un număr foarte mare de case pustii - 118¹⁷.

Materialele recensămintelor populației Moldovei din anii 1772–1773 și 1774 au trezit un interes deosebit în ultimul timp, fiindcă oferă științei istorice noi posibilități de investigare a diferitelor aspecte ale trecutului Moldovei medievale. Analiza

¹² Polek J., *Ostschaftsverzeichnis der Bukowina aus dem Jahre 1775*, în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum” (JBLM), Czernowitz, 1/1893, p. 30–39.

¹³ Polek J., *Statistik des Judenthums in der Bukowina*, în „Statistische Monatschrift”(SM), Wien, 15/1889, p. 257.

¹⁴ Dmitriev P.G., *op. cit.*, p. 68, 85.

¹⁵ Ibidem, p. 72.

¹⁶ Statistică, date selectate și prezentate de Ion Popescu, în almanahul cultural-literar „Țara Fagilor”, Cernăuți - Târgu-Mureș, 1993, p. 53, 58.

¹⁷ MEF, p. 385-394.

antroponimică a materialelor acestei catagrafii a permis aprecierea mult mai reală și mai obiectivă a componenței naționale a populației Bucovinei la momentul anexării ei de către Austria¹⁸. Nu mă voi opri asupra analizei acestui aspect al problemei, ci voi încerca să reconstitui structura proprietății funciare de atunci a ținutului Cernăuți.

În materialele recensămintelor sunt indicați proprietarii tuturor satelor din acest ținut, ceea ce ne permite să constatăm că pe atunci existau mai multe tipuri de proprietate: domnească, boierească, mănăstirească, răzășească, a episcopiei, a mazililor. Structura proprietății funciare reflectă nu numai situația proprietarilor, dar și orânduirea socială și politică a întregii societăți medievale. Proprietatea funciară nu era repartizată uniform între boieri și mănăstiri; existau proprietari mari, cărora le aparțineau câteva sate, iar alții dispuneau numai de câte o parte din vreun sat. Mai exista pe atunci și proprietatea răzășească, specifică pentru Moldova. Răzeșii lucrau împreună pământul, fără să cunoască cota parte a fiecăruia, iar pământul era transmis prin moștenire urmașilor satului. Trebuie de menționat faptul că în recensăminte sunt consemnați numai proprietarii satelor și nu este arătată suprafața pământului acestor proprietăți, cu toate că pe atunci existau în Moldova (mai puțin în ținutul Cernăuți) încă multe pământuri nefolosite. Am constatat, de asemenea, că în acest ținut existau sate pentru care erau indicați diferiți proprietari în anii 1772–1773 și 1774. Din cauza acestor inexactități este posibilă reconstituirea doar cu aproximație a structurii proprietății funciare a ținutului Cernăuți de atunci.

În cele ce urmează voi încerca să analizez fiecare tip de proprietate, consemnat în anul 1774 în ținutul Cernăuți.

1. *Proprietatea domnească.* Domeniile aflate la dispoziția nemijlocită a domnitorilor erau la început mult mai întinse și din venitul lor erau întreținute instituțiile de stat. Treptat, acest domeniu s-a redus, datorită vânzărilor și donațiilor făcute boierilor și instituțiilor ecleziastice. La început, orașele au avut o situație privilegiată.

¹⁸ Țugu Pavel, *Populația Bucovinei între anii 1772–1774*, în „Academica”, București, 1992, nr. 4-5.

Ele aveau dreptul să-și aleagă organe administrative locale. Fiecare membru al comunității urbane se bucura de libertate personală și în mare parte era ferit de abuzurile marilor dregători de stat. Mai târziu domnii au dispus și mai apoi au considerat că și centrele urbane făceau parte din domeniul domnesc. Rezultatul unei asemenea atitudini a fost înglobarea orașelor și a hotarelor lor în noua unitate administrativă, care a cuprins toate terenurile și satele nedonate boierilor și mănăstirilor¹⁹.

Recensământul din 1774 constata că târgul Cernăuți și satele Roșa și Horecea (acum suburbii ale orașului) aparțineau domeniului domnesc²⁰. Pavel Blaj consideră că și târgul Vijnița de pe Ceremuș aparținea domniei²¹. Recensământul din 1774 nu indică, însă, proprietarul acestui târg²², iar după datele catagrafiei din 1772–1773, această localitate aparținea vistierului Ion Cantacuzino și vornicului Sturza²³.

Principalul dregător al puterii centrale din ținut era starostele. Din materialele catagrafiei amintite aflăm că originalul recensământului pentru ținutul Cernăuți a fost semnat de starostele paharnic L'Imbault, starostele Mie Herescu și a fost tradus de Dmitrie Pepon (alt exemplar a fost tradus de căpitanul Iurev)²⁴.

La Cernăuți și în satul Roșa locuiau majoritatea slujitorilor starostești. În târg erau 26 familii de slujitori îmblători, 79 familii de slujitori numiți bărani și 16 familii de arnăuți. Pentru satul Roșa recensământul menționează existența a 14 bărani, 3 arnăuți, 6 îmblători și a 7 călărași²⁵.

¹⁹ Grigoraș N., *Instituții feudale din Moldova. I. Organizarea de stat până la mijlocul sec. al XVIII-lea*, București, 1971, p. 23.

²⁰ MEF, p. 370-375, 385.

²¹ Blaj Pavel, *Structura populației ținutului Cernăuți la recensământul rusc din iunie 1774*, în „Suceava” - Anuarul Muzeului Bucovinei, XXI, 1994, p. 203.

²² MEF, p. 456.

²³ Ibidem, p. 130.

²⁴ Ibidem, p. 130.

²⁵ Ibidem, p. 370-375.

Potrivit recensământului lui Spleny, în 1775 în Cernăuți locuiau 2 boieri, 4 mazili, 10 preoți, 18 îmblători, 18 arnăuți, 78 bărani, 48 țărani și 112 evrei, în total 290 de familii²⁶.

2. *Proprietatea mănăstirească.* La anexarea Bucovinei de către Austria pe acest teritoriu se aflau vestitele mănăstiri Putna, Sucevița, Moldovița, Voroneț, Humor, Dragomirna, Sf. Ilie, ctitorii domnești care aveau în stăpânirea lor numeroase moșii, păduri și munți și cuprindeau mai mult de jumătate din arealul Bucovinei. Principala mănăstire a ținutului Cernăuți se afla la Horecea, în care atunci locuiau și 20 de călugări²⁷.

Numărul moșiilor mănăstirești din ținutul Cernăuți era mai mic decât în sudul Bucovinei și majoritatea se aflau în jurul târgului (vezi harta din anexă). Din materialele recensământului din 1774 reiese că 7 sate aparțineau mănăstirii Putna, dintre care 6 se aflau la sud de Cernăuți; moșiile Hreățca și Șerăuți țineau de mănăstirea Sf. Spiridon; Toporăuți și Jucica - de mănăstirea Barnovschi; Rarancea - de mănăstirea Slatina; Dracinița - de mănăstirea Probota; Plesnita - de mănăstirea Sucevița; satele Pilipăuți, Mămăiești și Sl. Mitcău - de Schitul din Țara Leșească. Pentru satul Borăuți nu este indicată denumirea mănăstirii.

Nu coincid informațiile pentru satele Stăuceni și Banifa de Sus. Potrivit recensământului din 1772–1773, satul Stăuceni aparținea paharnicesei Pașcanița, iar Banila de Sus - mănăstirii Sf. Spiridon și unor răzeși²⁸, în timp ce după materialele catagrafiei din 1774 satul Stăuceni aparținea mănăstirii Putna, iar Banila de Sus era moșie răzășească²⁹. Așadar, ambele recensăminte au constatat 18 moșii mănăstirești în ținutul Cernăuți, ținându-se cont și de inexactitățile la satele Stăuceni și Banila de Sus.

Pe toate moșiile mănăstirești au fost înregistrați numai țărani birnici, preoți, dascăli, văduve și un număr mic de scutelnici.

²⁶ Polek J., Ortschaftsverzeichnis...1/1893, p. 30.

²⁷ Ibidem, p. 40.

²⁸ MEF, p. 125, 128.

²⁹ Ibidem, p. 380, 387.

Numai în satele Molodia și Hreățca 92 și, respectiv, 38 erau poștași la stațiile din Cernăuți și Molnița³⁰, iar la Corovia toți cei 34 capi de familie erau scutelnici (inclusiv 13 ai starostelui Herescu, 9 ai paharnicului Sturza, 3 ai mănăstirii Putna, 3 ai paharnicului L'Imbault etc.)³¹ În același timp, nici pe o moșie mănăstirească n-au fost înregistrați mazili, ruptași sau șleahtici. Aceasta ne dovedește că și după structura socială a populației exista o diferență între satele cu diferite tipuri de proprietate.

După ce Bucovina a fost ocupată, autoritățile habsburgice au promis că vor respecta statu-quo-ul tradițional al noii provincii. Aceste promisiuni au fost încălcate încă în perioada administrației militare, când a fost impusă reforma bisericească și au fost secularizate averile mănăstirilor. În anul 1783 a fost desființată vechea Episcopie de Rădăuți, iar biserica ortodoxă din Bucovina a fost supusă Mitropoliei din Karlowitz. Numărul mănăstirilor a fost redus la 3 (Putna, Sucevița și Dragomirna). Pe baza moșiilor mănăstirești și averilor bisericești a fost constituit Fondul religionar. Din moșiile mănăstirești existente pe teritoriul ținutului Cernăuți a fost creat domeniul Fondului bisericesc Cuciurul Mare și domeniul Fondului cameral Jucica. Astfel, toate averile mobile și imobile ale mănăstirilor, care au fost adunate timp de secole de către credincioșii ortodocși, au nimerit în mâinile statului austriac.

3. *Proprietatea episcopiei.* În ținutul Cernăuți, în împrejurimile Coțmanilor, existau și câteva sate care aparțineau Episcopiei de Rădăuți. Potrivit recensământului din 1774, de această episcopie țineau satele Coțmani, Lașchiuca, Suhoverha, Clivodin, Davidești, Havrilești și parțial satul Viteleuca³², iar după datele catagrafiei din 1772–1773, la aceste sate se mai adăugau și Cliveștii³³, neînregistrat în 1774. În toate satele acestea au fost înregistrați numai țărani birnici, iar la Coțmani mai erau și 8 scutelnici ai poroșnicului Ignat Petrovici³⁴.

³⁰ Ibidem, p. 380, 387.

³¹ Ibidem, p. 380.

³² Ibidem, p. 407-411.

³³ Ibidem, p. 121.

³⁴ Ibidem, p. 409.

Când s-a înfăptuit reforma bisericească, au fost secularizate și moșiile episcopale de la Coțmani. Episcopul Dositei Herescu, care era frate cu Ilie Herescu, starostele ținutului Cernăuți, a fost nevoit să cedeze aceste moșii. La 11 aprilie 1783, în timpul unei ceremonii, aceste sate au fost luate în primire de către guvernatorul Enzenberg³⁵ și din averile acestora a fost creat domeniul Coțmani al Fondului bisericesc.

4. *Proprietatea boierească.* Pe tot parcursul epocii medievale puterea economică și politică a boierilor a depins direct de proprietățile lor funciare. Deși proprietatea funciară boierească a devenit ereditară, totuși ea a continuat să fie condiționată de îndeplinirea următoarelor obligații: participarea la campaniile militare, susținerea fără rezerve a tuturor actelor domnești de politică internă și externă³⁶. Boierii au luptat pentru desființarea caracterului condiționat al proprietății funciare, iar domnii au căutat să-și mențină dreptul de a confisca moșiile în caz de nesupunere.

Recensămintele rusești prezintă o valoare deosebită, fiindcă în tabelele catagrafiei sunt indicați nu numai proprietarii satelor, ci și titlurile boierești sau dregătorești. Țin să menționez că pentru marii dregători este utilizat cuvântul „dumisale”, ca, de exemplu, „moșia dumisale paharnicului Alexandru Neculcea”, „moșia dumisale paharnicului Mateiu Hurmuzachi”³⁷.

În zona dintre Prut și Nistru majoritatea satelor aparțineau cunoscutelor familii boierești din Moldova (vezi tabelele din anexă). Astfel, comisul Iordache Cantacuzino stăpânea 7 sate; Boianul și Lehăcenii aparțineau paharnicului Alexandru Neculce; Cernauca, Vaslăuții și Vasilăul - paharnicului Matei Hurmuzachi; Viteleuca, Orășeni -paharnicului Constantin Palade; Horoșăuți, Pohorlăuți - postelnicului Turculeț; Cadobești - logofătului Vasile Balș; Vascăuți - banului Nicolae Ruset... Totodată recensămintele din 1772–1773 și 1774 indică pentru mai multe sate diferiți proprietari. Astfel, în 1772–1773 satele Onut, Samușin, Sl. Ocna, Șișcăuți, Iujineț, Verenceanca și Stăuceni aparțineau paharnicesei Pașcanița; satele Horoșăuți,

³⁵ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, 1991, p. 41.

³⁶ N. Grigoraș, *op. cit.*, p. 33.

³⁷ MEF, p. 395, 400.

Pohorlăuți și Zastavna - paharnicului Ilie Ruset; Valeva și Chisălău - spătarului Mihalachi Costachi; Zadobriuca - banului Nicolae Ruset; Bobeștii - banului Gheorghe Beldiman, Berhometul - vornicului Constantin Sturza³⁸.

Aceste schimbări, survenite într-un singur an, ne dovedesc că moșiile boierești treceau des de la un proprietar la altul în rezultatul donațiilor sau al vânzărilor. În așa fel 6 sate aparțineau în 1772 paharnicesei Pașcanița, iar în 1774 aceleași sate le găsim în proprietatea comisului Iordache Cantacuzino, iar satele Horoșăuți, Pohorlăuți și Zastavna au trecut de la paharnicul Ilie Ruset în stăpânirea postelnicului Turculeț. În același timp, mai multe sate din ținutul Cernăuți în 1772 aparțineau diferitor boieri, iar în 1774 sunt indicate ca moșii răzășești (vezi tabelul din text). Aceasta ne dovedește că atunci nu exista o delimitare clară între moșiile boierești și răzășești, cu atât mai mult că, în unele sate ale marilor boieri au fost înregistrați mazili, ruptași și șieahțici, care proveneau din rândurile răzeșilor înstăriți. Existau și sate ca Cuciurul Mic, Horoșăuți sau Vasileu, în care marii boieri dețineau o parte din sat, iar restul era moșie răzășească³⁹.

Materialele catagrafiei din anii menționați constituie o sursă documentară foarte valoroasă, care ne dovedește că marea nobilime ce deținea pământuri în nordul Moldovei provenea din vechile familii moldovenești și din acest punct de vedere ținutul Cernăuți nu se deosebea de alte ținuturi ale Principatului. Mulți boieri, îndeosebi marii dregători de la curtea domnească, dețineau moșii în diferite ținuturi ale Moldovei, dar locuiau în special la Iași. Astfel, la 1 (12) octombrie 1777, când populația Bucovinei a fost silită să depună jurământul de credință față de noua stăpânire, la această ceremonie trebuiau să participe 26 de boieri care locuiau în Bucovina și 36 de boieri ce își aveau domiciliul în Moldova, dar dețineau proprietăți funciare în provincia anexată. În lista boierilor din Bucovina erau înscrisi și Vasile Balș, Toader Flondor, Ion Flondor, Ilie Herescu, Ion Calmuțchi ș.a.⁴⁰, care dețineau moșii în ținutul Cernăuți.

³⁸ Ibidem, p. 120, 122-126.

³⁹ Ibidem, p. 420, 423.

⁴⁰ Polek J., *Die Huldigung der Bukowina*, în JBLM, 10/1902, p. 7-8.

În același timp în lista boierilor din Moldova erau trecuți marii dregători Alexandru Neculce, Matei Hurmuzachi, Nicolae Ruset, Gheorghe Beldiman, Constantin Palade, Iordache Cantacuzino, Constantin Sturza, Iordache Aslan, Vasile Iamandi, Ioniță Sturza ș.a.⁴¹, care dispuneau de mari proprietăți funciare în ținutul Cernăuți.

Jurământ de credință față de noua stăpânire au depus toți boierii din Bucovina, iar din cei 36 de boieri cu proprietăți în noua provincie austriacă, dar cu domiciliul în Moldova - numai 2⁴². Aceasta însemna că aceștia, refuzând să jure credință Casei de Habsburg, trebuiau să renunțe la moșiile lor din teritoriul anexat, care, treptat, au fost cumpărate sau arendate de armeni, evrei, poloni. Dar și boierii moldoveni care au recunoscut noua stăpânire au fost nevoiți să renunțe la vechile titluri și, pentru a-și păstra privilegiile, au acceptat titlurile de baron și de cavaler. Unii boieri, totuși, și-au păstrat vie conștiința națională, dar au contribuit inconștient la așezarea rutenilor pe moșiile lor, fiindcă aceștia acceptau să lucreze mai multe zile de boieresc pe an (din cauza situației precare a țăranilor iobagi din Galiția) și, angajându-se ca zilieri, constituiau o sursă de brațe de muncă mai ieftine. Pe această cale și unii boieri moldoveni au contribuit la întărirea elementului rutean în nordul Bucovinei.

5. *Proprietatea răzeșească.* Satele răzeșești erau constituite din țărani liberi, care stăpâneau în comun moșia și lăsau ca moștenire pământurile urmașilor. Ei erau stăpâni în devălmășie pe moșia lor. De regulă, satele răzeșești sunt foarte vechi și existau încă la începutul întemeierii Țării Moldovei. Majoritatea acestor sate erau așezate către hotarele țării, de-a lungul râurilor și a principalelor căi comerciale. Răzeșii au obținut privilegii de la domni, dar, în schimb, erau datori să participe în timpul războaielor la campanii militare.

Recensămintele rusești oferă informații foarte prețioase asupra moșiilor răzeșești din Moldova și, îndeosebi, din actualul nord al Bucovinei. Șt. Bucevschi a efectuat o analiză foarte detaliată a moșiilor răzeșești, precum și a localităților cu specificarea

⁴¹ Ibidem, p. 11.

⁴² Ibidem, p. 11.

proprietarilor cu titlul de mazili, fiind nominalizați toți mazilii, rușii, șleahtele și răzeșii, înregistrați în recensământul din 1774⁴³.

Din materialele catagrafiei din 1774 reiese că un grup de sate răzeșești (Babin, Zveneacin, Repujineț, Culeuți, Vasileu și Cincău) se aflau în extremitatea nordică a ținutului, pe malul Nistrului; câteva moșii răzeșești (Cuciurul Mic, Verbăuți, Boianciuc, Horoșăuți) erau concentrate la marginea pădurii dinspre ținutul Hotin și un număr mare de sate - în văile râurilor Ceremuș și Prut (vezi harta din anexă). Răzeșii de la hotarele Moldovei dinspre Polonia aveau un rol deosebit de important, fiind însărcinați cu paza hotarelor.

Trebuie de menționat că recensămintele din 1772–1773 și 1774 oferă pentru mai multe sate răzeșești informații diferite despre proprietari, fapt ce poate fi evidențiat și în tabelul de mai jos⁴⁴.

Informații diverse despre proprietarii unor sate răzeșești

Denumirea satului	Proprietarul	
	recensământul din 1772–1773	recensământul din 1774
Zadobriuca	banul Nicolae Ruset	răzeșească
Șubraneț	mazilul C-tin Stroiescul și fratele său	răzeșească
Valeva	spătarul Mihalachi Costachi	răzeșească
Șipeniț	Ioniță Costin	răzeșească
Sl. Toutri	Catrina Donicioaia	răzeșească
Cincău	mazilii Dimitrie Tabără și Ioniță Volcinski	răzeșească
Vasileu	paharnicul Hurmuzachi	răzeșească:
Culeuți	paharnicul Mie Ruset	răzeșească
Zveneacin	mazilul Ioniță Volcinski	răzeșească
Banila de Sus	m-rea Sf. Spiridon și răzăș.	

⁴³ Bucevschi Ștefan, *Răzeși, răzeșie în nordul Bucovinei*, în „Țara Fagilor”, Cernăuți - Târgu-Mureș, 1993, p. 16–25.

⁴⁴ MEF, p. 120–128; p. 401, 402, 406, 418, 427, 435–439.

După cum se poate constata din acest tabel, pentru mai multe sate sunt indicați drept proprietari atât mari dregători din divanul Moldovei, cât și răzeși. Sunt și sate, precum Cuciurul Mic, Horoșăuți sau Vasileu, pentru care același recensământ desemnează ca proprietari atât pe mari boieri, cât și pe alți răzeși. Aceasta ne dovedește că pe atunci nu exista o diferență clară între proprietatea funciară boierească și satele răzeșești. Pe parcursul secolelor boierii și mănăstirile și-au mărit domeniile prin cumpărare și prin primirea donațiilor, dar și prin abuzuri, în dauna țăranilor liberi.

Deși recensămintele rusești prezintă informații diferite despre proprietarii unor sate răzeșești, totuși aceste materiale documentare oferă o imagine foarte clară a situației moșilor răzeșești în ajunul anexării Bucovinei de către Austria și permite cunoașterea stăpânilor acestor sate.

6. *Proprietatea mazililor*. Recensămintele rusești prezintă mai multe sate în care mazilii sunt consemnați ca proprietari. Mazilii, ruptașii și șleahtele proveneau din rândurile țăranilor răzeși, care cu timpul s-au înstărit, au obținut titluri și unele privilegii de la domnii țării. Mazilii și ruptașii se bucurau de următoarele privilegii: a) plăteau un impozit fix, mai mic în comparație cu birnicii; b) beneficiau de unele scutiri la plățirea impozitului pe avere; c) dispuneau de dreptul de a avea argați și slujitori de curte. Însă aceștia aveau și unele obligații. La ordinul special al divanului sau domnului, mazilii (ruptașii -la porunca pârcălabului sau starostelui din ținut) trebuiau să îndeplinească diferite prestații, legate de strângerea impozitelor, operațiile de hotărnicie a pământului, îndeplinirea de către țăranii a unor obligații de stat. Mazilii nu se supuneau juridic pârcălabului sau starostelui din ținut și numai divanul sau domnul aveau dreptul să-i judece și să-i pedepsească⁴⁵. Principala deosebire dintre mazili și ruptași consta în faptul că primii se subordonau direct divanului sau domnului, în timp ce ultimii trebuiau să se supună principalilor dregători ai puterii centrale în ținut - pârcălabilor (în ținutul Cernăuți - starostelui). În recensămintele rusești numai mazilii sunt menționați ca proprietari ai unor sate sau a unei părți dintr-o moșie, ceea ce ne dovedește că ei

⁴⁵ Dmitriev P.G., *op. cit.*, p. 153-153.

erau mai înstăriți și aveau mai multe privilegii. La Cernăuți au fost înregistrați și mazili care aveau rangul de dregători, ca: Constantin Palade, logofăt; Vasile, fiul său, mazil; Mihalachi Botezat, logofăt; Constantin Muntean, logofăt⁴⁶.

Denumirea de ruptaș provine de la cuvântul rupta, ceea ce înseamnă achitarea fragmentară, în rate (în rupte) a impozitelor⁴⁷.

Este discutabilă chestiunea privind proveniența persoanelor înregistrate pe parcursul recensămintelor ca „șleahțe”. P. Țugui, făcând bilanțul populației din ținutul Cernăuți, relatează despre existența a 79 familii de șleahțe (polonezi)⁴⁸, iar Ion Popescu estimează numărul total al polonilor din Bucovina pentru anul 1774 la 460 persoane⁴⁹. În realitate noțiunea de „șleahță”, utilizată în recensămintele rusești, nu are un sens etnic, ci social, ea fiind consemnată numai în satele răzeșești și folosită concomitent cu titulatura „mazili”, „ruptași”, „răzeși” (satele Ținteni, Lucaceni, Repujineț, Vasileu, Culeuți etc.) Totodată, prezența la șleahțe a numelor de familie Țopa, Faliș, Tăutul, Oarza, Onciul, Lenta, Cârste (lista completă este expusă în articolul lui Șt. Bucevschi)⁵⁰ demonstrează fără echivoc proveniența românească a acestora. De origine poloneză sau ruteană puteau fi șleahțele cu numele de familie Cernevski, Verinski, Dracinski, Smolinski, Nalivaiko, Mariniuk.

Luând în considerație faptul că majoritatea șleahțelor locuiau în satele răzeșești de îa hotarul cu Galiția (Vilauceă - 14, Ivancăuți - 13, Carapciu - 10, ispas - 9, Stănești - 8, Zamostie - 6 etc.)⁵¹, credem că la hotarul cu Polonia răzeșii, ce se considerau nobili mărunți, se intitula aici, după analogie cu țara vecină, - șleahțici. Șt. Bucevschi constată că pe lângă faptul că atunci (1683–1699 - n.n.) s-a produs o imigrare a populației din Galiția, a devenit o modă, dictată de împrejurarea economică - sărăcia răzeșiei -, ca fosta mică boierime română, boierimea țărănească, răzeșii mai scăpătați să se intituleze

⁴⁶ MEF, p. 374.

⁴⁷ Șt. Bucevschi, *op. cit.*, p. 22.

⁴⁸ P. Țugui, *op. cit.*, p. 4.

⁴⁹ Ion Popescu, *op. cit.*, p. 17.

⁵⁰ Șt. Bucevschi, *op. cit.*, p. 18-22.

⁵¹ MEF, p. 412, 447-452, 456.

șleahțici⁵². Acesta nu era unicul specific al ținutului. Astfel, dacă în toate ținuturile Moldovei șeful administrației se numea pârcălab, în ținuturile de hotar Cernăuți și Putna (sud-vestul Moldovei) acest dregător se numea staroste⁵³.

Mazilii, ruptașii și șleahțicii, alături de cler și marii boieri, au fost chemați la ceremonia din 1 (12) octombrie 1777 ce a avut loc în capitala provinciei anexate pentru a depune jurământul de credință față de stăpânirea habsburgică. În lista pentru depunerea acestui jurământ au fost înscrși 10 clerici din Bucovina și 8 din Moldova, 92 mazili din Bucovina și 16 din Moldova, 109 ruptași și 142 șleahțici din Bucovina, în total 439 persoane⁵⁴. Jurământul a fost semnat la Cernăuți de 11 preoți, 29 boieri, 103 mazili, 109 ruptași și 142 șleahțici. Au refuzat să recunoască noua stăpânire 7 clerici, 33 boieri și 5 mazili din Moldova, care posedau pământuri în Bucovina⁵⁵.

După ocuparea Bucovinei habsburgii au încercat să atragă, să subordoneze și să germanizeze clasa și categoriile sociale privilegiate. Astfel, prin decretul imperial din 14 martie 1787 au fost desființate toate rangurile și titlurile boierești tradiționale, fiind înlocuite cu cele de conte, baron și cavaler, specifice Imperiului habsburgic⁵⁶. Titlul de cavaler a fost recunoscut tuturor boierilor și mazililor, fără să mai fie nevoie de cererea și solicitarea acestora. Titluri inferioare le-au fost acordate doar acelor mazili, care au fost cuprinși în tabelele cerute de generalul Enzenberg de la divanul Moldovei. Mazilii ce nu au fost incluși în aceste statistici erau obligați să demonstreze cel puțin că li s-a atribuit odinioară titlul de mazil la judecăți sau în alte cazuri de procedură publică⁵⁷.

⁵² Șt. Bucevschi, *op. cit.*, p. 22.

⁵³ P.G. Dmitriev, *op. cit.*, p. 153.

⁵⁴ Polek J., *Die Huldigung...*, p. 11.

⁵⁵ Ibidem, p. 11.

⁵⁶ Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774-1862). *De la administrația militară la autonomia provincială*, București, 1993, p. 263.

⁵⁷ Ibidem, p. 263.

Ruptașii nu au obținut dreptul de a primi rangul de „cavaler”. Aceasta s-a făcut mult mai târziu, după ce o mare parte dintre ei au reușit să prezinte Forului Nobililor actele cerute⁵⁸.

Materialele recensămintelor rusești ne-au permis să reconstituim, în principal, structura proprietății funciare, existente în 1774 în ținutul Cernăuți. Analiza materialelor catagrafiei ne demonstrează că atunci existau în ținut mai multe tipuri de proprietate - domnească, ecleziastică, boierească și răzeșească, ceea ce era caracteristic pentru toate ținuturile Moldovei. Datorită acestor materiale putem ști cine au fost proprietarii moșiilor din ținut în ajunul anexării lui de către Austria. În același an, 1774, în ținutul Cernăuți existau 121 de așezări, dintre care 3 domenii domnești, 25 moșii ecleziastice (inclusiv 7 sate ale Episcopiei de Rădăuți), circa 43 sate ale marilor boieri și circa 50 de sate răzeșești, dintre care 16 parțial sau în întregime aparțineau mazililor, iar în 4 sate dețineau proprietăți și unii boieri (datele nu sunt exacte din cauza informațiilor diferite despre unii proprietari). Din 18 moșii mănăstirești, 15 țineau de vestitele mănăstiri din nordul Moldovei și numai satele Mămăiești, Sl. Mitcău și Pilipăuți din zona Herței erau proprietatea Schitului din Țara Leșească. Toți marii proprietari proveneau din vechile familii boierești moldovenești, majoritatea fiind mari dregători în divanul Moldovei. Prezența a cea 50 de moșii răzeșești ne demonstrează vechimea satelor românești din văile râurilor Ceremuș, Nistru și Prut de la hotarul cu Polonia.

Structura proprietății funciare din această zonă s-a modificat rapid după anexarea Bucovinei. Moșiile mănăstirești și episcopale au fost secularizate, iar majoritatea celor boierești au fost treptat cumpărate sau arendate de către evrei, armeni și poloni. Înstrăinarea proprietății funciare a constituit o premiză importantă pentru așezarea imigranților ruteni pe aceste pământuri, colonizarea ținutului cu populație alogenă din Imperiul habsburgic, fapt ce a dus la asimilarea populației românești.

⁵⁸ Șt. Bucevschi, *op. cit.*, p. 23.

Structura proprietății funciare a ținutului Cernăuți conform materialelor recensământului rusesc din 1774

A) Ocolul târgului

Nr. crt.	Localitatea	Nr. total de case	Case pustii	Proprietarul
1	2	3	4	5
Localități care au fost anexate la Bucovina				
1	Cernăuți	388	-	împărătesc
2	Rosa	149	-	locul târgului
3	Horecea	62	-	locul târgului
4	Mihalcea	64	-	mazilul Toader Măneacă si alti răzeși
5	Camena	63	-	mazilul Ion Murguleț
6	Cuciurul Mare	180	-	mănăstirea Putna
7	Voloca	53	-	mănăstirea Putna
8	Corovia	34	-	mănăstirea Putna
9	Molodia	105	-	mănăstirea Putna
10	Lucovita de Sus	48	-	moșie răzeșească
11	Lucovita de Jos	38	-	mazilul Vasile Pancu
12	Cotul Bainschi	17	-	Flondor si alti răzăși
13	Mamornita	55	-	moșie răzeșească
14	Ostrita	80	-	mănăstirea Putna
Localități care au rămas la Moldova				
1	Molnita	75	15	Cărăcar si Corovei
2	Sănehău ⁵⁹	52	6	Sandul Sturza
3	Hreatca	57	8	mănăstirea Sf. Spiridon
4	Culiceni	30	17	căpitan de mazili Vasile Holban
5	Fundoaia	30	7	căpitan de mazili Vasile Holban

⁵⁹ Acum Horbova.

6	Mogoșești ⁶⁰	23	5	moșie răzeșească
7	Buda	13	4	mazilul Ilie Holban
8	Noua Săliti	24	10	mazilul Constantin Volcinschi
9	Becești	43	12	mazilul Sandu Brahă și alți răzeși
10	Buda	24	2	mazilii Ion și Toader Holban
11	Godinesti	35	2	Lupul Nacul și alți răzeși
12	Ținteni	22	2	moșie răzeșească
13	Târnauca	198	18	stolnicul Dumitrașcu Potlog
14	Movila Hertei	18	2	Andrii Hertan
15	Fundul Hertei	24	-	Mihai Vodă
16	Pilipăuți	78	8	mănăstirea Schitului

b) Ocolul Prutului de jos

1	2	3	4	5
1	Stroiești	33	3	mazilul Ion Volcinschi și alți răzeși
2	Boian	202	18	paharnicul Alexandru Neculce
3	Lucăceni	46	12	moșie răzeșească
4	Lehăceni	38	2	paharnicul Alexandru Neculce
5	Mahala	65	16	mănăstirea Putna
6	Rarancea	71	12	mănăstirea Slatina
7	Toporăuți	147	17	mănăstirea Barnovschi
8	Cernauca	50	15	paharnicul Mateiu Hurmuzachi
9	Sărăuți	62	11	mănăstirea Sf. Spiridon
10	Zadobriuca	31	4	moșie răzeșească
11	Subranet	96	7	moșie răzeșească
12	Mămăești	130	19	moșia schitului din Țara Lesască

⁶⁰ În recensământ e scris Godinești.

13	Rohozna	67	19	moșie răzeșească
14	Jucica	70	11	mănăstirea Barnovschi
15	Lentesti	42	4	Paraschiva Țigăroai
16	Va leva	63	5	moșie răzeșească
17	Vitleuca	47	4	paharnicul C-tin Pălade și a episcopiei
18	Laschiuca	75	7	a episcopiei
19	Coțmani	137	15	a episcopiei
20	Suhoverca	45	11	a episcopiei
21	Clevodin	66	7	a episcopiei
22	Davidesti	57	4	a episcopiei
23	Havrilesti	31	4	a episcopiei
24	Ivancăuți	45	-	moșie răzeșească
25	Usihlib	90	-	spătarul Iordache Cânta
26	Orășeni	78	-	paharnicul Constantin Pălade
27	Lujeni	94	12	Măria Macrioai
28	Nepolocăuți	51	5	moșie răzeșească
29	Țopeni	16	-	moșie răzeșească
30	Chidicăuți	16	-	moșie răzeșească
31	Revăcăuți	35	3	vistiernicul Ionită Cânta
32	Berhomet	35	4	Constantin Cilibiu
33	Dubovăt	47	3	vistiernicul Ionită Sturza
34	Șipeniț	63	4	moșie răzeșească
35	Sadagura	cca. 190	-	baronul Gartenberg

c) Ocolul Nistrului

1	2	3	4	5
1	Vaslăuți	104		paharnicul Hurmuzachi
2	Cuciurul Mic	64	-	vistiernicul C-tin Sturza și răzeșii
3	Verbăuți	38	12	moșie răzeșească
4	Iurcăuți	65	-	medelnicereasa Catrina Bălsoai

5	Boianciuc	41	-	moșie răzesească
6	Horosăuți	50	17	postelnicul Turculeț și răzeși
7	Dobronăuți	57	-	Postolachi Cârste
8	Sl. Pohorlăuți	41	10	postelnicul Turculeț
9	Pârăul Negru	8	-	comisul Iordachi Cânta
10	Onutul	16	-	comisul Iordachi Cânta
11	Samusenul	20	-	comisul Iordachi Cânta
12	Mosoriuca	41	-	mazilii Ionită și Manole Potlog
13	Mitcău	39	-	Aslan
14	Sl. Mitcău	19	-	moșia schitului
15	Toutri	52	-	Catrina Donicioai
16	Sl. Marchiuca	8	-	Iamandi
17	Sl. Ocna	36	-	comisul Iordachi Cânta
18	Verenceanca	132	15	comisul Iordachi Cânta
19	Stăuceni	54	-	mănăstirea Putna
20	Maltenita	34	-	spătarul Iordachi Cantacuzino
21	Iujineț	41	-	comisul Iordachi Cânta
22	Siscăuți	39	-	comisul Iordachi Cânta
23	Borăuți	58	-	moșie mănăstirească
24	Chisălău	68	-	Enache din Tara Muntenească
25	Babin	71	22	moșie răzesească
26	Prelipcea	69	13	Iordache a lui Manole din Botoșani
27	Luca	12	-	moșia Prilipcii
28	Zveneacin	29	-	moșie răzesească
29	Răpujnița	82	12	mazilul Vasile Marco și a Botezăștilor
30	Vasileu	50	-	moșie răzeșească
31	Coliuți	47	23	moșie răzeșească
32	Dorosăuți	70	-	Vasile Iamandi
33	Cincău	53	-	moșie răzeșească
34	Cadobiste	79	-	logofătul Balș
35	Zastavna	110	16	Bahmuțchi, ginerele lui G. Turculeț

d) Ocolul Ceremușului

1	2	3	4	5
1	Hlînița	54	-	mazilul Toader Flondor
2	Dracinița	49	-	mănăstirea Probota
3	Bobești	71	-	stolnicul Andrei Beldeman
4	Broscăuți	39	-	Ionitã Volcinschi si rãzeși
5	Cabinul	11	-	moșie rãzeșească
6	Costesti	60	-	moșie rãzeșească
7	Berbesti	60		paharnicul Calmățchi
8	Zeleneu	34	-	căpitan Ioniță Strășcă
9	Plesnita	14	-	mănăstirea Sucevita
10	Calinesti	37	-	moșie rãzeșească
11	Stănesti	103	-	moșie rãzeșească
12	Ciortorie	14	-	mazilul Mihalachi Giurgiuvan
13	Vascăuți	125	-	banul Nicolai Roznovan
14	Carapciu	79	-	moșie rãzeșească
15	Zamostie	30	-	moșie rãzeșească
16	Vilaucea	61	-	moșie rãzeșească
17	Banila de Jos	63	-	mazilul Nicolai Gafenco
18	Banila de Sus	79	-	moșie rãzeșească
19	Milie	56	-	vornicul Sturza si Ion Flondor
20	Ispas	113	-	moșie rãzeșească
21	Vijnița	153	-	neindicat

Români din Bucovina, după o gravură din secolul al XIX-lea

Românii și componența națională a Bucovinei în perioada ocupației habsburgice (1774–1918)

- Sinteze și concluzii -

Dr. Ion POPESCU magistrul de onoare în drept

Tabelul 1

Anul	Populația totală a Bucovinei	Cifre absolute/procente		
		Români	Ucraineni	Alte naționalități
1775 – Recensământul lui Spieny	71.750	55.495 sau 77,35 %	11.865 sau 16,54 %	4.390 sau 6,118 %
Recensămintele lui Enzenberg 1)1779	11.6925	87.111 sau 75,1 %	21.114 sau 18,06 %	8000 sau 6,84 %
2)1786	135.494	91.823 sau 67,77 %	31.671 sau 23,37 %	12.000 sau 8,856 %

Ocupația habsburgică a avut consecințe determinante asupra schimbării componenței naționale în inima Țării de Sus a Moldovei. Guvernele de la Viena au adus acestui plai mioritic o nouă orânduire administrativă, dar și o politică etnică și lingvistică despre care autohtonii de pe aceste meleaguri ștefane n-au auzit încă de la administrația română, administrație ce pentru prima dată a introdus în practică principalul „Divide et impera”. Începând din 1774, acest principiu a devenit o lozincă permanentă pentru toți „stăpânii Bucovinei”.

În primul deceniu al administrației habsburgice românii dețineau majoritatea absolută, însă datorită imenselor imigrări, cota lor în populația totală a Țării Fagilor a început să scadă, după cum vom vedea din tabelele ce urmează.

După cum am putut observa, în cei 12 ani de administrație militară a Bucovinei procentul populației românești scade de la 77,35 % la 67,77 %. Și totuși, populația autohtonă românească constituia atunci 2/3 din populația provinciei, fapt cunoscut și recunoscut și de administrația austriacă, iar limba română se afla în drepturile ei suverane.

Următoarea perioadă (1786–1848), după cum considera Franz Joseph, a fost „cea mai nefastă pentru autohtonii din Țara Fagilor”. Pe parcursul a 63 de ani n-a încetat imigrarea rutenilor din Galiția, lucru firesc, dacă ținem cont de faptul că Bucovina a fost inclusă, ca un simplu cerc administrativ, în provincia vecină. Astfel, dacă la 1786 numărul românilor din Bucovina atingea cifra de 91.823 persoane sau 67,77 % din populația totală a fostului ținut moldovenesc, la 1800 numărul acestora a crescut la 150.000 sau la 75,57 % (lucrurile acestea poate fi explicat prin autonomia relativă a Bucovinei din anii 1790–1817), atunci, după cea de a doua alipire la Galiția (1817), care, de fapt, a generat cele mai mari migrări, sporul lor este nu chiar mare. Bunăoară, în 1848 procentajul românilor din Bucovina era doar de 55,43 %. Adică și la acea dată ei erau încă majoritari.

Tabelul nr. 2

Anul	Numărul total al populației	Cifre absolute/procente		
		Români	Ucraineni (ruteni, huțuli)	Alte naționalități
1786	135.494	91.823 sau 67,77 %	31.671 sau 23,37 %	12.000 sau 8,856 %
1848	377.581	209.293 sau 55,43 %	108.907 sau 28,84 %	59.381 sau 15,73 %

În Bucovina începeau să se stabilească germanii din Austria, rutenii, evreii și polonii din Galiția, adică era declanșat procesul deznaționalizării. Cu toate că în urma revoluției din 1848 guvernul de la Viena a fost nevoit să declare pentru minoritățile autohtone unele libertăți (1849), au mai trebuit să treacă încă 13 ani de tranziție până la înfăptuirea doleanțelor bucovinenilor. Nu vom intra în discuții, ci ne vom adresa iarăși cifrelor oficiale.

În perioada numită de tranziție, de la subordonare administrativă Galiției până la autonomia provincială, cota românilor din Bucovina, de la majoritatea covârșitoare, a scăzut la majoritatea relativă. Această scădere a fost cauzată nu numai de epidemiile de holeră, ciumă, de foametea care a bântuit în Bucovina, ci și de imigrările masive din Galiția.

Perioada cuprinsă între anii 1862–1875 poate fi caracterizată ca o perioadă a autonomiei depline a Bucovinei și a înviorării vieții naționale a românilor din această provincie, aflată sub sceptrul habsburgilor. Dar să revenim la cifre:

Tabelul nr. 4

Anul	Populația totală a Bucovinei	Cifre absolute/procente		
		Români	Ucraineni	Alte naționalități
1861	456.920	202.655 sau 44,35 %	170.983 sau 37,42 %	83.282 sau 18,23 %
1869	511.964	207.000 sau. 40,43 %	186.000 sau 36,35 %	118.364 sau 23,12 %
1875	543.915	221.726 sau 40,76 %	202.700 sau 37,27 %	119.489 sau 21,97 %

Avântul național din această perioadă a stăvilit pentru un moment procesul de deznăționalizare a românilor, însă datorită frământărilor din sânul guvernului de la Viena și adoptării „Legii Taaffe” (care la recensământul din 1880 a înlocuit rubrica „Limba maternă” cu rubrica „Limba de conversație”, pentru a micșora pe cale artificială numărul populației băștinașe și a majora numărul celei germanofone) procentul oficial al românilor iar a scăzut, trecând de la majoritatea relativă la cea mai mare minoritate a Bucovinei (?!). Deoarece recensământul din 1880, efectuat în urma aplicării legii contelui Eduard Taaffe a avut consecințe grave pentru românii bucovineni, asupra acestui lucru ne vom opri mai pe larg.

Fiind nevoit să recunoască autonomia Bucovinei și caracterul ei istoric românesc, acordând acestui plai mioritic autonomie administrativă (1862) și bisericească (1873), care au consolidat pozițiile românilor autohtoni din Bucovina, guvernul central de la

Viena nu s-a putut totuși împăca cu acest fapt și a declanșat o politică de încurajare a elementelor alogene pentru a începe pe larg deznaționalizarea elementelor băștinașe și germanizarea provinciei. Legea adoptată în 1880 a primit denumirea de „Legea Taaffe”.

Să facem un mic excurs istoric. Formarea, în 1861, a comitetului executiv al Dietei Țării, în care majoritatea o constituiau românii, a dat un imbold vieții culturale și naționale: la 19 aprilie 1862 a luat ființă Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina; la 23 ianuarie 1873 a fost obținută autonomia bisericească; la 30 septembrie 1875 a fost inaugurată Universitatea din Cernăuți, menită, în primul rând, să devină o fortăreață de cultură germană la răsărit de fortărețele poloneze (Lemberg) și maghiare (Cluj), dar care a dat o Societate academică - „Arboroasa” din rândurile căreia își lansează zborul marii noastre înaintași Ciprian Porumbescu, Constantin Morariu, Zaharia Voronca, Oreste Popescu, Eugen Siretean și Dimitrie Onciul, care avea să creeze după desființarea „Arboroasei”, Societatea academică „Junimea” și avea să ajungă, mai târziu, președinte al Academiei Române.

Perioada cuprinsă între anii 1871–1879 poate fi calificată ca perioadă a schimbărilor de guverne la Viena. La 7 februarie 1871, guvernul centralist german al lui Potocki fusese înlocuit de guvernul autonomist conservator al contelui Carol Honenwart, care, la rândul său, la 25 noiembrie 1871, a cedat locul unui guvern fidel Constituției din 1867 în frunte cu principele Adolf Auersperg. Acesta s-a menținut până la 15 februarie 1879, când a fost înlocuit prin guvernul lui Carol Stremayer, partizanii căruia s-au unit cu prietenii Constituției din 1867, formând, în sfârșit, un guvern moderat la care participau, de asemenea, cehii, polonezii și feudații clericali, în frunte cu contele Eduard Taaffe. Pentru a obține votul încrederii, guvernul Taaffe a fost nevoit să accepte două lucruri;

1). Autonomie deplină pentru Galiția cu limba oficială polonă, drept recompensă pentru sprijinul pe care polonezii galițieni l-au acordat lui Taaffe în timpul alegerilor din 12 august 1879;

2). Întărirea elementului german, pentru a nu stârni nemulțumiri în rândurile opoziției - al Partidului Național German (organizat în 1873), care milita pentru „supremația limbii și culturii germane în toate provinciile monarhiei”.

Această politică a avut pentru autohtonii Bucovinei urmări regretabile:

1). Pentru ca ucrainenii, indignați de faptul acordării provinciei Galiția a autonomiei depline cu limba oficială polonă, să nu recurgă la frământări naționale care ar fi fost fatale pentru monarhia austro-ungară, ei au fost molcomiți, ca și altă dată, cu concesiunile ce li se făceau în Bucovina. În legătură cu acest fapt clericalul și omul de cultură Constantin Moraru constata: „... Începe contestarea drepturilor autohtonilor români și susținerea drepturilor așa-zise istorice ale rutenilor cu presiuni privind divizarea bisericii ortodoxe și continuarea deznaționalizării românilor prin înființarea de școli rutene chiar acolo unde nu era nici un copil rutean, susținerea înființării caselor de cultură rutene (cetelni), bănci etc.” Aceste lucruri, spre regretul nostru sunt actuale și azi!

2). Pentru a mări numărul germanilor și pentru a justifica încurajarea ideilor de sprijinire a „supremației limbii și culturii germane”, la recensământul din 1880, prin Legea lui Taaffe, în locul caracteristicii „Limba maternă” („Muttersprache” s-a introdus „Limba de conversație” („Umgangssprache”), după care se aprecia și naționalitatea. Substratul politic al acestei măsuri era evident pentru un stat multinațional care se voia totuși unitar, iar, în consecință, toți vorbitorii de limbă germană erau trecuți la naționalitatea germană (în acest fel toți evreii care au trecut pe parcursul unui veac prin Bucovina s-au pomenit germani!). Orice român, care declara că cunoștea și ruteana, era trecut la rubrica „Limba de conversație”. Astfel, el devenea rutean, fără să-i curgă în vine sânge rutenesc și chiar dacă vorbea stălcit rutenește! Ceva asemănător s-a observat după un secol, adică în timpul recensământului din 1989, când mulți români nord-bucovineni au fost îndemnați să se declare „moldoveni”, iar alții au fost trecuți drept ucraineni, fără ca măcar să știe.

Dacă în momentul când Austria sărbătorea centenarul anexării Bucovinei, populația acestei provincii era de 543,915 oameni, numărul românilor atingea doar cifra de 221.726 (sau 40,76 % din populația ducatului).

Numărul ucrainenilor era de 202.700 persoane (sau 37,27 %). 119.489 oameni (sau 21,97 %) erau reprezentanți ai altor etnii (evreii, de exemplu, erau atunci în număr de 51.617).

Tabelul nr. 5

Anul	Numărul total al populației	Cifre absolute/procente		
		Români	Ucraineni	Alte naționalități
1875	543.915	221.726 sau 40,76 %	202.700 sau 37,27 %	119.489 sau 21,97 %
1880 Legea Taaffe	568.543	190.005 sau 33,42 %	239.690 sau 42,17 %	138.758 sau 24,41 %

După cum am remarcat, în urma „Legii Taaffe” populația Bucovinei, care crescuse în cinci ani cu 24.538 persoane sau cu 4,51 % și atinsese cifra de 568.543 oameni, „își schimbaseră considerabil caracterul național”. De la 221.726 în 1875 numărul românilor a scăzut brusc cu 31.721 persoane (14,31 %) în 1880, fiind doar de 190.005 oameni. E de remarcat faptul că în această perioadă nu au fost semnalate epidemii și că nici regimentele de bucovineni n-au fost măcelărite pe fronturi ca în 1859–1866. Dar în această perioadă cu 36.990 persoane a crescut numărul rutenilor și huțanilor, adică cu 18,25 % sau cu 4,9 % față de anul 1875. La acest recensământ a dispărut noțiunea de „evreu”. Cei de naționalitate evreiască au fost trecuți la „germani”, însă numărul lor putea fi, totuși, calculat după repartitia pe confesiuni. În rest, celelalte naționalități conlocuitoare, printre care majoritatea absolută o dețineau germanii, au cunoscut o creștere numerică destul de intensă. Dacă în 1875 numărul locuitorilor neromâni și neucraineni ai Bucovinei era de 119.489, atunci în 1880 - de 138.758 persoane, adică de la 16,3 % s-a ridicat în numai cinci ani la 24,41 %. Deci în acești cinci ani cota românilor din populația totală a Bucovinei a scăzut cu aproximativ 7,3 %, cea a ucrainenilor a crescut cu 4,9 %, iar a celorlalte elemente alogene - cu 2,4 %. Iată la ce a dus faimoasa Lege a lui Taaffe!

Ultimele patru recensăminte austriece s-au desfășurat sub lozinca opririi creșterii numerice a ucrainenilor, menținerii cotei de 1/3 a românilor și ridicării cotei celorlalte etnii tot la 1/3.

Acestui standard și proclamarea a 3 limbi oficiale - germana, româna și ruteana. Era nevoie de un nou cap de pod pentru trecerea la germanizarea ireversibilă. Însă la 1918 Dumnezeu a fost cu noi și nu a permis acest lucru. Să ne adresăm, însă, la câteva cifre, din care vom observa că în perioada de ocupație habsburgică procentul românilor în Bucovina a scăzut de la 77,35 % (1775) la 34,38 % (1910), pe când cel al ucrainenilor a crescut, respectiv, de la 16,54 % la 38,38 %.

Tabelul nr. 6

Anul	Populația totală a Bucovinei	Cifre absolute/procente		
		Români	Ucraineni	Alte naționalități
1880	568.543	190.005 sau 33,42 %	239.690 sau 42,17 %	138.758 sau 24,41 %
1890	642.495	208.301 sau 32,42 %	268.367 sau 41,77 %	165,827 sau j 25,81 %
1900	730.195	229.018 sau 31,36 %	297,798 sau 40,78 %	203.379 sau 27,85 %
1910	794.929	273.254 sau 34,38 %	305.101 sau 38,38 %	216.474 sau 27,23 %

După 1910 în istoria Bucovinei a început o perioadă care poate fi caracterizată prin emigrarea masivă în Canada mai ales a rutenilor veniți din Galiția, dar despre aceasta vom vorbi cu altă ocazie.

Frământări în sânul Bisericii Ortodoxe din Bucovina în perioada 1945–1995

Dumitru COVALCIUC

Creată în 1945 pe baza parohiilor din nordul Bucovinei, din localitățile unei părți a fostului județ Hotin și din Ținutul Herței, Episcopia Cernăuților și a Bucovinei nimereste în același an sub jurisdicția Patriarhiei de la Moscova, avându-l în frunte pe Teodosie Kovarninski, trimis la Cernăuți din Rusia. La acea vreme eparhia rămăsese practic fără preoți, căci în rezultatul invaziei bolșevice majoritatea absolută a păstorilor duhovnicești din Bucovina se refugiaseră în România, iar cei care au riscat să rămână în teritoriul ocupat, au fost supuși persecuțiilor staliniste. Încă la 22 iunie 1941, în ziua începerii războiului, un mare grup de intelectuali români trăitori în capitala Bucovinei, printre care și mulți preoți, a fost ridicat din Cernăuți, din ordinul autorităților militare sovietice, și pornit, sub escortă, prin Hotin, în direcția Umanului, în Ucraina. Alți preoți, mai ales acei care și-au văzut de treburile în satele pe care le păstoreau, au fost deportați în Siberia și Kazahstanul de Nord, fiind arestați în noaptea de 13 iunie 1941, când pe drumul prăpădului și neîntoarcerii din regiunea Cernăuți, cea mai mică din Ucraina, au fost pornite 13 mii de persoane. Deci, în condițiile lipsei acute de preoți, eparhia a fost invadată de slujitori de naționalitate ucraineană ai altarului din Volynia și Galiția. Această migrație a fețelor bisericești a favorizat situația parohiilor ucrainene din eparhie, dar nu și a celor românești. De aceea, episcopul Teodosie a dispus să fie organizate, în incinta bisericii iezuite din Cernăuți (pe atunci rămasă pustie în rezultatul repatrierii, în 1940, a nemților din Bucovina) cursuri de pregătire a preoților din rândurile cantorilor bisericești, care urmau să fie hirotoniți, după ce erau examinați la Consistoriul bisericesc. Cum și numărul celor mai apti cantori era insuficient, ca preoți au fost hirotoniți și mulți tineri din nordul Basarabiei, care aveau studii clericale neterminate.

Așa au devenit preoți și s-au stabilit în Bucovina clericii Teleucă, Atamanencu, Potorocă, Borcea, Sternioală, Strugaru, Țapu, Chiorescu ș.a. După absolvirea acelor cursuri unii bucovineni, fiind sfințiți ca preoți, au fost trimiși să slujească în satele românești de pe Tisa, în nordul Maramureșului istoric, inclus în Ucraina, unde după război unii preoți greco-catolici au fost înlocuiți prin cei ortodocși. Teodosie a părăsit Bucovina în 1947, anul în care în satele noastre bântuia cea mai cumplită foamete, iar în locul lui a fost trimis, ca arhipăstor, Andrei Suhenko. Pentru a menține în popor. credința în Dumnezeu, episcopul Andrei a continuat practica hirotonirii preoților din rândul cantorilor. În anii în care el s-a aflat în scaunul episcopal de la Cernăuți, eparhia a fost administrată cu râvnă și, în principal, locurile rămase vacante au fost completate cu preoți. În 1953 episcop al Bucovinei și Cernăuților a fost numit Eumenie Haralski, iar arhipăstoria sa a coincis cu dezlănțuirea ofensivei ateiste împotriva credinței în Dumnezeu. Acesta s-a ridicat cu energie în apărarea credinței, dar, supus persecuțiilor, a părăsit în 1958 Bucovina, retrăgându-se la Jitomir. În perioada arhipăstoriei lui Grigorie Zacaleak (1960–1961) eparhia Eufcovinei a trecut prin cele mai mari greutăți, fiindcă tocmai atunci începea procesul de închidere a bisericilor, de urmărire a preoților, dintre care unii amenințați și intimidați, își părăseau posturile, lăsându-și parohienii în voia sorții. Damian Marciuk, următorul episcop al Bucovinei (1961–1964), va avea de înfruntat cea mai mare nelegiuire ce se săvârșea aici împotriva credinței strămoșești. Ateismul, câștigând teren, își intensifica atacurile împotriva bisericii creștine. În această perioadă în regiunea Cernăuți au fost închise peste o sută de biserici, mulți preoți au fost siliți să lucreze, de rând cu țăranii, pe lanurile gospodăriilor agricole colective și de stat. Tot atunci a fost închisă marea Catedrală ortodoxă din centrul Cernăuților (1960), transformată ulterior într-un depozit de hârtie pentru tipografia regională care se afla în apropiere, și biserica din suburbia Horecea Urbană, construită pe timpul mitropolitului Bucovinei Visarion Puiu.

Metodie Mânzac, cel care a condus Biserica Ortodoxă din Bucovina în anii 1965–1967, a fost primul bucovinean instalat în perioada sovietică în scaunul episcopal de la Cernăuți.

Ca și fostul mitropolit ai Bucovinei Vladimir de Repta, el era născut la Baniia pe Ceremuș (28 octombrie 1914). Absolvind șapte clase românești, a intrat în 1930 ca ascultător în frățietatea schitului Coșna, apoi, în 1932, s-a mutat la Crișceatic, pe Nistru, unde peste zece ani va primi tunderea în monahism cu numele de Metodie (cel de botez fiindu-i Mihail). Tot în 1942 va fi hirotonit ierodiacon. La 22 aprilie 1945 va fi hirotonit ieromonah de către episcopul Teodosie și, pentru că cunoștea bine limba română, va fi numit paroh în comuna Iordăneșt. În 1952 va intra la Seminarul teologic, în 1958 va absolvi Academia teologică la Moscova, obținând și titlul de candidat în științe teologice. Nefiind lăsat să se întoarcă acasă, unde era nevoie de preoți care să cunoască limba română și specificul religios al Bucovinei, și de un ierarh care să poată relua și reînvia tradițiile bisericești păstrate și înmulțite cu atâta sânguință de către foștii mitropoliți ai Bucovinei, a fost numit, pe rând, profesor la Seminariile din Moscova și Saratov, precum și rector al Seminarului din Volynia. La 29 august 1962 a fost hirotonit episcop de Rovno, iar la 22 decembrie același an a fost instalat în jilțul episcopal din Cernăuți. Reședința episcopală nu se mai afla în Catedrala ortodoxă, căci, odată cu închiderea ei, a fost mutată în biserica „Sf. Nicolae”. Ca român bucovinean, episcopul Metodie a condus cu pricepere, blândețe și înțelepciune eparhia, mulțumit în suflet că i se oferise posibilitatea să-și îndrume enoriașii, adică eparhioții, și concetățenii pe calea mântuirii. Dar prigoana ateismului împotriva Bisericii era în toi. Lăcașurile de închinare Domnului erau închise, transformate în magazine sau depozite și episcopul Metodie, cât îl țineau puterile, încerca să stăvilească dezmățul ateo-bolșevic dezlănțuit în nordul Bucovinei. De aceea n-a fost lăsat să-și continue opera de temperare a prigoanei diabolice din partea iscoadelor stăpânirii sovietice. La 7 octombrie 1967, pe când nici nu se aștepta, a fost transferat din Bucovina la Vologda, în nordul Rusiei, iar la 2 februarie 1972, s-a pomenit în adâncul Siberiei, fiind arhiepiscop de Omsk și Tiumen. Acolo, la 24 octombrie 1974, avea să fie ucis mișelește. Nicodim de Harkov și Antonie de Cernigov, ambii bucovineni, aflând această tristă veste, s-au deplasat la Omsk pentru a participa la funeraliile consăngeanului lor drag.

Slujba de înmormântare a corpului neînsuflețit și zdrobit de loviturile barbare ale ucigașilor, a fost oficiată, după binecuvântarea Patriarhului Rusiei, la 26 octombrie. Apoi s-a hotărât ca sicriul să fie trimis, pe calea aerului, la Cernăuți. De la aeroportul din capitala Bucovinei, pe căi ocolite și fără pompe funebre, a fost adus cu o mașină la Banila pe Ceremuș, baștină martirului. Dar ceremonialul înmormântării a fost supravegheat de reprezentanții autorităților de la centru, ca nu cumva să fie descoperită crima, care să dea naștere la comentarii nefavorabile puterii sovietice. Arhiereilor Nicodim și Antonie, ambii născuți și crescuți în nordul Bucovinei, li s-a interzis să însoțească sicriul până la Cernăuți. Aceștia au fost scoși din avion încă pe aeroportul din Kiev. Și Sava Babinet, episcopul de atunci al Bucovinei, a fost „povățuit” ca întru binele său personal să nu rostească nici o cuvântare la cimitirul din Banila pe Ceremuș. De teamă ca moartea năprasnică a ierarhului Metodie Mânzac să nu se transforme într-o manifestare de protest, autoritățile au dispus întreruperea, în acea zi, a circulației în direcția Vașcăuților și a Vijniței. În pofida interdicțiilor stăpânirii, Biserica, prin reprezentanții ei, a înălțat rugăciuni fierbinți pentru odihnirea sufletului „arhiepiscopului Metodie, cel ucis mucenicește”. Acesta a fost un mare ierarh și fiu al Bucovinei, om blând și plin de bunătate, părinte cu adevărat pentru toți fiii Bisericii Ortodoxe din Bucovina. A fost, de fapt, unicul ierarh de după război, care predica la Cernăuți, concomitent, în limbile ucraineană, română și rusă.

În anii 60 prigoana ateistă în Bucovina atinsese apogeul. Botezurile și cununiile religioase au fost interzise, copiii erau oprți de a umbla la biserică, de a cânta colinde în seara de Crăciun, de a participa la slujba învierii Domnului. De Sfintele Paști credincioșii de la sate erau scoși cu forța la efectuarea lucrărilor agricole de sezon, iar cei de la orașe, precum și școlarii și studenții - la „subotnice” și „voskresnice” comuniste. Serviciile divine vara durau până la orele 9, căci vezi Doamne, prin desfășurarea lor firească ar fi fost sabotată campania de recoltare a culturilor cerealiere. Era interzisă tragerea clopotelor, preoții nu aveau voie să umble cu icoana pe la casele creștinilor în seara de Crăciun și de Bobotează, să conducă de acasă morții la cimitir.

De pe marginea drumurilor, de pe câmpuri au fost smulse toate crucile, unele având chiar o deosebită semnificație istorică. Propaganda ateistă era desfășurată în școli, în cadrul căminelor culturale, colectivelor de muncă, organizațiilor de tineret și de partid. Presa locală și postul de radio în limbile ucraineană și română se întreceau în propagarea „științei ateiste”, în demascarea „clericalismului” și relevarea „esenței dăunătoare a religiei” în procesul „construcției comunismului”. Grupuri de lectori atești cutreierau localitățile regiunii Cernăuți combătând în adunări publice învățătura creștină și „dovedind” inexistența lui Hristos. În cadrul sistemului de învățământ politic au fost create așa-zisele școli ale tinerilor ateî. La Universitatea din Cernăuți a fost introdus ca obiect obligatoriu de studiu „Ateismul științific”, iar pe lângă comitetul regional Cernăuți al partidului comunist al Ucrainei a fost deschisă o universitate de marxism-leninism, care pregătea, din rândurile intelectualilor bucovineni, și „specialiști” în domeniul „ateismului științific”. De pe turele bisericilor erau date jos crucile, din zeci de clopotnițe au dispărut clopotele. Bisericile, declarate anterior monumente istorice sau de arhitectură, în loc să fie ocrotite de lege, erau pângărite și lăsate în paragină.

În acea atmosferă păgubitoare de suflete, în acea luptă oficială pentru dezrădăcinarea credinței în Dumnezeu, Bucovina a avut parte de un ierarh erudit, energic, curajos și osânditor pentru progresul vieții creștine. Anume el, Teodosie Proțiuk, a arhipăstorit cu mult tact și tenacitate Biserica Ortodoxă din Bucovina din 1967 până în 1972. El a încurajat plecarea unor tineri bucovineni, printre care și mulți români, la studii teologice fie la Seminarul din Odessa, fie la cel din Zagorsk, a hirotonit peste 20 de preoți din clerul inferior, a organizat atestarea preoților mai slab pregătiți, a menținut adevărata disciplină bisericească. Deși nici pe timpul arhipăstoriei sale în regiunea Cernăuți n-a fost construită nici o biserică, el a avut mare grijă de renovarea celor care mai funcționau, resfințindu-le în timpul vizitelor sale canonice.

Teodosie a fost, însă, transferat la Smolensk, în Rusia, iar episcop al Cernăuților și Bucovinei a devenit Sava Babinet originar din nordul Maramureșului istoric.

Om drept și clarvăzător, sfătuitor și erudit, episcopul Sava nu era învățat să facă compromisuri și din această cauză și-a făcut la Cernăuți o sumedenie de dușmani. Era un bun predicator, îi simpatiza pe românii a căror limbă și-o însușise și a trimis, de asemenea, mulți tineri la studii teologice.

Din 1977 până în 1986 în fruntea Episcopiei ortodoxe de la Cernăuți s-a aflat Varlaam Ilușcenko, fost episcop-vicar și administrator al Mitropoliei din Kiev. Acesta a trimis și români din Bucovina la Academia teologică din Moscova, la cea din Leningrad, la seminare, a hirotonit preoți pentru parohiile vacante, a majorat pensiile celor care și-au încheiat, din motive de vârstă sau de sănătate activitatea păstorească. Dar nici în timpul arhipăstoriei lui Varlaam atacurile propagandei ateiste împotriva Bisericii creștine n-au încetat. La Cernăuți, bunăoară, biserica „Sf. Paraschiva”, cea mai mare din acest oraș, după Catedrala ortodoxă, a fost reparată (ani la rând a fost lăsată în paragină) pentru a fi transformată într-un club de șah, în care își făcea mendrele Nikolai Nivalov, pe atunci prim-secretar al comitetului regional de partid. Tot în acea perioadă la Cernăuți, în suburbia Horecea Mănăstirii, a fost deschis și amenajat Muzeul vieții și arhitecturii populare, în frunte cu Constantin Pavelciuk, fost lucrător de partid, un luptător fanatic împotriva religiei. Din ordinul acestuia mai multe biserici din Bucovina au fost jefuite de odorele ce trebuiau, în imaginația sa bolnavă, să servească în calitate de exponate ale numitului muzeu. Vechi bisericuțe de lemn construite în timpuri voievodale au fost ridicate de pe temelii și transportate pe teritoriul muzeului pentru a fi reasezate pe alte fundamente ca modele de „arhitectură ucraineană” din secolele respective.

În urma jefuirii lor de odore, vechile lăcașuri de închinare s-au pomenit într-o stare dezastruoasă, lată ce mărturie a făcut în legătură cu aceasta Iluță Tomniuc, credincios din Horecea Urbană, martor ocular al devastării barbare a bisericuței de lemn „înălțarea Domnului” din această suburbie cernăuțeană: „Se prăbușește un adevărat monument de arhitectură, în care s-au păstrat până nu demult toate odorele bisericesti rămase de pe timpuri. Cei care au venit, zicând că au misiunea să înceapă lucrările de restaurare, au jefuit bisericuța de iconostas și de 28 icoane vechi. Într-o zi trei inși au pătruns în ea cu toporul și fereștrăul.

Opera în numele... statului și aduceau daune arhitecturii din secolul al XVII-lea. Și acum monumentul, jefuit de odoare și zdruncinat din temelie de loviturile barbare ale topoarelor, se lasă pe-o răănă și e pe ducă...”⁷⁷

În 1986 la o editură din Kiev a apărut o amplă lucrare, în mai multe volume, în care importante monumente religioase românești din Cernăuți, de pe întreg teritoriul nordului Bucovinei și al Ținutului Herța, monumente lăsate în paragină sau supuse distrugerii, erau considerate, nici mai mult nici mai puțin, drept monumente de arhitectură ucraineană. Referitor la bisericuța de lemn „înălțarea Domnului” din Horecea, construită de moldoveni cu mult înainte ca pajura austriacă să-și înfigă ghearele în trupul Moldovei, în acea lucrare se „specifică” că ea „constituie un ansamblu (împreună cu clopotnița - n.n.), ce este un interesant monument al arhitecturii ucrainene din secolul al XVII-lea”⁷⁸. Și în această lucrare colectivă, oarecum tendențioasă, era insuflată ideea că românii din nordul Bucovinei n-ar fi bășinași, ci s-ar fi așezat aici (după cum susțin unii istorici ucraineni, printre care și Arkadi Jukovski) în rezultatul unei intense migrări din Transilvania.

Cele mai năpăstuite în perioada de tristă memorie a dominației ateismului au fost bisericuțele din lemn, ridicate pe timpuri în localitățile bucovinene mici și mijlocii. Într-un cuvânt, au fost închise și lăsate în paragină bisericuțele din Slobozia Berlinților, Stârcea, Tărășeni, Cotul Bainschi, Dimca, Lunca, Lucovita, Țurenii, localități situate la acea vreme pe teritoriul raionului Hliboca, raion cu populație majoritară românească, de la care în 1992 s-au desprins mai multe sate, pe baza cărora a fost format raionul Herța.

Dacă, însă „lupta” ateistă slăbea într-o localitate sau alta a acestui mare raion cu o populație în jur a 100.000 locuitori, dintre care, conform datelor oficiale, 70 la sută o constituiau românii, ea era intensificată acolo, unde, existând vreo întreprindere industrială, era mai mare ca în alte părți numărul rușilor aduși ca „specialiști”.

⁷⁷ D. Covalciuc. *Biserica din Horecea*, în „Zorile Bucovinei” din 22 octombrie 1989.

⁷⁸ Pamiatniki gradostroitelstva i arhitekturi Ukrainskoi SSR, vol. 4, Kiev, „Budivelnik”, 1986, pag. 339.

Anume la Carapciu pe Siret biseriçuța de lemn se învecina cu fabrica de spirt, ia care lucrau și destui venetici. Întreprinderea, conform planurilor șefilor din raionul Hliboca, trebuia să crească, aducând adică venituri statului, iar biseriçuța trebuia să dispară în temeiul sloganului comunist „religia este un opium pentru popor”, iar poporul sovietic „construia” societatea fără clase - comunismul. În 1984, biseriçuța de lemn din Carapciu a fost demolată. Vasile Levițchi, decanul de vârstă al scriitorilor români din Bucovina, originar din Carapciu pe Siret, scria, amintindu-și despre acel act de vandalism, următoarele: „Cu un an sau doi înainte de începutul restructurării, biseriçuța de lemn din satul meu de baștină a fost dărâmată. S-a grăbit din răspuseri șefia locală, s-a strădui cu înverșunare ideologia cea atotștiutoare, a făcut exces de zel, de parcă presimțea că pot veni vremuri mai blânde. Nici un om din sat n-a vrut să îndeplinească porunca, adică să pună umărul la o asemenea blasfemie, și atunci au fost aduși câțiva îndrăzneți din altă parte. Era modest lăcașul de lemn, cu acoperiș de șindrilă, sin satul meu natal, era veche biseriçuța, dar putea să mai trăiască. S-au împrăștiat icoanele pe la casele oamenilor, s-au dus odăjdiele și prapurii pe la alte biserici și a rămas vechiul petec de cimitir ca un orfan, a rămas cu toții Ionii rânduieți acolo din veac, să-i acopere iarba și bălăriile”⁷⁹.

Episcopul Varlaam nu s-a putut opune nici hotărârii autorităților raionale din Hliboca (Adâncată) privitoare la demolarea bisericii din Carapciu, nici acțiunii de modificare a interiorului Catedralei ortodoxe din Cernăuți, care din depozit de hârtie era deja transformată în expoziție permanentă de „realizări ale economiei naționale”. Deși dorea mult să mai rămână în Bucovina, a fost silit s-o părăsească cu regret în suflet. A fost hărțuit până la moarte, căci de la Cernăuți a fost trimis la Luțk, de acolo - în Crimeea, apoi - la Dnepropetrovsk. În cei trei ani de peregrinări forțate, s-a îmbolnăvit grav și în 1990 a decedat la Kiev.

În 1986 la Cernăuți venea în calitate de episcop al Bucovinei un siberian cu numele de Antonio Moskalenko.

⁷⁹ Vasile Levițchi. *Biserica și fabrica de spirt*, în „Zorile Bucovinei” din 1 august 1989.

Teolog cu studii academice și jurist totodată, fost ieromonah care a slujit la parohii din Siberia și Ucraina și fost deținător al unei funcții importante în cadrul Exarhiei, acesta nimerea în Bucovina, când, în condițiile democratizării societății sovietice și în rezultatul restructurării gorbacioviste forțele obscure ale ateismului începeau să se retragă de pe pozițiile ce le-au menținut timp de decenii. Solemnitățile desfășurate în zilele de 22–23 iulie 1988, solemnități legate de împlinirea unui mileniu de la creștinarea Rusiei, scot Biserica din umbra aruncată asupra ei timp de câteva zeci de ani. Antonie, om deosebit de energic, se grăbește să stabilească strânse legături cu autoritățile civile de la Cernăuți, cu eparhioții săi ucraineni, români și ruși, cu Societatea de cultură românească „Mihai Eminescu”, înființată la 28 mai 1989. O dovadă grăitoare a faptului că el și-a câștigat o mare autoritate în Bucovina a constituit-o și alegerea sa, în circumscripția Jadova Veche, fostă moșie răzășească de pe cursul superior al Siretului, ca deputat al poporului.

În primii ani de arhipăstorie a lui Antonie, în satele românești din regiunea Cernăuți a început cu entuziasm opera de redeschidere a bisericilor, de construire a noilor lăcașuri de închinare Domnului, de ridicare a monumentelor în memoria victimelor staliniste, de înălțare a troițelor, crucilor și paracliselor pe locuri memorabile și episcopul, rus de naționalitate, găsea timp să participe la sfințirea lor, precum și să ia parte la parastasele din cimitirele eroilor.

Având binecuvântarea episcopului Antonie, în 1989 mai mulți credincioși ortodocși din Cernăuți au cerut autorităților să le fie retrocedată Catedrala. După intervenția Moscovei (unde ajungeau cererile bucovinenilor) șefii locali s-au decis să le satisfacă dorința. Actul retrocedării Catedralei s-a săvârșit în ianuarie 1990⁸⁰. Fără întârziere au fost începute lucrările de restaurare ce necesitau enorme eforturi fizice și mijloace bănești. Știindu-se când, de către cine și pentru cine a fost construită Catedrala, românii din regiunea Cernăuți și-o revendicau la început și ca lăcaș de închinare, și ca patrimoniu național, și ca monument religios.

⁸⁰ Adrian Acostăchioaei. *Românii Bisericii Ortodoxe din Bucovina*, în „Codrul Cosminului”, anul III, nr. 8, august 1995.

După schimbările produse pe parcursul a cinci decenii de ocupație sovietică în structura demografică a principalului oraș din Bucovina, românii cereau, prin formațiunile lor obștești (Societatea pentru cultură. Cercul cultural „Arboroasa”), ca serviciile divine să fie oficiate în Catedrală în două limbi - slavă și română, iar aceste limbi să fie puse pe picior de egalitate. În primele luni de restaurare unii lideri ai românilor din regiunea Cernăuți au organizat colectarea mijloacelor bănești de la populație în scopul urgentării lucrărilor respective⁸¹. Aceștia au vegheat să fie păstrate toate inscripțiile românești de pe impunătorul așezământ religios din capitala Bucovinei. Văzând că promisiunile ce le-au fost făcute nu prea erau respectate, ei și-au mai astâmpărat elanul generat de redeschiderea Catedralei. Pretenții asupra ei au început să manifeste și unele cercuri ucrainene, sprijinite atunci de emisarii unor grupări naționaliste din Galiția. În toiul disputelor, uneori brutale, dintre ucrainenii care vroiau s-o ocupe cu ajutorul unor elemente belicoase aduse din Galiția, și românii bucovineni care o apărau, strâns uniți în jurul episcopului, a fost format nucleul preoțesc al Catedralei, în frunte cu protoiereul român Adrian Acostăchioaei. Și aceasta a avut loc în ziua de 26 iulie 1990.

Deși chiar în timpul reparațiilor în Catedrală au început să fie oficiate servicii divine, cercurile ucrainene care erau animate de ideea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Ucrainene, prin ruperea legăturilor ei cu Patriarhia de la Moscova, deveneau tot mai vehemente. În toamna anului 1990 marșurile acestora spre Catedrală au devenit atât de frecvente, încât credincioșii români din oraș, suburbii și din satele învecinate, o străjuiau, alături de ucrainenii bucovineni, cu care nu aveau nimic de împărțit, și în frunte cu preoții și primarii lor, de vineri seara până luni dimineța. Citând câteva pasaje dintr-un reportaj realizat în septembrie 1990, vom vedea că lupta ce se dădea la Cernăuți în jurul Catedralei între două tabere religioase, ambele ortodoxe, crea pericolul izbucnirii în Bucovina a unui conflict interetnic: „Plouă ca din ceață și vântul de toamnă timpurie e tăios. Pe străzile Cernăuților, însă, - animația e mare.

⁸¹ Dumitru Covalciuc, „Arboroasa”: cinci ani de activitate, în „Codrul Cosminului”, anul III, nr. 8, august 1995.

Din toate părțile se revarsă spre Catedrala din centrul orașului coloane de oameni în frunte cu preoți de la parohiile satești din Eparhia Bucovinei, care vin să-și demonstreze solidaritatea creștină în lupta împotriva separatismului din sânul Bisericii Ortodoxe. Trag clopotele la Catedrală și dangățul lor de alarmă adună mii și mii de credincioși. Începe serviciul divin în aer liber, răsună predici în limbile rusă, ucraineană și română, îndemnuri la pocăința celor ce cu voie sau fără voie s-au îndepărtat de Biserica-mamă și seamănă vrajbă națională în rândurile trăitorilor în ținut, care sub toate stăpânirile au știut să-și păstreze cumpătul și să nu admită rănirea sentimentelor naționale ale reprezentanților altor seminții.

În adresările duhovnicești, făcute în cele trei limbi pomenite mai sus și ridicate de preoțime la același rang suveran în dulcea noastră Bucovină, au fost înfierate acțiunile rascolnicilor, ce duc la separarea credincioșilor în tabere adverse, la manifestări cu caracter șovin și naționalist. Soborul de preoți care s-a rugat pentru temperarea spiritelor înfierbântate de duelurile verbale ale vrăjmașilor Bisericii Ortodoxe, pentru tihna sufletească a mirenilor, s-a pus în fruntea unei impresionante coloane de circa 12 mii de oameni, care cu lumânări aprinse, cu prapore și icoane au pornit în marșul de pacificare pe străzile orașului.”⁸²

Ziua de 16 septembrie 1990 a fost o zi mare pentru românii din regiunea Cernăuți, căci, uniți în jurul părinților lor duhovnicești și a fruntașilor mișcării de emancipare național-culturală, au știut să riposteze încercărilor elementelor naționaliste ucrainene de a acapara biserici ce nu le aparțineau. Și nu s-au temut să-și demonstreze fermitatea, cu toate că în acea zi la aceleași ore în piața din vecinătatea Catedralei comuniștii ieșiseră la un miting al lor, făcând eforturi zadarnice de a-și mai păstra pozițiile avantajoase în conducerea societății, în centrul Cernăuților mășăluiau militarii sovietici din garnizoana orașului, trecând întruna spre Casa Armatei (fostul Palat cultural al românilor), iar la Prut forțe ale ministerului de interne încercau să stăvilească o coloană de autobuze, ce aduceau elemente naționaliste din Galiția în ajutorul raskolnicilor.

⁸² D. Oprișan, *Duminică la Catedrală*, în „Zorile Bucovinei” din 21 septembrie 1990.

Și toate acestea se făceau cu scopul intimidării fățișe a românilor ce se ridicau cu hotărâre la lupta pentru recucerirea drepturilor lor Istorice asupra unor biserici din capitala Bucovinei.

Cu o săptămână mai înainte, la 9 septembrie 1990, acțiuni revoltătoare, îndreptate împotriva bisericii românești de acolo, au avut loc la Storojineț. Românii din acea urbe de pe Siret (urbe înstrăinată), patru mii la număr, au luptat cu curaj pentru redeschiderea bisericii „Sf. Gheorghe”, zidită în 1888 de Gheorghe cavaler de Flondor, tatăl neînfricatului patriot român Iancu Flondor⁸³. După ce au restaurat-o cu mijloacele lor, le-a fost trimis ca paroh ucraineanul Ștefan Antonovici. Acesta știa ceva românește, dar, orbit de șovinism, în detrimentul propovăduirii Cuvântului lui Dumnezeu, propaga de la amvon idei bizare privind exclusivitatea ucrainenilor și inferioritatea românilor față de ei. De multe ori, când era întrebat de enoriași de ce nu face slujba după toate rânduielile ei, așa cum o așteptau credincioșii, dar face politică, preotul, înfuriindu-se, începea să-i blesteme pe români din fața altarului (subsemnatul a fost martor ocular la o asemenea blasfemie). Dar cupa răbdării s-a umplut și la 9 septembrie 1991 credincioșii nu l-au lăsat să-și bată joc de ei și „au cerut în biserica noastră românească, zidită pe banii și cu munca strămoșilor noștri, să se predice și în limba care ne este maternă”⁸⁴. Când credincioșii au ieșit din biserică, în fața ei erau deja postați câțiva milițieni. Aceia care au tăcut, au fost lăsați să meargă în drumul lor, iar aceia care au cerut ca liturghia să se facă în limba română, au fost arestați și duși la miliție. Luându-li-se acolo declarații și fiind, în cele din urmă, sloboziți pe la casele lor, foștii arestați, cuprinși de revoltă, au hotărât la o întrunire a lor să nu cedeze în fața presiunii ce o simțeau acum și din partea autorităților raionale, până când cerința lor legitimă nu va fi satisfăcută. O delegație a storojinețenilor a cerut audiență episcopului Antonie.

Fiind învinuit că ținea mai mult cu românii decât cu ucrainenii, Antonie, rus de naționalitate, nu s-a grăbit să trimită la Storojineț un

⁸³ Dionisie Birău, *Date privitoare la construirea unor biserici*, în „Zorile Bucovinei” din 4 iulie 1991.

⁸⁴ Valerian Mitric, Vasile Zanea, Alexandru Davidean, Traian Știrbu. *Din biserică - la miliție*, în „Zorile Bucovinei” din 21 septembrie 1990.

preot român, ba, ieșindu-și din fire, i-a și brutalizat pe membrii delegației, când aceștia au avut curajul să declare: „După cum se știe, noi, românii din Storojineț, care suntem aici la vreo patru mii de suflete și care ne tragem din vechi băștinași al Moldovei lui Ștefan, de un an luptăm ca să fie trimis de la episcopie un preot român, căci al nostru nu ne cunoaște limba. Până acum toate rugămințile noastre n-au fost băgate în seamă”. (Același articol semnat de storojinețeni în „Zorile Bucovinei”). Replica lui Antonie (subsemnatul a fost de față, încercând să intervină în favoarea credincioșilor români din Storojineț), ținută într-o stare de nervozitate - „Cărați-vă cu toții în România voastră și veți avea acolo popi români!” a răsunat nu ca o amenințare. Ea, totuși, a servit drept semnal pentru ridicarea și a frunțașilor mișcării de emancipare național-culturală în apărarea credincioșilor români din Storojineț.

La insistența filialei locale a Societății de cultură românească „Mihai Eminescu” și a Cercului Cultural „Arboroasa”, episcopul Antonie, primind dovezile că Ștefan Antonovici transformase biserica din Storojineț într-un club de discuții politice, l-a destituit și a trimis acolo pe preotul român Constantin Chifu. Evident, Antonovici s-a dat de partea autocefalilor, iar în vara anului 1997 a ajuns să fie caterisit până și de Danilo, ierarhul Bisericii Ortodoxe din Bucovina ce ține de Patriarhia Kievului.

Raskolnicii nu se lăsau învinși și discuțiile în jurul bisericilor românești din Cernăuți n-au încetat, ci erau continuate cu tot mai multă înflăcărare la mitingurile și adunările lor, în timpul marșurilor de stradă ale acestora, în locuri publice și chiar în lăcașurile de închinare Domnului, în care pătrundeau, luându-și „chipul blândeței”. În legătură cu aceasta un credincios român mărturisea în presă următoarele: „Sunt om bătrân, multe le-am trăit, multe le-am văzut în viață, dar niciodată ca până acum nu m-am lovit așa de tare de zidul neadevărului, pe care-l ridică între bucovineni acei care au început, din ambiții politice, ca să semene vrajbă între oameni. În Cernăuți, dacă vii la vreo biserică să aprinzi o lumânare și să te închini la icoane, având imprudența să te rogi în limba strămoșească, se vor găsi persoane care să-ți spună că n-ai ce căuta într-un lăcaș pe care, chipurile, l-ar fi construit oricine, numai nu românii.

Ești nevoit să le arăți ce scrie pe frontonul cutărei biserici și atunci, în loc să se rușineze că gura lor neadevăr grăiește, ei îți întorc cu neobrăzare cuvântul că, vezi bădica, biserica cutare și catedrala au fost construite pe timpul lui Hacman, care ar fi fost ucrainean... Vorbind numai despre «bisericele lui Hacman», raskolnicii n-ar trebui să uite câte lăcașuri de închinare s-au zidit pe timpul episcopilor Dositei Herescu și Isaia Baloșescu, al mitropoliților Teoctist Blahevici, Teofil Bendela, Silvestru Morariu, Arcadie Ciupercovici, Vladimir de Repta, Nectarie Cotlarciuc și Visarion Puiu, care români au fost de naționalitate. Avem noi, românii, dreptul moral să le ocupăm, dacă în ele se roagă frații noștri ucraineni de aceeași religie ortodoxă? Nu. Atunci și noi să nu fim scoși din bisericile neamului.”⁸⁵

Episcopul Antonie a făcut eforturi uriașe ca să ferească Eparhia Cernăuților și a Bucovinei de raskolnici, să fie păstrată armonia în relațiile interetnice și interconfesionale, căci majoritatea agitatorilor, care atunci se pronunțau pentru autocefalie, proveniți din Galiția, nici nu erau ortodocși. Aceștia, ca și radicalii ucraineni din Cernăuți și din zona transpruteană a Bucovinei aveau, se știe bine, sprijinul unei mari grupări politice, care tindea să ajungă la putere. Văzând că atacurile întreprinse cu scopul ocupării bisericilor duceau uneori la ciocniri între taberele adverse, că organele de partid și cele administrative nu preferau să se amestece în conflictul, care putea lua proporții dezastruoase, Antonie, rusul născut în 1940 în Siberia, a solicitat sprijinul românilor și în acele momente dramatice l-a avut.

În același an 1990, în Luna Pastelor, a avut loc primul pelerinaj voievodal al românilor din nordul Bucovinei la Stejarul lui Ștefan cel Mare din Codrul Cosminului. Din toate satele din apropiere au curs încolo mii de oameni pentru a participa la Te-Deumul oficiat în aer liber de un sobor preoțesc, pentru a audia un program de cântări religioase, pentru a fi de față la sfințirea Crucii comemorative înălțate acolo unde viteazul voievod al Moldovei a dat, în 1497, lupte grele împotriva celor ce i-au călcat moșia.

⁸⁵ Ilie Salahor. *Gura păcătosului neadevăr grăiește*, în „Zorile Bucovinei” din 13 octombrie 1990.

Dacă acolo cuvântul românesc și preoțesc a avut harul să dezmoștească sufletele creștinilor, în care de decenii se cuibăresc teama de bolșevici, dacă acolo, în pofida faptului că pădurea era împânzită de milițieni și iscoade ale serviciilor sovietice de informații, a fluturat semeț Tricolorul, dacă acolo la mulți s-a zămislit sentimentul demnității și mândriei naționale meritul lui Antonie ar fi acela de a permite parohilor din Valea Cosminului (pe atunci protoiereu Mihai Ivasiuc), Ceahor (protoiereu mitrofor Vladimir Borcea), Corovia (protoiereu Ion Mintencu), Voloca (protoiereu mitrofor Mihai Sternioală), Mahala (protoiereu Gheorghe Moroz) de a se pune în fruntea enoriașilor și de a săvârși, pentru prima dată în istoria postbelică a nordului înstrăinat al Bucovinei, un mare act creștinesc și național. (Totuși, e locul să se spună că pelerinajul a fost organizat de către membrii „Arboroasei”, pe atunci grupare în cadrul Societății de cultură românească „Mihai Eminescu”, dintre care cel mai energic s-a dovedit a fi la moment dl. Constantin Covalciuc, trăitor în Valea Cosminului, unul din cei care la 29 martie 1990 au stat la baza formării numitei grupări, dar care, ca și dl. Constantin Olaru, avea s-o părăsească, orientându-se spre altă mișcare cu caracter social-politic).

În toiu verii anului 1990 Antonie a convocat la Episcopie o adunare a preoților români din regiunea Cernăuți, la care a invitat și activiști ai Societății de cultură românească pentru a pune în discuție și problemele dezvoltării național-culturale ale românilor bucovineni. Înțelegând îngrijorarea frunțașilor mișcării de emancipare național-culturală cauzată de starea dezastruoasă în care se mai aflau unele monumente religioase românești, episcopul Antonie a sprijinit propunerea acestora privind restaurarea neîntârziată a mormintelor vestiților teologi de la Cernăuți, lăsate decenii la rând în paragină, și a Capelei mitropolitelor din cimitirul de la Horecea. Ba mai mult, a alocat din fondurile Episcopiei și o sumă de bani pentru începerea lucrărilor de restaurare din numitul cimitir⁸⁶.

⁸⁶ Ion Crețu, *La mulți ani*, „Arboroasa”, în „Redeșteptarea”, Lugoj, 17–23 martie 1995.

El a căzut de acord cu faptul selectării și trimiterii la studii teologice în România a unor absolvenți ai școlilor de cultură generală din Bucovina.

Tot el avea să-i binecuvânteze pe tinerii, pe care societatea de cultură românească îi recomanda pentru a fi înscriși la Facultatea de teologie din Iași și la Seminarul duhovnicesc din Neamț. S-a pronunțat și în favoarea organizării primelor pelerinaje ale credincioșilor din nordul Bucovinei la moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava și la Mormântul lui Ștefan cel Mare de la Putna.

În anul 1990, în ultimele luni de arhipăstorie a lui Antonie a mai fost redeschisă biserica „Sf. Paraschiva” din Cernăuți, care adăpostise până atunci faimosul club de șah al conducerii organizației din regiune, iar românii din Horecea Urbană le-a fost redată biserica ridicată în 1938 pe spezele Fondului bisericesc și prin grija vrednicului mitropolit Visarion Puiu, care în 1961 a fost închisă și transformată în depozit.

Episcopul Antonie a reușit să mai participe la sfințirea bisericii „Acoperământul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu” din Crasna, prima biserică construită în nordul Bucovinei într-o jumătate de secol de ocupație sovietică. Pentru prima dată de când Bucovina a fost împărțită în două printr-un gard de sârmă ghimpată, la această mare sărbătoare, la care au participat credincioși din satele românești de la poalele Carpaților, de pe Valea Siretului și din jurul Cernăuților, au sosit și două mii de invitați din România⁸⁷. Sfințirea, în perioada încă sovietică, a primei biserici, care a fost construită într-o localitate cu populație românească, trecerea invitaților din țară prin punctul de frontieră Vicov-Crasna, înfrățirea dintre gospodarii de dincolo și de dincoace de graniță au fost momente cu puternice încărcături emoționale. La sfințirea acestei biserici, care a avut loc la 14 octombrie 1990, Bucovina, prin aleșii ei trimiși la Crasna, a fost una și în hotarele ei firești, din Boian la Vatra Dornei.

Împrietenirea lui Antonie Moskalenko cu românii nord-bucoveneni, călătoriile sale în România, stabilirea legăturilor cu ierarhii Bisericii Ortodoxe Române au stârnit invidia unor preoți

⁸⁷ V. Gomanuic. *La sărbătoarea crăsnenilor*, în „Zorile Bucovinei” din 13 octombrie 1990.

ucraineni și astfel a început să se mărească sciziunea în cadrul Eparhiei Cernăuților și Bucovinei. Acei preoți „obijduiți”, puțini la număr, care s-au pronunțat pentru autocefalie și și-au adus un episcop galițian, s-au dedat atunci la atacuri fățișe împotriva ierarhiei bisericești, câștigând adeptii, și având și sprijinul tacit al autorităților, au cerut scoaterea urgentă a lui Antonie din eparhie. Rus de naționalitate și învinuit de unele cercuri ucrainene că ar fi încurajat acțiunile revendicative ale românilor, Antonie s-a văzut silit să părăsească capitala Bucovinei. La 10 decembrie 1990 el a fost transferat la Uralsk⁸⁸.

Destituirea lui Antonie, care înțelegea și încuviința doleanțele românilor din actuala regiune Cernăuți, care începea să recunoască, pe bună dreptate, caracterul istoric românesc al Bisericii ortodoxe din Bucovina, a fost inoportună. Prin plecarea lui, intelectualii români de la Cernăuți pierdeau concursul Episcopiei în opera de restaurare și revalorificare a unor monumente religioase de importanță națională și, într-o oarecare măsură, sprijinul BOB în lupta pentru redobândirea drepturilor naționale și câștigarea autonomiei culturale. Pentru cler și credincioși se îngreădea perspectiva relațiilor mai strânse cu Biserica Ortodoxă Română. Evident, prin schimbarea, la sfârșitul anului 1990, a acestui ierarh nu a putut fi fructificat un moment deocamdată unic: situația ce se crease atunci reclama și permitea acțiunea de reactivare a Mitropoliei Bucovinei cu reședința la Cernăuți. Odată cu destituirea lui Antonie se încheia și zbuciumata perioadă sovietică din istoria Bisericii Ortodoxe din Bucovina. Începea alta nouă, cea ucraineană, însoțită de mari frământări în sânul BOB.

În locul lui Antonie a fost numit Onufrie (Orest Berezovski), originar din Bucovina, pe atunci arhimandrit la mănăstirea Poceaev. Prin decizia din 23 noiembrie 1990 a Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ucrainene, el urma să fie instalat în scaunul episcopal de la Cernăuți.

⁸⁸ Adrian Acostăchioaiei. Situația Bisericii din Bucovina din 1775 până în prezent, în Calendarul creștin ortodox al românilor bucovineni pe anul 1992–1993, București, 1992, p. 49.

Hirotonirea a avut loc la 9 decembrie, iar peste două zile el a fost întâmpinat cu un oarecare entuziasm de către unii clerici și credincioși din eparhie⁸⁹.

Noul ierarh a preluat conducerea eparhiei în zilele când tulburările din sânul Bisericii din Bucovina mai continuau și intensitatea lor nu scăzuse. El miza pe dialog cu cei care îmbrățișaseră ideea autocefaliei, încercând să-i aducă pe această cale la supușenie față de Patriarhia de la Moscova. Aceștia, însă, nu se mai subordonau „Bisericii canonice” și situația a devenit și mai tensionată. După mai multe încercări, autocefalii au reușit să ocupe biserica „Sf. Paraschiva” din Cernăuți, apoi au pus stăpânire pe biserica „Trei Ierarhi” a fostei Facultăți de teologie din Cernăuți.

Fiindcă încercările autocefalilor ucraineni de a cuceri Catedrala ortodoxă nu conteneau, la 27 septembrie 1991, adică în ziua Înălțării Sfintei Cruci, ea a fost sfințită și inaugurată, deși lucrările de restaurare erau în toi. De la acea dată în ea slujește arhiepiscopul împreună cu 9 preoți și 3 diaconi, după cum le vine rândul. Trei preoți, în frunte cu parohul, precum și un diacon sunt români, iar în zilele de duminică și de sărbători serviciile sunt oficiate nu numai în limba slavă, ci și în cea română⁹⁰.

În acea perioadă încordată eparhioții români au fost fără rezerve de partea episcopului Onufrie. Românii au păzit bisericile, ei le-au despresurat de gloatele galițiene ce le asaltau, ei străjuiau reședința episcopală, participau la marșuri de pacificare a credincioșilor ortodocși, împărțiți în două tabere adverse. Și tot ei au continuat primii opera de redeschidere a lăcașelor de închinare, lăsate timp de decenii în paragină, și de construire a bisericilor noi. De Onufrie își legau ei nădejdea în crearea în Bucovina a unui climat favorabil dezvoltării lor național-culturale. Pentru început, ca o mică recompensă în schimbul sprijinului pe care i-l acordau, mai mulți români au cerut episcopului să le permită ținerea sărbătorilor

⁸⁹ Adrian Acostăchioaei, *Un nou ierarh în Bucovina*, în „Zorile Bucovinei” din 12 ianuarie 1991.

⁹⁰ Adrian Acostăchioaei, *Starea Eparhiei Cernăuților și Bucovinei în anul 1995*, în almanahul cultural-literar „Țara Fagilor”, Cernăuți - Târgu-Mureș, 1996, p. 71.

religioase așa cum le țin toți românii și, locuitorilor Ținutului Herța, ținut ce face parte din Eparhia Cernăuților și Bucovinei. 30 de credincioși din Horecea Urbană, ciocnindu-se de îndărătnicia ierarhului în această problemă, au publicat în presă apelul „*Către creștinii din Țara Fagilor*”, subliniind: „Ne adresăm către toți românii ortodocși din Bucovina cu frumoasa și creștineasca rugămintă de a sărbători ziua nașterii Domnului Hristos pe data de 25 decembrie, adică pe stilul nou. Rugăm pe toți membri Societății de cultură românească să susțină inițiativa credincioșilor din Horecea Urbană, care vă zic: Hai, încă o dată, să dăm mână cu mână!” („Zorile Bucovinei”, 23 decembrie 1991). Fiindcă la această adresare au început să sosească ecouri din mai multe localități bucovinene populate de români, episcopul le-a promis credincioșilor că va binecuvânta ceva mai târziu trecerea la stilul nou, adică atunci când se va ivi un moment favorabil, căci trecerea imediată ar agrava, chipurile, relațiile, și așa încordate, dintre ucrainenii și români. Prima cerință legitimă a credincioșilor români episcopul a respins-o într-un mod delicat. Aveau să urmeze altele și, la fel, aveau să fie respinse.

La 5 februarie 1991, românii din regiunea Cernăuți au participat la un moment memorabil. În fostul Palat de cultură al românilor s-a ținut adunarea de fondare a Societății cultural - bisericești „Mitropolitul Silvestru”⁹¹. Această societate își propunea, prin statutul ei renașterea tradițiilor religioase în Bucovina, inventarierea și restaurarea lăcașurilor de închinare aflate în paragină, încurajarea construcției de noi biserici în localitățile cu populație românească, propagarea literaturii bisericești în rândurile creștinilor ortodocși, trimiterea tinerilor la instituțiile de învățământ teologic din România și Republica Moldova, să facă eforturi în direcția redeschiderii Facultății de teologie în cadrul Universității din Cernăuți, tipăririi de cărți și calendare în limba română, deschiderii unui atelier pentru confecționarea odăjdiiilor preoțești și a unei fabrici de lumânări, îngrijirii mormintelor din cimitirele părăsite. Societatea își mai propunea propagarea valorilor morale și a moștenirii spirituale lăsată urmașilor de către mitropoliții-cărturari ai Bucovinei.

⁹¹ Protoiereu Dumitru Mititei, *Din activitatea Societății noastre*, în „Zorile Bucovinei”, 21 noiembrie 1991.

Ea mai avea intenția să creeze un fond de sprijinire a învățământului în limba română⁹².

La adunarea de constituire a Societății „Mitropolitul Silvestru” au sosit înalți oaspeți din România, printre care Nestor, Mitropolitul Olteniei, Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților. De la tribună Onufrie a pledat nu în favoarea constituirii unei societăți cultural-bisericești după principiul național, ci a unei formațiuni religioase (obștești) româno-ucrainene, care să se numească „Silvestru - Hacman”. Ideea bucovinismului, propagată odinioară de către Eugenie Hacman, atât de priincioasă afirmării cosmopolitismului și în viața bisericească, și sprijinită după atâtea decenii de către noul ierarh bucovinean, n-a găsit alți aderenți la acea mare adunare de la Cernăuți, fapt ce l-a cam scos pe arhiereu din sărite.

În fruntea Societății cultural-bisericești a fost ales protoiereul Mihai Ivasiuc, paroh în Corovia, fostul șef al secției de religie a Societății de cultură românească. Român din suburbia Roșă, absolvent al Academiei teologice din Moscova, Mihai Ivasiuc a fost până în acel moment unul dintre puținii preoți încadrați în mișcarea de emancipare național-culturală a românilor din nordul Bucovinei. A participat la organizarea primului pelerinaj voievodal la Stejarul lui Ștefan din Codrul Cosminului, a primelor pelerinaje ale credincioșilor din nordul Bucovinei la Suceava, Rădăuți, Putna, Iași, la organizarea primelor clase românești în cadrul școlilor cu predare în limba ucraineană din jurul Cernăuților, la marșurile de pacificare a creștinilor și românii îi apreciau curajul și puterea de muncă. Colegiul acestei societăți, format din reprezentanți ai clerului și din laici, avea să desfășoare și o intensă activitate orientată spre reînnoirea națională a românilor din regiunea Cernăuți și lucrul acesta, evident, nu avea să fie pe placul noului ierarh.

În vara anului 1991, odată cu căderea comunismului sovietic și dezmembrarea URSS-ului, Ucraina și-a declarat independența de stat.

⁹² Mihai Ivasiuc, *Fondul „Mitropolitului Silvestru”*, în *Zorile Bucovinei*”, 21 noiembrie 1991.

Evident, Biserica Ortodoxă din Bucovina, care se afla sub jurisdicția Patriarhiei de la Moscova, s-a pomenit într-o situație dificilă. Ea trebuia să-și clarifice imediat poziția, care reieșea din noua realitate, însă ierarhul nu s-a subordonat, în plan canonic Kievului. Ca urmare, mișcarea unor preoți și credincioși ucraineni pentru autocefalie nu numai că a devenit mai intensă, ci s-a transformat într-o anarhie greu de strunit, care în orice moment putea genera un conflict religios, care putea da naștere la un conflict interetnic.

Autoritățile erau înspăimântate de evenimentele ce se desfășurau la Cernăuți, iar românii, fiind uniți, au știut să folosească situația în favoarea lor, dovedind cu orice prilej că anume ei sunt băștinași în nordul Bucovinei, iar acei care semănau ură și vrajbă națională erau venetici, oameni aduși din cele patru vânturi. Având sprijinul intelectualilor și credincioșilor români, în vara anului 1991 Mihai Ivasiuc s-a evidențiat ca un adevărat lider al consângenilor săi bucovineni, abia scăpați de robia bolșevică. Când reprezentanții cercurilor progalițiene au vrut să arboreze pe fostul Palat mitropolitan noul drapel al Ucrainei, el s-a culcat în poarta reședinței de altă dată a mitropoliților Bucovinei, crezând că peste el nu vor pași aceia care se grăbeau să pună stăpânire pe un lăcaș strămoșesc⁹³. Apoi, la 22 august 1991, el a arborat Tricolorul pe clădirea ce găzduiește în centrul Cernăuților redacția ziarului regional „Zorile Bucovinei”, a organizat paza lui. (La această acțiune au participat Ion Popescu, Constantin Covalciuc, Roman Pascaru, Ion Panciuc ș.a.). În timpul pichetării de la 17 septembrie 1991 a comitetului executiv regional, când mii de români au sosit în capitala Bucovinei, în frunte cu preoții lor, cu primari, directori de școală, pentru a cere (în acea zi avea loc sesiunea ordinară a deputaților) repunerea oficială în drepturi a limbii române și dreptul la arborarea pe toate instituțiile românești din regiune a Tricolorului, preotul Ivasiuc a devenit eroul zilei. Când autoritățile, nedorind să satisfacă cerința legitimă a românilor, au chemat un detașament special de miliție ca, la un moment dat să-i împrăștie, el a îndemnat poporul să

⁹³ I. Văcărașu, *Neînțelegeri în sânul Bisericii*, în „Plai Românesc”, nr. 3 (16), 6 februarie 1992.

îngenuncheze, nu în fața celor ce reprezentau puterea, ci a lui Dumnezeu, de la care să ceară îndurare și milostivire întru ocrotirea românilor. Mii de oameni au îngenunchiat, cântând, cu privirile ridicate spre cer, „Tatăl nostru, Care ești în ceruri, dă-ne Tricolorul, dă-ne limba română, întoarce-ne, Doamne, drepturile pierdute...”. Apoi mulțimea, fluturând drapele tricolore și pancarde, pe care scria „Problemele Bucovinei să le rezolve bucovinenii!”, „Vrem autonomie națională!”, „Înfieram amestecul Galiției în treburile Bucovinei!”, au scandat „Noi suntem acasă!”, „Noi suntem români, noi suntem aici pe veci stăpâni!” Văzând că pe manifestanți nimic nu mai putea să-i mai înspăimânte, deputații consiliului național, adunați în sesiune (la lucrările sesiunii participa și o delegație din partea societăților românești), au legiferat, prin voturile lor, revendicările românilor din regiunea Cernăuți. În acea seară, cu protoiereul Ivasiuc în frunte, sub faldurile a zeci de drapele tricolore, românii au defilat cu mult entuziasm în Piața Centrală și pe strada Iancu Flondor.

Chiar a doua zi pe multe clădiri administrative, școli, sedii ale unor organizații de pe teritoriul localităților cu populație românească din raioanele Hliboca, Herța, Storojineț și Noua Suliță au fost arborate drapele tricolore. Aceste drapele erau sfințite în biserici, iar preoții desemnau persoanele care, prin faptul că n-au făcut cârdășie cu stăpânirea bolșevică, erau vrednice să le arboreze. Această euforie a durat zece luni, apoi, sub amenințarea cu urmărirea penală, primarii din localitățile românești au fost siliți să coboare drapelele tricolore.

Dar în această perioadă, în care românii își demonstau existența și voința de a trăi liberi la ei acasă, sciziunea în sânul BOB s-a accentuat. În tabere adverse s-au pomenit și acei preoți, ucraineni și români, care în septembrie 1989, într-o adresare către popor, difuzată prin intermediul presei și radioteleviziunii regionale, implorau împăcare credincioșilor de diferite naționalități „în numele prosperării Patriei socialiste”. Aceștia scriau: „Patria noastră comună este Uniunea Sovietică și trebuie să avem cu toții grijă de bunăstarea ei, de binele și înțelegerea dintre oameni, indiferent de naționalitate și confesiune.

Suntem profund îngrijorați de viitorul Patriei noastre socialiste și considerăm de datoria noastră să participăm la făurirea lui pe baza sentimentelor noastre creștinești”⁹⁴.

Printre cei care plâneau atunci după Uniunea Sovietică și rânduielile comuniste s-au aflat și clerici români, dar și protopopul de Coțmani și Zastavna Petro Buteiko, în al cărui protopopiat ideea autocefaliei a prins cele mai adânci rădăcini, secretarul direcției eparhiale Mihailo Koblea, care avea să scoată, ca paroh al ei, biserica Sf. Paraschiva din Cernăuți de sub jurisdicția Bisericii canonice.

Susținând cu fervoare că Bucovina este pământ slav, autocefalii pretindeau că și lăcașurile de închinare Domnului ar fi fost, toate, construite de către ucraineni. De aceea ei au început să scoată din parohii pe preoții care rămaseră fideli episcopului Onufrie, înlocuindu-i cu aceia ce visau nu împărăția lui Hristos, ci o țară mare și puternică. În consecință, cel mai mult au avut de suferit atunci credincioșii ortodocși din protopopiatul Coțmanilor și Zastavnei. Fost paroh într-un sat de peste Prut din imediata apropiere a Cernăuților, un preot român, scos cu forța din biserica în care slujea, făcea următoarea mărturisire: „Astăzi în satul Mămăiești și bisericile nu mai sunt ale noastre, căci în 1991 ele au fost acaparate de către autocefalii ucraineni. Și bieții ortodocși din Mămăiești, ce țin de tradiția strămoșească în Biserica bucovineană, nici n-au altar în fața căruia sa se închine lui Dumnezeu. Ei și-au făcut biserică din casa unei țărance unde pot să încapă până la o sută de oameni. Acești oameni își deplâng azi soarta și așteaptă să vină alte timpuri, ca lui Hristos să i se poată ruga strămoșește”⁹⁵.

Practica ocupării bisericilor a fost însoțită de îngustarea ariei de folosire a limbii române în lăcașurile de închinare: „Ne-am bucurat creștinește, scria un credincios, când clopotele Catedralei din Cernăuți au vestit redeschiderea ei. Și în zilele de mari sărbători religioase biserica este plină de lume ce ascultă cu evlavie liturgia, oficiată de mai mulți preoți.

⁹⁴ „Zorile Bucovinei”, 5 septembrie 1989.

⁹⁵ Preot Gh. Florea, *Un uric din 1761 și... consecințele lui*, în „Codrul Cosminului”, anul II, nr. 2, 1994.

Atât că serviciul divin se face în limbile slave, iar în limba română abia dacă auzi pronunțându-se câteva cuvinte.

Azi, când în orașul Cernăuți se deschid grădinițe românești, liceu românesc, secții românești la Universitate, nu s-ar putea ca și în Catedrală să se predice Cuvântul lui Dumnezeu, paralel, și în limba noastră?”⁹⁶ Revoltat de faptul că în mai multe biserici curat românești liturgiile au început să se facă și în limba ucraineană, un alt credincios constata: „Biserica, fiind casa Domnului, este și sufletul neamului. De aceea unii slujitori ai ei n-ar trebui să pornească nici la o acțiune care ar știrbi interesele noastre naționale”⁹⁷.

Consolidându-și prin crearea filialelor ei la sate pozițiile, Societatea cultural-bisericească „Mitropolitul Silvestru” nu se putea împăca nici cu acapararea de către autocefali a lăcașurilor românești, nici cu încercările arhierelui de a înstrăina Biserica ortodoxă din Bucovina de Biserica neamului românesc, de a o îndepărta de mișcarea național-culturală a românilor nord-bucoveneni. Ea a convocat în august 1991 o conferință, la care a fost ales comitetul de inițiativă pentru înființarea la Cernăuți a unui vicariat autonom, în cadrul Bisericii Ortodoxe Ucrainene, supus numai în cele canonice direct Sfântului Sinod⁹⁸. La acea conferință, în scopul creării în cadrul episcopiei a unui vicariat românesc, a fost întocmit un demers legal pe care și-au pus semnăturile 67 de preoți. Documentele au fost trimise la Kiev și Moscova, de unde s-a primit răspuns că ideea creării la Cernăuți a unui vicariat ortodox în principiu nu era greșită. Membrii grupului de inițiativă au primit de acolo binecuvântarea de a începe lucrarea, dar n-au fost înțeleși la Cernăuți. Motivul principal pentru crearea vicariatului a fost mutarea neceremonială a preotului Leontie Bezușca din biserica cea mare din Noua Suliță, biserică pe care a reparat-o și înzestrat-o, dar pe care nici n-a dovedit s-o sfințească, și înlocuirea lui cu un paroh care nu cunoștea limba română.

⁹⁶ Ion Bostan, *Avem o dorință*, în „Zorile Bucovinei”, 4 iulie 1991.

⁹⁷ Mie Salahor, *Părerea mea*, în „Zorile Bucovinei”, 4 iulie 1991.

⁹⁸ Protoiereu Dumitru Mititei, *Din activitatea Societății noastre*, în „Zorile Bucovinei”, 26 noiembrie 1992.

Vicariatul avea dreptul la existență și ar fi luat sub oblăduirea sa 104 parohii românești existente atunci în regiunea Cernăuți⁹⁹.

Deși îi avea pe români de partea sa, episcopul Onufrie s-a împotrivit ideii privind crearea unui vicariat românesc autonom și a luat o atitudine nebinevoitoare față de liderii Societății „Mitropolitul Silvestru”. Evenimentele, însă, au luat o altă întorsătură. La 23 ianuarie 1992 mitropolitul Kievului Filaret l-a silit printr-o „decizie sinodală” pe Onufrie să accepte transferul în altă parte. Intuind pericolul galițian care ar fi planat asupra Bisericii Ortodoxe din Bucovina după retragerea lui Onufrie din scaunul episcopal, clerul și poporul nu i-au permis ierarhului să-și părăsească reședința. Timp de o lună el a fost păzit de posibilele atacuri ale elementelor progalițiene. Iar detașamentele de pază erau, în temei formate de românii și ucrainenii din Cernăuți și din satele din apropiere. În a doua jumătate a lunii februarie 1992 o delegație din partea creștinilor ortodocși a plecat la Moscova, s-a întâlnit cu Patriarhul Rusiei Alexei al II-lea și a prezentat Comisiei sinodale revendicările formulate de 257 preoți bucovineni. „Suntem convinși că trebuie revizuită de urgență decizia Sinodului ucrainean din 23 ianuarie 1992 pentru a semăna pace în inimile fraților arhieriei”, se declara în scrisoarea de răspuns¹⁰⁰. La 31 martie 1992 Sf. Sinod a anulat decizia precedentă și Onufrie a rămas Episcop al Cernăuților și Bucovinei. Însă prin desfășurarea unei propagande pur ucrainene, unii preoți și păstoriții lor din câteva raioane cu populație ucraineană s-au alăturat altui episcop, „necanonic”, episcop ce nu avea „hirotonisirea prin succesiunea apostolică”. De atunci autocefalii ucraineni, care se subordonează Patriarhatului de Kiev, își au la Cernăuți ierarhul lor, pe nume Danilo (Mihailo Kovalciuk), care a fost ridicat, pe rând, la rangurile de episcop, arhiepiscop și, în cele din urmă, și mitropolit al Bucovinei. Numărul preoților de sub ascultarea lui Danilo nu este mare, fiindcă majoritatea clericilor din regiunea Cernăuți îl recunosc de ierarh pe Onufrie, devenit arhiepiscop, iar Arhiepiscopia

⁹⁹ Dumitru Covalciuc, *De pe ce poziții clarificăm o... poziție? Interviu cu protoiereul Mihai Ivasiuc*, în „Zorile Bucovinei”, 4 aprilie 1992.

¹⁰⁰ Gh. Gorda, *Ultimul fort*, în „Plai Românesc”, 4 martie 1992.

Cernăuților și Bucovinei se mai află sub jurisdicția patriarhiei Ortodoxe de la Moscova.

La 23 ianuarie 1992 încă nu se știa cine va fi instalat, în locul lui Onufrie, în scaunul episcopal de la Cernăuți. Dar era clar că Biserica Ortodoxă din Bucovina nu putea rămâne fără stăpân. În ajunul acestor evenimente conducerea Societății „Mitropolitul Silvestru” a considerat că sosise timpul favorabil mișcării pentru autonomie bisericească și ca ea să-l aibă în frunte pe episcopul Onufrie. Se miza pe faptul că el va accepta și că, astfel, se va crea o administrație bisericească reprezentativă, capabilă să reînființeze Mitropolia Bucovinei, ca nimeni să nu mai poată tulbura în regiunea Cernăuți pacea confesională¹⁰¹. Până la data de 23 ianuarie Mihai Ivasiuc a fost de trei ori în audiență la episcop, rugându-l să se pună în fruntea Bisericii bucovinene s-o declare autonomă, ridicând dieceza la rang de mitropolie, în cadrul căreia să fie creată și o episcopie românească. Episcopul i-a dat de înțeles că la așa ceva nu se va hotărî. Și după data de 23 ianuarie Ivasiuc s-a prezentat la reședința episcopală, agitând aceeași problemă, dar Onufrie i-a răspuns că ar fi târziu să întreprindă o asemenea acțiune, deoarece își luase rămas bun de la eparhioți și părăsea catedra, conformându-se ordinului primit de la mitropolitul Filaret. El a mai accentuat că în acel scop dorea să-i fie ridicată paza ce s-a constituit din voia eparhioților de a-l menține în scaunul episcopal.

El putea pleca precum se hotărâse, însă la 28 ianuarie la Cernăuți s-a constituit Comitetul apărării care nu-i mai permitea să-și părăsească locuința, insistând să rămână până se va lămuri deplin problema legată de autonomia bisericească¹⁰². Atunci a fost convocată ședința colegiului Societății „Mitropolitului Silvestru”, la care a fost analizată situația creată. După dezbateri, s-a luat decizia ca Societatea să trimită o delegație, formată din trei preoți, la Mitropolia Moldovei și Bucovinei din Iași, pentru a prezenta acolo situația creată în sânul Bisericii bucovinene și pentru a expune poziția Societății cultural-bisericești „Mitropolitul Silvestru” în

¹⁰¹ Dumitru Covalciuc, *De pe ce poziții clarificăm o... poziție?*, în „Zorile Bucovinei”, 4 aprilie 1992.

¹⁰² Dumitru Covalciuc, *ibidem*.

legătură cu evenimentele care se precipitau. Poziția Societății a fost considerată la Iași ca fiind justă, însă la Episcopia din Cernăuți nu s-a mai luat act de povățuirea ierarhilor de la Mitropolia Moldovei și Bucovinei¹⁰³.

Tocmai atunci sosiră la Cernăuți trei ierarhi, trimiși de către mitropolitul Kievului Filaret cu misiunea de a studia căile de aplanare a conflictului izbucnit în luna ianuarie. Acestora nu li s-a acordat timp pentru discuții în cadrul Consiliului eparhial. După plecarea lor fulgerătoare, Ivasiuc și adepții săi au fost scoși în stradă din curtea bisericii „Sf. Nicolae”, aflată în preajma reședinței episcopale. Lui i se interziceau întâlnirile cu Onufrie, pe atunci episcop destituit.

Între timp sosise la Cernăuți și noul episcop Ilarion, trimisul lui Filaret. Acesta, însoțit de elemente procatolice, a început să cuture localitățile nord-bucovinene în căutarea adepților. Dar în puține localități a putut vorbi cu oamenii, căci aproape de pretutindeni a fost alungat. Până atunci el fusese episcop la Ivano - Frankovsk, în Galiția. Și pe timpul arhipăstoriei sale majoritatea covârșitoare a credincioșilor s-au întors la greco-catolicism sau au luat calea autocefaliei. De aceea credincioșii din Bucovina, mai ales cei de naționalitate română, se temeau că acesta aducea cu sine pericolul galițienizării, și nu-l acceptau. Ivasiuc, ca președinte al unei societăți cultural-bisericești, s-a întâlnit de câteva ori cu Ilarion, a participat la conferințele sale de presă. El i-a expus acestuia doleanțele preoțimii române privind constituirea pentru ea a unei administrații bisericești aparte și Ilarion a considerat că românii au pus foarte just problema, că prin această administrație nu s-ar produce sciziune în sânul Bisericii bucovinene și n-ar avea de suferit nici solidaritatea ortodoxă¹⁰⁴.

Dar, după cum s-a mai spus, la 31 martie 1992 Onufrie a fost repus, prin decizia Sf. Sinod în fruntea Eparhiei Bucovinei, Ilarion a fost trimis în altă parte și situația din BOB a început să se normalizeze. Atât că la Cernăuți se aflau doi episcopi ortodocși: Danilo cel „necanonic” și agreat de administrație, căruia i

¹⁰³ Dumitru Covalciuc, *ibidem*.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

se subordonau un număr mic de parohii, și Onufrie, cel nevăzut atunci cu ochi buni de către autoritățile locale, dar recunoscut ca ierarh al Bisericii Ortodoxe din Bucovina de preoții și credincioșii din toate localitățile cu populație românească, din cele ucrainene din raioanele Hotin, Chelmenți, Secureni, din o bună parte a localităților ucrainene din raioanele Vijnîța, Putila, Storojineț, Zastavna și Coțmani. Preotul Ivasiuc și alți activiști ai Societății „Mitropolitul Silvestru” au căzut în dizgrația ierarhului și a Consiliului eparhial pe motiv că ar fi încercat, în ianuarie 1992, să se alăture episcopului Ilarion. Din umbră, împotriva lui Ivasiuc au fost organizate acte de teroare morală, precum și acte de violență care au culminat cu scoaterea sa din parohie (fusesse preot la Corovia). Apoi, privit ca „dezbinator” al românilor, ca „antionufrișt” de către cei care îmbrățișau, fără a ști la ce mizerie morală se expuneau, ideea bucovinismului, el a fost scos din Consiliul „Dacia” de coordonare a activității societăților românești din regiunea Cernăuți, iar la 7 iunie 1992, când la Cernăuți și-a desfășurat lucrările primul Congres al românilor din nordul Bucovinei, lui i s-au adus învinuiri grave, dar nedrepte. Nefiind caterisit, dar lăsat fără parohie, luat în țeapă și de presa românească, și de cea ucraineană, el, totuși, n-a acceptat să treacă de partea lui Danilo, care îi propunea să facă selecția tinerilor români care doreau să studieze teologia în cadrul Universității cernăuțene și să predea, în limba română, cursuri pentru viitori preoți. Tot din umbră a fost organizată o campanie de clevetire împotriva Societății „Mitropolitul Silvestru”, care la începutul anului 1995 a fost lichidată printr-o decizie a direcției de justiție a consiliului regional Cernăuți.

Perioada din viața Eparhiei Bucovinei și Hotinului, cuprinsă între 1 ianuarie 1993 și 1 ianuarie 1996 s-a caracterizat în felul următor:

1) Deși a fost menținută starea de dualitate în conducerea Eparhiei Cernăuților și Bucovinei, ambele tabere ortodoxe, una și cea mai mare, în frunte cu arhiepiscopul Onufrie, subordonată Patriarhiei de la Moscova, și alta, reprezentând autocefalia ucraineană, fiind sub ascultarea arhiepiscopului, apoi a mitropolitului Danilo și ținând de Patriarhia Kievului, au evitat ciocnirile directe și ca urmare nu au mai fost organizate nici marșuri de pacificare a credincioșilor, nici

acțiuni de ocupare a bisericilor românești din capitala Bucovinei, a slăbit și campania de presă împotriva „onufriștilor-moscoviți”. Onufrie, devenit arhiepiscop, a început tot mai des să fie convocat la anumite ședințe, consfătuiri și recepții organizate de către administrația regiunii și a orașului Cernăuți. Faptul acesta mărturisește, în primul rând, despre schimbarea la autoritățile locale a atitudinii față de ierarhul potențial al Bisericii Ortodoxe din Bucovina. Iar această atitudine mai loială a fost generată de simplul adevăr că ideea autocefaliei n-a slobozit încă rădăcini adânci în solul pravoslavnic al actualei regiuni Cernăuți. Numărul bisericilor „căzute în sciziune”, cum spun adepții lui Onufrie, n-a prea sporit, căci până la 1 iulie 1993 situația se prezenta astfel: din totalul de 372 de biserici, 330 erau fidele ierarhiei canonice, 28 – „căzute în sciziune”, iar în 14 se păstra o stare de dualitate. Din cei circa 300 de preoți, 33 erau considerați de arhiepiscopul Onufrie ca „rătăciți” și „căzuți în neascultare”, iar de la săvârșirea celor sfinte erau opriți 60¹⁰⁵;

2) În această perioadă, în satele românești au fost înălțate cu mijloacele credincioșilor circa 20 de biserici (a fost lărgita biserica din Ropcea, s-a mai construit o biserică în Crasna, au fost sfințite cele din Cupca, Corcești, Becești, Mihoreni, Dinăuți, Carapciu, Mălinești, Cotul Boianului, Roșa (biserica Sf. Ioan cel Nou de la Suceava), s-a lucrat la desăvârșirea construcției bisericilor din Băhrinești, Coșuleni, Dranița, Hrușăuți, Igești. În stadiul construcției se află bisericile din localitățile Buda-Mahala și Tărășăuți. E aproape gata construcția bisericii din Sinăuți. A fost sfințită și biserica din Poieni-Bucovina, înălțată cu ajutorul Sindicatului „Petrom” din Ploiești. Mai menționez faptul că, grație ajutorului acordat de către Consiliul în problemele românilor de pretutindeni a fost posibilă terminarea lucrărilor exterioare la construcția bisericii din Hrușăuți. Acest consiliu a dăruit trei clopote pentru biserica din Băhrinești.

¹⁰⁵ Adrian Acostăchioaei, *Biserica din Bucovina. Schiță istorică*, în Calendarul creștin ortodox al românilor bucovineni pe anul 1994–1995, București, 1994, p. 49.

3) Tot mai des este solicitat ajutorul Patriarhiei Române în desăvârșirea construcției unor noi lăcașuri de închinare Domnului din nordul Bucovinei¹⁰⁶.

În urma redeschiderii bisericilor vechi și al construirii și sfințirii de lăcașuri noi, în regiunea Cernăuți numărul parohiilor românești, incluse în 6 din cele 12 protopopiate, în câte este împărțită Eparhia Bucovinei era în martie 1994 de circa 110. Din 270 de clerici, 82 slujeau românește, iar 12, cunoscându-ne limba, slujeau în bisericile din localități cu populație mixtă¹⁰⁷;

3) Sub patronajul Bisericii și al societăților culturale și social-politice, în acești ani a fost desăvârșită opera, începută încă în 1989–1990, de ridicare, aproape în toate localitățile cu populație românească, a monumentelor în memoria victimelor staliniste. Preoții români au participat la sfințirea a circa 50 de asemenea monumente. Din 1991 soboare preotești participă în fiecare an la parastasele organizate la mormintele comune ale românilor bucovineni împușcați de grănicerii sovietici la 1 aprilie 1941 în zona satului Fântâna Albă când, ca să scape de urgia bolșevică, au pornit în coloane cu cruci și prapuri să treacă frontiera și să se stabilească în România. De asemenea, tot din 1991 preoți români din protopopiatul Storojinețului organizează parastase la mormântul lui Iancu Flondor, aflat în curtea bisericii din Maidan. De câțiva ani, în luna iunie, sunt oficiate, în aer liber, slujbe de pomenire a martirilor români măcelăriți de către grănicerii sovietici în iarna lui 1941 la marginea localității herțene Lunca.

Nu există localitate românească din actuala regiune Cernăuți, în care să nu fi fost, din îndemnul preoților, însemnate prin cruci, troițe și paraclise, locurile ce țin de memoria noastră istorică. La sfințirea acestora, după posibilități, au participat fie arhiepiscopul Onufrie, fie arhimandritul Meletie, secretar eparhial.

¹⁰⁶ *Preafericitului Teotist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, în almanahul cultural-literar „Țara Fagilor”, vol. V, Cernăuți-Târgu-Mureș, 1996, pag. 76–77.

¹⁰⁷ Adrian Acostăchioaei, *Românii Bisericii Ortodoxe din Bucovina*, în „Codrul Cosminului”, anul II, nr. 2, martie 1944.

Prin biserici noi, prin cele vechi restaurate și bine îngrijite, prin frumoasele monumente înălțate în memoria victimelor staliniste, prin abundența de cruci, troițe și paraclise ridicate și răspântii, localitățile românești din actuala regiune Cernăuți au aspectul așezărilor românești cu adevărat creștine și anume prin aceasta se deosebesc de satele cu altă populație;

4) Datorită demersurilor făcute de către comitetele bisericești, în mai multe localități românești din regiunea Cernăuți au fost întoarse adevăraților stăpâni casele parohiale (acolo unde ele s-au păstrat, ori lucrul acesta a fost cu puțință), naționalizate în toamna anului 1944. N-au fost retrocedate bisericilor doar casele parohiale, transformate în școli, spitale, cămine culturale. Însă unele consilii locale au găsit posibilități privind achitarea despăgubirilor către comunitățile ortodoxe;

5) Dacă fostul episcop Antonie a binecuvântat plecarea a unui număr nu mic de tineri din regiunea Cernăuți la studii în cadrul așezămintelor de învățământ teologic din România, actualul ierarh al BOB nu s-a prea arătat încântat de această acțiune, luând în continuare o atitudine oarecum ostilă față de absolvenții bucovineni ai Facultății de teologie din Iași¹⁰⁸. În legătură cu aceasta protoiereul Mihai Ivasiuc declara încă în 1992: „I-am adresat episcopului Onufrie o scrisoare în numele Societății „Mitropolitul Silvestru”, în care preasfințitul a fost rugat să-și schimbe atitudinea față de acești tineri. Când i-am înmănat scrisoarea, era de față întreg Consiliul eparhial. A citit-o și mi-a răspuns verbal: „Eu n-am parohii pentru cei din România. Doar tu să mori voi găsi o parohie, însă 39 o să rămână fără lucru”. M-am întristat peste măsură, dar în suflet nu i-am purtat pică”. (Dumitru Covalciuc, interviul menționat).

Ca, până la sosirea absolvenților bucovineni ai Facultății de teologie din Iași și ai Seminarului teologic din Suceava, în cadrul protopopiatelor din raioanele cu populație majoritară românească să nu rămână locuri vacante de preoți, episcopul s-a grăbit să deschidă cursuri preoțești de trei luni.

¹⁰⁸ Dumitru Covalciuc, *Ni s-au întors din România primii specialiști*, în „Zorile Bucovinei”, 13 iulie 1994.

Pentru aceste cursuri, ținute în limba română în Catedrală, au fost selectați 30 de bărbați tineri, printre care și persoane cu studii superioare. La absolvirea cursurilor, toți au fost hirotoniți, în afară de cei ce obținuseră profesii laice, bănuți că ar face parte din societățile culturale românești. Prin aceasta ierarhul a demonstrat că nu dorea să se înconjoare cu slujitori culti ai altarului, cu un orizont vast de cunoștințe și animați de idealurile mișcării de emancipare național-culturală.

În vara anului 1995 s-au întors de la Iași primii absolvenți bucovineni ai Facultății de teologie. În loc să-i întâmpine cu bucurie arhipăstorească, episcopul i-a ținut la distanță, s-a purtat cu ei incorect. Văzând că nu au șansa de a fi sfințiți ca preoți și de a obține parohii în cadrul Eparhiei Cernăuților, aceștia și-au încercat norocul în Basarabia, unde au fost hirotoniți. Unul, însă, pe nume Nicoriuc, a dorit să rămână preot în satul său natal, Boian, unde există două biserici ortodoxe și unde era așteptat cu nerăbdare de către credincioși. Ierarhul i-a pus, totuși, la îndoială pregătirea teologică. Chipurile, ca să-i „verifice” cunoștințele, Onufrie l-a pus timp de trei luni să măture curtea episcopiei. Când întregul comitet bisericesc, în frunte cu Boris Țapu, parohul din Boian, a cerut audiență la vlădica, rugându-l să nu-și bată joc de Nicoriuc, ci să-l sfințească și să-l trimită în calitate de cooperador în satu-i de baștină, Onufrie s-a supărat și a declarat că nu are loc pentru el. Părintele Țapu, fiind în etate de peste 80 de ani, a zis că-i bătrân și se poate pensiona, dar vrea mai întâi să-l vadă preot pe Nicoriuc, cel care avea studii teologice superioare. Devenind și mai nervos, vlădica a găsit altă pricină: cică la Iași bucovinenilor nu le-a fost predată limba ucraineană și de aceea, până nu va învăța-o, Nicoriuc putea să-și ia gândul de la preoție. La câteva zile, în Boian a fost sfințit ca preot un tânăr cu 9 clase ca acolo să nu nimerească un tânăr cu studii teologice temeinice obținute în România. Când aproape jumătate de sat revoltându-se, a intrat în curtea arhiepiscopiei cerându-i ierarhului să vină la Boian și să-l instaleze pe Nicoriuc preot, Onufrie a promis boincenilor că în curs de o lună acesta va fi hirotonit. Dar ierarhul și-a încălcat promisiunea. Atunci a fost convocată adunarea generală a satului, la care credincioșii au hotărât să-l roage pe Prea Fericitul Teoctist să ia biserica „Nașterea Maicii Domnului” din

Boian sub oblăduirea Patriarhiei Române. Ca să împiedice un act nedorit de către el, arhiepiscopul l-a trimis pe Nicoriuc ca preot cooperator la Boian. (Comunicarea orală a d-lui Vasile Bizovi, profesor la gimnaziul „Ion Neculce” din Boian-Hlinița).

De teamă că prin venirea preoților pregătiți dincolo de gardul de sârmă ghimpată se vor întări în nordul Bucovinei și pozițiile românismului, conducerea BOB s-a dedat la diferite tertipuri „diplomatice”, în consecința cărora părinții și-au retras copiii de la Seminarul teologic din Suceava pentru a fi dați, având recomandarea Consiliului eparhial din Cernăuți, la Seminarul din Chițcani, Republica Moldova. Desigur, absolvindu-l, aceștia se vor întoarce în Bucovina îmbibați cu idei promoscovite, căci Vladimir Cantarean, fost secretar eparhial la Cernăuți și originar din raionul Hotin, care arhipăstorește Biserica Ortodoxă din Moldova ține această biserică sub jurisdicția Patriarhiei de la Moscova, și nu a Patriarhiei Române;

6) În momentul urcării lui Onufrie în scaunul episcopal, relațiile Episcopiei Cernăuților și Bucovinei cu Arhiepiscopia Sucevei și a Rădăuților erau normale și tindeau spre o dezvoltare firească. Cei doi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe din Bucovina istorică, Onufrie și Pimen Suceveanul, ar fi putut, prin conlucrare, chiar de la începutul perioadei postcomuniste, în condițiile destrămării URSS, să demonstreze necesitatea și legitimitatea reactivării Mitropoliei Bucovinei cu reședința la Cernăuți și subordonarea ei, în plan canonic, Patriarhiei Române. Ierarhii s-au întâlnit și la Cernăuți, și la Suceava, dar contactele dintre ei n-au fost permanente, au avut un caracter ocazional și nu s-au întemeiat pe sinceritate. Onufrie, poate, nu-i putea ierta lui Pimen participarea entuziastă la acțiuni legate de redeșteptarea la viață națională și cultural-bisericească a românilor nord-bucovineni. Iar Pimen era nemulțumit din cauză că Onufrie stabilise relații cu biserica stilistă din Slătioara, care nu are legătură canonică cu Patriarhia Română.

Răcirea în continuare a relațiilor dintre Biserica Ortodoxă din Bucovina și Biserica Ortodoxă din România a generat-o, în cele din urmă, și campania desfășurată în favoarea reactivării Mitropoliei Bucovinei. Atitudinea lui Onufrie față de această problemă a rămas neclară.

Încă la începutul anului 1994 protoiereul Mihai Ivasiuc, pe atunci președinte al Societății „Mitropolitul Silvestru”, considera că reactivarea Mitropoliei Bucovinei este posibilă. Însă, după opinia sfinției sale, o treaptă spre reactivarea ei ar constitui-o înființarea la Cernăuți a unui episcopat românesc, care să funcționeze paralel cu cel existent ucrainean. Acest episcopat și-ar lua la început funcția orientării Bisericii din Bucovina spre Biserica-mamă, căci „în Bucovina niciodată n-a fost o altă ierarhie bisericească, decât românească”¹⁰⁹. Apoi el ajungea la următoarea concluzie: „Privatizarea bate la ușă. Biserica a fost cel mai mare proprietar din Bucovina, fiindcă încă din adâncurile veacurilor fusese înzestrată de voievozii moldavi cu moșii întinse, cu păduri seculare, cu munți. Ea a dispus de un fond religios, de imobile, de fabrici de cherestea, de multe alte întreprinderi. În afară de biserica greco-catolică, creștinii de altă limbă cu care conviețuim în Bucovina, n-au zidit la Cernăuți nici o altă biserică. În procesul privatizării această avere trebuie să fie restituită și, evident administrată de o conducere bisericească românească. Luând ființă, noul episcopat va trebui subordonat în mod firesc Patriarhiei Române... Nu se poate ca noi, fiind români, să ne supunem Patriarhiei din Moscova, când avem Patriarhia noastră”¹¹⁰. După ce s-ar înființa episcopatul românesc, fapt ce ar duce la înviorarea vieții culturale a românilor bucovineni, „vom cere să ne fie întoarse reședința mitropolitană, casele și sediile parohiale, Palatul cultural, la edificarea căruia până la război a contribuit cu substanțiale mijloace financiare Mitropolia Bucovinei, care ne-au fost pe nedrept confiscate. Atunci vom putea reînființa tipografia, reîncepe tipărirea revistei „Candela”, a gazetei „Cuvântul preoțesc”, vom redeschide Facultatea de teologie și Școala de cantori bisericești, vom putea să alocăm din fondul nostru religios burse studenților sărmani, să sprijinim activitățile culturale”¹¹¹.

Ideea creării la Cernăuți a episcopului românesc, idee îmbrățișată în temei de intelectualii de acolo, era privită la acea

¹⁰⁹ D. Arboroseanu, *O treaptă spre reactivarea Mitropoliei Bucovinei*, în „Codrul Cosminului”, anul II, nr. 2, 1994,

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ Ibidem.

vreme, în primăvara anului 1994, doar ca o treaptă spre reactivarea Mitropoliei Bucovinei.

Dar problema, abia luată în dezbatere de către reprezentanții etniei românești de la Cernăuți, a și fost rezolvată, pentru moment, de clerul și autoritățile de la Suceava. Fără a iniția dialogul ce se impunea cu autoritățile bisericești din capitala Bucovinei istorice, cu reprezentanții societăților culturale de la Cernăuți, participanții la adunarea eparhială de la 4 iunie 1994 a Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților au ieșit cu propunerea înființării Mitropoliei Bucovinei cu reședința în fosta Cetate de scaun a Moldovei¹¹². La 7 iunie în cotidianul sucevean „Crai Nou” a apărut o informație, în care, fără a se cunoaște încă decizia Sf. Sinod în această problemă, se afirma, sub titlul *La Pârghăuți, după 56 de ani. Slujbă oficiată de Mitropolitul Bucovinei*, că „Secondat de un sobor de preoți, IPS Pimen Suceveanul a oficiat prima sa slujbă în calitate de Mitropolit al Bucovinei”. Răspunzând imediat la întrebările unui corespondent sucevean, Anton Hrib, secretar eparhial, declara: „Istoricii de care vorbeam îi tot trag cu recunoașterea pactului Ribbentrop-Molotov, că ar exista și alte mitropolii ale Bucovinei. Nu ne mai interesează cine-și mai zice Mitropolia Bucovinei. Nu ne mai interesează cine-și mai zice Mitropolia Bucovinei. Argumentele noastre sunt: 1) moștenim tezaurul istoric și cultural al Bucovinei, ca vrednici continuatori și slujitori; b) cea mai mare parte a teritoriului Bucovinei este sub jurisdicția noastră; c) populația majoritar bucovineană trăiește în România, județul Suceava, județ aflat exclusiv sub jurisdicția noastră canonică; d) a fost dintotdeauna o Mitropolie a Bucovinei în Bucovina și nu la Iași sau aiurea. Reactivarea acestei Mitropolii nu ar avea nici un fel de implicații diplomatice sau politice pe plan extern. Pe plan intern, suntem convinși că vom deranja niște ambiții, niște interese sau cine mai știe ce”¹¹³.

Decizia unilaterală a adunării eparhiale din 4 iunie 1994 a Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților nu putea să nu declanșeze, la Cernăuți, o reacție de nedumerire, dar și de revoltă. În coloanele

¹¹² Constantin Severin, *Ce-ar însemna reînființarea Mitropoliei Bucovinei?* în „Monitorul de Suceava”, 20 ianuarie 1995.

¹¹³ „Crai Nou”, 8 iunie 1994.

ziarului independent „Arcașul” cunoscutul publicist și poet Vasile Tărățeanu înfiera această decizie, considerând-o un act neortodox, necanonic și chiar antinațional, arătând că una și singura integral îndreptățită a ființa este Mitropolia Bucovinei, cu sediul la Cernăuți și aparținătoare de Patriarhia din București. Ion Popescu, deputat în Rada Supremă de la Kiev, accentua că Mitropolia Bucovinei există de drept, ea n-a fost și nu poate fi desființată de nimeni, niciodată, ci trebuie reactivată neîntârziat, cu sediul la Cernăuți¹¹⁴. Întrebându-se dacă ar putea să fie cineva Mitropolit al Bucovinei înainte de a fi hirotonit ca Arhiepiscop al Cernăuților, președintele Cercului cultural „Arboroasa” releva: „Relațiile confesionale de la noi nu sunt perfecte. Nu domnește armonia nici în sânul Bisericii Ortodoxe din regiunea Cernăuți, căci adepții episcopului Onufrie și ai arhiepiscopului Danilo s-au înfruntat nu o singură dată. Tocmai de aceea reactivarea, pe cale samavolnică, a Mitropoliei Bucovinei cu sediul la Suceava (nu se precizează că temporar!) e inoportună. Dacă Pimen Suceveanul, acest ierarh îndărătnic, n-o să cedeze, în Biserica strămoșească pot apărea noi momente de tensiune. Dar parcă înalt Prea Sfințitului îi pasă de consecințe?”¹¹⁵.

După ecourile din presa cernăuțeană și suceveana la evenimentul de la 4 iunie 1994, ierarhii de la Suceava au început să dea de înțeles că sediul Mitropoliei Bucovinei, reactivată, va fi doar temporar la Suceava și că ei se roagă „când va rândui Bunul Dumnezeu, să fie strămutată la locul ei - Cernăuți”¹¹⁶. Iar unii ziariști români de la Suceava s-au grăbit să deducă, ca analiști ai problemelor din nordul Bucovinei, că liderii românilor de acolo „susțin că P.S. Onufrie, episcop al Cernăuților și Bucovinei, ar fi putut fi mitropolitul unificator, deoarece se bucură de o mare autoritate atât printre românii cât și printre ucrainenii (tot ortodocși)

¹¹⁴ Constantin Severin, *art. cit.*

¹¹⁵ Dumitru Covalciuc, *Mitropolia Bucovinei a fost reactivată?*, în „Zorile Bucovinei”, 29 iunie 1994.

¹¹⁶ Episcop vicar Gherasim Cucoșel Putneanul, *Mănăstirea Bogdana-Rădăuți*, în „Septentrion”, Foaia Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina, anul III, nr. 8–9, 1993–1994.

din regiunea Cernăuți, care par a face front comun împotriva ultranaționalistilor galițieni”¹¹⁷.

Ion Beldeanu conchide că „spre deosebire de posibilul mitropolit unificator Onufrie, posibilul mitropolit Pimen Suceveanul ar putea deveni catalizatorul unei duble sciziuni: cea canonică, din sânul B.O.R. (tensiunile dintre ÎPS Pimen și Mitropolitul Daniel ar deveni explozive) și cea națională (se produce o ruptură și mai mare între românii din nordul și sudul Bucovinei)”¹¹⁸. Supunând unei critici vehemente poziția lui Pimen Suceveanul în problema reactivării Mitropoliei Bucovinei, cunoscutul om de cultură de la București George Muntean intuia într-un articol trimis la Cernăuți¹¹⁹ consecințele dezastruoase pentru românii din partea de nord a provinciei (și pe tărâm religios, și pe tărâm național-cultural) ale actului de la 4 iunie 1994, dacă el, supus Sfântului Sinod, avea să fie justificat și încuviințat.

În presa bucovineană, însă, n-a fost strecurată nici o informație privind atitudinea directă a lui Onufrie față de autoproclamarea, în 1994, a lui Pimen Suceveanul ca mitropolit al Bucovinei. Dar o răcire a relațiilor dintre Arhiepiscopia Cernăuților și cea a Sucevei, dintre Biserica Ortodoxă din Bucovina și Biserica Ortodoxă din România s-a făcut tot mai simțită;

7) În perioada analizată nu s-au făcut eforturi în direcția tipăririi la Cernăuți a literaturii bisericești în limba română. N-a fost reluată nici apariția revistei bisericești bilingve „Candela”, care a fost editată între anii 1882–1946. Calendarele creștine ortodoxe de perete le scoate de câțiva ani dl. Nicolae Șapcă, activist în cadrul Cercului cultural „Arboroasa”, căci sub îndrumarea arhiepiscopiei apar asemenea calendare doar în limbile slave. Cu binecuvântarea Prea Fericitului Teotist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române la București au apărut câteva numere ale „*Calendarului creștin ortodox al românilor bucovineni*”, alcătuit de protoiereul Adrian Acostăchioaei și scriitorului Dumitru Covalciuc. În temei preoții și

¹¹⁷ Constantin Severin, *art. cit.*

¹¹⁸ Constantin Severin, *art. cit.*

¹¹⁹ *Bucovina - 7 mitropolii*, în „Codrul Cosminului”, anul II, nr. 4, septembrie 1994.

credincioșii români din eparhie își publică predicile, gândurile creștinești, informațiile privind viața religioasă din Bucovina în coloanele publicațiilor de limba română „Zorile Bucovinei”, „Concordia”, „Plai Românesc”, în toate revistele și almanahurile arborosene. În prezent arhiepiscopia nu dispune nici de un organ de presă în limba română, nu sprijină nici o publicație care propagă religia și care contribuie la educația morală a eparhioților români;

8) Ca și mai înainte când dezmățul ateist nu cunoștea hotare, conducerea BOB nu prea manifesta grijă față de păstrarea și restaurarea monumentelor religioase din epoca moldovenească, de parcă prezența lor pentru ea ar fi stânjenitoare. Bunăoară, încă în anii 1988–1990 a fost restaurată, pe banii statului, biserica „Sf. Ilie” din satul transprutean Toporăuți, ctitorită de domnul Moldovei Miron Barnovschi înainte de 1626 ca paraclis al curții sale de acolo. Episcopia n-a patronat lucrările de restaurare și nici n-a luat atitudine când o biserică, ce a mai fost și un monument de artă medievală românească, a fost transformată într-un simplu muzeu de istorie a satului¹²⁰. Un valoros ansamblu de pictură murală cu figuri de tip elenistic, grațioase și de mare rafinament, este și biserica din Lujeni, construită pe la anul 1452 de cneazul Teodor Vitold. Dar și acest prețios exemplar de arhitectură din faza premergătoare lui Ștefan cel Mare n-a fost scutit de modificări nedorite. Aspectul exterior inițial a suferit o schimbare prin adăugarea unui pridvor pardosit cu scânduri, iar cel interior - prin acoperirea cu plăci din faianță a părții inferioare a pereților. Astfel, au fost acoperite, din ordinul preotului M. Popovici, fresce zugrăvite cu aproape cinci veacuri și jumătate în urmă¹²¹. Pe parcursul anului 1994, când adepții lui Danilo au făcut mai multe încercări de a pune stăpânire pe această biserică, vlădica Onufrie, deplasându-se în repetate rânduri la Lujeni pentru a nu pierde această ctitorie boierească de până la Ștefan cel Mare, a declarat că ea este monument moldovenesc, și nu ucrainean, dar parohienii, învinuindu-l că s-a vândut Moscovei, l-au scos afară.

¹²⁰ Dumitru Covalciuc. *O ctitorie voievodală la Toporăuți, în „Miorița”*. Revistă de istorie, literatură și folclor, Cernăuți, an I, 1992, nr. I, p. 9

¹²¹ C. Feraru, *Monumentele noastre. Ctitoria din Lujeni*, în „Zorile Bucovinei”, 4 martie 1990.

Românii din nordul Bucovinei au fost văduviți, deci, și de acest monument religios.

Prin adăugarea, în vara anului 1989, a unui pridvor ctitoriei boierului român Doxachi Hurmuzachi, a avut de suferit și aspectul exterior inițial al bisericii „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din Cernaucă. Acest pridvor a acoperit o frumoasă pictură murală de la intrarea în biserică¹²².

La Cernăuți, în spatele reședinței arhiepiscopale de azi a existat până nu demult o bisericuță de lemn de tradiție populară, construită în 1607 de familia boierului moldovean Stroești¹²³. Mulți ani la rând în ea nu s-au oficiat servicii divine. Mai apoi ea a găzduit un muzeu al ouălor încondeiate. Dar în ea au pătruns autocefalii. Astfel, bisericuța moldovenească „Sf. Nicolae”, cel mai vechi lăcaș de închinare din oraș, a devenit de la un timp loc de întâlnire a ultranaționalistilor ucraineni. Aceștia ar fi „găsit documente” că în acea biserică s-ar fi cununat o căpetenie căzăcească, Petro Sagaidacinăi, că biserica ar fi fost construită de cazaci, și nu de moldoveni. La sfârșitul anului 1992, în ziua Sf. Doct. Cosma și Damian (stil vechi), această biserică a fost incendiată¹²⁴. Nu se știe cine i-a pus foc ziua în amiaza mare, însă prin acest act criminal au fost șterse urmele unui monument de arhitectură medievală românească. Românii din Bucovina au protestat energic împotriva acestei acțiuni nesăbuite, conducerea BOB a luat, însă, apă în gură, de parcă soarta acestei biserici de lemn, ocupată de către autocefalii ucraineni, demult ar fi fost pecetluită.

În primii ani de arhipăstorie a lui Onufrie unii preoți afirmau, dintr-o stare de extaz, că „în glasul înțâistătorului Bisericii, noi am recunoscut glasul lui Dumnezeu, care ne-a rânduit în fruntea Bisericii noastre pe un consăngean de al nostru, originar din Bucovina, cunoscător bun al stării sufletești a poporului, al credinței,

¹²² Dumitru Covalciuc, *Lumini peste întinderea simțirii noastre*, în „Zorile Bucovinei”, 9 august 1989.

¹²³ Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, 1976, pag. 87.

¹²⁴ Adrian Acostăchioaei, *art. cit.*

obiceiurilor, datinilor și limbii lui”¹²⁵. Acum și o seamă de preoți, și tot mai mulți mireni se dumiresc că ierarhul și-a schimbat atitudinea față de românii din eparhie, față de tradițiile istorice ale Bisericii Ortodoxe din Bucovina, față de aspirațiile noastre național-culturale.

Faptul că în vechiul cimitir din Cernăuți sunt înmormântați reprezentanți ai vestitei școli teologice bucovinene este bine cunoscut. În 1991, primăvara, s-a observat pentru prima dată că profanarea mormintelor acestora nu era întâmplătoare, ci organizată. Consiliul eparhial a fost sesizat că mâini blestemate au zdrobit cu ranga criptele remarcabililor profesori de teologie Vasile Găină, Isidor Onciul, Eusebie Popovici, Ipolit Tarnavski, că au fost deteriorate monumentele funerare de pe mormintele preoților arboroseni Zaharia Voronca, Constantin Morariu, de pe mormintele preoților cărturari Dimitrie Dan, Vladimir Șesan, Dionisie Bejan, că a fost spartă ușa Capelei mitropoliților și oasele celor ce au condus odinioară Eparhia Bucovinei zăceau aruncate în jurul biseriței, dar episcopia n-a reacționat în nici un fel. Neavând, deci, sprijinul episcopiei, Cercul cultural „Arboroasa” a organizat strângerea mijloacelor bănești de la populație, pe baza cărora a reușit în vara anului 1991 să restaureze 34 monumente funerare¹²⁶. Lucrările de restaurare arborosenii le-au desfășurat cu un zel deosebit și în primăvara anului 1993, în legătură cu comemorarea lui Dimitrie Onciul, fost președinte al Academiei Române, înmormântat în aceeași criptă cu profesorul de teologie Isidor Onciul. Restaurând acest monument funerar, arborosenii au curățat 46 de morminte românești din jurul acestuia, demult lăsate în paragină¹²⁷.

În primăvara anului 1994, fiind făcută o inventariere a mormintelor românești din vechiul cimitir din Cernăuți, s-a putut constata o stare revoltătoare: numai într-un singur sector al cimitirului în circa 200 morminte românești, peste oasele înaintașilor

¹²⁵ Adrian Acostăchioaei, *Biserica Ortodoxă din Bucovina și episcopul ei*, în „Plai Românesc, nr. 5 (18), 4 martie 1992.

¹²⁶ Ion Rotaru, *În fondul restaurării mormintelor*, în „Zorile Bucovinei”, 6 noiembrie 1991.

¹²⁷ Șt. Purici, D. Covalciuc, *Comemorarea lui D. Onciul la Suceava, Straja și Cernăuți*, în „Zorile Bucovinei”, 27 martie 1993.

noștri, au fost înmormântați străini aduși în Bucovina de molima bolșevică.

Lucruri și mai strașnice s-au întâmplat în noaptea de 6 spre 7 ianuarie 1995, când cu deosebită furie în vechiul cimitir din Cernăuți, ca să fie șterse urmele trecutului românesc al Bucovinei, au fost distruse cu ranga și târnăcopul, 526 de morminte. S-a bătut alarma în tot orașul, criminalii și așa n-au fost prinși, iar Consiliul eparhial, fără să mobilizeze credincioșii la repararea mormintelor devastate, barem ale marilor teologi, s-a grăbit să „constate” că vina ar purta-o o sectă a sataniștilor, care se războiește cu morții. Și din nou arborosenii și-au adus obolul, având sprijinul școlilor, românești din oraș și din satele suburbane, la lichidarea urmărilor acestui dezastru¹²⁸.

În legătură cu această întâmplare se aștepta ca Stăpânul Bisericii Ortodoxe din Bucovina să facă o declarație în presă, la radio, la televiziune, să condamne acest act inuman, să cheme credincioșii la facerea ordinii în cimitirul ce este pentru noi, românii, un veritabil panteon național. Dar, neluându-se atitudine față de această oribilă distrugere de morminte românești, profanarea continuă, iar cei care se străduiesc să păstreze urmele marilor înaintași înhumați în vechiul cimitir din Cernăuți nu au nici sprijin moral, nici material din partea conducerii BOB.

9) A început în ultimii ani procesul, încă lent și mascat cu abilitate, de ucrainizare a bisericilor românești. Limba română este strâmtorată în biserica din Broscăuții Vechi. Ea a încetat să mai răsune în biserica din suburbia cernăuțeană Clocucica. În legătură cu acest fapt, locuitorii au adresat arhiepiscopiei o plângere, din care extragem următorul pasaj: „Avem biserica noastră, dar Cuvântul lui Dumnezeu nu-l putem asculta în limba pe care o înțelegem. Noi credem cu adevărat în Dumnezeu și avem speranța că Ei se va îndura de noi și va înlesni, prin mijlocirea arhiepiscopiei, reîntoarcerea, fie și parțială, a limbii române în biserica românească din Clocucica”¹²⁹.

¹²⁸ Dumitru Covalciuc, *Aniversarea „Arboroasei”*, în „Zorile Bucovinei”, 27 decembrie 1995.

¹²⁹ Elena Damian ș.a., *Rugămintele către arhiepiscopie*, în „Zorile Bucovinei”, 9 august 1995.

Nici până astăzi n-au primit clocucicanii răspuns, deși scrisoarea lor a fost publicată în presă. Și în acest caz se comite, cu binecuvântarea arhiepiscopiei, o ilegalitate, deși preotul de la Clocucica, Ioan Rotaru, este român, dar e îndemnat să officieze slujbele religioase într-o limbă pe care n-o cunosc toți enoriașii băștinași.

Prin „marea milă” a arhiepiscopiei s-a trecut și la ucrainizarea bisericii parohiale din Horecea Mănăstirii. Această biserică a fost construită în 1766 de marele logofăt Cilibiu, de mitropolitul Gavril al Moldovei și de domnul de atunci al țării¹³⁰. Ea n-a fost ridicată acolo din întâmplare, căci mai înainte, într-o grotă de pe malul Prutului și-a făcut sălaș un pustnic, iar pe acel loc a fost ridicată mai apoi o mănăstire. La Horecea mănăstirea a fost închisă de către austrieci în 1783, însă biserica a funcționat și în ea limba română a răsunat întotdeauna, fără stinghereală, până în primăvara anului 1995. Anume atunci arhiepiscopia a trimis acolo un călugăr ucrainean, Veniamin, care a luat cu el o ceată de călugări mai tineri și cu toții s-au instalat în această remarcabilă ctitorie moldovenească. „Biserica din Horecea Mănăstirii este un monument al nostru și al limbii noastre; în ea nu trebuie să i se aducă prejudicii. Asupra acestui lucru trebuie să chibzuiescă și Consiliul eparhial acum, când situația este destul de complicată. N-ar fi deloc nimerit să ne ridicăm în apărarea unei biserici strămoșești tocmai acum. Iar aceia care vor să propovăduiască Cuvântul lui Dumnezeu într-o altă limbă într-un lăcaș istoric trebuie să se teamă de pedeapsa Celui de sus. Nu avem nimic împotriva călugărilor. Dar, întrebăm arhiepiscopia: călugări români nu pot fi aduși la Horecea?” Această întrebare o punea arhiepiscopului semnatarul acestor rânduri, care a avut de înfruntat apoi și îndărătnicia celor ce ucrainizează azi o veche biserică românească¹³¹.

Conflictul dintre taberele adverse, în care s-au împărțit credincioșii din Horecea Mănăstirii s-a acutizat, lua proporții care putea duce la o ciocnire sângeroasă chiar și atunci. Pentru a evita unele consecințe nedorite, Societatea de cultură românească „Mihai

¹³⁰ Vasile Drăguț, *op. cit.*, pag. 167.

¹³¹ D. Covalciuc, *Să ne apărăm limba în altă biserică?*, în „Zorile Bucovinei”, 9 august 1995.

Eminescu” și Cercul cultural „Arboroasa” au adresat scrisori de protest arhiepiscopiei, însă arhiepiscopul nici n-a binevoit să răspundă liderilor acestor organizații obștești. Referitor la atitudinea conducerii BOB privind încetarea procesului de ucrainizare mascată a bisericilor românești din regiunea Cernăuți, președintele Cercului cultural „Arboroasa” avea să constate următoarele: „Arhiepiscopul n-a binevoit să ne răspundă, desconsiderând poziția și doleanțele a două formațiuni culturale românești, la care anterior a găsit sprijin și înțelegere”¹³². Problema a rămas până în prezent nerezolvată. Arhiepiscopul a evitat orice întâlnire cu reprezentanții formațiunilor culturale românești din regiunea Cernăuți și lucrul acesta nu-i face cinste.

Se întâmplă, deci, lucruri care nu s-au întâmplat nici în perioada de dominație sovietică. Bolșevicii cât au fost ei de atești, au închis și au profanat biserici, dar limba română n-au izgonit-o nici din lăcașele de închinare Domnului, nici din cimitire. În conflictele interconfesionale, care au culminat în regiunea Cernăuți în 1992, ierarhul i-a avut de partea sa pe toți românii din eparhie. Datorită acestora majoritatea covârșitoare a parohiilor a continuat să rămână sub jurisdicția Arhiepiscopiei canonice a Cernăuților. Dar acum, când situația s-a limpezit, când tensiunea confruntărilor pe tărâm religios a scăzut, românii, care l-au sprijinit cu tot devotamentul, au devenit ținta batjocurii. Oare și prin biserică se urmărește acum înstrăinarea românilor de limbă și obârșie? De unde să știm că nu începem și de la amvon să fim privați de conștiința națională și memoria istorică, de datinile strămoșești?

¹³² D. Covalciuc, *Hârtia le rabdă pe toate*, în „Zorile Bucovinei”, 26 noiembrie 1995.

CUM A FOST ODATĂ - RESTITUIRI

Pe malul Prutului

Em. GRIGOROVITZA

- fragment -

De la poalele Carpaților și până la orașul Cernăuți e numai cale de câteva ceasuri. Căci cum ai atins târgul micuț al Storojinețului, treci numai cât coama păduroasă a Crivei și, luând rămas bun de la valea Siretului, cobori în fundătura de la Broscăuți, ce se prelungește cu făgetul ei întins, până-n drumul mare. V-am mai spus eu altădată că drum ciudat ca ăsta rar se vede. Parcă îi fugăriseră tătarii pe inginerii ce l-au croit, de nu avură vreme să-l cotească puțin printre cele dealuri hleioase și despuiate, peste care trece, așa razna, în dungă dreaptă, trasă, ai zice, cu sfoara cătrănită pe planul ce-l vor fi avut înaintea lor.

Te uiți din dealul Crivei spre Camena, vezi o linie și nimica alta. Te așezi în capătul acestei linii, din susul satului rusesc al Camenei și te uiți iar înainte, vezi că linia dă țintă spre Cernăuți. Și atâta e de necurmată vâna drumului, încât ți se pare că ai Cernăuțul chiar înaintea ochilor, să-l prinzi cu mâna. Numai până-l ajungi, ți se prăpădesc și caii și trăsura, suind și coborând cele patru dealuri colburoase, pe care trebuie să le biruiști.

Pe coama dealului din urmă se resfir zidurile întunecate ale Cernăuțului, vechi loc de strajă, așezat de moldoveni în apropierea țării leșești de odinioară. Și era bine ales locul, că pe sub poalele rupte ale dealului șerpuiește bătrânul Prut cu vadul său vestit și locul de vamă înființat, precum ne spun cronicile, încă pe la 1407, de

Alexandru cel Bun. Pe aici ducea drumul cel mai scurt din Polonia spre vechile orașe moldovene Siret și Suceava. Pe aici s-au întors, precum știm din bătrâni, cetele fugare ale craiului leșesc Albrecht, bătute de domnul Ștefan la 1497. Ba s-au și fost pus puținel la hodină, umiliții de Ieși, numai atât, că moldovenii noștri, pare că le-au cam stingherit tihna, după cum se înțelege din paloșele frumoase de pe vremea aceea găsite chiar în nisipul din albia vadului.

Îndemânatec și căutat era vadul acesta prin faptul că tocmai în partea locului se varsă în Prut două păraie, Ruda și Clocucica. Acestea alcătuiesc o scobitură lată, prin care-și face loc târgul Cernăuțului cu toată așezarea sa. De aici, de la vechiul vad al Prutului, unde se răsfață în zilele noastre cele două poduri mărețe peste apa râului, te tot urci în sus, pe ridicătura unui deal nesfârșit, până dai în inima orașului de astăzi. Și doar numai cât drumul cel cotit *cu* măiestrie și cu casele de pe delături mai împodobesc puțin înfățișarea urâtă a acestui urcuș blestemat de toți căraușii, din pricina chinuitelor dobitoace.

Cu atât mai mândră este în schimb priveliștea ce ți se deschide când ai ajuns sus de tot, căci vezi parcă așternută la picioare valea Prutului, până colo, spre hotarul Basarabiei. În punctul cel mai frumos a! acestei priveliști se află biserica ortodoxă cu hramul Sf. Paraschiva. Clădirea ei frumoasă ne întâmpină oarecum salutând și vestește pe cel nou venit, că se află pe pământ vechi românesc. De la sfântul lăcaș în sus începe, așa zicând, miezul orașului, străbătut de drumul mare, pe care am intrat.

Drumul acesta de intrare dinspre apa Prutului, înaintează tot urcând, până ce despică în sfârșit în două, ținându-și la stânga calea necurmată spre țara Ardealului, de unde i-a și venit numele de „Drumul Transilvaniei”, în vreme ce craca care apucă ia dreapta dă în satul Cuciurmăre și spre ținutul Storojinețului. Din partea asta m-am pomenit venit și eu pe la 1866, adus de tatăl meu, chip că să mă pregătesc puțin, după învățătura căpătată în școala părintească, pentru intrarea în gimnaziu, sau - cum se zicea pe atunci - în școala latinească.

Nu știu cum a brodit soarta și întâmplarea, dar tocmai anul acesta al despărțirii mele de casa părintească a fost pentru Bucovina și bieții ei locuitori un an de grele încercări.

Ei sa arătat strașnic chiar din zilele sale dintâi, prin faptul că oamenii pe urma celor doi ani neroditori de ia 1864 și 1865 nu aveau aproape ce mânca și ajutoarele de grâu, ce se așteptau din alte țări, n-au cam sosit la vreme. Astfel încă de pe la bobotează a izbucnit, mai ales prin satele ținuturilor de sus ale Bucovinei, o foamete grozavă. Mureau locuitorii cu miile și cei ce-și trăgeau zilele, hrănindu-se din râșniture de coceni și de ghindă, abia se mai țineau pe picioare de slăbiciune. Și venea în urmă boala tifosului de-i secera moartea repede și pe cei rămași.

Amarul acesta strașnic și cumplit și nevoia de nedescris începuse a se resimți spre primăvară până și prin orașul Cernăuți și a apucat sărăcimea mahalalelor să se dea, pe urma lipsei și feroase deznădăjduiri, la furțișaguri și la jafuri, încât nu mai era sigur nimenea de avutul său. Boala tifosului, care bântuia cu nemiluita, a dat apoi în holeră, și-mi aduc aminte că la Cernăuți una din cele dintâi jertfe ale strașnicei molime a fost un om de-al nostru, un bun român, doctorul Dimitrovici.

Mă dăduseră părinții la gazdă la bunica mea, care locuia, cum am mai spus cu alt prilej, în casa ei gospodărească și încăpătoare din ulița Roșei. Fiul său, adică unchiul meu, fiind slujbaş la magistratul orașului, ne bucuram de oareșicare pază prin partea aceea, unde locuiam. Numai că tocmai pe acolo trecea sărăcime multă și vedeam zilnic duba spitalului, cum se primbla, încă de pe la Rusalii, pe drumul Rosei, în jos și iar în sus, de culegea pe nenorociții doborâți așa din senin de groaznica holeră. Venea - țin minte și astăzi încă - pe la casă la noi un cerșitor leah, cu numele Iasik, care nu lipsea nicicând din uliță, ba era chiar foarte îngăduit, fiind glumeț din fire și nu tocmai prost la cap. Dacă nu l-ar fi stricat beția, omul acesta ar fi fost poate chiar bun de pus la câte o treabă, dar în timpul când l-am apucat, Iasik își trăise traiul și era un bătrân neputincios. Numai atât că îl vedeai tot încă poznaș și gata de șagă.

Cum stăteam într-o dimineață în capul pridvorului, văd la porțiță pe Iasik că pune mâna pe clanță, dar zărindu-mă pe mine, îmi face semn spre drum, unde oamenii spitalului tocmai încărcau în căruța acoperită pe o femeie căzută în neputință. Mă uit la cerșitorul nostru și dau să-i întind milostenia de toate sămbetele, când iată că văd fața sa schimonosindu-se, zâmbetul obicinuit batjocoritor

prefăcut în strâmbătură de durere și gura sa plină de bale. Un strigăt răgușit de suferință năprasnică, și numai cât l-am văzut pe sârmanul cu mâinile la pânțele, căzând la pământ și zvârcolindu-se în chinuri înspăimântătoare. Îl apucase holera și eu, până să dau fuga în casă să spun ce s-a întâmplat, cei cu duba spitalului îl și obliciseră, de mi l-au încărcat îndatamare și nici că am avut vreme să-i mai văd, încotro au pornit cu ei.

Erau lucruri strașnice ce se petreceau atunci la Cernăuți. Care întregi pline de morți ieșeau prin porțile spitalului mare, trăgeau în dos, la un loc gol unde astăzi se înalță palatul guvernului, și din căsuța de alături ieșea părintele Leon Popescu, - îl văd ca astăzi, - cu patrahirul după gât și crucea în mână și, spunând la iuțea o rugăciune, stropea mortul cu aghiazmă și carele porneau în goana cailor spre ținterim. Acolo însă, - strășnicie și mai mare, - așteptau cioclii, înaintea unei gropi uriașe și adânci, mi-i înhățau pe morți de cap și picioare și mi-i aruncau repede, bărbați, femei, unii peste alții, înlăuntru, de se făcea un strat. Apoi turnau peste ei var clocotit din niște căldări mari, până nu se mai vedeau nici fețele negre, nici părul zburlit al morților. Și urma alt rând de trupuri și alt strat de var. Pe obrazurile celor de față, ca și ale groparilor, nu vedeai cu toate aceste nici urmă de milă sau întristare. Că se deprinsese parcă lumea cu moartea și era tot omul în așteptare să-i vie ceasul și rândul. Și de se întâmplă să moară cineva mai cu stare, se făceau înmormântări cu prohod și cu evanghelii și nici că-l tăia pe cineva prin cap că s-ar putea molipsi de boală strașnică și fără de scăpare, care-i pândeă deopotrivă pe cei ce-l însoțeau pe mort la ținterim, ca și pe cei ce se întorceau de acolo.

Într-o zi murise un vecin de-al nostru, gospodar de samă și foarte bogat. L-a fost grămadit boala tocmai la culesul cireșelor, adusă pesemne de lipoveanul care luase pomătul mare al lui moș Ilincu cu năimeală. A murit adică întâi lipoveanul și după el vecinul. Și n-a murit îndată, ci abia după câteva zile. Că se ivise niște borfari veniți de pe la Nouasuliță rusească și cereau să lecuiască pe cei apucați de boală prin frecături la pielea goală. Mulți se vindeau în felul ăsta și mai ales jidovii plăteau câte cincizeci de sorocoveți, dacă scăpa bolnavul cu viață.

Au fost aduși în grabă malaburnicii - așa îi chemau evreii pe acești doftori muscălești, și mi l-au frecat pe sârmanul bătrân, de i-a mers pielea de pe trup și, parcă i se făcuse mai bine. După două zile însă, totuși a murit. Și l-au îngropat pe vecinul nostru cu trei preoți și i-au făcut praznic mare, ca și cum nu era nimic. Când ne-am întors acasă, - ca să lipsească cineva din vecini ar fi fost rușinea cea mai mare, - a și căzut bunică-mea bolnavă. Și n-au fost chemați, ce-i drept, malaburnicii, numai a adunat unchiul meu pe toți doftorii din oraș, de au scăpat-o pe biata bătrână de la moarte sigură. Dar și înmormântările aceste nesocotite ale oamenilor mai cu dare de mână au început a se face de atunci mai cu fereală, adică noaptea, la lumina făcliilor, și lucrul acesta părea oarecum și mai strașnic. Căci morții se înmulțeau și nici nu-i mai ducea la ținterimul cel vechi din oraș, ci tocmai afară, la un loc depărtat, încât vedeai toată noaptea roșeața fioroasă a făcliilor zvăpăindu-se pe cerul negru.

Pe lângă această crudă încercare a orașului și a împrejurimilor mai era și altă urgie ce căzuse aproape în același timp peste întreaga țară. Împărăția Austriei se încăierase încă din primăvară în ceartă cu craiul Prusiei, care căuta pricină de multă vreme și, fără mare zăbavă a și izbucnit război. Toată oastea din oraș, ba încă și oameni ce ieșiseră din oștire, a trebuit să plece și mulți românași de-ai noștri nici că s-au întors mai mult din căsăpia de la Sadova. Au murit flăcăii, sârmanii, pe câmpul de luptă, în vreme ce părinții lor, săracii, se stingeau pe acasă de urgia foametei și holerei. Adevărată pedeapsă de la Dumnezeu, cum spuneau toți în gura mare, că umblau oamenii deznădăjduiți, bieții, și se rugau cu lacrimi pe la sfintele biserici.

Tot în timpul acesta, așa pe la Sânpetru, se stărnise zvonul că o oștire moldovenească s-ar fi pregătind să treacă hotarele și să între în Bucovina, umblând, cum se auzea, cu planul să ia Cernăuțul și să pună mâna pe Bucovina. Frica orașenilor, mai ales a jidovilor, nu era proastă. Că oaste nu era la Cernăuți deloc și, - se vede treaba, - va fi fost și câte ceva adevărat în toate acestea, că ne-am pomenit într-o bună dimineață cu un regiment de infanterie ungurească, care venise în grabă, peste munți, așa un fel de pază bună pentru orice primejdie rea. Nu s-a întâmplat însă nimic din toate aceste și s-au potolit puțin duhurile.

Cine n-a avut însă parte de liniște, erau tot evreii orașului. Că abia scăpase de spaima navalei oștirii din Moldova, spaimă care făcuse pe câțiva să o ia la fugă, în Galiția, și iată altă pacoste pe capul lor. În noaptea de 6 septembrie, - țin minte prea bine, fiindcă dam tocmai examen de primire la gimnaziu, - a izbucnit în ulița jidovească un foc înspăimântător, care, ajutat de un vânt turbat, s-a întins până la ulița cea mare a orașului. Și au ars în cele patru zile, cât a ținut focăria, nu numai casele negustorilor evreiești, dar au ars și diregătoriile oștire: cu casa comandantului, judecătoria cea mare, visteria, biserica catolică și multe alte clădiri de samă. Intrase groaza în orașeni, fiindcă pojarnici iscusiți nu erau, tulumbe avea orașul numai câteva și se zăpăcise lumea cu desăvârșire, cum nici nu era mirare, după atâtea urgii venite peste capul bieților oameni.

Cam tot atuncea însă, îi venise Cernăuțului și un fel de mângâiere, că a început să umble după vorba de atunci a oamenilor noștri, carul de foc, căpătând și orașul Bucovinei o stație de drum de fier. Și o dată cu toamna au început trenurile să aducă pe cei dintâi soldați ce se întorceau, scăpați ca vai de ei, din țara Boemiei, de la războiul ucigaș, care mâncase aproape trei sferturi din oamenii regimentului bucovinean. Ca sfârșit însă, și oarecum Capac la toate aceste, a urmat apoi o iarnă grea, cum nu o pomenise nici oamenii cei mai bătrâni. Poate că era și bună pentru stârpirea molimei și pentru îndreptarea câmpului. Decât au și fost niște geruri, de cădeau păsările moarte din zbor și au degerat toți pomii, mai ales nucii mari, care erau vestiți la Cernăuți. În zilele dintre 4 și 7 februarie 1867, - știu prea bine, - s-au fost închis din pricina frigului cumplit toate școlile. Era termometrul ajuns, după socoteala lui Reaumur, la 31 grade de frig, lucru ce nu se mai văzuse într-adevăr. Pe la sate s-au fost arătat însă cârduri întregi de lupi, coborâți de prin munți și codri, sfâșiind nu numai vite, dar dându-se chiar la oameni și încă ziua mare.

C dată cu deschiderea drumului de fier, care a fost făcut parcă într-un ceas rău, căci scurtă vreme după isprăvitul lucrărilor s-a năruit marele pod de fier peste Prut, orașul Cernăuțului a căpătat cu totul altă față. Căci o dată cu năvala străinilor, o parte însemnată din populația băștinașă a început a se împetrișa.

La Cernăuți lucrul acesta s-a săvârșit și mai repede, fiindcă locuitorii, găsindu-se apropiați de tot de hotarele Rusiei și Galiției, erau amestecați mai mult cu tot felul de neamuri străine. Leșii și cu nelipsiții lor tovarăși, evreii, se oploșiseră din vremuri prin tot orașul. Mai ca samă neamul cel ales își găsisese loc minunat de săliște în târgulețul de peste Prut, Sadagura. Aici înființase doar, încă înainte de luarea Bucovinei, generalul muscălesc Gartenberg o tarapana de bani și poate de aceea va fi tras negustorimea într-acolo, cum trage și musca la miere. Aici își aveau evreii pe rabinul vestit, cel făcător de minuni, la care tabăra jidovimea din întreaga Basarabie, din Polonia și chiar din Moldova... ca la un sfânt.

Ce mai rămânea lipcă pe acolo din acești musafiri nepoftiți sau nu prea găsea loc, venea țintă la Cernăuți și mi se așeza pe coasta dealului dinspre Prut, pe lângă havuzul stropitor, adică în jurul uliței jidovești, pesemne, ca să poată privi mai cu tihnă spre cetatea noului Ierusalim, cel dincolo de apă. Apoi bălciurile cele mari ce se făceau în vremuri la Cernăuți, cum era de pildă iarmarocul Sânpetrului, - care ținea săptămâni de-a rândul, - aduceau negustori până din cele mai depărtate țări. Și se strângea cu astfel de prilejuri norod mult la noi, de se pripăseau tot soiul de străini prin oraș și prin împrejurime.

Cernăuțenii, mai ales cei din mahalalele orașului, erau de viță veche românească și țineau la curățenia neamului. Numai cât spre miazănoapte, dinspre partea de sus a Prutului, cum se cam învecina orașul cu satele rusnece Mamaiești, Lencăuți, Rohozna și Jucica, molipsirea băștinașilor prin venetici pocuțieni se înțelegea de sine. Peste Prut însă, la dreapta târgulețului evreiesc Sadagura, un șir întreg de sate era verde românesc, de-ți râdea inima de bucurie. Astăzi partea ceea, cu satele Boian, Mahala, Ostrița, Buda, alcătuiește colțul românesc cel mai de samă poate din toată Bucovina, fiindcă locuitorii acestor sate, încătușați fiind de rusneci, apoi fiind încă și ispitiți de tot felul de momeli dușmănești îndreptate împotriva neamului românesc, își păzesc totuși neclintit limba și legea. Și nu numai că nu se lasă împeștrițați, dar chiar se lătesc de-abinelea, ceea ce dovedește încă odată, că neamul nostru nu dă înapoi și că pretutindenea, unde au fost români, poporul românesc va și rămânea, - în ciuda veneticilor, ce ne cântă mereu peirea.

De la acest colț blagoslovit, rămas ferit de urgia străinilor se întinde obârșia locuitorilor de viță românească dincoace de apă, drept spre Cernăuți. Dăm chiar la marginea de miazăzi a Prutului, de satul românesc Horecea, ce se numără, așa depărtat cum pare, între mahalalele orașului.

Are să țipe întreg neamul rusnecilor, când va afla că socotesc Horecea ca loc românesc. Din toloaca (izlazul) mare a satului s-a despărțit, adică o bucată și s-a dat robilor rusneci ai fostei mănăstiri Horecea, de unde s-a zămislit în urmă săiiștea oamenilor Horecii (Ludi-Horecea), care numai românească nu este. Dușmanii neamului nostru se laudă însă, lucru mare, cu mâna asta de venetici prăpădiți de sărăcie și tăinuiesc, pe unde pot, împrejurarea, deși știut este că mahalaua românească Horecea n-are a face cu săliștea foștilor robi pocuțieni. Cei ce se duc la primblare până la frumoasa pădurice Horecea, unde își fac cernăuțenii vara petrecerile lor, știu și însă mai bine cum stau lucrurile, că dau de frumoasa mănăstire de odinioară, ascunsă la umbra răcoroasă a pădurii de fagi vechi, ce se oglindește în apa argintie a Prutului și aud în limbă curat românească istoria acestui sfânt lăcaș.

Aflăm adică, cum că vlădica rădăuțean de pe vremuri, Antoniu, care în urmă a fost și mitropolit al Moldovei, ar fi dat - se zice - în pădurea Horecei de un sihastru, care prin rugăciune și cu cuvântul sfânt ajunsese să pocăiască până și pe hoții fioroși ce se ascundeau pe acolo și a căror peșteră se poate vedea și astăzi. Acest pustnic a durat, îndemnat de vlădica, cam pe la anul 1730, un schit cu biserică și cu chilii. Pe la anul 1766 starețul aceluși schit, Artimon, a reclădit sfântul lăcaș în piatră, ajutat fiind de mitropolitul de atunci Gavril și de marele logofăt al Moldovei Cilibiu. Iar Kalimah Vodă a dăruit mănăstirea Horecea cu venitul ce se lua de la vadul de jos al Prutului. Avea apoi mănăstirea asta drept danie domnească încă și moșiile Mogoșești și Nahoreni, aflătoare în Moldova. Mai zică și acum pizmașii de rusneci dacă neam de neamul lor a avut vreodată cuvânt prin aceste locuri neaoșe românești!

În dreptul satului vechi al Horecii malul Prutului e prins de mori plutitoare, faimoase prin felul cum sunt făcute, adică după calapodul morilor căzăcești de pe vremuri.

Pentru noi băieții nu era plăcere mai mare ca plimbările de vară până la mănăstirea ceea din pădurice și apoi câte o scăldătoare zdravănă pe la mori.

În drumul de câmp, ce duce de la păduricea Horecei spre ținterimul de astăzi al Cernăuțului, se văd casele împrăștiate ale mahalalei Caliceanca. Ce va fi fost în vremuri pe acolo, înțelege oricine din nume și oricât de mult s-ar fi potrivit locul pentru o săliște de rusneci, nici cerșitorimea (calicii) nu s-a lăsat cotropită de străini. Aceștia au tăbărit totuși ca lăcusta, de primprejur, mai ales în vremea când cu facerea drumului de fier. Căci ne-am pomenit în scurt timp cu un potop întreg de lucrători galițieni, rămași apoi lipcă pe la noi. Dar urgia asta nouă de străini, cu care s-a proslăvit Cernăuțul, și-a ales în urmă altă mahala ca loc de sălășluire, unde îi venea mai la îndemână de a se lăți după plac și obicei. Și e bine așezată această mahala, adică chiar în drumul mare, ce duce de la Cernăuți spre târgul Storojinețului. O cheamă Mănăstiriștea.

Aici s-a oploșit pleava de neamuri pocuțiene pe jumătate rusești, pe jumătate leșești, ce nu țin de legea noastră, și nici de cea papistașă, ci se numără la așa-zișii uniți, măcar că nu seamănă de loc cu uniții români din Transilvania...

Când te depărtezi de mahalaua Mănăstiriștei și cobori puțin spre fundătura râpoasă a pâraului Clocucica, descoperi case răzlețe românești, unele chiar cu gospodării mari și bogate, cum era pe vremea mea de pildă, cea a lui Scalat, având un iaz adânc cu pește, în care de multe ori ne scăldam noi, băieții. Iar urcând coasta de dincolo, spre culmea muntelui Țățâna, intri în satul mare Roșă. Acesta și cu satul învecinat Clocucica, colo mai spre miază-noapte, sunt obârșiile românești ale orașului Cernăuți.

(Din cartea de schițe din Bucovina „Cum a fost odată”. București, 1911)

Cei din urmă lăutari al Bucovinei

„Eu mă duc, mă prăpădesc Ca un cântec bătrânesc...”

Leca MORARIU

Vara anului 1851. Lăpușna Bucovinei, vilegiatură a aristocrației bucovinene, foiește de lume și de viață. Rădvane boierești duruie a năvală pe ulițele sătulețului, zguduindu-l din ațipeala în care doarme atâta timp din an. Băieții nu-și mai pot dezlipi ochii de la scumpetea de alămuri ce zornăie pe bidivii și roi se ațin pe urma celor carete. Fetișcanele iară stau să se dea în vânt pentru a putea vedea cât de cu marafet știu plesni din bici țăntoșii vizitii de „curte”. Mișcare, vioiciune, viață. Și prind pare că și sătenii ceva din mândria atâtor obraze luminate ce le împănează satul, și-i mulțumit oricine că, pe te miri ce nimica, mai poate câștiga mult-puțin de pe la cei boieri și cele cucoane. Vorba ceea:

De nu cură,
Picură;
Și decât un ciolan
Tot mai bine-un gologan!

Dar temeiul bucuriei și al obșteștei bunezăbăviri mai cu adins de vrei să-l vezi, atunci să faci bine de a te tâmpla într-o zi de sărbătoare prin preajma acelor fântâni de burcut, apă minerală ori „apă tare”, cum le mai zice norodul, care sunt băтелиșteа întregii lumi ieșite la soare și la horele tarafului lui Moș Nicolae Picu.

Cum o privești așa mai de aproape această forfoteală de lume, boierimea la mijloc, - cucoanele în bătrânească crinolină, plină, înfoiată și vioi colorată, iar printre ele boierii, în negrele surtucuri „nemțești”, cu „cilindroane cât niște dirrierlii” în cap, - ai jura că-i un strat de flori, de pline, involate și multicolore *flori de grădină*, printre care negrii *bondari* de bărbați, bezmetici bombănesc încoace și

încolo. Și pe delăturile acestui strat de flori alese, iată-le și bietele *flori de câmp*, țărncele, în hainele lor uniforme și simple, care, în fața crinolinei, le arată atât de firave și puținele la trup, dar vârtos închegate și sănătoase criță.

Ci, bine-a zis cine-a zis, că la o vreme și la un loc ca acesta, adevărata viață noaptea abia începe. Precum merge și vorba, că:

Traiul, ziua, știe-l și Ivan,
Noaptea, numai hăl de-i năzdrăvan.

Decât la Lăpușna năzdrăvan nu trebuia chiar însuși tu să fii, pentru că vrând-nevrând te năzdrăvănea cu minunea lui de „scripcuță” Moș Nicolai Lăutarul.

Când stele porneau a se aprinde, rând pe rând, câte una, sus, când jos în ierbăria pajiștilor atâta licărire de licurici închipuia câte o înfimă stea sub un fir de iarbă, când privighetorile isprăviseră de a-și mai cerca cele 24 de glasuri, care cică le au, - atunci din umbra ceasului de noapte, în lumina magică a două-trei lampioane, umbre de om prindeau ființă... Și taraful lui Kir Nicolai apare...

E ceasul doinelor și al cântecelor acum, al cântecelor de „inimă albastră” și al doinelor de „negru foc”.

Dar la un semn al lui Moș Nicolai freamătul de viori dintr-o dată scade, murmurând ca un frunziș cercat de o gură de vânt de noapte. O singură vioară, vioara lui, prinde glas de om și pornește a plânge... Se ridică în picioare lumea de pe la mese, că doară-doară va lămuri mai bine vorbele care legănate de cântec pornesc în tăria nopții...

Câte stele logostele
Toate-s dor și dorele.
Numai luna, numai luna
Singură-i întotdeauna...

... Iar cutare cuconăș nu se îndură de a face pe nemțește către megieșul său! „Norodul ista, în adevăr minunate cântece are!”, când tot Moș Nicolai, dând-o pe altă strună, schimbă glasul și-i zice:

Mândro, pe boiul tău
Plâng și pietrele-n pârâu.
Și se duc să nu se-ajungă
Și-mi tot spun că-i noapte lungă...

Dragul meu,

Acestea nu-s povești, ci-s chiar adevărate. Le poți vedea d. p., în parte cel puțin, în acuarela lui F. Knapp „Stațiunea balneară Lăpușna”: în fund la dreapta, cișmeaua cu burcut din care un cuconaș galant oferă paharul de „apă tare” unei codane de *crinolinese*. În fața lor, taraful moldovenesc. Și-i zice, și-i zice... Anterieie, giubele, fesuri, naier, cobze...

Acuarela aceasta e „desemnată după natură” de Knapp și publicată în editura „W. Altb. și Fiii” la Cernăuți cu execuția tehnică a atelierului „von Reiffenstein & Rosch” din Viena. Ea face parte dintr-o întreagă colecție datorită aceluiaș Knapp și aceluiași case de editură și zincografie. Stampele acestea reproduc atât de pitoresc și plin de viață sugete din posesia trecutului bucovinean, încât ne sunt vajnice și frumoase documente pentru cunoașterea vieții noastre de odinioară.

Un anunț de reclamă pentru stațiunea balneară Lăpușna publică în „Propășirea” din 18 iunie 1844, pag. 184, Vasile Alecsandri (vezi-o reprodusă de d-l Gh. Bogdan-Duică în „Convorbiri Literare”, An. LI, 1919, pag. 245–246).

Dar vremile bune de la Lăpușna, aieveau de vrei să le vezi, trebuie să ai norocul, ca, într-o noapte ca cele de altădată, să poți tăinui cu unul dintre sfătoșii moșnegi ai generației trecute. Să auzi cum o voce bătrână stă să-și aducă aminte un cântec de demult, să auzi cum această voce deodată se îneacă... și deasupra ta se opresc doi ochi împăienjeniți de lacrimi, care spun negrăit de adânc un regret după cântecul uitat, sau un regret, poate, după mai mult decât un cântec?!...

* * *

Avem însă și mărturie scrisă despre Nicolai Picu Lăutarul și despre ucenicul și urmașul său Grigori Vindireu, mărturie care ne vine de la chiar un contemporan al lor, anume Leon cav. de Goian.

Leon Goian, coborâtor dintr-o veche familie boierească, a fost un fruntaș în viața muzicală din Bucovina. Ajunge să amintim că la 1881 înființează împreună cu alți oameni de bine reuniunea de cântare „Armonia” din Cernăuți, al cărei foarte zelos președinte rămâne până în 1885. Fiind un bun violonist, și-a închinat toată viața muzicii. Mai rar amator, care să fi cunoscut atât de desăvârșit muzica de cameră, ca Goian, și care să fi fost, în privința aceasta, atât de apreciat de cei competenți, ca dânsul. Membru al clasei sociale din care făcea parte și fiu al vremii sale, el trebuia să fie oarecum un înstrăinat. Memuarele în care vorbește și despre Nicolai Picu și Grigori Vindireu, în nemțește și le-a scris. Dar în adâncul inimii sale tot român a rămas. Și puțin înainte de a muri (la 16 oct. 1911) își încredințează cel mai scump avut al său: vioara,- singura tovarășă a bătrâneții sale de părăsire și singurătate,- precum și alte instrumente muzicale, împreună cu carnetele și biblioteca sa muzicală, reuniunii de cântare „Ciprian Porumbescu” de la Suceava.

Din aceste carnete ale lui Goian, dl. Victor Morariu ne-a dat în traducere românească ceea ce era de interes pentru viața artistică-culturală românească. Și din acest florilegiu ne vom completa și noi cunoștințele asupra neuitatului Barbu Lăutarul al Bucovinei, *Nicolai Picu*, și ucenicului său Grigori Vindireu.

* * *

În vara anului 1851 băiatul Leon Goian (de vreo 9 ani atunci) se găsea împreună cu părinții săi în vilegiatură la Lăpușna. Ceea ce-l impresionează aici neobișnuit de adânc e taraful „prevestitului și pe atunci cu mare faimă cunoscutului lăutar și capelmaistru Nicolai Picu, zis scurt și moș Nicolai”. Taraful avea 12 oameni, între care și naist, un violoncelist, unul sau doi cobzari, încolo tot „scripcari”, și, poate, și un violonist.

Moș Nicolai, om de statură mijlocie, robust, în vechi port moldovenesc, cu zobon, antereu, brâu, fes roșu în cap cu canaf albastru, „era artist la vioară. Stăpân pe un ton mare, vibrant și pe un neobișnuit mecanism, cânta întotdeauna cu mult foc ba chiar cu patimă... ceea ce mi-au confirmat-o mai târziu și spusele altor cunoscători de artă”, zice Goian.

„Cânta, după cât mi-aduc aminte, cel mai frumos dar și cel mai cu drag, tânguitoarele doine și cântece de jale, cu care pe cei mai înaintați în vârstă, boieri și cucoane, nu odată îi mișca până la lacrimi. Cânta apoi cu aceeași măiestrie și danturi de ale tuturor națiilor, între care o piesă turcească, în aplicaturile cele mai înalte și cu un lung tremolo de arcuș”.

Micul Goian nu se mai putea dezlipi de lângă acest vrăjitor. Ceasuri întregi sta ascultând și, vrând-nevrând, a prins și el o mulțime de melodii, ca de pildă, hora în Sol-major din colecția lui Cari Mikuli „Airs nationaux roumains”. Nr. III (în fascicula dedicată d-nei Catherine de Rotta). Hora aceasta a învățat-o Goian în Lăpușna la chiar Moș Nicolai acasă, în „cazarmă”, - cum îi zice Moș Nicolai acesteia. Dar a fost multă nevoie și bătaie de cap până să deprindă cele „marafeturi” de triluri, mordente, fiorituri etc.

Picu era român gr. or. din Suceava și „se bucura de cea mai mare stimă, care o merita în cea mai deplină măsură atât pentru arta sa, cât mai ales pentru purtarea și atitudinea sa distinsă și desăvârșită de cuviincioasă”.

A murit „cam pe la 1867” zice Goian, recte, matricolele oficiale consultate de dl. V. Morariu, la 2 octombrie 1864, în vârstă de 75 de ani (cf. și Foaea Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina. An I., 1865, pag. 68, unde Alecu Hurmuzaki, vorbind de orchestra trupei Tardini, amintește și de „badea Nicolai de la Suceava” care „astă toamnă” „s-au închinat cu cântecul ca codrul cu freamătul” - „lăsându-ne numai suvenirul zilelor voioase, al căror martur nedespărțit era el...”).

* * *

Pe la anul 1855–56, continuă Goian, informându-ne și despre Grigori Vindireu, urmașul lui Picu, se afla în taraful lui Moș Nicolai de la Lăpușna, „un remarcabil prim violonist”, Grigori Vindireu, român și acesta.

Micul Goian își dă numaidecât seama de neobișnuitul talent al acestuia și nu-l mai slăbește din iscodiri, întrebări și rugăminți.

La 1868, deci după moartea lui Picu, Goian îl găsește pe Grigori acum ca „vătaf de lăutari” (capelmaistru).

Vechile lor legături de cunoștință luară cu vremea proporția unui fel de prietenie și, zice Goian, „în urmă avurăm adesea întâlniri în musicalibus. Grigori avea pentru mine o mare venerație”.

De Paști, de Crăciun și de Anul Nou, Grigori trebuia numaidecât să dea și pe la cel ce-i era mai mult decât un „client”, cuconășul L. Goian. „Cu prilejurile acestea îmi luam și eu vioara la mână și-mi cântam, cu Grigori și cu oamenii lui împreună, dragile mele piese, visându-mă în anii copilăriei” mărturisește Goian. Grigori cânta și „Carnavalul la Veneția” al lui Paganini, cu variațiuni pe care și le potrivise singur, căci era autodidact și nu cunoștea notele.

A murit, după cum ne informează d. V. Morariu, la 12 mai 1888, de 58 de ani, în urma unei boli de inimă.

Goian îl caracterizează cu următoarele cuvinte: „A fost cel de pe urmă interpret adevărat al muzicii naționale românești, pe care o reda în chip eminent. Un bărbat frumos, inteligent cu maniere fine, nicicând insinuant, și recunoscător chiar pentru cel mai mic dar. Poseda o tehnică frumoasă, deși nu de tot dezvoltată, dar neurastenia de care avea să sufere mai ales în anii de mai târziu, îl priva totuși, îndeosebi la piesele trăgănate, de liniștea necesară, lucru care nu putea fi simțit fără jenă. Cunoștea încă întreg repertoriul lui Picu”.

Aceste-s ultimele cuvinte ale lui Goian despre cel din urmă mare lăutar moldovenesc, Grigori Vindireu...

* * *

Tarafuri mai veniră și pe urma lui Nicolai Picu și a lui Grigori Vindireu, - tarafuri desigur, lăutari însă nu! Pentru că nimeni pe urma lor n-a mai putut scoate din doină și din cântec atâta suflet al Moldovei - ca ei!

„Lui Moș Nicolai de i-ai fi tăiat struna sub arcuș, sânge ar fi curs dintr-însa”, - mărturisea admirația și evlavioasa amintire a unui veteran deunăzi...

Se pare că o dată cu zăbunul și cu naierul s-a stins o întreagă comoară de cântece...

Ori, poate, numai s-au tăinuit, undeva, departe, în preajma unui asfințit de soare, pe o pajiște cu miresme de fânețe, unde munca se întoarce de la lucrul zilei, plângându-și aleanul, și dorul e fără de hotare?!...

Date statistice

Zaharia VORONCA

Am tot așteptat publicarea rezultatelor conscripției făcute la finea anului 1910, cu gând că voi putea reproduce din ea datele referitoare la Mihalcea. Dar nepublicându-se nici până astăzi, le voi scoate de prin alte locuri.

Așa voi reproduce din un izvor foarte autentic, căruia îi lipsește însă legitimarea oficială, numărul total al populației după conscripția din 1910 cu 3015 suflete, din care:

Români	30 %	adică	911
Ruteni	66 %	adică	1977
Germani	1 %	adică	27
Jidovi	3 %	adică	80
Poloni			18
Cehi			2

Aceste sume însă nu corespund pe deplin celor faptic obținute la conscripție. Căci la conscripție s-au declarat 1977 suflete ca români, iar 911 ca ruteni. Cum de s-au pus numărul românilor la ruteni și viceversa, nu știm. Dar dacă vom avea în vedere lungimea drumului de la Mihalcea până la Viena, popasurile câte trebuiesc făcute până acolo și accidente ce se pot întâmpla în o asemenea călătorie, apoi ușor vom înțelege că schimbarea să va fi făcut numai așa, din întâmplare, cu ocazia vreunei răsturnări a carului ce ducea teancurile actelor. La această concluzie ajungem și la socoteala cu numărul caselor.

Case locuite de români sunt	391
Case locuite de ruși	198
Case locuite de germani (mai cu samă jidovi)	26
Case locuite de poloni	3
Case locuite de cehi.....	1
Case nelocuite de nimeni.....	24
așadar, de toate	543

Să presupunem că fiecare casă cuprinde cam 5 suflete. Apoi înmulțind 391 case cu 5 minus o fracțiune, obținem 1977 pentru români, și tot așa înmulțind suma de 198 obținem 911 pentru ruteni. Dar calculul oficial se face după alte norme, deosebite de cele ale calculului profan. Aceasta se vede și după calculul cu tăblițele caselor! Sunt numai 643 case, dar tăblițele arată cifra de 800 și mai bine. Încetățenindu-se vreun arhimilionar american în Mihalcea, și cetind bunăoară numărul 830 pe o casă, el susține cu cea mai fermă convingere că Mihalcea are cel puțin 830 case; să prinde rămășag cu altul de felul lui pe toată averea sa, și o pierde pe loc, de rămâne pieritori de foame în sarcina comunei. Iacă așa ar putea Mihalcea să fie silită a hrăni din sârmana sa pungă oameni seduși prin un joc de cifre false...

Spiritul poporului

Acesta se manifestează prin rugăciuni, colinde, cântece, descântece, jocuri, superstiții, proverbe, cimilituri, glume, diminutive, simpatii și prin totul ce să subsumează datinilor populare.

Toate aceste manifestări ale vieții sufletești vădesc la populația din Mihalcea nu numai cât originea românească, ci și viața actuală românească. Așa bunăoară mulți mihalceni știu rugăciunile numai în limba românească. Plugul de anul nou numai românește îl pornesc cu cuvintele: „Mânați, măi... hăi... hai...” Pocnesc apoi din bice, trag buhaiul, și zic, strofele una după alta. Dacă plugarii nu știu strofele pe românește, le spun în traducere stricată rusească, dar și atunci introducerea precum și refrenul după fiecare strofă românește le spun: mânați măi... hăi... hăi... Până nu demult plugarii dacă nu știau românește își întocmeau pe un om însurat, sau pe un țigan, ca să le ureze românește.

De vreo zece ani însă, de când se trimiseră în sat învățători ucraineni, unii direct din Galiția, alții din Bucovina, dară intrați în serviciul propagandei ucrainene, acest obicei a încetat, nu mai urează românește. Dar la refrenul românesc nu renunță nici acum. Tot așa s-au păstrat unele colinde pe care le spun încă românește.

Altele însă, traduse de versificatori populari, neștiutori de carte, le spun rusește, dar amestecat cu cuvinte românești. Așa este una în care se zice: De dimineața cucoșul a cântat, stăpânul s-a sculat, și a sucit trei lumânări. La cea dintâi și-a spălat fața, la a doua a îmbrăcat cămeșă albă, iar la a treia a înșeuat. Calul de a pornit la Vodă la Iași... care nu avea asemenea cal; care când lovește cu copita sa de argint, scoate piatră pentru zid de biserică... de biserică cu trei ferești, cu trei cruci etc.

Este aceeași colindă care se cântă mai ales pe la Siret: Dimineața lui Crăciun; dimineața mă sculai, fața albă îmi spălai, frâul din cui mi-l luai, și la grajd că alergai, calul din grajd îl scoteai, șaua pe el așezai etc.

Sau alte colinde similare din Muntenia și Transilvania, unde calul joacă un rol însemnat, precum și numărul de trei... trei fete..., trei lumini..., trei păraie..., trei scânteie de foc etc.

Ei bine, așa zice colinda din Mihalcea: „La Vodă la Iași plecai”, cu cuvinte rusești. Așa o spunea servitoarea noastră soției mele (Elena Niculiță-Voronca, folclorista - n.n.) că o știe de la maică sa. Dar frățiorul ei mai mic, ce din întâmplare intrase în casă, protestă cu toată puterea, *că nu la Iași la Vodă, ci la Leov la craiul* are a se zice, căci dl. învățător în școală i-a învățat că așa se cuvine să zică...

Cântecele, afară de cele mai nouă introduse în anii din urmă prin școală, toate au arii românești, iar textele sunt traduceri din cele românești. Cele din nou introduse au cuprins slav. Dar ele nu le pot scoate din uz pe cele vechi, moldovenești. Acestea se țin încă, și nu vor dispărea așa curând. Descântecele, partea cea mai mare se zic încă românește și ele, alături de lecurile băbești cunoscute printre români.

Jocurile toate fără excepție sunt numai românești: Țintarul, Moldovenească (Hora), Corobiasca (numai la clăci se joacă), Sârbeasca etc.

Proverbiale sunt expresiile: „Te miri șo” sau „feli-de-feli”, sau „chiar”..., „vai de mine”. Când se duc la pădure după un rest de lemne, zic: „za ramașetu”, iar dacă s-a răsturnat carul și omul s-a stâlcit, și a atras un betșug, îl încăinează vecinii cu „saracu, take mau petre cate... take mau pațete...”.

Duminica fetele își îmbrobodesc capul cu: „tasmaluțe de fir”, cu „co(a) de”, cu „paun”, cu „cordeluțe”, femeile își pun pe cap „cârpa” (cherpa)... „hir”..., iar peste cârpă „tichia”... Postavul țesut din „miță” îl boiesc cu „apa tare”, îl au în cinste pe „cioban” ce paște „turma” satului, precum și pe „baci” care li face rând la stena (stână) și poartă de grijă ca să aibă cine mâna oile ia „strunga”. Iar pe „văcari” îi „bagiucuresc” dacă vin vitele flămânde „iz imașu” sau „iz pascatori” etc.

În superstiții nu se lasă întrecuți de românii cu limba neprihănită. Una din superstițiile lor cele mai răspândite este, că nu e bine să se tacă în casă, să fie casa mută, sau gloata fără gură. Omul să tot vorbească, că doar la ce-i e dată gura? Să adormi la lucru, să-ți pară ziua un an? Și aduc în sprijinul acestei credințe superstițioase contrară principiului: „și tacuisses filosofus mansises”, următoarea poveste:

„Un gospodar se încălță în opinci, iar hoții - șese la număr - îl pândeau prin fereastră, când va porni de-acasă, să-l prade. După ce-și șfârui omul o opincă cu multă istravă de timp, lovi cu piciorul în pământ, zicând: „I-am legat pe cinci, am să-i leg și pe ceilalți cinci (adecă degetele), iar pe știrban (ceaunul de mămăligă era știrb) am să-l pun pe foc, să-l frig.”

Cei de la fereastră înțeleseseră: „Șerban” în loc de „știrban”, iar Șerban era căpitanul lor, și se înspăimântară: Bre... pe cinci de ai noștri zice că i-a legat, vra să ne lege și pe noi, iar pe căpitanul nostru zice că-l va frige!... E rău de noi... și la fugă cu toții.

De nu vorbea omul, îl prădau hoții. Da așa... gura l-a scăpat, lată de ce e bine să nu fii mut, ci să vorbești, că doar pentru asta ți-a dat Dumnezeu graiul (auzite de la Pentilei Lăpușneanu). De aceea mihălcenii cântă, glumesc, povestesc când lucră mai mulți împreună la câmp, și ziua le trece de nici nu știu de oboseală.

Mă mărginesc la aceste puține arătări care ilustrează în câtva spiritul poporului din Mihalcea.

Multe, foarte multe lucruri, prin care s-ar putea aduce dovezi nerăsturnabile atât pentru stratul cât și pentru substratul român al mihălcenilor, se află depuse în cartea soției mele („Datinile și credințele poporului român”, adunate și așezate în ordine mitologică de Elena Niculiță-Voronca. Partea I și II, în trei volume, Cernăuți,

1903 - n.n.), care a adunat o viață întreagă bucăți folcloriste, din care o parte le-a și tipărit.

E marcant, că deși s-au așezat în Mihalcea oameni din diferite părți, spiritul poporului e unul și același. Aceasta credem a o explica prin împrejurarea, că cei veniți au aflat aici o mulțime în care se asimilau cu atât mai repede, cu cât nu veneau în cete mari, ci câte unul, doi. Limba nu încapă în acest calcul. Ea a avut altă soarte. Boierii îi primeau pe venetici și-i așezau în jurul curții. Puținii copii ai boierului se jucau cu puzderia de copii ai vecinilor și deprindeau limba lor. Rămași fără ambiție națională, ei în neștire o vorbeau ca pe a lor, și de ia fiii boierilor se molipseau și locuitorii originari, până ce a devenit limba de comunicație în comună, limba veneticilor.

(Din cartea „Mihalcea cu neamurile boierești ce au stăpânit-o”,

Un document

Gavril ROTICĂ

Dacă ar aduna cineva toate nedreptățile, care protestează din adâncul veacurilor împotriva Austriei, negreșit că pagina care ar cuprinde mai multă revoltă, ar fi cea închinată Bucovinei.

Nicăieri ca în această țară, Austria n-a procedat cu mai multă îndrăzneală și nerușinare, nu la *deznaționalizarea* - nici atât măcar nu putem spune - ci pur și simplu la *desființarea* cât mai repede a unui popor.

Deznaționalizarea, oricum, reclamă oarecare timp și anume mijloacele alese cu cât mai multă dibăcie. Pentru Bucovina însă Austria nu avea timp de pierdut, nici răbdarea ca să-și frământa prea mult cugetul perfid. Poate și de aceea, că nu se interesa nimeni de soarta acestei provincii, al cărei strigăt de disperare nu s-a auzit peste hotar decât când a fost ridicată în spânzurători, pentru crima că tot mai trăia, cu toate că Austria o știa demult moartă „pe hârtie”.

Dar nu vom cerceta aici cauzele acestui procedeu. Destul că Austria desființase (în Bucovina, pe față) fără jenă și fără teamă, un popor, îl declara mort, din oficiu; în mijlocul Europei și în pragul veacului al XX-lea.

Un document prețios în privința asta ne oferă o statistică oficială a populației din Bucovina, care ne-a căzut din întâmplare în mână.

La 1867 găsim în Bucovina, după această statistică 298.000 de români și 77.000 de ruteni. Sau în cifre rotunde, ca să fie mai lesne de reținut: 300.000 de români și 80.000 de ruteni, ceea ce va să zică o populațiune aproape curat românească.

Dar iată ce se întâmplă numai peste doi ani, la 1869, când aceeași statistică ne arată 207.000 de români și 186.000 cje ruteni. Numai în doi ani de zile Austria a săvârșit în Bucovina o minune decât care, alta mai mare nu s-a pomenit pe lume: un popor care se naște din nimic.

Dar golul de la 1869 nu l-au mai putut umple nici până azi românii din Bucovina care aveau un singur drept: de a muri, dar nu și de a naște. Acest din urmă drept îl aveau singuri rutenii.

Astfel s-a ajuns ca la 1910 să avem în Bucovina 305.000 de ruteni din 80.000 în anul 1867 și numai 275.000 de români din 300.000 cu patruzeci de ani în urmă.

Se poate oare o crimă mai revoltătoare? Nu credem.

Emilian Slușanschi

Era în primăvara anului 1899, când pe buzele tuturor elevilor de la liceul din Suceava flutura numele unui tânăr student de la Universitatea din Cernăuți, devenit dintr-odată o figură măreață în ochii noștri.

Era numele care până mai ieri împodobeia viața de simțire românească a lui Emilian Slușanschi, iar acuma a rămas o simplă iscălitură sub nenumăratele articole, în care avocatul bucovinean și-a ridicat glasul pentru durerile țării sale.

Exclus în anul 1899 de la Universitatea din Cernăuți pentru poziția sa românească față de crima națională a mitropolitului de tristă memorie Arcadie Ciupercovici, care, sub presiunea guvernului Bourguignon, cedase rutenilor o parte din drepturile bisericii române din Bucovina - tânărul student de atunci, Emilian Slușanschi, luă pentru prima oară în viață drumul pribegiei spre universitățile din vest.

Se duce feciorul învățătorului din comuna Ceahor petrecut de admirațiunea noastră, a tineretului, și de durerea părinților săi, care de multe ori, în locul unui mandat poștal, îi vor fi trimis scrisori acoperite de lacrimi, ca un simbol al țării, unde singura comoară care n-a secat niciodată, au fost ele - lacrimile.

Se ducea tânărul pribeg să lupte printre străini cu mizeria, să simtă, să cunoască și mai mult toată amărăciunea soartei neamului său din Bucovina, lăsând în urma sa în sufletele noastre, ale elevilor de la liceul din Suceava, un îndemn frumos, o pildă fecundă în acele vremi sterpe de inimi pilduitoare.

Întors acasă doctor în drept, se destină magistraturii. Dar prea curând a trebuit să se convingă că uniforma chesaro - crăiască e prea strâmtă pentru o inimă românească. Emilian Slușanschi s-a făcut avocat.

Om al hotărârilor îndrăznețe și imediate, cum trebuie să fie toți câți au o credință, Emilian Slușanschi, îndată ce a izbucnit războiul austriac, nu a stat o singură clipă pe gânduri, care e drumul ce trebuie să-l urmeze.

Înaintea ochilor săi scânteia, luminat de puternica sa credință, un singur drum: prin București la dezrobirea Bucovinei.

Pe când alții, care i-au urmat mai târziu, de alminterea tot așa de buni români ca și el, ezitau încă, zbuciumându-se în căutarea unui răspuns la marea întrebare ce-o coborâse în sufletul lor de români cele dintâi bubuituri ale tunului rusesc, avocatul din Storojineț a găsit din primul moment răspunsul pentru toți. Și-a păstrat rosturile sale bine întemeiate, luând pentru a doua oară în viața sa drumul pribegiei, dar de astă dată nu spre apusul german, ci spre răsăritul românesc, ca să spună aici tot ce a îndurat neamul său din Bucovina.

Dragostea de neam l-a făcut în Bucovina din magistrat avocat, iar aici din avocat ziarist, punându-i condeiul în mână, ca să spuie fraților săi dureri de la frați. Nu a căzut cu arma în mână pentru eliberarea țării sale, dar a căzut ținând în mână un condei în slujba aceluiași vis mareț. N-a țâșnit sângele său din pieptul găurit de glonte dușman, dar picătură cu picătură s-a scurs sufletul său în vârful peniței, care numai odată cu cea din urmă respirație a acestui suflet a încetat și ea de a scrie despre durerile nesfârșite ale Bucovinei noastre.

*Din cartea de articole despre oameni, locuri și fapte
„Bucovina care s-a dus...”, București, Aicalay & Co., f.a.*

Icoană finală

Simeon RELI

Dintre satele și moșiile din Bucovina, care pe vremuri au făcut parte din proprietatea marelui logofăt Mateiaș Gavrilăș, numai moșia boierească din satul Ocna a mai rămas până azi în stăpânirea urmașilor săi legitimi.

Proprietatea lui uriașă s-a duminat din generații în generații pe mulțimea moștenitorilor, dintre care unii au fost strângători și gospodari buni, iar alții risipitori.

În sfârșit sosi stăpânirea austriacă asupra acestui ținut al Moldovei de miazănoapte, care puse tot mai mult arcanul pe gâtul proprietarilor români ai acestor sate, silindu-î prin diferite greutăți și amărăciuni să-și înstrăineze moșiile străbune.

Și sub această stăpânire streină au suflat multe furtuni și multe schimbări s-au făcut.

Casele vechi ale boierilor moldoveni din Bucovina austriacă, tupilate în desiș de arbori seculari, s-au păraginit tot mai mult, până ce au dispărut cu totul, făcând loc „vilelor moderne” ale străinilor, clădiri urâte, care nu mai amintesc nimic de locul bucuriilor, durerilor, cântecelor sau viselor boierilor români de altădată.

Pe lângă vechile familii de săteni români se așezară, după cum am văzut în cursul acestei scrieri, încă pe timpul domniilor moldovenești o mulțime mare de țărani ruteni, fugiți de pe moșiile șlehtelor polone din Galiția. Numărul spori și mai mult sub stăpânirea austriacă, când aceste sate ajunseră în mâinile proprietarilor streini. Urmarea a fost că aceste sate moldovenești cu vremea se rutenizară cu totul.

Numele vechi românești ale familiilor băștinașe de boieri, mazili și țărani dispărură sau fură schimbate prin schimonosire cu terminație slavă. Nimic n-a mai rămas din trecutul românesc al acestor sate decât doar câte o bisericuță sau vreo cruce de mormânt, care mai pomenesc încă de familiile vechi românești.

Vechile moșii românești din satele Babin, Boianciuc, Borăuți, Cadobești, Chisălău, Crișceatec (Schit), Culeuți, Prelipcea, Șerăuți, Șisăcăuți, Vrânceni și Zastavna se află azi în stăpânirea unor evrei. Iar moșiile boierești din Onut, Pohorlăuți, Malatinița și Oșehlibi le stăpânesc azi armeno-polonezi. Aceeași soartă o avură și satele din împrejurimea celor amintite.

Vechile familii românești de boieri, mazili sau răzeși, cu nume istorice și cu glorie în istoria neamului nostru, parte au dispărut cu totul, iar parte s-au înstrăinat, negându-și neamul și obârșia din care s-au ridicat pierzându-se în noianul slavismului, care i-a încurajat.

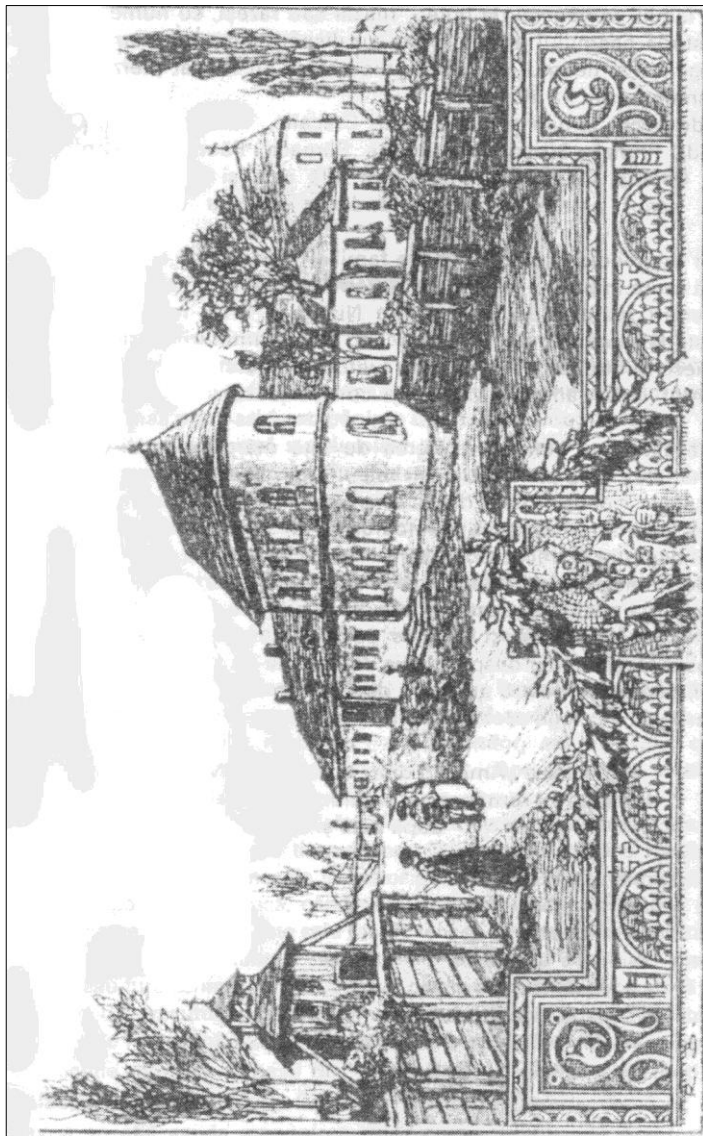
Nume de vechi familii românești ca: Cracalie, Tăutu, Buțura, Coceala, Pocltitar, Paladi, Frunză, Strișca, Volcinschi, Sămaca, Păunei, Frațian, Țântă, Albotă, Viad, Costriș, Cautiș și alții se mai află încă și azi, după revenirea Bucovinei la sânul patriei-mame, în rândurile acelor care se numesc „ucraineni”.

Ba chiar un coborător dintr-o veche familie românească de mazili a aflat tristul curaj să ceară în primul Parlament al României reîntregite, prin anul 1920, „plebiscit” pentru partea Bucovinei dintre Nistru și Prut, reclamând pentru Ucraina această fâșie de pământ românesc, cu atâtea amintiri istorice, scumpe, și pe care trăiesc mii de familii care și-au pierdut limba strămoșească română, dar n-au pierdut încă tradiția străbună și conștiința că sunt „volohi”, adică români.

Pentru aceștia am cules în scrierea de față mărgăritare din amintirea trecutului românesc, întâmplări bune sau rele, duioase sau dureroase, spre a le arăta măcar câteva icoane răzlețe din istoria pământului și a neamurilor vechi din acele părți, și a-i hotărî astfel să se întoarcă cu un ceas mai degrabă la matca de ia care s-au depărtat în trecut, poate fără vina lor.

Iar acelor renegați incorigibili, care și azi se poartă chiar cu ură și dușmănie împotriva neamului nostru și a culturii noastre naționale, să le arate aceste rânduri, cât e de trist și rușinos să fii un netrebnic, să nu-ți mai vorbească glasul sângelui tău despre nimic din câte le-au fost dragi părinților și străbunilor tăi, trăgându-te către un neam de care nimic nu te leagă, decât doar năzuința ta oarbă de a culege acolo, unde n-ai semănat.

(Din cartea „Amintiri dintr-un castel la Nistru. Icoane istorice din trecutul românesc al satelor Bucovinei dintre Nistru și Prut după acte și documente”, București, 1924)

Vechea reședință episcopală din Cernăuți, construită la 1782

OAMENI ȘI LOCURI

Răbdarea, floare aleasă

Prof. Eleonora SCHIPOR

Se terminase primul război mondial și doi oameni au hotărât să-și unească destinele. El, bărbatul, fusese căsătorit, avea copii, dar rămase văduv. Iar ea, femeia, avea, la fel copii, și bărbatul îi căzuse pe front. Și când bărbatul, Ilie al lui Petru Ștefureac din Pătrăuți de Jos, fostul județ Storojineț, o ceruse în căsătorie pe Iuliana, aceasta consultă părerea mamei sale, Domnica:

— Ce să fac, mămuță? El are casă în Pătrăuți, eu trăiesc în Storojineț. Ilie are patru copii fără mamă, eu - cinci fără tată. Să mă duc după el?

— N-ai să te prăpădești, fătuca mamei. Ești tânără, voinică, iar Ilie-i un om bun și drept, și-i un gospodar harnic, o liniștise mamăsa. O să trăiți bine împreună, ai să vezi, numai să găsești acea floare rară pe care să ți-o pui la inimă și s-o păstrezi pentru întreaga-ți viață.

— Care floare, mămuță?

— Răbdarea, draga mamei. Ea va fi florica vieții voastre.

Răbdarea a și stat la temelia familiei Ștefureac, care se întemeia. Cu toate că această familie s-a mărit cu încă doi copilași - Gheorghe și Viorica, și că în casă erau treisprezece suflete, Ilie și Iuliana munceau și o duceau foarte bine, fiind aproape cei mai înstăriți oameni din sat și având o gospodărie mare, cu multe acareturi. Aveau ei și pământ destul, și portete, și pădure, și heleșteie cu pește, și vite și orășanii de tot felul. Nimic nu le lipsea, dar munceau vârtos și cu tragere de inimă din zori și până-n noapte.

Și tineri, și vârstnici veneau cu plăcere să le ajute la lucru prin gospodărie, la câmp, acolo unde era nevoie, căci erau răsplătiți așa cum se cuvenea.

Ilie Ștefureac, bunicul meu (Viorica este mama mea) a fost primar al comunei timp de 28 de ani (bineînțelese cu mici întreruperi; o dată s-a aflat la cârma satului 14 ani la rând). Oamenii îl stimau, deoarece era priceput, bun la suflet, generos, harnic și gospodar de frunte al satului. Mai era și om cu frică de Dumnezeu, milostiv, cunoscând bine legile omeniei. Toate ar fi fost bune, căci cei unsprezece copii ai lui Ilie și ai Iulianei Ștefureac își găsiseră rostul în viață, căsătorindu-se și primind partea lor de avere și pământ, dacă n-ar fi venit sovieticii ca să ocupe o jumătate de Bucovină. Și puterea bolșevică a adus cu sine „raiul” deportărilor, chin, moarte, jale, nevoi și tot felul de nelegiuiri. Traiul fericit și îmbelșugat al familiei Ștefureac, ca și al sutelor și sutelor de familii înstărite de pe meleagurile bucovinene, a luat sfârșit. Bunicul a fost declarat „dușman” al puterii sovietice, fiindcă era gospodar de frunte și pentru că fusese primar pe timpul stăpânirii românești.

În luna aprilie a anului 1947 s-a stins din viață bunica Iuliana. Avea doar 69 de ani și n-a suferit de vreo boală. Fusese o femeie voinică, frumoasă, blândă, credincioasă, de o rară curățenie sufletească și a răpus-o amarul, când familiei i-a fost luat pământul, când a fost înstrăinată de pădurile, livezile, casele, grajdurile, cămărilor și vitele pe care le avuseră. „Activiștii” se urcaseră în poduri, pătrunseră în hambare, beciuri, cămăruțe ca să ia bunurile agonsite prin muncă cinstită: grâu, făină, poame, porumb, lână, cojoace, haine, mobilă, covoare, icoane și vechi documente ce se păstrau în arhiva familiei. Bunicul era nevoit pe atunci să se ascundă, să ducă viață de fugăr. A stat un timp pe la rudele din Storojineț. S-a amărât peste măsură, când a aflat că i-a murit nevasta, deoarece trăiseră bine împreună și își educaseră în bunătate cei unsprezece copii.

În luna august a aceluiași an 1947, bunicul a fost condamnat pe viață, o dată cu gospodarii Antoniuc din Corcești și Bolocan din Cupca. După judecată au fost aruncați într-o închisoare din orașul Lvov.

După spusele mamei, la proces au asistat toți copiii lui împreună cu familiile lor (Dumitruță, un fecior al lui Ilie Ștefureac, fost student la politehnică, murise de o boală de plămâni la vârsta de numai 21 de ani). Lepădătura care l-a învinuit, depunând mărturii false, a zdohnit demult, în sărăcie, căci autoritățile, după ce le-a slujit ca un câine, au dat cu piciorul în iscoada lor. Când l-au dus la mașină, escortat de soldați înarmați până în dinți, bunicul Ilie i-a privit pe toți ai săi și le-a zis cu glasul stins:

— Rămâneți cu bine, dragii mei, și să trăiți în unire și înțelegere. Eu mă duc pe viață și cine știe dacă mi-a fi dat de la Dumnezeu să vă mai văd vreodată...

Nici viu, nici mort nu l-au mai văzut copiii. A murit după doi ani de la arest, având vârsta de 74 de ani. A fost aruncat într-o groapă comună și nimeni nu știe unde-i acea groapă. În cimitirul din Pătrăuți bunicul Ilie are mormânt simbolic lângă bunica Iuliana. Acolo se află două cruci albe, frumoase, înălțate de unchiul meu, Gheorghe...

Dintre copiii Iulanei și ai lui Ilie Ștefureac au rămas în viață doar doi - unchiul Gheorghe și mama mea Viorica. Iar în locul unde s-a aflat cândva gospodăria familiei Ștefureac azi își are sediul brigada de tractoare a colhozului din localitate. Mai sunt în jurul ei pământurile asupra cărora nu avem dreptul de moștenire. Și mai păstrăm în memorie ceea ce știm despre înaintașii noștri, români cu sufletul curat, gospodari vrednici și harnici, distruși de hidra bolșevică fără să se facă cu ceva vinovați în fața veneticilor.

Troița de la Herța

Gheorghe PAVEL, președintele Societății veteranilor de război din regiunea Cernăuți „Tricolorul”

Se împlinesc aproape șase decenii de când, săvârșind un act de nedreptate fără precedent, trupele sovietice au invadat Ținutul Herța, vechi colț de țară românească, situat în nordul Moldovei, între Prut, Milcov și munții Carpați, având o suprafață de 304 km² și format din 9 comune cu 32 de sate. De-a lungul istoriei acest ținut n-a fost nicicând stăpânit de vreo putere străină și a făcut parte integrantă din Moldova lui Ștefan cel Mare. Acest teritoriu n-a fost obiect al tratatelor secrete dintre Ribbentrop și Molotov, n-a fost revendicat de către sovietici nici prin ultimatumul adresat României la 26 iunie 1940. În consecință, militarii români din cadrul unui detașament al unui regiment de artilerie din Bacău n-au primit ordin de evacuare a teritoriului. Această regiune, conform hărților ce însoțeau ultimatumul sovietic, nu urma să fie „eliberată”. Dar la 29 iunie 1940 în Herța și-a făcut apariția o coloană de tancuri sovietice, care înaintau în direcția Dorohoiului. Nebănuind că detașamentul aflat pe Prut, la Mamornița, a fost dezarmat de ruși, un grup de militari români au încercat să oprească tancurile și să le explice „eliberatorilor” că pătrunseseră pe un teritoriu pe care Moscova nu și-l revendicase. În loc de răspuns, a urmat tăcâniul unei mitraliere și căpitanul I. Boroș (avansat post-mortem în gradul de maior) și alți doi soldați români au căzut secerăți de gloanțe. În rezultatul rănirii grave avea la foarte scurt timp să decedeze și sublocotenentul A. Dragomir. La intervenția colonelului Atanasie, comandantul Grupării Tactice de pe Masivul Păduros Herța, care a luat legătura cu comandamentul unităților sovietice ce s-a instalat la

Cernăuți și întrebând ce de rușii au depășit punctul „Mamornița” de pe harta ce însoțea textul ultimatumului lui Molotov, s-a primit și răspunsul. Adică soldații sovietici au comis o greșală, intrând în Herța. Evident, trupele sovietice au oprit înaintarea spre Dorohoi, dar nu au părăsit nici acest vechi târg moldovenesc, nici împrejurimile sale. Astfel Ținutul Herța a fost ocupat tâlhărește, samavolnic, brutal și abuziv de către imperialiștii sovietici.

La 28 septembrie 1942 la Herța a avut loc sfințirea Troiței, înălțate în memoria celor ce și-au sacrificat viețile pentru apărarea țării. Îndurerăți, cerniți de amintirile evenimentelor, mii de bărbați, tineri și bătrâni, femei și copii au pornit spre locul sacrificiului de sânge al ostașilor români. Textul de pe Troița înălțată în 1942 era următorul: „în amintirea maiorului Ion Boroș, a sublocotenentului A. Dragomir și a bravilor soldați căzuți la 29 iunie 1940, împotrivindu-se încalcării pământului nostru”. Troița a fost construită cu mijloacele lui Constantin Manoliu, proprietarul fabricii de mobilă „Incoma”. Dar în 1944, la cea de a doua venire a sovieticilor, ea a fost demolată. Timp de peste jumătate de veac acest loc sfânt pentru românii herțeni a fost lăsat în paragină, uitat și batjocorit. Dar ne-am gândit, împreună cu domnul Octavian Bivolaru, și îndemnați de domnul Dumitru Covalciuc, să reaşezăm Troița comemorativă acolo unde ea s-a aflat doar timp de numai doi ani. Am găsit înțelegere la domnul Mihai Tutunaru, directorul întreprinderii „Bucuria” din Herța, la domnul Gheorghe Apetri, șeful ocolului silvic Târnauca, precum și la domnul Eugen Avasiloaie, primarul acestei urbi. Aceștia ne-au ajutat cu ce le-a stat în putere ca să reaşezăm în centrul Herței Troița în memoria ostașilor români masacrați de bolșevici. Și această Troiță putea fi sfințită încă în vara anului 1996, dar autoritățile s-au împotrivit. Nu le plăcea un singur lucru: textul de pe monument. Adică Herța ar fi pământul Ucrainei și atunci cum i-am fi putut omagia pe niște militari români, care au căzut, „împotrivindu-se încalcării pământului nostru”? Dacă scoteam tăblița, Troița putea fi sfințită în orice duminică. N-am scos-o, am păstrat textul inițial, și sfințirea noii Troițe a avut loc abia la 29 iunie 1997, adică după 57 de ani de la invazia bolșevică. Datorită sprijinului acordat de către Societatea regională a victimelor staliniste „Golgota”, am avut posibilitatea să invit la acest eveniment și oaspeți mari de la Dorohoi și Botoșani, printre care și un grup de ofițeri români din cadrul trupelor de grăniceri, prezența cărora în

rândurile sutelor de oameni care au venit să cinstească memoria militarilor căzuți la datorie a stârnit un deosebit entuziasm. Dar în acea zi s-a dat din nou ordin ca tăblița de pe Troiță să fie scoasă. M-am împotrivit și pe tot parcursul slujbei de pomenire a eroilor ea a fost acoperită cu un ștergar. Și când șefimea locală s-a împrăștiat, participanții la manifestare au putut citi textul cu pricina.

Rupt din trupul Moldovei, Ținutul Herța a păstrat încrustate în trupul său două evenimente tragice. În primul rând, el a trebuit să fie martorul celor dintâi masacre, dezlănțuite de bolșevici, prin împușcarea maiorului Boroș, sublocotenentului Dragomir și a camarazilor lor aflați la datorie. Apoi aceste plaiuri au fost martore ale executării mișelești a fraților și a părinților noștri, care, vroind să scape de bolșevicii ce le-au pângărit căminele, au încercat să treacă în România. Tot am tăcut, că așa ne e firea, dar acum o spunem răspicat că toți aceștia sunt adevărați martiri și eroi ai neamului românesc. Aceștia, chiar dacă au căzut victime ale opresiunii sovietice, au ridicat neamul nostru pe culmile gloriei. La temelia neamului sunt zidite cele mai scumpe ființe, sunt zidiți scumpii noștri eroi, care, sacrificându-se, au dat speranță tuturor celor ce au nimerit în robia bolșevică, tuturor celor umiliți, că odată și odată vor ridica frunțile și vor rupe lanțurile sclaviei. Mușcând cu durere pământul pe care îl apărau sau îl dezrobeau, având la piept sfânta cruce și în suflet dragostea de glia natală, de scumpa lor țară, ei au căzut, udând cu sângele lor pământul strămoșesc.

Cum am putea, în condițiile în care ne-am pomenit, ca să urmărim pilda eroilor neamului? În primul rând, cred, aveam sacra datorie de a le păstra întru veșnicie memoria. Astfel, trebuie să le povestim urmașilor cine sunt adevărații noștri eroi. Apoi trebuie să le preamărim jertfa, căci numai așa vom păstra vie raza din lumina viitorului. Să ne mai rugăm pentru odihnirea sufletelor lor, iar amintirea acestora să ne fie forța ce va menține spiritualitatea românească pe aceste meleaguri înstrăinate.

E modestă Troița de la Herța, dar este impunătoare prin prezența ei acolo. Ea este semnul întoarcerii noastre cu fața spre zbruciumata istorie a neamului românesc, semnul dârzeniei noastre, semnul protestului nostru sufletesc față de răpitorii de pământuri ce nu le-au aparținut și față de acei ce uită ale cui sunt aceste pământuri. O Troiță în memoria ostașilor români care au apărat Herța de invazia bolșevică este și Troița înălțării noastre spirituale.

Târnauca, sat din preajma Herței

- Micromonografie -

Dumitru AIOANEI

Situată la 4 km la sud de Herța, comuna Târnauca este alcătuită din satele Târnauca și Probotești cu cătunele Crihănești, Hirghiligeni, Pătrășeni, Sidoreni, Săvinești și Chistrugeni. Denumirile cătunelor provin de la numele țăranilor care le-au ctitorit. Până la 1831 de comuna noastră mai ținea și satul Corjăuți de dincolo de pădurea Târnaucii, dar, în rezultatul procesului judiciar dintre boierii Anastasie Bașotă și Alexandru Sturza, satul Corjeuți a trecut la comuna învecinată Pomâria. Mai înainte de înființarea satului Probotești, în raza acestuia au existat alte două localități rurale: ia nord-est se afla Bucova, care avea și o bisericuță de lemn, iar ia răsărit - Buda, care avea, la fel, o bisericuță de lemn. Aceste sate au fost lichidate cu forța și mutate pe teritoriul Proboteștilor cu tot cu biserici. Care a fost cauza? Boierii de atunci erau buni gospodari, cu dragoste de glie, însă fiii lor, instruiți în școli înalte în străinătate și întorși în țară, se stăruiau să ocupe funcții de stat, iar moșiile le dădeau în arendă. Astfel, moșia Târnaucii a fost arendată de către asociația bucureșteană „Fischer”, care a forțat lichidarea amintitelor sate din cauza pământurilor fertile și netede, ușor de prelucrat. Probabil, din aceste motive mai toate satele herțene sunt așezate pe locuri greu accesibile.

Pe locul unde în prezent se află Liceul „Gheorghe Asachi” din Herța se afla pe timpuri un cătun, numit Văleni. Acesta a fost lichidat de boierul N. Verona tot din aceleași motive. Eugenia Bânzari, o bătrânică de la noi, mi-a mărturisit că străbunica ei, care lucra pe moșia boierească, avea casă de locuit în Târnauca, dar vara se muta în cătunul Văleni, unde își avea bordeiul. Într-o zi i s-a făcut dor de casă și s-a cerut de la lucru pentru a porni spre Târnauca. Vechilul a învoit-o numai pentru câteva ceasuri.

A venit acasă cu un copil mic în fașă și, mai având timp, s-a apucat să pregătească ceva de mâncare. A aprins focul, a pus oalele pe plită și și-a zis că până a fierbe mâncarea va putea trage o fugă până pe imașul boieresc, unde se aflau și vitele ei. A pus copilul într-o covată, jos, ca să nu cadă de undeva de sus, și s-a grăbit să-și vadă vitele. Când s-a întors (imașul era la vreo 3 km), a găsit focul stins, mâncarea crudă și copilul mort. Acesta, probabil, trezindu-se, s-a speriat de singurătate și a plâns până i s-a închis sufletețul. Disperată, a lăsat femeia și casă, și vite, și copil și a alergat la curte.

După desființarea cătunului Văleni, locuitorii lui s-au împrăștiat prin satele vecine. Pe cei ce s-au așezat ia noi, lumea îi poreclea văleni-vălence.

Comuna Târnauca este străjuită de trei dealuri: Ghibi, Holm și Horodiște. Denumirea de Târnauca provine de la târnovnic, ceea ce înseamnă porumbar - tufişuri de curcudei. Mai demult satul nostru se numea Spinoasa, Probabil că acei oameni ce s-au așezat primii pe acest teritoriu au găsit numai huciaguri și tufari de curcudei, de aceea i-au și dat o asemenea denumire. Dar de unde se trage denumirea de Probotești? Zic bătrânii că de la o biserică de lemn, construită în secolul al XVIII-lea, care se numea Probota. Știm că pe Siret, în județul Iași, există o mănăstire Probota, ctitorită de Petru Rareș în 1530. Mai știm că biserica „Sf. Nicolae” din Târnauca a fost construită de niște meșteri de dincolo de Siret, că în 1776 tot acei meșteri au ridicat și biserica de lemn din Probotești. Probabil că aceștia i-au sugerat ctitorului denumirea de Probota. Meșterii, care erau frați, se numeau Țintă. Lucrând mai mulți ani în părțile noastre, ei s-au stabilit definitiv pe aceste meleaguri. Unul dintre ei și-a construit casa chiar alături de biserica „Sf. Nicolae” din Târnauca, biserică care a funcționat până prin 1945. Doi din acești frați au fost împrăștiți în actuala localitate Țânteni, întemeiată de ei.

Localnicii nu știau să construiască locuințe din bârne. Pereții caselor erau împlețiți din nuiele și unși cu lut. Când năvăleau hordurile barbare, străbunii noștri dădeau foc la case și fugeau în munți. Supraviețuitorii se întorceau după un timp oarecare și își refăceau gospodăriile.

Spuneau bătrânii că aveau carele bejenarilor două proțapuri, ca mai ușor să se poată strecura printre copacii din adâncul codrilor. Noi suntem aici de secole. Ardealul ne-a fost leagănul, iar Carpații - scutul.

Într-o lucrare a sa, acad. Vladimir Trebici susține că primii locuitori ai Târnaucii erau veniți din Ardeal. Noi ne deosebim la vorbă de toți vecinii. De exemplu, locuitorii satului Culiceni spun cină, cierge, cie, cie ce a ci, iar cei din Hreața aceleași cuvinte le pronunță în felul următor: hină, hierbe, hie, hie ce a hi. Ne deosebim și de locuitorii Pomârlei învecinate și la vorbă și prin faptă. Oamenii noștri sunt harnici, gospodari, săritori la nevoie.

Dintre boierii care au făcut ceva pentru satele noastre îi putem numi pe Maria și Constantin Potlog. Aceștia au ctitorit biserica „Sf. Nicolae” din Târnauca și biserica „Probota” din Probotești, spitalul din Târnauca pentru 12 locuri. Zoița Sturza a construit biserica „Sf. Dumitru” din Târnauca (1811), iar Olga Sturza - biserica „Sf. Voievozi” din Probotești (1872). Gheorghe Nemțanu a construit în Târnauca un alt lăcaș de închinare Domnului cu hramul la Sf Gheorghe. Conform tradiției orale, această biserică ar fi fost înălțată pe banii luați de la un frate pe care l-ar fi ucis. Până la urmă acesta și-ar fi găsit moartea prin strangulare și a fost înmormântat în biserica pe care a ridicat-o. Cauza sinuciderii a constat fie în omorârea fratelui său, fie în recăsătorirea sa cu sora fostei sale soții, fapte pentru care ar fi avut remușcări.

Bancherul Vexler a construit pe teritoriul satului o fabrică de spirt, care a funcționat până în 1928. După ultima împroprietărire a țăranilor nu a mai avut materie primă și fabrica a fost închisă.

Școala din Târnauca a fost construită în 1870. Primul învățător a fost Gheorghe Călinescu, care până atunci învățase carte odraslele boierului A. Sturza. Toți bătrânii satului susțineau că primul învățător ar fi fost Dumitru Scripa, născut în 1850 și decedat în 1940. În 1935 școala primară a fost transformată în școală de 7 clase, iar în 1954 - în școală de 10 clase. Printre oamenii de vază, care au absolvit școala din Târnauca se numără preotul Nicolae Sandovici, scriitorul Vasile Căraușu, academicianul Vasile Bogrea, doctorul în filologie Vasile Pavel, cercetătorii științifici Dumitru Apetri și Veaceslav Seiciuc, profesorul Nicolae Fagure ș.a.

Este important de reținut faptul că la Târnauca și-a petrecut copilăria Gheorghe Asachi.

Cele mai frumoase amintiri a lăsat comunei noastre preotul din Probotești, Nicolae Sandovici, un om de o aleasă noblețe sufletească. Dotat cu un spirit gospodăresc deosebit, el a înființat o societate țărănească, o bancă populară, al cărei director și contabil a fost, a cumpărat 1.340 ha de pământ arabil și 253 ha de pădure cu care a împroprietărit 266 familii de țărani, a construit la Probotești o școală primară și a reconstruit biserica din sat. Cu sprijinul său financiar au fost construite o moară la Probotești și una la Târnauca. A înființat o cooperativă de consum la Probotești și un centru de împerechere a animalelor de înaltă productivitate la Târnauca.

Țăranii noștri nu erau răzeși, dar, în rezultatul împroprietăririlor din 1864, 1887, 1912, 1913 și 1928, tot pământul boieresc a trecut în posesiunea țăranilor. Cam 70 la sută din țărani posedau animale de tracțiune și unelte de prelucrare a pământului. Acela care nu le avea se considera un om sărac. Oamenii harnici, însă, nu rămâneau pe drumuri. Chiar dacă nu aveau pământ, puteau să-l lucreze, luându-l în arendă. Astfel, nimeni nu îndura foame. Cota de arendă era de 1:2. În acele timpuri n-am văzut oameni disperați prin satele noastre.

Conform datelor recensământului din 1930, în Târnauca locuiau 3.062 români, 2 unguri, 4 nemți, 4 ruși, 6 ucraineni, 11 poloni, 14 evrei și 12 țigani. În Probotești locuiau 1.897 români, 1 polon și 127 reprezentanți ai altor etnii.

În perioada 1928–1932 Târnauca a făcut parte din componența orașului Herța. În 1932 la Târnauca a avut loc o expoziție județeană, la care comuna noastră a fost menționată pentru succese remarcabile în domeniul pomiculturii și al vităritului. Țăranul Vasile Cărăușu a fost premiat pentru creșterea celor mai frumoși boi din județul Dorohoi. Țăranul Petru Bânzari a primit o diplomă pentru inventarea unei semănători de porumb și fasole, atașată direct la plug. Cu acest prilej Târnauca a primit din nou statutul de comună independentă.

Din cele mai vechi timpuri țăranii noștri se îndeletniceau cu agricultura și cu vităritul. Se pricepeau să prelucereze fibrele de in și cânepă, pieile și blănurile de animale, confecționau toată îmbrăcăminte și încălțăminte necesară.

Toți erau încadrați în câmpul muncii, fiecare își cunoștea locul și rostul în societate. Dar nu ne-am bucurat prea mult de viața fericită. Într-o zi de iunie 1940 ne-am trezit în centrul satului cu o unitate de militari români, care se retrăgea din Basarabia. Oamenii au alergat ca la foc. Un ofițer le-a explicat situația în care s-a pomenit armata română. Eram copil și nu înțelegeam de ce ofițerul plângea și se scuza că soldații n-au primit permisiunea să apere frontiera Patriei, ci au fost nevoiți să fugă cu armele încărcate.

— Dacă ni-i sortit să ne ocupe rușii, s-o facă, dar mai întâi și treacă peste trupurile noastre, spunea întruna ofițerul.

Cu planșete și lacrimi au fost conduși ostașii români de întregul sat până la noul hotar. La întoarcere, am întâlnit grupuri de oameni cu sacii de merinde pe umeri, printre care se afla și tatăl meu. Porniseră cu toții spre centrul județean de recrutare. A doua zi, însă, s-au întors cu toții. Acolo îi s-a spus:

— Patria e în primejdie, dar noi n-o putem ajuta. Împrăștiati-vă pe la casele voastre.

N-a trecut mult timp și în centru! satului s-a oprit un tanc sovietic. Ținutul Herța era rupt din trupul țării. Au urmat represaliile și deportările din 1941, apoi - ocuparea bolșevică din 1944. Viața țăranului român din teritoriile ocupate s-a schimbat radical. Prin înșelăciune au fost adunați toți bărbații de la 25 până la 55 de ani și duși în lagărele de muncă de pe țărmul lacului Onega, precum și în cele mai îndepărtate colțuri ale fostei URSS. Apoi au fost ridicați toți tinerii între 15 și 25 de ani, duși fiind la minele de cărbuni din Don bas. Mai târziu au fost vâdate și fetele și duse la muncă silnică. Bătrânii, femeile, copiii, invalizii, persoanele bolnave, toți cei rămași ia vetre erau scoși la corvezi, la săpatul tranșeelor de-a lungul graniței, la tăiat pădure și la transportarea buștenilor la gara din Noua Suliță. Planul la livrarea către stat a pâinii era exagerat, încât dacă-l achitai, mureai de foame, iar dacă riscai și mai ascunzi ceva, puteai să fii judecat. Fiind impuși să dea toată pâinea ia stat, țăranii s-au pomenit față în față cu foametea organizată. În 1946 și 1947 oamenii mureau pe toate drumurile. La Movila, sat vecin cu Târnauca, a fost chiar și un caz de canibalism. În acea perioadă de cumpănă a început colectivizarea forțată. Pe teritoriul comunei au fost înființate trei colhozuri.

Țăranii erau obligați să dea pământul, vitele, uneltele, tot inventarul agricol, sămânța, oi, găini etc. Despărțirea de pământ a fost o adevărată tragedie pentru țăranii români, care nu erau obișnuiți cu munca în colectiv. Cel care nu se supunea era speriat cu Siberia.

La început a fost greu, dar cu timpul ne-am obișnuit cu toate necazurile noului mod de viață. Președintele și brigadierii nu erau specialiști în agricultură, în tot raionul era un singur agronom. Îmi amintesc cum, într-o zi a venit acel agronom pe câmp și i-a arătat președintelui cu mâna unde și semene porumb, orz, cartofi, sfeclă. Brigadierul, om mai în vârstă, a hotărât și semene culturile agricole așa cum le-a menit dinainte, și nu cum i-a indicat agronomul.

Au trecut câțiva ani și lumea a început câte ceva și primească pentru zilele de muncă, scăpând astfel de foamete. Câștigând mai bine, oamenii puteau să-și cumpere și haine, să-și construiască case, să-și procure chiar autoturisme. Dar în 1957 colhoznicii n-au primit nimic, deoarece din câștigul lor au fost cumpărate tractoarele și tehnica agricolă de la SMT-urile care au fost lichidate, în 1959 toate gospodăriile agricole de pe teritoriul comunei s-au unit, formând un singur colhoz. Am dus-o puțin mai bine până în 1975, când colhozul nostru a fost transformat în sovhoz (gospodărie de stat). Fără nici o explicație, fără nici o compensație, doar printr-o simplă ridicare de mâini membrii colhozului au dăruit totul de bună voie statului sovietic. Pământul, mașinile, tractoarele, animalele, grajdurile, chiar și banii lichizi au devenit, prin „dăruire”, proprietate a statului. Toate bunurile ce au aparținut întregului sat au trecut, prin vicleșug, în mâinile statului. Noi am avut parte numai de conducători străini, cărora nu le-a păsat de prosperitatea noastră. Dar specialiștii din veriga medie erau aproape toți oameni de-ai noștri. Ei puteau și erau datori să influențeze asupra deciziilor ce se luau în detrimentul nostru, dar n-au făcut acest lucru.

Cândva în colhoz și apoi în sovhoz au lucrat doi oameni care împărțeau câștigul la lucrători. Unui din ei se purta urât cu consătenii, nu le dădea nici ceea ce li se cuvenea, făcând pe placul șefului străin. Al doilea avea o atitudine lăudabilă față de toți oamenii, îi ajuta pe cei nevoiași, pe cei ce nimereau la strâmtoare. S-au scurs anii și ambii au trecut în lumea celor drepti. Când a murit primul, nimeni n-a venit să-l conducă pe ultimul drum.

Nici n-avea cine să scoată sicriul din casă. Primarul, prezent la înmormântare, a fost nevoit să se adreseze vecinilor după ajutor. La înmormântarea celuiilalt a fost atâta lume, încât dacă ar fi pus fiecare numai câte un deget la sicriu, n-ar fi încăput toți. Nu vreau să-i numesc pe cei care ne-au făcut rău, fiindcă nu sunt vinovați copiii de păcatele părinților.

Sovhozul, asigurat cu tehnică agricolă, nu avea nevoie de multe brațe de muncă. În câțiva ani, în producție a rămas circa 10 la sută din populația aptă de muncă, în timp ce în colhoz lucra întreg satul. Mulți săteni au devenit șomeri, rămânând fără mijloace de existență. Ca să se descurce cumva, trebuia ori să fure, ori să pornească în căutarea norocului pe meleaguri îndepărtate.

De la înființarea colhozului până în prezent am avut vreo 20 de conducători, printre care hoți, mincinoși, bețivani, adevărați tirani. Îi aduceau, îi propuneau, îi lăsau la cârma gospodăriei până o duceau la sapă de lemn. Apoi îi mutau în alte gospodării, iar la noi îi aduceau pe unul și mai flămând, care o lua de la început. Nici unul când și a făcut bagajele n-a fost silit să dea seamă în fața oamenilor, precum niciunul dintre aceștia n-a fost tras la răspundere penală.

Deși avea teritorii imense și pământuri fertile, URSS cumpăra în fiecare an pâine din străinătate. Și Ucraina, numită cândva grânar a! Europei, țară care ar putea hrăni o populație de câteva ori mai mare decât cea actuală, cumpără și ea pâine de peste hotare. Cauza constă în nerentabilitatea gospodăriilor agricole colective. Agricultură nu va fi rentabilă până ce pământul nu va avea un stăpân. Poate fi numit țăran omul ce nu posedă pământ? Atât timp cât pământul va fi al nimănui el nici nu va rodi ca lumea. Statul ar vrea să vândă pământul oamenilor. L-a luat pe gratis de la părinții noștri și acuma ar vrea să ni l întoarcă pe dolari. Faină idee!

Sunt om în vârstă, om trecut prin multe, dar n-am să pot muri liniștit până ce n-oi vedea desființate colhozurile și sovhozurile în părțile noastre. Căci munca colectivă a dezrădăcinat spiritul gospodăresc și a încetățenit moravuri nesănătoase în mediul satului românesc de pe teritoriile încăpute sub administrație sovietică. Din ordinul conducerii colhozului, de exemplu, în 1963 a fost demolată biserica „Sf. Nicolae” din Târnavu, biserică construită în 1773.

Lemnul din pereții ei a fost folosit pentru construcția unor obiective economice. Abia în 1983 un grup de credincioși au refăcut-o într-o singură noapte, ca a doua zi să fie lichidată din ordinul organelor de securitate. Pentru a treia oară biserica „Sf. Nicolae” a fost reconstruită în 1993. Este mult mai mică decât a fost, dar funcționează.

Satul Târnauca, sat din preajma Herței, care a împlinit vârsta de 335 de ani, a avut de înfruntat multe valuri și multe năpăstui, dar nu și-a pierdut nici vatra, nici zestrea cea mai de preț - limba și credința strămoșească. Oamenii lui, întorcându-se cu fața spre valorile spirituale ale neamului, își făuresc cu demnitate ziua de mâine.

Destinul fraților Bostan

*Dragoș TOCHIȚĂ, muncitor forestier, locuitor ai satului
Pătrăuții de Sus, raionul Storojineț.*

Cine cunoaște satele de pe Valea Siretului, de la Cireș până ia Oprișeni, e sigur pe dânsul, fiindcă aici s-au păstrat spiritualitatea românească, bărbăția și istețimea, curajul și omenia, limba și datina, fiindcă aici sângele geto-dacic în apă nu s-a prefăcut, fiindcă aici bărbații nu pot fi îngenuncheați și nici înspăimântați de către cei ce-o fac pe stăpânii.

Îmi amintesc foarte bine, deși eram foarte tânăr, ca prin anii 1957–1960 veneau pe ia hramurile din satele de pe Valea Siretului patru frați îmbrăcați în costume naționale, care primii începeau „Hora” sau „Bătuta moldovenească”. Erau unul ca unul, cu mustăți ca Vlad Țepeș, cu ochi de vultur, cu priviri străpungătoare, vrând parcă să spună: „încă nu s-a pierdut neamul nostru”. Aceștia erau, sunt și vor fi frații Bostan din Iordănești. Părinții lor s-au chemat Ilie și Anița. Au fost sămânță de gospodari și de oameni foarte cinstiți. Tatăl lor a murit mai demult, iar mama s-a dus pe drum neîntorcător anul trecut, rotunjind aproape veieatul...

Hramul la Pătrăuții de Sus e la Sfânta Paraschiva, în octombrie, și atunci pe toloacă, la strânsură, se adună flăcăi și fete din toate satele din jur. Prima dată la hramul nostru i-am văzut pe frații Bostan în toamna anului 1957. Muzica era din Cuciuru! Mare și cânta de prăpădul lumii. A venit o droaie de milițieni de la Hliboca, în frunte cu o namilă, căruia lumea îi zicea Mazaim, și-a luat muzica la primărie. Pără muzicanți strânsură nu mai era strânsură și hramul nu avea nici un farmec. Atunci unul dintre frații Bostan, Vasile, a strigat:

— Hramul merge mai departe!

A scos de la cingătoare un fluier lung și a cântat vreo două ceasuri. Și au jucat tinerii din douăsprezece sate după fluierul lui Vasile Bostan. Mai apoi au venit lăutarii, iar frații Toderică, Vasile, Nicuță și Gheorghe Bostan, prinși într-o bătăuță, strigau:

Unde-s eu și dumneata,
N-are dracu ce căta!
Unde-s eu și dumnealui,
Moare dracu-n borta lui!...

Milițienii s-au uitat încruntat, dar n-au zis nimic și și-au văzut de drum, căci o păteau rău dacă-i scoteau din sărite pe feciorii din Iordănești. Frații Bostan nu erau vestiți pentru că ar fi fost bătauși, chefuitori, ci pentru că erau îndrăzneți, isteți și bărbătoși. Ei nu aveau teamă de cei care încercau să ne apese: români s-au trezit pe lume și n-aveau de gând să se închine veneticilor.

Au trecut timpurile grele și despre frații Bostan am auzit mereu lucruri frumoase. Ei nu s-au supus regimului totalitar. Nici părinții lor, nici ei nu s-au înscris în colhoz. Unii dintre ei din această cauză au fost declarați „trântori”, au fost, deci, defăimați și judecați.

Toți sunt dulgheri și tâmplari pricepuți. Casele lor românești, în „patru dahuri” sunt construite de mâinile ce n-au știut de odihnă. Ei niciodată n-au ieșit la alegeri, n-au participat nici într-un fel la viața obștească a regimului de ocupație.

— Dacă nu rabzi, te prăpădești degeaba, mi-a spus la începutul toamnei Vasile Bostan, când m-am hotărât să-i vizitez la Iordănești pe acești „Frați Jderi” ai nordului Bucovinei.

I-am găsit pe toți la biserica din sat. Au rămas ceea ce au fost: bărbați dârji, drepți ca lumânarea, cu ochi de vultur, cu privirea ținută. După liturghie Vasile m-a poftit la ei acasă. Am văzut că am de a face cu un mare gospodar. La un moment dat în curte au intrat toți frații, ca feciorii Vrâncioaiei.

— Aveam în 1947, spune Vasile, jumătate de sac de făină de păpușoi. Grâul pe ogorul nostru era copt și ne gândeam că vom avea cu ce ierna. Au venit de la raion și ne-au luat grâul. Și noi am rămas numai cu jumătatea cea de sac de făină. Ne-am chinuit în fel și chip, dar nu ne-am dat. În 1952 ne-au luat rușii în armată. Eu și Toderică am nimerit tocmai în Kușca, cel mai sudic punct de pe harta fostei Uniuni. Multe le-am îndurat din cauză că eram români, dar capul l-am ținut drept. Ne am întors din cătănie și ne-am prins a înjgheba câte-o căsuță. Toți ne-am căsătorit. Cu toți frații, cu surorile, cu copiii și cu nepoții suntem 46 de români. Asta-i-...

Frumoasă familie! Dă, Doamne, ca toate familiile de români să fie așa, că atunci neamul românesc din Bucovina de-a pururi nu se va pierde. M-am gândit că o națiune ca să nu se piardă trebuie să-și păstreze limba, portul și obiceiurile. Bosânenii le-au păstrat pe toate. Până și lemnarul din curte e românesc.

Prin 1959, țin minte, m-am dus și eu la hram la Iordănești. Frații (mai este unul Petrea, iar pe surorile lor le cheamă Ileana, Paraschița, Saveta, Gheorghina decedată) jucau și strigau:

Unde joacă Bostănenii,
Acolo pământul geme!
Pământu-i de hodinit,
Când îi omul necăjit! -
Că pământul nu-i de vină,
Pune trupul la hodină!...

Cineva proba să facă buciuc. Toderică și Vasile s-au suit pe tribună și-au încercat săi liniștească pe buclucași:

— Nu se cade să ne buclucim noi, românii? Român cu român nu trebuie să se bată!...

Aceste cuvinte mi-au rămas până acum în memorie.

Iordăneștenii erau vestiți prin portul lor național. Purtau cămăși în falduri, ȋtari, ciobote de tovai, căciulă sau pălărie cu pene de păun sau cu paie de negară, cu hurmuz roată, chimir sau chingă.

La Crasna, de-o vorbă, mai sunt autentice mălăncile din seara Sfântului Vasile, Ropcea-i vestită cu hramul și cu strânsură în ziua Sfintei Marii, Iordăneștiul e vestit cu horele de sub pădure, la Cupca se colindă cel mai frumos în seara de Crăciun, iar la Suceveni portul național te încântă. Dacă n-ar fi fost Bostănenii și dacă n-ar fi existat bărbați asemănători în fiecare sat din nordul Bucovinei, demult eram dispăruți ca neam.

Când m-am despărțit de frații Bostan (Toderică are 70, iar Petra, mezinul, - 48 de ani), mi-am amintit de vorbele lui Alecsandri, care spunea: „Românul are șapte vieți în pieptu-i de aramă”. Prietenul meu, Mihai Repta, care mă însoțea, mi-a spus:

— Cu o mie de bărbați ca Bostănenii luai Odesa în 1942...

Ziaristul Nicolae Șapcă, cu care ne-am întâlnit la Iordănești, ne-a relatat:

— Acești oameni sunt foarte cinstiți. Dacă cădea vreo sfeclă sau vreun cartof din căruța colhozului, ei nu le luau, spunând că nu-i munca lor.

Profesorul Nicolae Mariuțac mi-a mărturisit că odată a intrat la părinții fraților Bostan ca să-i agite să iasă la alegeri. Anița, mama Bostănenilor, se pregătea să pună pâinea în cuptor. Mie, capul familiei, a făcut cu ochiul și Anița cât ai clipi din ochi l-a poftit la masă. Când a auzit despre ce-i vorba, gospodarul a zis:

— Noi la alegeri nu ne-om duce, că nu avem pentru ce. Să iasă alții...

Așa au fost și sunt Bostănenii, așa sunt iordăneștenii, așa sunt vrednicii români din nordul Bucovinei. Oricât n-ar fi de asupriți, ei nu îngenunchează.

GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC

Cernăuți

- Reportaj de război -

Constantin Virgil GHEORGHIU

Am aflat că astă noapte au fost cuceriti Cernăuții. Am cerut audiență la generalul Ramiro Enescu și i-am spus:

— Domnule general, vreau să plec la Cernăuți. Spre surprinderea mea, dânsul mi-a răspuns:

— Vrei să pleci acum sau după-amiază?

— Cât mai curând, răspund eu.

— Atunci uite, dau dispoziție să se pregătească un Fleet și pleci imediat! Fleet-urile sunt niște avioane mici, de două persoane pe care se învață zborul. Sunt avioane de școală. Acum, în timp de război, Fleet-urile sunt întrebuințate ca avioane de legătură. În afară de pilot, mai poate călători într-una din aceste biciclete cu motor ale văzduhului încă o persoană.

La ora două după amiază m-am urcat într-unui din aceste avioane, împreună cu locotenentul aviator Isăcescu și am pornit spre Cernăuți.

Satele și orașele rămăneau în urmă, unul după altui. Mergeam cu viteză mare. Când avionul cobora mai aproape de pământ, distingeam clar oamenii care lucrau la seceratul grâului. Când am trecut de fosta graniță care a despărțit Nordul Bucovinei de restul Moldovei, am început a vedea pe câmpuri rămășițele avioanelor rusești, distruse în lanurile de porumb sau de grâu, ori pe livezi și pe dealurile cu pășuni.

Satele în această regiune din Nord sunt aproape goale. Rar dacă zărești prin curțile caselor sau pe ulițe, ca și pe câmpuri, vreun om. Locuitorii au fugit desigur din pricina urgiei războiului și a terorii bolșevice.

Urmele războiului se văd din ce în ce mai clare și mai jalnice, cu cât înaintăm: tranșee părăsite, mașini stricate și incendiate, schelete de avioane.

Locotenentul Isăcescu, care e cernăuțean, și căruia i-au rămas în acest oraș casa, întregul mobilier, cărțile și toate lucrurile lui dragi, îmi arată cu degetul un morman de ruine fumegânde, deasupra cărora se înalță, aibă, cupola unei biserici, ia poalele muntelui, ascunsă între văi:

— Storojinețul!...

Am înțeles că orașul a fost incendiat, și cu toate că distingeam foarte bine ce este acolo, îmi dădeam seama că din Storojineț n-au mai rămas decât ruine arse și deasupra lor, neatinsă, ca o minune, biserica. Aș vrea să aflu cum s-au petrecut faptele și ce a ars.

Dar zburăm cu viteză. Orașul fumegând rămâne în urmă, iar pe sufletul nostru apasă un abur greu de tristețe și de durere.

Mă gândesc: oare și Cernăuțiul e ars?

Întorc fața spre locotenentul Isăcescu și-i întâlnesc ochii triști. Și ei se gândea tot la asta: oare Cernăuțiul e ars?

Peste aproape o jumătate de oră, suntem deasupra orașului Cernăuți. Din când în când zărim câte o casă arsă. Totuși orașul nu are același aspect ca Siorojifiețui.

Când zburăm deasupra aerodromului, mai aproape de pământ, zărim zeci de avioane arse. Locotenentul Isăcescu manevrează Feet-ul pentru aterizare. Suntem printre cei dintâi care aterizau pe aerodromul din Cernăuți. Tot câmpul este plin de schelete de aparate arse. Aerodromul este un adevărat cimitir de avioane. Toate sunt rusești. În timp ce ne rotim deasupra aeroportului pentru a găsi un loc de aterizare,. Încep să număr avioanele distruse care zac pe iarba verde și mătăsoasă.

Într-o parte reușesc să număr optsprezece schelete de aparate. În altă parte sunt cinci, iată, aici patru aparate, dincolo opt, aici două, dar numărătoarea încetează. Aterizăm.

Punând piciorul pe pământ, locotenentul Isăcescu este emoționat până la lacrimi.

La vreo douăzeci de pași de noi se află hangarul care acum este un morman de cenușă și de scrum.

În acest hangar se aflau vreo treizeci și patru de avioane rusești.

În timpul unui bombardament, aviația germană a distrus hangarul și toate aparatele care se aflau înăuntru.

Bombele au căzut atât de precis încât clădirea aerogării, care se afla numai la vreo cincizeci de metri depărtare de hangare, a rămas neatinsă.

Întregul aeroport din Cernăuți este o pagină, o lecție de bombardament de precizie scrisă de aviația germană.

Bombele aruncate de germani au căzut, după cum arată gropile, exact peste aparatele inamice care se aflau pe sol. Precizia aceasta este uimitoare.

Deși au fost distruse pe acest aeroport circa o sută treizeci de avioane rusești, nici o bombă aruncată de aviația germană nu a căzut în van.

Cel puțin pentru noi, simpli observatori profani, acest câmp este una dintre paginile cele mai impresionante pe care le-am întâlnit în tot cursul războiului. Încet, uimiți de cele văzute, ne îndreptăm spre clădirea aerogării. Ne întâmpină căpitanul aviator Ganea Alexandru și căpitanul Andreescu Paul. Pășim pe iarbă moale, printre scheletele avioanelor arse și discutăm.

Toate ferestrele elegantei clădiri a aerogării sunt sparte. Camerele sunt pline de hârtii aruncate, de mobilier stricat, de resturi de mâncare, lenjerie murdară și sticle goale, sparte.

Pe aici au trecut bolșevicii!...

Toate robinetele au fost lăsate deschise pentru ca aerogara să fie inundată.

Saltelele au fost tăiate cu baionetele. Cineva dintre aviatorii bolșevici a căutat să incendieze clădirea și a turnat peste o dormeză benzină, dându-i foc. Flăcările au afumat pereții și au distrus mobilierul din cameră, dar focul s-a stins singur. Giastrele cu flori care împodobeau aerogara sunt toate pârlite de foc și cu frunze înnegrite.

Într-un birou găsim o masă cu sticle sparte, cu resturi de mâncare și mucuri de țigări aruncate în pahare.

În timp ce vizităm aerogara, căpitanul Andreescu Paul ne povestește un fapt emoționant.

Cu câteva zile înainte, dânsul zbura singur deasupra teritoriului rusesc. Având o pană la motor, a fost nevoit să aterizeze la marginea unui sat din care armatele roșii se retrăseseră cu câteva ore mai înainte.

Aterizând în acest loc, în care nu sosiseră încă trupele noastre, aviatorul se aștepta la orice. Era aproape sigur că va fi luat prizonier și dacă s-a hotărât să aterizeze era numai pentru faptul că nu mai putea continua sub nici un motiv zborul.

Satul se numea Lehucenii Tăutului. Nici nu coborâse din avion și căpitanul Andreescu a văzut populația din sat alergând spre livada în care aterizase el.

Țăranii veneau în fugă și într-un număr considerabil.

Voiau să-l ia prizonier? Se părea că unii dintre țărani au în mâini coase și topoare. Aviatorul și-a făcut cruce și a așteptat. Nu putea face altceva decât să aștepte.

Când grupul de săteni s-a apropiat, el a putut distinge strigătele lor de „ura”.

Peste câteva minute aviatorul era îmbrățișat de zeci de oameni care se îmbulzeau spre dânsul, căutând fiecare să-l atingă măcar cu mâna.

Femeile și câțiva bătrâni au îngenunchat și i-au sărutat pantofii, alții îi luau mâinile și nu mai conteneau să le sărute.

Toți locuitorii acestui sat, văzând culorile românești ale avionului, au alergat să se prosterneze la picioarele zburătorului care reprezenta pentru ei întreaga armată care îi dezrobise.

Cine putea să mai înțeleagă din jalbele lor ceva? Toți vorbeau cu lacrimi în ochi și povesteau suferințele îndurate timp de un an.

— Dacă nu veneați acum, eram pierduți! Aceasta era fraza pe care o repetau la fiecare două cuvinte, toți cei care vorbeau.

Ce scenă ar putea ilustra mai bine suferințele pe care ie-au îndurat țăranii sub bolșevici, decât aceasta: Un sat întreg alcătuit din bărbați, copii, femei și bătrâni, care se așează în genunchi la

picioarele primului ostaș din armata care i-a scăpat de tirania comunistă, sărutându-i pantofii!

În timp ce sătenii povesteau căpitanului Andreescu Paul nemaipomenitele cruzimi îndurate din partea bolșevicilor și își ștergeau lacrimile cu palma, la fiecare cuvânt pe drum se vedea venind în goană nebună un călăreț.

Toți și-au întors privirile spre dânsul.

Când călărețul, care venea cu calul în spume s-a apropiat mai mult, țăranii l-au recunoscut. Era un sătean din comuna vecină.

Povestea pe care călărețul a redat-o cu răsuflarea tăiată, este următoarea:

În timp ce armatele bolșevice se retrăgeau din sat, o bandă de câteva zeci de evrei înarmați care locuiseră în comună și prin satele învecinate s-a năpustit asupra sătenilor, împușcându-i.

Când au văzut că țăranii se retrag din fața armelor cărora nu le puteau rezista cu ciomegele și topoarele, evreii s-au apucat să dea foc satului.

Unul dintre țărani a reușit să încalcece un cal și să alerge spre Lehuceni Tăutul unde auzise că se află armata românească, pentru a cere ajutor.

— Toți cei care au tras cu puștile în noi, în femeile și copiii noștri, iar acum dau foc satului, sunt evrei care au trăit câștigând averi și mâncând pâinea din sudoarea și din munca noastră. Toți au fost negustori prin satele noastre. După ce ne-au chinuit și batjocorit fetele, iar pe copiii noștri i-au trimis în Siberia și în pușcărie, un an întreg, pustiind satele și semănând atâta jale, acum s-au năpustit cu puștile și cu mitralierele asupra noastră, a celor care am mai rămas, pentru a ne ucide. Și fiindcă au văzut că o parte din noi s-au ascuns pe ogoare și prin pivnițe, așa că nu puteau fi omorâți de gloanțele lor, s-au apucat să dea foc satului.

Călărețul acesta disperat implora ajutor, ca satul să nu fie prefăcut în cenușă de către evrei.

Dar, acte de barbarie similară comise de bandele evreiești în timpul retragerii și după retragerea armatelor bolșevice se vor repeta în tot cursul călătoriei noastre.

Acestea sunt faptele pe care le-au săvârșit evreii români pentru România.

Căpitanul aviator Ganea Alexandru ne-a spus apoi cum a executat locotenentul Colaș Petre ultimul lui zbor de recunoaștere deasupra unei regiuni din județul Hotin.

Plecând să-și îndeplinească misiunea, locotenentul Colaș a fost întâmpinat de două avioane inamice.

A început o luptă aprigă în văzduh.

Mitraliorul de pe avionul locotenentului Colaș a fost lovit de gloanțele dușmane și omorât. Sângele lui s-a scurs peste tunică și peste mitralieră, înroșindu-le.

Totuși lupta a continuat și fără mitralior.

Peste vreo cinci minute a fost însă împușcat și pilotul. Înainte de a-și da sufletul, el a spus locotenentului Colaș. „Continuă tu lupta”.

Singur cu doi morți în avion, cu hainele înroșite de sângele lor, locotenentul Colaș Petre salvează totuși aparatul ciuruit, aducându-l pe aerodromul de pe care pornise.

Când au venit camarazii lui pentru a-l ajuta să coboare din avionul cu care aterizase atât de elegant, l-au găsit pe locotenentul Colaș Petre rănit, iar pe camarazii lui, mitraliorul și pilotul, morți.

Povestirea aceasta ne emoționează pe toți.

Plecând de pe aerodrom spre oraș, pășim cu frunțile întunecate.

Străzile sunt pustii.

La fiecare sută de pași întâlnim un automobil rusesc incendiat, muniții rusești părăsite, gropi făcute de bombele aruncate din avioane.

Populația e atât de puțină încât orașul pare complet părăsit.

Din când în când vedem în ferestre câte o icoană. Sunt de obicei icoane ale Maicii Domnului, pe care creștinii le-au scos din locurile din care le ascunseseră de teama bolșevicilor și pe care acum le puneau în ferestre.

Părea că orașul se recreștinează.

Deasupra multora dintre clădiri și la balcoane flutură drapele românești și germane.

Totuși nu întâlnim nici un om.

Mergem de aproape o jumătate de ceas pe străzile pustii. Orașul acesta frumos este acum un oraș părăsit. Toate magazinele

au geamurile sparte și ușile sfărâmate cu toporul. Întâlnim mereu case arse. Totul este devastat.

Aflăm de la câțiva ostași că imediat după declararea războiului bolșevicii au început să jefuiască orașul și să care toate depozitele de alimente în Rusia. Tot atunci au început și arestările care se făceau pe scară foarte întinsă.

Erau luați din casele lor aproape toți românii și duși împreună cu familiile lor spre locuri necunoscute.

Ajungând în centrul orașului, imaginile sunt din ce în ce mai dramatice.

Toate clădirile din Piața Unirii au fost arse. Bisericele au fost devastate. Mă uit cu un sentiment de durere la locotenentul aviator Isăcescu. Tot timpul drumului mi-a spus că de abia așteaptă să-și revadă casa. Cum am ajuns în Cernăuți a tăcut. Simt că îi este teamă să se ducă să-și vadă casa în care s-a născut, în care a copilărit, în care i-au rămas toate colțișoarele dragi încărcate cu amintiri.

Începe să se însereze. Tuturor ne este foame. Deasupra orașului apare un nor negru, apoi prinde a ploua încet și mărunț.

Cu toată ploaia, eu vreau să mă duc să văd clădirea Liceului Militar unde am învățat clasa a opta. Chiar la intrare știu că se afla tabloul promoției noastre și simțeam o dorință fierbinte de a-l revedea. Aș fi vrut să văd și sala de clasă, poate mai există și banca în care am stat...

— Liceul Militar și cazarma vecina au fost aruncate în aer cu dinamită și arse de bolșevici, mi-a spus cineva. Am renunțat de a mă mai duce.

Locotenentul Isăcescu s-a ferit de noi și a plecat singur să-și vadă casa. S-a întors târziu. Era întuneric și nu i-am putut vedea fața. Tristețea și sfâșietoarea durere pe care i-o provocase revederea casei părintești devastată, cu ușile sparte și transformată într-un fel de grajd i se ghicea din vorbă. Nu l-am întrebat nici unul dintre noi nimic. Ne-a spus el singur, căutând să treacă repede peste acest subiect, că de-abia a mai putut să-și recunoască livada și casa.

Ne-am dus la cantina Primăriei ca să mâncăm ceva. Apă nu exista în oraș, fiindcă uzina a fost distrusă. A fost aruncată în aer și una din uzinele electrice. Morile și fabricile au fost arse toate. Clădirile tuturor instituțiilor au fost distruse.

Toate acestea le aflăm de ia acei care se găsesc în jurul nostru.

Populația este flămânzită. Nu a rămas nici un depozit. Din casele particulare a fost luată ultima pâine și ultima pasăre.

Cu o noapte mai înainte o bandă de câteva sute de evrei înarmați, după câte se pare, aceeași bandă care a distrus orașul minându-l și incendiindu-l, a căutat să dea o ultimă lovitură.

Acești comuniști, înarmați cu mitraliere și arme automate, au îmbrăcat uniforme militare rusești, și după ce au răspândit zvonul că armatele sovietice se îndreaptă spre Cernăuți, sperînd din nou populația îngrozită, au căutat să atace orașul și să-l distrugă complet.

Datorită energiei cu care a reacționat armata noastră, această bandă criminală a fost decimată.

Dar, șirul faptelor criminale săvârșite de evrei și de bolșevici în frumoasa Bucovină abia începe.

Cineva ne povestește că vreo câteva sute de români au fost ridicați din Cernăuți cu câteva zile înainte de către poliția comunistă și uciși prin strivirea cu tancurile aproape de Nistru.

Lăsăm furculițele din mână și nu mai putem mânca.

Cum s-au petrecut aceste oribile fapte?

Ultimii arestați din Cernăuți, care constituiau o povară pentru bolșevicii în retragere cu maximum de viteză, au fost asasinați. Înfuriați peste măsură din cauza înfrângerii, bolșevicii nu au ucis câteva sute de români prin împușcare, ci într-un chip groaznic, nemaipomenit.

Arestații au fost legați unul lângă altul și așezați cu fața în jos, pe pământ, într-un câmp de pe malul Nistrului. După ce a fost făcut acest pod viu, tancurile sovietice au trecut peste trupuri cu urutul lor macabru.

Au fost asasinați acolo, prin strivirea cu tancurile, câteva sute de oameni. Peste cadavrele lor transformate în mormane de carne diformă, a fost aruncată apoi țărâna.

A existat vreodată pe lume un mormânt mai groaznic?

Pe la orele noua seara ieșim în strada pustie. Suntem patru inși: locotenentul Isăcescu, locotenentul Nițu de la Marele Cartier al Aerului, fotografii și cu mine.

Avem un bon de încartiruire pentru noaptea aceea la școala normală. Era însă întineric beznă. A început să plouă mai tare și am rătăcit pe străzi.

Într-un târziu ajungem în localul școlii normale de fete. În curte ne împiedicăm de niște căști de război sovietice, de lăzi cu muniții și de diferite obiecte aruncate de bolșevici în timpul fugii.

Ținând în mână lanterna cu lumina gălbuie, începem să urcăm scările. Un miros acru, înăbușitor, ne lovește din fiecare cameră căreia îi deschidem ușa.

Nu pare a fi rost de dormit în această clădire părăsită și devastată. După cum înțelegem, bolșevicii au transformat școala normală de fete într-o cazarmă, în fiecare cameră, care a fost odinioară sală de cursuri, dormitor sau sală de mese pentru eleve, acum au rămas pereții pustii și un miros de grajd. Parcă au stat aici animale.

Ne lovim mereu cu piciorul de căști sovietice pe care bolșevicii le-au transformat în oale de noapte. Murdăriile pretutindeni.

Nici cele mai murdare closete nu sunt în halul de murdărie în care am găsit frumoasa școală normală de fete din Cernăuți.

Dar descrierea fugară nu poate să dea decât o infimă imagine a aspectului pe care îl avea această clădire.

Leșim iarăși în ploaie. Ne sunt hainele ude. Orașul e pustiu. Noi suntem frânți de oboseală și nu știm unde am putea dormi.

N-am parcurs nici câteva sute de metri pe ulițele pustii, prin mirosul acru de funingine udă, și de undeva, de la un balcon, răzbat spre noi țipetele a două femei.

Pornim în goană spre locul de unde veneau strigătele acelea disperate. Am ajuns. Suntem lângă un balcon care se înalță, monumental și alb, în noapte. La etajul al doilea zărim două siluete de femei în cămașă, care țipau:

— Veniți că ne împușcă!... Veniți imediat că ne omoară!... Suntem numai două femei și ei trag cu revolverele!... Suntem la etajul doi, nu mai zăboviți!... Veniți imediat, că altfel ne găsiți moarte!

Erau atât de sfâșietoare țipetele acestor femei, încât aveam impresia că dacă nu ajungem în secunda aceea sus, să le salvăm de la moarte, ele se vor arunca de pe balcon.

Căutăm să pătrundem în casă.

Ușa era încuiată. Ne izbim în ea și reușim să-i sfărămăm încuietorile. Împrejurul nostru întuneric beznă. Am stins lanterna și înaintăm urcând scările în goană, cu revolverele în mâini.

Până la urmă la urechile noastre răzbat din ce în ce mai sfâșietoare și mai disperate țipetele.

— Veniți repede că ne omoară!...

Ușa de la apartamentul în care se aflau cele două femei era încuiată. Izbim cu umărul în ea și o deschidem. În tot acest timp strigătele victimelor nu mai conteneau. Intrați în apartamentul gol, facem lumină.

Văzându-ne, cele două femei vin de pe balcon. Una dintre ele, care era gravidă, a căzut leșinată pe parchet. Cealaltă - o fată de vreo douăzeci de ani s-a așezat pe un scaun aproape leșinată și ea de spaimă.

N-am putut afla de la ele nimic: erau amândouă aproape moarte de frică.

Pe un pat dormeau doi copilași. Se deșteptaseră și ei și începuseră să țipe. Unul cred că avea doi ani, iar celălalt vreo cinci ani.

În vreme ce controlam camera să aflăm cine a atacat pe cele două femei, s-a auzit o detunătură, apoi alta, la interval foarte scurt și geamul care dădea într-o curte inferioară s-a spart în o mie de cioburi.

Imediat a răsunat a treia detunătură. Glonțul a trecut pe lângă umărul meu și a sfărâmat lampa care atârna de tavan.

Ne-am apropiat de pereți și am stins celelalte lumini, apoi am înaintat spre fereastră să vedem de unde suntem atacați.

Nu se vedea nimic în noapte. Se auzea numai zgomotul ploii care cădea pe acoperișul de tablă.

Unul dintre noi a coborât în stradă, să caute patrula militară.

Ceilalți care am rămas în cameră, am început să dăm ajutor celor două femei.

Peste o jumătate de oră tot colțul străzii era înconjurat de ostași. S-a început un control amănunțit în toate clădirile vecine. La urmă atentatorii au fost arestați. Ei erau doi evrei de șaisprezece ani, care se ascundeau în podul unei case evreiești. Doamna care fusese atacată, era soția unui procuror și sosise la Cernăuți în după amiaza acelei zile. Ea era doctoriță și fusese chemată la postul pe care-l ocupa la spitalul din Cernăuți.

Cealaltă femeie era guvernanta ei.

După vreo oră, când nenorocitele și-au venit în fire, au început să povestească înspăimântate și să ne arate urmele gloanțelor pe care atentatorii le-au tras asupra lor și asupra celor doi copilași.

Aflu apoi că în apartamentul acela a locuit câteva luni, până la ocuparea Cernăuțiului de către trupele noastre, un general bolșevic.

La plecarea lor din Cernăuți anul trecut, procurorul și soția lui au lăsat acest apartament complet mobilat. Ei nu și-au putut lua cu dâșii decât câteva lucruri de îmbrăcăminte și lenjerie. Atât. Restul gospodăriei a rămas acolo.

Acum nu mai era din toată mobila decât o dormeză, vreo trei scaune rupte și biroul zgâriat cu briceagul și murdărit de noroi și cerneală violetă.

Pereții, care fuseseră superb zugrăviți, acum erau pătați de sângele păduchilor de lemn, pe care generalul bolșevic, care locuise acolo, îi omora probabil cu tocul revolverului, noaptea, când se întorcea acasă beat.

Decât să omoare păduchii de lemn strivindu-i pe pereți desigur că ar fi fost mai ușor să facă puțină curățenie în casă și să spoiască cu var.

Dar se vede că generalul bolșevic avea cu totul alte principii despre igienă și curățenie.

La plecare, ilustrul general fiind foarte grăbit, nu a avut timp să-și ia nici geamantanele. Văd un vraf de fotografii de-ale lui. Toate fuseseră prinse pe pereți cu pioneze și doamna doctor le dăduse jos.

Generalul bolșevic, care era foarte fotogenic, nu pare să fi avut mai mult de treizeci și cinci de ani.

Avea o frunte mică, ochii nițel îndobitociți și râdea în toate fotografiile în care putea fi văzut alături de diverse femei de moravuri ușoare.

Din aceste fotografii și din halul de murdărie în care se găsea apartamentul, ca și din sticlulele și cutioarele cu diverse alifii și doctorii pentru boli venerice, se poate deduce ce fel de viață ducea și în ce mediu trăia generalul bolșevic.

Dar mai interesant era conținutul geamantanului lui.

Iată ce avea acest conducător al armatei comuniste, în pachete și în geamantane: două cutii mari, a câte douăzeci kilograme de... untură de porc topită, zece kilograme de scrumbii afumate, o ladă cu zahăr, o parte din vesela și din cratițele pe care doamna doctor, stăpâna apartamentului, le lăsase în bucătărie când se refugiase.

În afară de acestea se mai aflau în geamantanele generalului bolșevic nenumărate lucruri provenite din jaf.

Între altele erau și vreo zece perechi de chiloți de damă, sticle cu parfum și apă de colonie.

Paharele de țuică și de vin erau învelite în ciorapii murdari ai domnului general și băgate în cratițele murdare de untură.

În bucătărie și în birou sobele erau pline cu pene de păsări.

Domnul general împușca împreună cu alți ofițeri găinile cetățenilor și le jumulea în birou sau în dormitor, frigându-le apoi.

În jurul întrerupătorului de lumină peretele era negru de murdărie. Nici la bucătărie nu e atât de negru și murdar peretele, în jurul întrerupătorului electric.

Se poate deduce cât de curate erau mâinile domnului general.

Pe birou, care după cum am spus era scrijelat cu briceagul și murdărit cu cerneală, se cunoșteau urmele cratițelor, aduse fierbinți de la bucătărie și murdare de fum.

În fața tuturor acestor lucruri, doamna doctor ne întreabă:

— Dacă generalul avea o sufragerie atât de elegantă, de ce mânca punând cratițele pe birou?

Nu știm. Dar se vede că sufrageria o vânduse, fiindcă nu era învățat cu ea, și banii i-a cheltuit pe beții.

Ultimul lucru pe care l-am găsit în geamantanele lui erau niște hărți militare rusești.

Nu știm dacă generalul era obișnuit cu hărțile, dar ele nici nu fuseseră desfăcute și erau pătate de untură și de funinginea de pe fundul cratițelor sub care fuseseră așezate.

Fiindcă luase parte la devastări și avea mai multe lucruri provenite din jaf, generalul le-a băgat în noptieră, căreia i-a bătut ușa cu cuie, improvizând astfel un... geamantan.

Cum a putut frumosul general amator de untură topită și colecționar de cratițe și de chiloți de damă să-și facă un asemenea geamantan? Privind locuința acestui general rus ne-am îngrozit.

Din ea se vede nivelul de cultură și civilizație al conducătorilor armatei bolșevice.

Și, pentru a completa tabloul, să spunem și cum dormea generalul.

El se culca pe dormeză, care era murdară de noroi și de cremă de ghetă și se învelea cu plapuma de mătase a doamnei doctor, plapumă care acum nu mai avea cearceaf și era atât de murdară, încât părea că generalul își ștergea cizmele în fiecare dimineață cu ea.

Acesta este, în foarte puține cuvinte, aspectul unui apartament în care a locuit cinci luni un general din armata bolșevică!

După ce au venit câțiva ostași care au rămas să facă de pază în jurul blocului și după ce atentatorii evrei care trăseseră cu revolverele pe fereastră au fost arestați, noi am plecat să căutăm un loc unde am putea dormi.

Afară ploua la fel de tare.

Se auzeau împușcături în alte părți ale orașului.

Atentatorii evrei continuau să săvârșească acte de teroare și crime. Ei ședea ascunși prin case, iar când li se ivea ocazia, trăgeau cu arma asupra ostașilor noștri, asupra copiilor și asupra femeilor.

Circulam, făcând fiecare pas cu atenție, puteau să tragă și asupra noastră cu revolverul de la orice fereastră.

În drum întâlnim un sublocotenent în rezervă, comandantul unui pluton însărcinat cu paza. Îl întrebăm unde ne-am putea adăposti, căci hainele pe noi erau learcă.

Foarte amabil, sublocotenentul ne-a condus prin toate casele în care credea ei că am putea găsi un colțișor unde să ne odihnim. Dar, toate investigațiile au fost zadarnice. Am intrat într-un fost hotel. Dar aici, în afară că era un miros infect, toate fotoliile și toate canapelele erau tăiate și murdărite, paturile erau aruncate pe fereastră, în stradă, saltelele tăiate cu baionetele, iar cearșafurile arse.

Într-un târziu, intrăm într-o casă, unde era instalat corpul de gardă. Ostașii însărcinați cu paza, cărora nu le venise încă ceasul să între în post, dormeau, înveliți în foile de cort, pe ciment. Urcăm la etaj. În fața noastră e o ușă capitonată care e încuiată.

— Cu siguranță că aici e un dormitor! spune cineva dintre noi. Întrebăm apoi, pe soldații de jos, ce se află în camera aceea și în camerele vecine.

— Aici au locuit niște evrei care au fugit, ne informează unul dintre ostași.

— Și voi nu ați intrat înăuntru să căutați o pernă sau o saltea, pe care să vă odihniți?

— Păi cum să intrăm în casa oamenilor, dacă nu ne-a dat nimeni ordin? Răspunsul și fapta acestor ostași erau aproape neverosimile, prin puritatea și candoarea lor. După ce au dormit săptămâni întregi în tranșee, pe ogoarele desfundate de ploi și în păduri, au cucerit orașul și nu au îndrăznit să între într-o casă părăsită ca să se culce pe un pat, pentru simplul motiv că nu le aparținea lor, acest pat.

Spre cinstea lor, de o superbă puritate, ostașii români au preferat să doarmă în orașul cucerit, sub strașinele caselor, pe asfalt, sau pe culoarele de ciment, uzi de ploaie, și înveliți în foile de cort, decât să forțeze o ușă, după care, cu siguranță, ar fi găsit un pat și o pernă pe care să doarmă omenește.

Somnul lor, somnul ostașilor care au cucerit Cernăuții și care dormeau pe asfaltul ud m-a obsedat de-atunci nopți de-a rândul.

Oare mai există în vreo parte a lumii, un țăran atât de cinstit ca flăcăii aceștia, care au cucerit Cernăuții?

Deși aveam intenția să căutăm un pat în casa aceasta, nu am mai avut tăria să forțăm încuietorile și să deschidem ușile.

Am rugat pe ostași să ne împrumute două mantale și ne-am culcat alături de ei, pe asfaltul umed, așa cum dormeau și dâșzii.

Și somnul nostru a fost adânc, iar în sufletele noastre ne-am simțit, cel puțin atâta vreme cât am stat lângă acești flăcăi cu sufletul curat, foarte cinstiți.

A doua zi dimineața, la orele cinci am luat ceaiul împreună cu soldații.

Era același ceai de la cazan, pe care ei l-au băut și când ședeau în tranșee și când dormeau pe ogoare sau în păduri. Chiar dacă au existat în oraș provizii, ei nu s-au atins de nimic, și la ceaiul lor, din dimineața aceea, nimeni n-a adăugat măcar o bucățică de zahăr mai mult.

Aceia care vor să cunoască țara noastră și sufletul țaranului nostru, ar trebui să vină și să-i vadă pe soldații cuceritori cum beau din castroanele lor, în acea dimineață, ceaiul de la cazan, mușcând cu poftă din bucata de pâine cazonă, neagră și tare.

M-am despărțit de dâștii, pornind ca să vizitez orașul. M-am îndreptat spre reședința metropolitană, care e una din cele mai frumoase clădiri din țară și care are o capelă de o minunată artă.

Icoanele erau de aur, totul era lucrat de mari meșteri, în această micuță bisericuță. Interiorul ei rivaliza în frumusețe cu cele mai artistice lăcașuri ortodoxe de închinare.

Aflasem în cursul serii că această capelă, de la reședința metropolitană, a fost devastată.

Cât de puțin e spus: devastat.

Bisericuța aceasta nu a fost devastată: a fost prădată și pângărită în cel mai groaznic chip. Numai fantezia păgânilor putea născoci acest chip de grozavă pângărire. Căci bisericuța reședinței metropolitane din Cernăuți a fost transformată, literalmente, în closet, pentru ostașii păgâni ai U.R.S.S.-ului.

În fața bisericuței sunt împrăștiate câteva mii de volume, luate de bolșevici din biblioteca reședinței și aruncate în gunoi. Am deschis câteva: erau comori rare de literatură teologică, filozofie, știință, artă.

Urișa bibliotecă, care avea toate cărțile legate frumos și care costa o avere, a fost smulsă din rafturi și azvârlită afară.

Se cunoștea că aceste cărți stau aruncate acolo de multă vreme. Ninsese și plouase, de multe ori, peste ele.

Chiar la intrare se afla un ceaslov vechi, legat în piele. Foile îi erau smulse, îl plouase vreme îndelungată și se cunoștea că bolșevicii, din lene, ca să nu-l dea de-o parte, călcaseră peste el, ca peste o piatră. Aproape toate cărțile erau în același hal. Și știți de ce au aruncat comuniștii cărțile din această imensă bibliotecă în stradă?

E greu de crezut pentru mințile noastre. Totuși, cărțile au fost azvârlite pentru ca, în locul lor, să se pună paturi pentru soldați. În locul bibliotecii a fost instalat un dormitor pentru trupă.

Cum pășești apoi pragul bisericii, te lovește un miros greu.

Chiar lângă ușă se află o mitră episcopală, pe care bolșevicii, după ce i-au luat pietrele scumpe, au transformat-o în oală de noapte.

Aurul și argintul a fost scos.

Ochii sfinților sunt înțepați cu baionetele. În icoanele de pe catapeteasmă, pe care nu le-au putut înțepa cu baionetele, au tras cu revolverele. Stranele și cea mai mare parte din mobilierul de lemn ai bisericii au fost întrebuințate ca lemn de foc pentru dormitoarele trupei roșii.

Din crucile de lemn, care se aflau în această capelă, și care erau lucrate cu o artă neîntrecută și ferecate în aur curat și în argint, bolșevicii au făcut surcele de aprins focul.

Veșmintele preoțești, praporii și pânza zugrăvită cu icoane, cu care se acoperă Sfânta Masă din altar, au fost tăiate cu baionetele în bucăți mici. Aceste bucăți de veșminte • preoțești, de icoane de pânză sau mușama, erau întrebuințate de bolșevici ca hârtie igienică.

Biserica era transformată în întregime în closet. Soldații bolșevici au pângărit mai ales sfântul altar care era plin de excremente.

Între aceste murdării erau aruncate bucăți de cruce, bucăți de icoane sau de veșminte.

Dar spectacolul de grozavă pângărire și de nemaipomenită sălbăcie pe care-l înfățișează această bisericuță umilită de bolșevici și de evrei este indescrisibil.

Unul din micii funcționari ai reședinței metropolitane din Cernăuți, care în timpul ocupației rusești a stat fugar pe ogoare și

prin sate, revenind în timp ce mă aflam eu acolo și văzând halul în care era biserica, a început să plângă cu hohote.

Era bărbat în toată firea și avea tâmplele încărunțite.

Dar cine putea privi această profanare fără să i se zguduie pieptul de revoltă și de durere?

Și totuși acesta nu este decât unul din aspectele barbariei iudeo-bolșevice.

ieșind din curtea bisericii am zăbovit câteva clipe stând de vorbă cu câțiva foști funcționari ai reședinței metropolitane. Tânguirile lor erau fără de sfârșit. Cine va putea cuprinde vreodată în stihul, în vioara sau în slova lui uriașa durere trăită de populația din Bucovina în anul acesta de sclavie?

Copiii cetățenilor români care învățau la școală au fost cu toții lăsați repetenți de învățătorii evrei. Cei din clasa a patra au fost trecuți în clasele întâi sau a doua. Cei care terminaseră șapte clase au fost obligați să urmeze clasa a treia.

Și în anul acesta de sclavie, nici unul din copiii români nu a trecut clasa. Toți au rămas repetenți.

Părinții elevilor erau chemați la școală de învățătorii evrei și ii se anunța că dacă vor mai îndemna pe copii să se închine seara acasă, vor fi împușcați ca niște câini.

În cursul aceleiași dimineți am părăsit orașul Cernăuți. Acum, la lumina clară a zilei, când îl puteam vedea mai bine, aveam impresia că mă plimb într-un cras străin.

În drum spre aeroport, trecând prin Piața Unirii, aproape în întregime arsă, aflu că în clădirea din această piață au fost arse peste douăzeci de mii de aparate de radio. Aceste aparate fuseseră confiscate de poliția sovietică de la cetățeni, imediat după izbucnirea războiului, pentru ca populația să nu afle nimic despre mersul luptelor și al înfrângerii armatelor ruse.

Acum în toată Bucovina nu se mai află nici un aparat de radio.

Aflu apoi că au fost descoperite numeroase cadavre ale românilor asasinați de bolșevici în cimitirul evreiesc, în subsolurile câtorva biserici

La două ceasuri după amiază mă înalț cu avionul deasupra orașului care a fost atât de crunt umilit și batjocorit.

Ne luăm zborul înapoi spre Marele Cartier al Aerului.

Zburăm ia o înălțime foarte mică, pe deasupra pădurilor nesfârșite ale Bucovinei, din care se înalță până la noi un parfum tare.

Privind aceste păduri și frumoasele plaiuri bucovinene, deasupra cărora plutim, căpătăm din nou credința că tot ce au distrus barbarii vom putea reface.

Vom reface totul în cinstea flăcăilor ostași, care dormeau uzi, pe asfalt, în orașul cucerit, și cu tăria sufletelor lor care împrăștie aceeași mireasmă întăritoare ca și a pădurilor deasupra cărora zburăm acum cu sufletul cernit.

(1941)

Ne-au nenorocit și cozile de topor

Ileana FEDOREAC, gospodină din satul Budineț

În anul 1941, primăvara, enkavediștii l-au arestat pe tata. Au venit pe la miezul nopții, au înconjurat casa, au bătut în ușă și au strigat la tata să se îmbrace. Tata era bolnav, abia se mișca și, îmbrăcându-se cu greu, se tot uita la noi. Noi, somnoroși, am deschis ochii, dar nu pricepeam nici cine erau „musafirii”, nici unde mergea tata. Ultima privire a aruncat-o spre leagăn, unde dormea surioara cea mai mică. Mama tremura ca varga și i se închisese graiul. A ieșit biata ia poartă, să-l petreacă, dar nu i s-a dat voie să iasă în drum. A intrat în casă, plângând în hohote, și după un timp, astâmpărându-și plânsul, ne-a zis:

— Vedeți ce ne-a făcut Gheorghe Nicuță, megieșul nostru? El l-a luat pe tata dintre voi...

Gheorghe Nicuță era agent secret al rușilor. Venea la noi de câteva ori pe zi, ca să-l ispitească pe tata, să-l tragă de limbă și poate că tata s-a scăpat cândva cu vorba, zicând ceva contra sovieticilor. La judecată Nicuță a declarat că tata era contra statului sovietic. Tata a fost judecat în secret, numai cu martori falși. Când a ieșit din sala judecății, mânat de enkavediști, în trecere i-a zis mamei:

— Femeie, uită de mine, caută de casă și de copii.

Mai mult nu i-a văzut nici mama, nu l-am văzut nici noi. De ciudă și neceaz mama s-a îmbolnăvit și a murit. Necazul era neceaz și el ni se trăgea de ia venirea bolșevicilor. Dar ciudă mama avusese pe cei ca alde Gheorghe Nicuță, pe care tata ia ajutat cu de toate, ca om gospodar, dar care l-au pârat și l-au trimis ia moarte sigura, necătând la faptul că rămâneau șase copilași, cea mai mică având doar șase lunișoare. Trădători de neam au fost întotdeauna și vor fi.

Tata nu s-a întors, mama a murit în 1942 și noi am crescut cu amar în suflet. Din sățisorul nostru bolșevicii au dus la pierzanie 84 de vieți omenești. Din cei luați la închisoare nu s-a întors niciunul.

Doar dintre cei deportați în Siberia și din cei duși la Onega au mai venit o seamă acasă. La acest prăpăd și-au adus obolul și cozile de topor, care și-au vândut sufletele pentru un blid de linte și pentru un mundir stalinist.

Copil în exilul kazah

Grigore GOLOVATE

Înspre 13 iunie 1941, pe la miezul nopții, am auzit bătaii în ușă și la geam. Eram doar cu mama. Tatăl meu, Lazăr Holovate, fugise în România, pentru a evita moartea care-l aștepta acasă. Fusese primar și membru al Partidului național-țărănist și mai avea șapte fâlcii de pământ. Toate acestea le-au servit ocupanților să-l declare pe tata „chiabur” și „dușman al poporului”.

— Cine bate? a întrebat mama îngrijorată și răspunsul n-a întârziat:

— Suntem de la primărie, deschide, femeie!

Când am deschis ușa, în încăpere au dat năvală trei enkavediști și doi pârători din sat. Ni s-a ordonat să ne îmbrăcăm și să ieșim în curte. Am apucat ce-am putut și ne-am lăsat scoși din casă. În drum ne aștepta o căruță. Ne-au urcat în ea și am fost duși la gara feroviară din Hliboca. Acolo mai erau șapte căruțe cu gospodari ridicați din alte sate ale fostului județ Storojineț. Apoi am fost băgați într-un vagon pentru vite. Când s-au terminat cercetările, după două zile, am fost porniți la drum. Și drumul nostru a durat, fără mâncare și fără apă, douăsprezece zile. În sfârșit, am ajuns în Kazahstan. La stația „Sedimoi razezd” ni s-a ordonat să coborâm. Eram cam jumătate din câți am fost la început, căci pe drum, neputând îndura chinul foamei și setei, mulți din cei loviți de soartă au murit și au fost aruncați din vagoane. Aici, la „Sedimoi razezd”, se termina calea ferată. Nu se vedea nici sat, nici oraș, numai stepă și stepă. De aici a început repartizarea noastră pe la colhozuri și sovhozuri. Eram opt familii de români și ne țineam împreună. Am nimerit într-un colhoz specializat în producerea cărnii și am fost împărțiți la diferite ferme. Noi am fost trimiși la ferma nr. 3. A doua zi în zori am început lucrul. Eu încă nu lucram, căci aveam doar zece anișori.

Din 1941 până în 1942 ni se dădea supliment câte 300 grame de grăunțe.

Celor care nu lucrau li se dădeau doar câte 100 grame. Deci, împreună cu mama primeam 400 grame. În acea iarnă au pierit în colhoz cam o mie capete de vaci și boi, din cauză că lipsea nutrețul. În primăvara anului 1943 am fost obligați să jupuim animalele pierite. Pieile au fost puse grămadă, dar nu aveam voie să ne folosim de ele. Apoi nu ni s-a mai dat nici un fel de hrană. Eram siliți să facem diferite schimburi. O pernă, de pildă, o schimbam pe un pahar de grăunțe. Dormeam toți într-o cameră mare în care era foarte frig, pe un pat de fier așternutul căruia era din paie. La comandă toți ne întorceam de pe o parte pe alta, altfel nu încăpeam.

Spre primăvara anului 1943 a început foametea, care a adus după sine tifosul exantematic. Oamenii mureau ca muștele. Eu, de-o vorbă, n-am pus nimic în gură unsprezece zile. Pentru a nu muri de foame, am hotărât să furăm piei de vită. Într-o noapte am reușit, împreună cu Leontina Magas de la noi din Dimca, să furăm câte o piele, fără să fim prinși. Era ger și zăpadă mare și noi, tot căzând, am ajuns la bordei. În acel timp, nu departe trecea o caravană de sănii trase de boi, care ducea la gară grâu pentru front. Am strâns paiele și crengile din urma caravanei, am făcut foc și am fiert un fel de zeamă din pieile furate. Aceasta ne-a readus ia viață, căci slăbisem cu totul. Dintr-o bucată de piele mi-am făcut opinci.

Când am împlinit treisprezece ani am fost luat ia lucru. Lucram alături de o kazahă de vreo patruzeci de ani care se numea Jaximbika. Îngrijeam optzeci de vite. Purtam cu mine o sticlă de 250 grame. Mulgeam lapte în gură, și în acea sticlă, ca să-i aduc și mamei. Când făta vreo vacă, strângeam curățitorile din gunoi, le spălam și le mâneam. În acea iarnă au murit Toader Zazuleac și soția sa, Anastasia, l-am îngropat sub ferestrele unei case pustii. Primăvara au venit șacalii și i-au dezgropat. Apoi au murit și alți dimeeni de ai noștri: Maria și Vasile Drivariuc, copiii Suhar (nu le mai țin minte numele), Toader Magas împreună cu fiul său Vasile, un gospodar cu numele de familie Amariței.

În vara anului 1943 am fost obligat să strâng paie cu o greblătoare trasă de doi boi. Eram prea mic și animalele nu mă ascultau. Atunci brigadierul Jaloubai m-a bătut așa de tare, încât m-a umplut de sânge. Mâncare aveam din ce în ce mai puțină.

Mămica strângea fel de fel de buruieni, prindea țistari, broaște-țestoase și din toate pregătea ceva de ale gurii. La 12 august 1944 mama a murit, lăsându-mă gol, flămând și al nimănui. Ea avea dantură de aur, însă dinții artificiali i-au căzut, rozând ciolane și carne de vită. De aceea s-a îmbolnăvit și a murit. Nu aveam cu ce s-o îngrop. Aveam un singur sac. M-am dus la Marciuk, președintele colhozului, și i-am cerut o bucată de tifon. Răspunsul a fost următorul:

Fascistule, piei din ochii mei, că n-am tifon pentru voi!

Dumnezeu, însă, s-a îndurat de mine. Consătenii Florea și Vasile Jijian au luat o căruță cu boi au încărcat în ea paie, iar pe mama au pus-o deasupra, ducând-o la cimitir. Am săpat o groapă, am așternut pe fundul ei un braț de paie și sacul, apoi am așezat-o acolo pe mama, învelind-o cu o bucată de pânză, pe care mi-a dăruit-o o poloneză.

După ce am îngropat-o pe mama, am rămas împreună cu familia Jijian. Lucram acum în calitate de poștaş. Poșta o duceam cam la 60 de kilometri când cu o trăsură, când pe jos. Într-o zi am dat întâmplător peste o scrisoare fără destinație, în care am găsit o frază: „Mătușă, de ce nu vă întoarceți, căci toți de-acuma s-au întors, iar ce voi faceți acolo în Kazahstan?” Scrisoarea era din Pătrăuți. Era deja după război. Atunci am început să bat alarma printre oameni și să mă pregătesc de plecare.

Aveam un prieten cu trei ani mai mare decât mine și era bucovinean ca și mine, originar din satul Prisecăreni. Acesta a adunat alți românași din Tureatca, Cupca și, la fel, din Prisecăreni și ne pregătea de drum. Dar, fiind luați la o evidență specială, în fiecare lună trebuia să ne deplasăm la centru și să ne înregistrăm la miliție. Totuși, în 1946, având cu noi suma de 500 ruble, ne-am hotărât să fugim. Am ajuns până la Aktiubinsk. Aici am dat 350 de ruble pe un bilet până la Cernăuți. Dar în Kuibășev am fost nevoiți să sărim din tren, căci acei tren pleca înspre Germania. Cu chiu cu vai, în vagoane de cărbuni, am ajuns la Moscova. Aici mi-am pierdut prietenul. Am dat peste un bătrân, care m-a sfătuit cum să ajung până la gara din care trenurile porneau spre Ucraina.

Din gară, însă am fost alungat de milițieni, fiindcă eram într-un hal fără de hal. Spre marele meu noroc, mi-am găsit prietenul. Cu mare greu am ajuns până la Lvov, iar de acolo - la Cernăuți.

Întorcându-mă acasă, la Dimca, sat din vecinătatea Hlibociei, am găsit patru pereți goi, averea mătrășită de către cozile de topor. Casa părintească mi-a fost, totuși, redată. A trebuit să mă căsătoresc, apoi să muncesc cât patru ca să-mi pot face o stare oarecare. Slavă Domnului, am de toate, numai sănătate n-am, căci mi-au mâncat-o comuniștii. Din cauza lor, grea și amară mi-a fost soarta. A trebuit să dau singur din mâini încă din adolescență, căci mama mi-a murit în Kazahstan, iar tata - în România, iar eu am fost al nimănui.

Chin, foame, frig și irosirea avutului părintesc

Alexandru DAVIDEANU, gospodar din Storojineț

În zorii zilei de 13 iunie 1941, când enkavediștii și niște cozi de topor au bătut în crucile ferestrelor cu paturile armelor, acasă eram doar eu și cu mama, căci tata murise încă în 1936, trei frați erau plecați în România, iar altul se afla la lucru într-un sat din apropiere. Mama a deschis ușa și a întrebat uimită:

— Ce umblați noaptea ca hoții? Ce vă trebuie? Atunci unul, îmbrâncind-o, s-a răstit la ea cu răutate:

— Femeie, împachetează-ți câteva lucrușoare, ia-ți ceva de-al e gurii și ieși în ogradă că ai fost introdusă pe lista celor ce sunt trimiși la lucru în adâncul Uniunii Sovietice!

Mama a rămas împietrită în mijlocul tinzii. Nu înțelegea biata ce se întâmpla, însă, luată din scurt, a pus într-o desagă câteva lucruri casnice, mi-a zis să mă îmbrac, și-a făcut semnul crucii și-a ieșit afară. La poartă ne aștepta o căruță, căci noi trăiam la marginea orașului, înspre Panca, și până la gara din Storojineț era o bucată bună de drum.

Ajunși la gară, am fost băgați într-un vagon de vite, dar abia am putut găsi un locușor unde să ne așezăm, căci vagonul era plin de familii de români, dar și de câteva familii de evrei, care l-au plătit pe Stalin să le „elibereze”, fiindcă, chipurile, tare greu o duseră cu traiul în timpul stăpânirii românești. Unui, Leibei Hendel, i se tot căina unui fost lucrător de-al său:

— Vasile, uite ce-am pățit, dacă n-am avut creieri în cap. Am dat bani pentru două tancuri, ca să vină sovieticii să ne elibereze, și-au venit. Acum aș plăti și pentru patru, numai să se ducă de la noi...

A doua zi trenul s-a pornit și nu s-a oprit până în gara Adâncată. Ușa vagonului s-a deschis și, când m-am uitat să văd ce se făcea pe peron, am dat cu ochii de fratele meu, pe care l-au prins pe unde l-au prins și-l aduceau ca pe-un tâlhar. L-am strigat pe nume, el a răspuns și așa, mama s-a văzut într-un vagon de vite cu cei doi feciori ai ei, care nu s-au refugiat în România.

Eu aveam 15, iar fratele - 22 de ani. De acolo trenul a plecat mai departe, a trecut prin Cernăuți, prin toată Ucraina și nu s-a oprit până în orașul Cikalov, fostul Orenburg. Ajunși acolo, am aflat că s-a pornit războiul. Și oarecum ne-am bucurat, gândindu-ne că chinurile noastre nu vor dura tare mult, căci ne vor ajunge ai noștri și ne vor elibera. Dar din Orenburg am plecat mai departe, peste Ural, și am ajuns în Kazahstan. În orașul Aktiubinsk ne-au dat jos din tren, ne-au urcat într-un camion și ne-au mai dus, prin deșert, cam vreo sută și douăzeci de kilometri. Ne-au aruncat apoi ca pe niște câini în mijlocul câmpului, în apropierea unui aul sărăcăcios. Am luat-o înspre bordeiele ce se vedeau în zare și ne-am cerut de la niște oameni să ne primească la ei, că altceva n-aveam ce face. Bordeie neocupate nu erau și a trebuit să ne înghesuim în cele în care trăiau ruși și ucraineni, care erau ortodocși ca și noi și n-am vrut să ne amestecăm cu neamuri asiatice.

A doua zi ne-au chemat la consiliul aulului, unde ne-au cerut actele pe care nu le aveam, căci nu le luaserăm de acasă. A treia zi am fost scoși la muncă silnică și pentru noi, deportații români din nordul Bucovinei, a început perioada necazurilor și greutăților de nedescris. Iarna bătea la ușă și nu aveam nici masă, nici casă, și nu aveam nici lemne de foc.

Cu amar au trecut primii ani de exil, însă, prinzând la putere, m-am făcut tractorist și-am arat și tot arat stepa kazahă, cu gândul la o bucățică de pâine adevărată și la un picușor de hodină... În 1944 foamea, chinul, jalea și dorul de casă au secerat-o pe biata noastră măicuță. Atunci ne-a cuprins deznădejdea și durerea sufletească. Nici n-aveam cu ce și unde-o îngropa. N-a avut parte nici de priveghere, nici de lumânări aprinse. Groapa i-a fost săpată în câmp și acolo am înmormântat-o. Acum, dacă ar mai fi să trec prin părțile celea, nici n-aș cunoaște locul unde mai zac, poate, osemintele mamei...

Abia în 1947 a ajuns și la noi vestea că deportații din nordul Bucovinei se pot întoarce acasă. Și eu, și fratele ne-am pregătit de drum, dar tare lungă, înspănată și cu lacrimi udată ne-a fost calea întoarcerii. La 11 aprilie 1947 am ajuns la Storojineț. În gospodăria noastră stăpână era o altă familie. Cu greu ne-a primit și pe noi în casa părintească.

Eram ca vai de noi și nici nu aveam de la cine cere vreun ajutor, căci neamuri apropiate nu prea aveam. Trăiau în Storojineț niște unchi de-ai noștri mai bătrâni, dar erau și dâșii necăjiți. Toată vara am lucrat pe la gospodari, căci colhoz în Storojineț încă nu exista. Înspre iarnă m-am aranjat la serviciu la o întreprindere comunală și abia atunci mi-a fost dată cu chirie casa părintească. Dar eram bucuros că rămâneam stăpân pe munca părinților. În 1962, pe timpul lui Hrușciiov, am fost reabilitat și am primit mici despăgubiri.

Iată ce a însemnat pentru mine „eliberarea” sovietică din 1940: exil, chin, foame, frig, bătaie de joc, moartea printre străini a mamei și irosirea avutului părintesc.

Drumul nenorocirii noastre

Filaret MIHOREANU

Aripa neagră a represiunilor staliniste a atins întreaga parte de nord a Bucovinei. N-a făcut excepție nici satul Stănești din raionul Hliboca. De aici au fost deportate 37 de familii. Până la acea groaznică noapte de 13 iunie 1941 familia noastră, a lui Alexa Mihoreanu, ducea o viață obișnuită. Dar, începând cu această dată, pentru ea a început groaznicul calvar.

În acea noapte am fost treziți din somn de lovituri puternice în ușă și în ferestre. Când mama, speriată, a deschis ușa, în casă au năvălit câțiva soldați înarmați. Unul ne-a ordonat să ne îmbrăcăm și să ieșim în curte. Eu și fratele meu Gheorghe plângeam și nu știam ce să facem. Atunci de pat s-a apropiat un soldat, ne-a înșfăcat de păr și ne-a aruncat pe fiecare în mijlocul încăperii. Mama s-a repezit spre noi, ne-a cuprins și plângea și ea, apoi ne-a îmbrăcat cu ce a găsit, a luat ce a mai dovedit de pe masă și am ieșit afară. La poartă aștepta o căruță. Am fost urcați în ea și duși la gara din satul vecin Tereblecea, unde erau adunate mai multe familii. Cei vârstnici se întrebau între ei ce s-a întâmplat, de ce-au fost ridicați în miez de noapte și cu ce s-au făcut vinovați față de noua putere că s-au pomenit îmbrânșiți de soldați. Copiii plâneau și cereau de mâncare. Când a apărut trenul cu vagoanele pentru vite, ne-au mânat ca pe niște oi, lovind în cei ce rămăneau în urmă. Ne-am pomenit într-un vagon gol cu o singură fereastră, și aceea zăbreliată. Apoi în acel vagon au fost urcate mai multe familii de români. Nu știu câți eram, însă țin bine minte că nu aveam loc nici pentru a ne așeza pe podea și de aceea oamenii se odihneau cu rândul.

Când trenul s-a urnit din loc, vagonul a început să clocotească de răcnete, de strigăte de bun rămas, adresate satelor, cunoscuților și rudelor care n-au venit să-i petreacă pe cei ridicați. Și nu că n-ar fi vrut, dar cine ar fi încercat în miez de noapte să-i urmeze pe cei sortiți la chinuri?

Noaptea și dimineața a mai fost cum a fost, iar când soarele se ridica și începea să încălzească, ne sufocam din lipsă de aer. Pe rând stăteam câteva minute lângă acea fereastră zăbreliată pentru a trage în plămâni aer curat. Dar a început să ne chinuiască și setea. De mâncare uitasem, iar setea nu putea fi potolită nici cu un fel de gânduri. Când trenul se oprea prin gări, băteam cu pumnii în ușa zăvorâtă pe dinafară, strigând să ni se aducă apă, căci muream de sete. Nimeni nu ne lua în seamă cerința, urmau câteva înjurături și trenul își continua iarăși drumul.

Abia la trei-patru zile au început soldații să ne dea câte ceva de mâncare. Dar acea mâncare ne sporea chinurile: ne dădeau numai pește sărat. Era o grozăvie nemaipomenită! Nu pot uita nici astăzi cum Aglaia lui Gheorghe Gireadă de la noi din sat se zbătea ca peștele pe uscat să-i poată potoli cumva setea fetiței sale Zamfira, care avea buzele crăpate și care șoptea întruna: „Apă, apă, apă...”. Femeia plângea de mila fetiței, iar lacrimile le strângea într-o năfrămiță și-i umezea buzele odraslei care murea de sete. Nici până acum nu-mi pot închipui ce inimă aveau cei ce ne însoțeau, că nu se îndurau să ne dea o lingură de apă.

Mai groaznic era, totuși, când trenul era tras pe o linie moartă și când trebuia să așteptăm, sub soarele dogorător de vară, o zi întreagă. Într-un oraș, nu știu în care, când ne aflam pe o linie moartă, am auzit sirenele fabricilor și cuvântul „Voina”, care a năvălit prin pâlnia unui difuzor. Cantorul bisericesc Vichentie Posteucă ne-a tălmăcit cele ce se spuneau la difuzor și așa am înțeles cu toții că începuse războiul. La îndemnul lui am rostit cu toții o rugăciune întru salvarea noastră. Adeseori auzeam cum zboară avioanele, dar nu ne gândeam că gata-gata ele vor arunca bombe pe trenul nostru. Am scăpat de bombe, deși mulți dintre noi ar fi preferat moartea. Mai ales erau foarte disperați cei care pierduseră în drum rude și care nici nu știau unde au fost aruncate de către soldații ce scoteau cadavrele din vagoane.

După trei săptămâni de drum, trenul s-a oprit în câmp. Nu era nici gară, nici Țipenie de om. Ni s-a ordonat să coborâm. Eram într-un hal fără de hal. Mare ne-a fost bucuria, văzând în apropiere o baltă. Deși eram numai piele și oase, deși abia ne mai mișcăm, ne-am avântat spre apă.

Nu știam unde ne aflăm, nu știam ce ne mai așteaptă. Deodată, însă, au apărut niște care, la care erau înhămate cămile. Abia atunci ni s-a spus că ajunseseam în Kazahstan, în regiunea Aktiubinsk. Am mai mers o zi și o noapte și, în sfârșit, am zărit niște bordeie. Acolo se afla colhozul „Budionai”. Ne-a luat în primire președintele colhozului și ne-a arătat unde vom trăi - într-un grajd părăsit, plin de ploșnițe, purici, șobolani și alte gănganii de stepă.

Peste trei zile ne-au dat ceva de mâncare și pe cei vârstnici i-au scos la strâns fân. Peste puțin timp a început recoltarea cerealelor. În colhoz brațele de muncă lipseau, fiindcă bărbații din partea locului se aflau pe front. Tot greul muncilor agricole a căzut, deci, pe umerii „dușmanilor poporului”. Cei care au participat la recoltare au primit câte 15–30 kilograme de grâu. Și aceasta a constituit rezerva pe un an întreg.

Când a venit iarna, n-aveam în „locuință” nici o sobă. Și toate cele zece familii ne încălzeam la un foc din paie. La acel foc fierbeam și terciul, și apa pe care o foloseam în loc de ceai. Mai târziu același Vichentie Posteuca he-a înghebat o sobă. Pe zi ce trecea starea noastră devenea tot mai deplorabilă. Gerurile cumplite și viscoalele țineau zile în șir. Cei apti de muncă erau siliți să îngrijească de vitele colhozului, iar cei bătrâni și copiii rămâneau în acel grajd dărăpănat cu gândul la mâncare și puțină căldură.

A sosit apoi și întâia primăvară a exilului nostru. Singura noastră bucurie era că mai găseam în câmp cartofi rămași din anul trecut. Îi strângeam și îi mâneam, așa degerați cum erau. Apoi a început foametea. Aveam doar 13 ani și, ca să nu mă umflu de foame, m-am angajat la lucru la brigada de tractoare. Am fost scos la semănatul grâului de primăvară și așa am scăpat din ghearele morții: aveam posibilitatea să bag pe ascuns în gură câteva firicele de grâu. Mai primeam și un litru de lapte, trecut prin separator. Când a început recoltarea, au ieșit la lucru toți acei care se mai puteau mișca. Atât de slăbiți erau bucovinenii noștri, încât seara îi luam de mână și-i aduceam „acasă”. A doua zi începea din nou munca istovitoare. Toată recolta pe care am strâns-o a luat-o statul, iar nouă ni s-a dat doar câte 1 kg grâu pe lună. Și cu această rezervă am intrat în cea de-a doua iarnă a nenorocirilor noastre.

Pentru familia noastră acea iarnă a fost tragică. Îmbolnăvindu-se de tifos, a murit fratele meu Gheorghe. Sărmanul, chinuindu-se, cerea să-i dau măcar o fărâmitură de pâine că va trăi. De-aș fi avut atunci un munte de aur l-aș fi dat pe-o hrincuță de pâine, numai să-mi salvez frățiorul. N-am avut nici măcar un muc de lumânare, ca să-i ardă la căpătâi. L-am învelit în zdrențe, am scormonit o gropiță și l-am așezat în ea, iar în loc de țărână am pus peste el câteva pietroaie. A rămas să-și doarmă somnul de veci în stepele Kazahstanului, fără să aibă o cruce la cap. Atunci mi-am zis că trebuia să trăiesc, să lupt pentru viață. M-am înscris la cursurile de tractoriști și următoarea primăvară am început-o ca ajutor de tractorist. Lucram departe și pe mama n-o vedeam cu săptămânile, într-o zi, consăteanul meu Ștefan Posteucă mi-a spus că și mama s-a îmbolnăvit de tifos. Cu ce puteam să o ajut?

Știam destul de bine că nu avea ce pune o dată în gură, de aceea m-am pornit să-i duc într-o noapte un pumn de grâu luat din coșul semănătorii. În drum spre „casă” am obosit și m-am culcat pe niște paie putrede ca să mă odihnesc. Am adormit buștean. M-au trezit înjurăturile brigadierului, care venise dimineața la control și care, văzând că lipsesc, a priceput încotro am apucat-o. A descălecat, m-a căutat prin buzunare și-a găsit grâul furat. Mi l-a aruncat pe jos și mi-a dat o bătaie de-o țin minte până mor. Bine că m-a bătut și nu m-a dat pe mâna miliției, că nu mai ajungeam să mă întorc în Bucovina. Dar nici mama nu și-a astâmpărat foamea...

Peste câteva zile moș Ștefan Posteucă mi-a spus că a văzut-o pe mama lângă peretele grajdului, în niște buruieni, și că nu știa dacă aveam s-o mai văd vie. Eram disperat, dar în străfundul sufletului mai licărea o rază de nădejde. Ca prin minune, cu ajutorul lui Dumnezeu, mama s-a pus pe picioare. Au ajutat-o femeile din satul nostru, fierbându-i ceaiuri din plante medicinale.

După terminarea războiului, în aul au început să se întoarcă kazahii care au rămas cu zile. De la ei am aflat vești despre soarta ținutului natal. Ne-am bucurat cu toții când am aflat apoi dintr-o scrisoare că satul nostru nu fusese șters de pe hartă. Când am agonisit ceva parale, ne-am pornit spre scumpa noastră Bucovină.

Când am ajuns în fața casei, am îngenuncheat împreună cu mama și am sărutat pământul de la poartă până la prispă, până la

ușa care a tânjit după aceia ce-au încuiat-o în acea noapte de pomină.

Au trecut atâția ani de atunci, dar nici azi nu știu pentru ce am fost ridicat, pentru ce am îndurat chinurile deportării și pentru ce a trebuit să fiu smuls de la baștină, odată ce n-am săvârșit nici o crimă.

A înregistrat prof. Ioan A. POSTEUCĂ

Necicatrizate răni sufletești

Grigore VORONCA, gospodar din Horecea Urbană

Simion și Eugenia Voronca, bunii mei părinți, erau gospodari de frunte în suburbia Cernăuților, Horecea Urbană, și aveau trei feciori și două fete. Își vedeau de treburile lor, nu se băgau în politică, nici prin gând nu le venea să treacă într-o noapte frontiera în România, deși sosirea bolșevicilor și instaurarea rânduielilor lor nu i-a bucurat, ci le-a sădit în suflete neliniștea, teama și nesiguranța. Văzând că promisiunile noilor stăpânitori ai Bucovinei s-au dovedit a fi mincinoase, românii se alarmau și încercau să se salveze din iadul bolșevic, ale cărui porți pentru noi s-au deschis cu adevărat odată cu așa-zisele alegeri libere din iarna anului 1941. Tata și mama, născuți în ultimul deceniu al secolului trecut, nu erau chiar tineri, așa că nu doreau să-și părăsească gospodăria și să ia calea bejeniei. Aveam, însă, un frate, Gheorghe, născut în 1920, și el, fiind fecior, și-a pus de gând să se strecoare peste graniță în România.

Sărbătorile de iarnă le-a petrecut în familie, a umblat cu colinda, apoi, într-o seară geroasă și-a luat rămas bun de la noi toți, a lăcrămat și s-a pornit într-o direcție cunoscută nouă. La o casă din Horecea în acea seară urmau să se adune flăcăi și fete, bărbați și femei tinere, care se hotărâseră să pornească spre graniță. Cu el au mai plecat unchiul nostru Nistor Florea și soția lui Eugenia. De la acea casă au pornit spre Lunca, sat pe Prut în zona Herței, împreună cu Petrea Guzman, Ion Găină, Toader Doroș, Toader Florea și alți horeceni. Se știe bine acum că toți cei care au încercat să treacă atunci în România, pe la Lunca, în noaptea de 27 ianuarie 1941, au fost trădați de către o iscoadă bolșevică. Grupul acestora a înaintat cu maximă atenție, urmând albia înghețată a Prutului, dar când au ajuns la Lunca, gheața era spartă și toții au fost nevoiți să iasă pe mal. Acolo, pe un delușor, erau așteptați de către grănicerii sovietici, care au tras asupra lor cu mitralierele.

După cum ne-a povestit mai târziu Petrea Guzman, care a reușit să se salveze, fratele Gheorghe, neatins de gloanțe, a trecut hotarul strâmb, însă deodată s-a auzit strigat de uncheșul Nistor:

— Măi Gheorghică, au rănit-o pe mătușă-ta! Ajută-mă s-o trec dincolo, până nu ne-nhață grănicerii!

Gheorghe s-a întors, a încercat s-o ridice pe mătușa Eugenia pe brațe, dar a fost secerat de gloanțele grănicerilor sovietici. Au căzut acolo și uncheșul Nistor, și mătușa Eugenia...

Au trecut zile și săptămâni și noi nu știam nimic nici despre Gheorghe, nici despre mătușa Eugenia și uncheșul Nistor. Dar o femeie din Horecea, care știa de la cel ce i-a vândut ce s-a întâmplat la Lunca, venea pe la mama și îi tot spunea că ai noștri n-au ajuns în România, fiindcă au fost uciși la graniță. Mama n-o credea, n-o credeam nici noi, dar fiecare cu amar suspinam la gândul că s-ar fi putut ca ei să fie omorâți.

La 22 mai 1941, cu o săptămână înainte de Ispas, toți cei rămași acasă, la Horecea, am fost ridicați și duși în ținutul Krasnodar, în adâncul Siberiei. Tata avea o soră, Domnica. Și ea, nefiind căsătorită, s-a mutat în casa noastră și n-a lăsat să fie pustiită de către cozile de topor.

Un an întreg am lucrat cu toții într-un sovhoz (în momentul deportării aveam doar șapte ani), apoi am fost mânați mai departe, la un „himpromhoz”, unde, până în 1946, am muncit la extragerea rășinii din copacii din întinsele păduri de conifere. În primul an mâncarea ce-o primeam n-a fost chiar atât de rea. Nimeni din membrii familiei nici nu s-a îmbolnăvit, nici n-a murit atunci. Avea să moară numai tata, care nici n-a zăcut, nici nu s-a plâns vreodată că ceva l-ar durea. De ce, totuși, a murit tata, lăsând-o pe biata noastră mamă cu patru copii la o margine a lumii?

În timpul blocadei Leningradului, au fost ridicați mii de karelofini și deportați în Siberia. Mulți dintre ei au nimerit acolo unde ne aflam noi, românii din Bucovina. Ei, fiind mai bogați, au luat cu dâșii lucruri de preț, schimbându-le pe mâncare. La o lună-două, nemaivând ce schimba, au început să moară de foame, căci cine nu lucra, primea pe zi doar 200 grame de pâine cleioasă și țepoasă din ovăz. Un băiat karelofin nu putea lucra din cauză că toată fața îi era o rană deschisă.

Într-o zi a murit, căzând în latrină. Pe tata l-au silit să-i facă sicriu și să-l îngroape. Și tata s-a urcat pe-o șandramă ca să desprindă niște scânduri, din care să-i facă sicriu. A căzut pe niște butoaie, și-a fracturat coastele și a murit.

Nenorocirea s-a întâmplat la 13 octombrie 1944, când frontul era trecut de Bucovina noastră. Ceva mai înainte tata scrisese la Horecea Ilenei lui Țihon, o vecină de-a noastră, și de la ea aflatam că fratele Gheorghe, uncheșul Nistor și mătușa Eugenia fuseseră măcelăriți la Lunca încă în iarna anului 1941. Tata a primit scrisoarea cu o zi înainte de-a închide ochii. A citit-o și a aflat că fiul său cel mai mare nu se mai afla printre cei vii, că bunica, un văr și o femeie numită Doroșoaia au depus bani și i-au adus de la Lunca, din mormântul comun, în 1942, ca să-i înmormânteze creștinește în cimitirul de lângă biserica cea nouă de pe fosta stradă Romană. Ne-a zguduit plânsul, când am mai citit că Gheorghe al nostru era fără picioare. Avea cizme bune când a plecat de acasă și cei care l-au împușcat, i-au tăiat picioarele, ca să-i scoată ciubotele...

Cu noi, în Siberia, era un frate, Florea, născut în 1922. De acolo, din ținutul Krasnoiarsk, a fost luat, chipurile, în armată, dar a fost dus într-un lagăr de muncă din Celeabinsk. A lucrat acolo sub escortă. În 1945, după terminarea războiului, a fost ridicată escorta. Era, adică, liber, dar nu avea voie un anumit număr de ani să părăsească Celeabinskul. Într-o zi el s-a pornit spre Bucovina, dar într-o gară cineva i-a furat documentele. A nimerit la miliție. O lună a lucrat la șeful unei secții de miliție, ridicându-i niște dependențe pe lângă casă, în schimbul promisiunii că va fi lăsat să-și continue drumul. Șeful acelei secții de miliție nu și-a ținut cuvântul dat. Cum a trecut luna, cum l-a dat pe mâna unui tribunal militar. În sala judecății bietul meu frate a fost întrebat de ce naționalitate era și el a răspuns că era român. Atunci a mai urmat o întrebare, care i-a fost fatală:

— De ești român, precum afirmi, pe Antonescu îl cunoști?

De unde să fi știut el, deportat în primăvara anului 1941 în Siberia, la un capăt al lumii, unde a luptat cu frigul și cu foamea, ce evenimente au avut loc între timp în România și cine era Antonescu?

Știa, însă, că la Mahala, sat vecin cu Horecea, despărțit numai de albia Prutului, erau gospodari ce purtau numele de familie Antonescu, iar unul dintre ei îi fusese prieten. De aceea a răspuns fără să se codească:

— Îl cunosc tare bine, îl cunosc demult. E cumătrul meu...

Alte întrebări nu i s-au mai pus. A primit cinci ani de pușcărie pentru că se afla în relații... de rudenie cu „dictatorul fascist din România”. Noroc că în 1948 a fost o amnistie. Slobozit din închisoare, a putut veni acasă, la Horecea, unde și noi eram întorși încă din 1946.

Cum am căzut în capcana minciunii

Aurel POPOVICI, gospodar din Molodia

În ziua de 20 august 1944 mă aflu în zona orașului Bârlad, pe malul drept al râului de la care urbea își purta numele, și participam, în cadrul unui pluton, la lucrările de amenajare a unui aerodrom pentru Grupul 3 Aviație. Ziua era însorită, aerul - fierbinte și apa Bârladului, care șerpua ca o panglică argintie, ne ademenea să ne scoatem tunicile, cămășile și bocancii și să-i încercăm răcoarea. Ne-am scăldat în voie, care cât i-a poftit sufletul, iar seara am luat masa și ne-am dus la culcare. Nu știu de ce în acea noapte ne-am tot ținut de povești și numai după miezul nopții ne-am lăsat pradă somnului. Muncind a doua zi la instalarea unor dispozitive, ne-a venit vestea că rușii au rupt frontul la Iași. Noi ne-am văzut de treburile, căci ne aflam sub comandă, dar încă peste o zi am primit o știre și mai alarmantă - rușii erau de-acum la Vaslui.

În dimineața zilei de 23 august 1944 pe aerodromul improvizat pe o toloacă din dreapta Bârladului a aterizat un avion german în vederea evacuării noastre. Dar nici n-a apucat bine să aterizeze, că a luat foc exact din partea unde se afla observatorul. Avionul german într-o clipită s-a lăsat cuprins de flăcări, iar observatorul și pilotul, sărind din el, au reușit să fugă într-o podgorie și s-au făcut nevăzuți. Probabil, de sus, ei observaseră înaintarea unei coloane de tancuri sovietice spre Bârlad și și-au dat seama, odată ce aparatul de zbor îi s-a aprins, că numai prin fugă puteau să-și afle scăparea.

Noi nu înțelegeam încă ce se petrecea și, deodată, ne-am pomenit față în față cu un tanc rusesc, pe care erau călare mai mulți soldați bolșevici. Aceștia au sărit, ne-au înconjurat, iar efectivul plutonului fiind mic, nu s-a împotrivit. Rușii s-au arătat „blânzi” și ne-au amăgit, zicând că nu aveau nimic cu noi și că, după ce ne vor fi eliberate documentele trebuincioase, ca nimeni pe drum să nu ne oprească, vom fi sloboziți la vetre, l-am crezut.

Și ei, tot îndrugând vorbe goale, ne-au împins înspre un convoi de prizonieri români, cu care am fost mânați până la Bălți, în Basarabia. Acolo am văzut bine că am nimerit în capcana rusească. Ne-au băgat pe toți în vagoane de vite, căci eram câtă frunză și iarbă în lagărul de tranziție de la Bălți, și ne au pornit spre Rusia, spre lagărul de prizonieri din Usmani, localitate situată între regiunile Lipetk și Voronej.

Eram ruși de foame, eram necăjiți și când ne-au scos din vagoane era 14 octombrie 1944 - ziua înălțării Sfintei Cruci. După ce ni s-a făcut percheziție corporală, ne-au lăsat să ne așezăm sub niște pomi, de pe care cădeau frunzele ca bătute de brumă. Ni se făcuse frig, căci hainele ne erau subțiri, eram mai flămânzi decât lupii. Dar de mâncare nu ne-au dat nimic, atât că seara ne-au băgat într-un „dormitor”, în care erau înșiruite paturi de scânduri înguste și rare, pe care, chiar dacă erai lăsat în pace, nu puteai așipi. Peste vreo două zile ne-au luat ia cercetări. Întruna ne ziceau că după ce vor fi încheiate cercetările, vor fi formate eşaloane și, de acolo, de la Usmani, vom fi întorși, pe județe, în România.

Am stat în lagărul de la Usmani mai bine de o lună. De fiecare dată eram treziți cu noaptea în cap, ne numărau apoi ca pe niște oi, iar seara din nou eram supuși numărătorii. Și ca ziua să treacă mai repede și ca să mai uit cumva de foamea ce mă chinuia cumplit, mă alăturam unor camarazi de suferință și cântam de jale:

Rău, mamă, m-ai blestemat,
De-am ajuns înstrăinat.
M-ai blestemat, mamă, luna,
De-am ajuns să-nconjor lumea;
M-ai blestemat, mamă, marțea,
Să-mi petrec prin străini viața.
Și m-ai blestemat ia soare,
Să fac zile de-nchisoare.
De-ai ști, mamă, traiul meu,
N-ai mai dormi noaptea greu,
Te-ai scula la miezul nopții
Și mi-ai dori ceasul morții.
Rău rușii ne-au înșelat

Și-n lagăre ne-au băgat.
Tot cu vorba ne-au ținut,
Până Nistru am trecut;
Și ne-au dus din gară-n gară,
Și ne-au scos din țară-afară,
Și ne-au dus departe tare,
Până-n lagărul cel mare.
Ne-au dat, mamă, păturele, -
Numai două scândurele,
Îmi trec oasele prin ele...
Decât, mamă, mă făceai,
Mai bine un pom sădeai.
Pomul făcea vara poame
Și eu nu răbdam de foame.
Decât mă făceai băiat,
Mai bine-o fântână-n sat:
Din mânuța mea cea dreaptă,-
O cană de băut apă;
Din mânuța mea cea stângă,-
Un stejar să facă umbră.
La ce, mamă, m-ai făcut,
Dacă noroc n-am avut?

Toamna se adâncea, începeau înghețurile și pe noi ne încolonau și ne mânau sub arme la gară, iar acolo ne puneau să încarcăm cărbuni în saci și să-i cărăm, pe spate, în lagăr. Ne bătea vântul de slabi ce eram, iar praful de cărbune ni se așeza pe fețele asudate și numai ochii și dinții ne sticleau. Peste o zi-două iarăși ne încolonau și ne scoteau la pădure, după lemne, apoi din nou la gară după cărbuni. În ajunul Simeadrului au fost formate primele eșaloane care aveau să transporte prizonierii în lagărele de muncă.

Înainte de a fi urcați în tren ni s-au dat haine mai calde, dar peticite. Mâncare, însă, n-am primit. Abia în tren ni s-a dat câte o bucățică de pâine și alta de zahăr. În gară la Voronej ne-au dat jos, ne-au pus în rând și ne-au condus, sub arme, în lagărul nr. 4. Ne-au băgat într-un dormitor și ne-au arătat paturile de lemn, lipite unul de altul, pe care aveam să dormim.

Ne-au dat și o ciorbă răruță, dar caldă, și 200 grame de pâine. Era proaspătă și hleioasă pâinea și după trei-patru înghițituri n-a rămas nici o fărâmbă. Foamea nu mi-am astâmpărat-o. M-am culcat și eram bucuros că nu mă rodeau scândurile așa ca în lagărul din Usmani. La orele 4 dimineța ne-au deșteptat, ne-au scos afară, ne-au numărat ca pe niște vite pe un ger de crăpau și ouăle de corb, apoi ne-au băgat în sala de mese. Flămânzi am intrat și flămânzi am ieșit...

A trecut un timp și în lagăr s-au înmulțit cazurile de dizenterie. Cădeau românașii noștri ca muștele. Veneau niște „ciocli”, îi dezbrăcau, și așa în pielea goală îi aruncau într-o groapă fără fund. Atâția prizonieri români au murit în iarna anului 1945, încât au rămas lagărele din Voronej aproape goale. În ziua de 22 aprilie, către seară, s-a comunicat că toți românii, care au mai rămas în viață, vor fi mutați într-un alt lagăr. Am ajuns, escortați, în lagărul nr. 5, dar șeful n-a vrut să ne primească, motivând că documentația nu era în regulă. Și s-a ordonat să ne întoarcem la lagărul nr. 4.

Mâncare și de data aceasta au „uitat” să ne dea. Ne-am plâns atunci ofițerului de serviciu, el a telefonat șefului și ni s-au adus câte 200 grame de pâine și o „ciorbă” chioară. Dimineța ne-au încolonat și ne-au pornit din nou spre lagărul nr. 5, care era dincolo de apa Voronejului, pe-un deal, lângă-o biserică mare. În ziua de 29 aprilie 1945, fiind duminică, am fost lăsați să ne odihnim. Dar a doua zi am fost scoși la lucru. Trebuia să scoatem cărămidă din mormanele de moloz, căci Voronejul era complet distrus, și s-o curățim de mortar. Și norma fiecăruia era de a curăți câte 250 bucăți. Era greu, dar norma o îndeplineam. Și de aceea primeam câte 400 grame de pâine dimineța, 400 grame seara, iar la amiază ni se servea o fiertură de varză murată și câte două linguri de casă la felul doi, de la care deveneam și mai flămânzi. La orele 8 dimineța trebuia să fim pe șantier. Și, mergând sub convoi, cântam marșuri cu cuvinte românești despre dezrobirea românilor bucovineni, aflați în robia bolșevică, și șeful lagărului zâmbea de plăcere, crezând că lăudam regimul bolșevic.

Pe la începutul lui august s-a vestit că românii din Bucovina și Basarabia, aflați în lagăre, vor fi lăsați să se întoarcă pe la casele

lor. Vreo trei zile n-am ieșit la lucru și în prima duminică a lui august 1945 șeful lagărului, un maior enkavedist, ne-a ținut o cuvântare, ne-a urat drum bun și noi din nou am căzut în capcana minciunii rusești. Miercuri, 8 august, ne-au dus, tot în convoi, la gara din Voronej, dar noi eram bucuroși, știind că degrabă vom fi în sânul familiilor. Vagoanele în care am fost urcați aveau paturi și lucrul acesta ni se părea un semn bun, deși eram păziți de santinele. În tren ni se dădea hrană rece, trenul ba alerga, ba era tras pe câte o linie moartă. Am mers vreo șapte zile și într-o gară am reușit să întrebăm pe o femeie în ce regiune ne aflăm. Ni s-a răspuns, că ne aflam în regiunea Moscovei și pe 15 august prizonierii din toate lagărele din Voronej s-au pomenit în piața unei gări din Moscova. Un alt rus mincinos ne-a întâmpinat și ne-a ținut o cuvântare:

— Vă veți duce acasă în cel mai scurt timp, căci regiunile voastre fac acum parte din Uniunea Sovietică, dar vreo două săptămâni va trebui să lucrați și aici, în Moscova, căci urmele războiului sunt adânci...

Munca era istovitoare, mâncarea era mai proastă decât în lagărele din Voronej. La 1 ianuarie 1946 am fost, în sfârșit, învagonați și acuma știam precis că ne ducem acasă. Am mers o zi, două, am mers nouă, am mers cale lungă și abia ia 19 ianuarie ne-am pomenit pe țărmul Mării Caspice, în orașul Baku. Când am ieșit pe peron și am tras în plămâni aer proaspăt, ne clătinam de parcă eram beți. Acolo au ridicat sentinelele, ne-au zis că eram liberi, numai că nu aveam voie să părăsim orașul.

A venit apoi un alt mincinos rus și ne-a declarat că eram socotiți ca cetățeni sovietici, dar trebuia să locuim în Baku cincisprezece ani, iar cei care aveau familii în Bucovina sau în Basarabia puteau să și le aducă în capitala Azerbaidjanului. Și iarăși înfometați și munciți de frică să nu ne mai ducă și prin alte părți, ne-am arătat „bucuroși” și ne-am prefăcut a lucra din răsuputeri.

În toamna anului 1946 am „câștigat” un concediu de-o lună la baștină, în Bucovina. Acasă, la Molodia, am găsit-o pe mama plângând fiindcă cu două zile în urmă veniseră o droaie de „activiști”, în frunte cu Gavri! Boiciuc (oamenii îi spuneau Iuda) și Ion Hamaliuc, un agent fiscal, și i-au luat un sac de orz, fără să-i elibereze vreo chitanță.

M-am dus la primărie să caut dreptul mamei, dar m-au făcut antisovietic și m-au dat afară. Mai răi pe mine erau cozile de topor Gheorghe Moloci și Ion Coniac, care vroiau numaidecât să afle pe unde m-am „ascuns” timp de doi ani și jumătate că am lipsit cu desăvârșire din sat. Întrebarea lor era una și bună: n-am făcut cumva parte din detașamentul de partizani ai lui Ștefan Petriu, care a operat în zona Cosminuului? Aveam adeverință că am venit pe o lună în concediu și le-am închis gurile. La Baku, însă, nu m-am întors. În martie 1947 miliția a fost anunțată că am dezertat din Baku. Au urmat cercetările, după care am fost escortat în sala judecătii. Judecătorul, fiind om bun, a fost de părere că trebuia să fiu pus în libertate, deoarece aveam o mamă bătrână, de 67 ani, pe care urma s-o întrețin. Am scăpat, dar cum au început să cadă frunzele de pe copaci, am fost scos la corvoadă - la doborâtul copacilor din întinsa pădure a Cucăurului Mare. Fiindcă m-am tot codit, pe data de 2 ianuarie 1948 am fost chemat la procurorul Kotov. Acela m-a întrebat de ce mă sustrăgeam de la îndeplinirea sarcinilor ce mi-au fost date. M-am descurcat:

— Tovarășe procuror, i-am spus, pe sectorul nostru trăiesc mai mulți bărbați tineri, dar la doborâtul stejarilor am fost scos numai eu. Pot eu singur să îndeplinesc o normă ce i-a fost încredințată întregului sector?

Procurorul, om înțelept, i-a dat ordin primarului Constantin Muntean să-mi trimită ajutoare. Primarul, care avea și el puțin necaz pe mine, mi i-a trimis în ajutor pe toți acei molodieni care făceau servicii la pompieri și în câteva zile am dat norma de 50 m3 de lemn. Și așa am scăpat în iarna anului 1948 de pădure.

A venit primăvara și au început împrumuturile. Petrea Roșca, un „activist”, mi-a apărut în prag și a cerut să iscălesc că voi împrumuta statului o sumă mare de ruble. Eu i-am răspuns că puteam să achit doar un sfert din suma cerută. Prostul, neavând ce lucra, s-a urcat pe scară în pod și a văzut o frumoasă grămadă de păpușoi. Strigă ei de sus:

— Vinde-ți păpușoi și dă banii ia stat!

L-am apucat de fundul pantalonilor și l-am aruncat de pe scară.

Petrea Roșca, picat pe spate, se văieta de durere și încerca să se ridice. De la noi a treia casă locuia cel mai mare câner din sat. Cât ai bate din palme a trântit portița și s-a zborșit la mine:

— Mă, ai ridicat mâna la un om cinstit care-i în slujba statului sovietic?! Te duc la urșii albi, să te mai răcorești...

— Nu mă tem de urșii albi, că pe aproape de părțile celea am fost, dar să te duci tu de unde-ai venit!

A ieșit cânerul din ograda mea, dar de împrumut n-am scăpat, precum n-am scăpat nici până azi de jugul neadevărului și al minciunii, ce ni i-au pus pe grumaji cei veniți din partea dinspre care suflă crivățul.

Foametea

Gheorghe FRUNZĂ

1. Golgota noastră

Lua sfârșit cel de-al doilea război mondial, unul dintre cele mai dezastruoase conflicte armate cunoscute în istoria omenirii. Pierderile de vieți omenești, care, de fapt, sunt cele mai grave și ireparabile pagube, au ajuns la o sută, ba, poate, au și depășit suta de milioane. Pagubele materiale sunt tot enorme. Așa că statistica prezentată de savanți la capitolul „pierderi” este o încercare mai puțin decât modestă de a supune unor calcule daunele cauzate lumii.

Însă cea mai mare daună adusă multor țări și popoare au fost și rămân, mă tem că încă pentru multe decenii și cine poate măcar bănuși pentru câte generații, consecințele sociale, morale și ideologice ale acestei groaznice încăierări.

Totuși lumea se bucura de înfrângerea Germaniei hitleriste. Sute de milioane de oameni, aducându-și obolul de sânge pe altarul izbânzii, sperau că de atunci înainte va triumfa adevărul, vor prinde rădăcini și vor da roade tihna și buna înțelegere între popoare... Dar speranțele s-au dovedit a fi nespuse de șubrede și transparente, ba chiar iluzorii. Căci imperiul învingător - Uniunea Sovietică - triumfa. Și nu numai atât. Ea își extinsese influența și „stăpânirea” peste multe țări și popoare în Europa și Asia.

Astfel, sfârșitul războiului a însemnat, totodată, începutul altor dureri pentru populația din teritoriile ocupate de Uniunea Sovietică. Numerosul efectiv de trupe NKVD, întors de pe fronturi, a fost antrenat la acte de persecuție a populației pașnice. Mașina de represalii își sporea viteza zi de zi. Regimul sovietic de oprimare inventa în permanență noi forme și metode de „ținere în frâu”, de înșenunțare, iar, în ultimă instanță, de nimicire completă a populației unei țări, a unei regiuni.

Iar pentru a crea înșelătoria aparență că puterea este a poporului, sovieticii recrutau un numeros detașament de „activiști” din rândurile localnicilor. În majoritatea covârșitoare a cazurilor, elemente degradate, calicime, oameni fără de căpătâi, ba chiar și debili în toată legea. Primind arme din mâinile puterii și fiind asmuțiți împotriva gospodarilor, a oamenilor cinstiți, care, de când e veacul, fuseseră sarea acestui pământ, seva unui neam de plugari pașnici și harnici, purtători ai candelii ortodoxismului în acest colț de lume, lepădăturile ridicate la rang de „autorități”, menite să împartă noroacele și să hotărască destinele, făceau „dreptate socială”.

Deci, sovieticii s-au văzut pregătiți temeinic pentru o nouă acțiune de îngrozire a populației din nordul Bucovinei și din Basarabia. Și au început să arunce pe talgerele balanței staliniste, ridicate în mâna NKVD-ului, „pricopselile” aduse popoarelor „eliberate” și să-și tot zică: „De împușcat, i-am împușcat și îi vom împușca și pe viitor pe dușmanii poporului, deportări în masă au fost și mai continuă, pușcăriile fără de număr sunt la dispoziția lor, porțile lagărelor siberiene sunt deschise zi și noapte (pentru intrare)... Cu ce i-am putea oare ferici? Hai, să le ardem o foamete frumușică! Ce ziceți, tovarăși?” Propunerea au găsit-o nespus de reușită, acceptând-o în unanimitate. Au bătut prelung din palme și au strigat: „Ura, trăiască tovarășul Stalin!” Doar partidul comunist era rațiunea, cinstea și conștiința epocii!

Zis și făcut. Or, deciziile partidului intrau pe mâna NKVD-ului și atunci, ține-te, frate! Era anul 1946. Cam secetos a fost el, dar recolta culeasă toamna ar fi ajuns până la pâinea cea nouă, dacă n-ar fi fost sovieticii. Dar așa... Puzderie de împuterniciți de toate rangurile, activiști iastriboci, milițieni, enkavediști au inundat satele nord-bucovinene. Pâinea era ridicată din poioage, din snopi, din clăi, de la batoze și de sub îmlăcie, din cămări, hambare și de prin poduri. „Achiziționările” de pâine nu mai aveau sfârșit. Prima dată veneau cote obligatorii, apoi urmau colectări în contul unor planuri de întâmpinare, „propane” de „cei de sus”, mai departe urmau diferite „dări” din inițiativa celor de pe teren. Iar în sfârșit, când se ajungea la rămășițele dosite pe undeva, continua teribila jecmăneală forțată - cu amenințări din cele mai crunte și cu aplicarea

pedepselor la tot pasul: bătaii, împușcături, pușcărie, deportări și câte altele din arsenalul NKVD-ului! Astfel, a fost ridicată toată pâinea de la săteni, până la ultimele boabe.

Anul 1947 s-a prăbușit ca o urgie peste destinele nord-bucovinenilor. Ca apoi, peste o jumătate de secol, să i se spună „anul foametei organizate special de regimul comunist totalitar”. Astfel am ajuns încă la o tristă aniversare - la cea a 50-a de la foametea din 1947. Este o. dată ce urmează să reamintească despre lungul șirag de tragedii aduse bucovinenilor de către „eliberatorii” sovietici.

... Fiecare popor, ba fiecare făptură omenească își are golgota sa. Golgota noastră, a românilor din nordul Bucovinei, au fost sovieticii. Crucea ce ne-au pus-o pe umeri s-a dovedit a fi mult prea grea pentru a fi purtată atât amar de timp. Sute de mii de semeni de-ai noștri au fost striviți de acea presiune insuportabilă. Povara crucii de suferințe, aruncată pe spatele nostru, cununa de sârmă ghimpată cu care ne-au „împodobit” în iunie 1940 capetele au rămas însoțitoarele destinelor noastre pentru multe decenii și ne tot aduc la „aniversări” de rea pomină, inclusiv la semicentenarul foametei „dăruite de fratele mai mare - eliberator și binevoitor”.

2. Adevărații vinovați

O vorbă din popor zice că foamea și pe lup îl fugărește din pădure. Deci, foametea din 1947 bântuia prin Bucovina și Basarabia. Demult își luase chipul îngrozitor a! morții, care secera cu nemiluita oameni de toate vârstele. Chinurile foametei munceau aceste ținuturi „eliberate” pentru a doua oară de sovietici. La „activul” politicii regimului totalitar de oprimare erau deja mii de noi victime. Oamenii, mai întâi cei din Basarabia, își părăseau casele, unde de mult timp nu mai aveau ce roade nici șoarecii. Familii întregi, cătune și chiar sate de oameni își luau lumea în cap și se duceau încotro vedeau cu ochii, încolo de unde veneau legende despre locuri în care, chipurile, se mai putea găsi câte ceva de-ale gurii. Acele „locuri” erau Bucovina, Galiția, Transcarpatia... Tot înspre apusul soarelui se îndreptau oamenii.

Și pe bună dreptate. Or. protejate de munții Carpați, de întinse păduri de fag, brad și molid, ținuturile în cauză n-au fost scrumite atât de cumplit ca șesurile întinse ale Basarabiei neapărate de razele dogorătoare ale soarelui.

Cu toate că pârlolul sovieto - enkavedist era la fel de aprig pretutindeni: și în Basarabia, și în Bucovina, și în celelalte regiuni, totuși, ia gospodarii din „apus” mai rămăseseră dosite de la „dări” niște cartofi, fasole, ceva porumb... iar acestea (adică hrana) înfloreau speranța cetelor de oameni flămânzi, care și-au părăsit locurile de baștină. Regiunile din apus erau ridicate în imaginația celor înfometați la rang de paradis.

Primăvara anului 1947 a constituit apogeul „năvălirii” basarabenilor în Bucovina. Torentul de nenorociți era atât de mare, încât nu mai putea fi stăvilat de nici o forță. Căci goliciunea înconjură, iar foamea dă de-a dreptul! Nici numărul mare de case pustii (proprietarii cărora erau refugiați în România), nici gărilile nu mai puteau adăposti atâta lume nomadă. Oamenii se aciuau pe unde puteau: pe sub garduri, prin colibe înjghebate câine-câinește, prin bordeie săpate în râpe.

Nord-bucoveninii îi compătimeau pe basarabeni. Că doar, la urma urmei, erau de același sânge. Și ei erau bătuți de aceeași soartă, mai mult decât vitregă, - de cea hărăzită de sovietici cu toate metodele de nimicire în mod barbar a populației. Însă erau prea mulți oropsiți ca să ajungă milă pentru toți. Erau prea înfometați, ca să poată fi cât de cât săturați.

Statul Sovietic, fidel politiciii sale de a-i porni pe oameni unii împotriva altora, de a-i face să se urască reciproc, de a fi denunțatori, de a-i face să depună mărturii mincinoase, nici nu se gândea să-i ajute cu ceva pe cei înfometați. Fiecare în parte și toți împreună erau lăsați să suporte suferințele foamei și să moară „în voie”. Căci, anume pentru a-i nimici pe oameni în masă, a fost „concepută” o asemenea acțiune.

Deci, populația ținutului nostru se dublase, ba poate că în unele perioade era chiar de trei ori mai numeroasă decât cu câteva luni în urmă... Fiecare gospodărie din Bucovina era pândită de multe zeci de perechi de ochi ai unor oameni disperați în hămesca lor.

Și localnicii, oricât de evlavioși și iubitori de oameni ar fi fost, nu erau în stare să-i împace pe toți. Cu atât mai mult că urgia „colectărilor” fără de sfârșit, dezlănțuite de către sovietici în toamnă și iarnă, îi făcuse și pe bucovineni muritori de foame.

Odată cu începutul lucrărilor de primăvară, mai ales pe timpul săditului cartofilor și semănatul porumbului, s-au întetît „atacurile” asupra ogoarelor însămânțate: din țărână erau scoase grăunțele de păpușoi. În ce privește cartofii, apoi sute de ogoare fuseseră pustiite. Dimineața, în diferite colțuri ale satelor, răsunau bocete ca la înmormântare... Lucrurile merseră până acolo că sâtenii, „înarmați” cu furci, coase, topoare ieșeau și păzeau zi și noapte ogoarele.

Spre vară s-au ridicat urzica și loboda. Aceste plante, care creșteau din abundență pe haturi, prin răzoare și prin râpe, pe malurile pâraielor, atunci, în 1947, au fost stârpite aproape cu desăvârșire. Cei înfometați, strângeau urzică și lobodă, le opăreau și „mâncau” această fiertură de culoare verde-închis până când și ei deveneau albaștri. Apoi li se umflau burțile și mureau în chinuri cumplite.

Prin frumoasele noastre păduri (pe la poalele lor,) prin crânguri creșteau cireși falnici și înalți de câte douăzeci și mai mulți metri. Cam pe la sfârșitul lunii iunie cireșele dădeau în pârg. Multe decenii la rând, cât timp această scumpă zestre a Bucovinei - pădurile - a avut stăpâni-gospodari, cireșii erau „tratați” omenește. Adică cei care puteau, se urcau în pomi și le culegeau rodul. Din ceea ce rămânea, se înfruptau păsările. Omul și natura conviețuiau într-o armonie binecuvântată de Creator. Era, însă, anul 1947. Fostii stăpâni și gospodari fugiseră de urgia stalinistă în diferite părți ale lumii. Iar noii „stăpâni”, sovieticii, niciodată n-au fost gospodari. Faptul e cunoscut în întreaga lume. De aceea nimeni nu se gândea la protecția naturii. Or, sovieticii considerau că și oamenii, și natura le sunt date spre nimicire. Și nu numai „considerau”, ci erau mai mult ca siguri, de aceea realizau cu insistență planurile lor criminale. Și dacă așa se prezenta situația cu autoritățile, apoi cei înfometați, înarmându-se cu topoare și ferăstraie, dădeau buzna asupra pomilor nobili. În acea vară de tristă pomină, pentru rodul gustos și mustos, și-au sfârșit existența zeci de mii de cireși.

Acela a fost începutul marelui dezastru ecologic ce avea să se dezlănțuie pe parcurs, urmările căruia le vedem și le simțim acum, peste o jumătate de veac.

Rămân, însă, să fiu departe de gândul că frații noștri de sânge - basarabeni - ar fi vinovați de ceva din cele ce s-au întâmplat în timpurile de cea mai neagră pomină. Căci adevărații vinovați au fost „tătuca” Stalin și gașca lui criminală. Iar noi cu toții - cei ce au murit și cei care am supraviețuit - am fost victime nevinovate.

3. Pâine smulsă de la „dușmani”

Sovieticii aveau un minister al achiziționărilor - instituție cu drepturi nelimitate de a lua cu de-a sila hrana de la gura sătenilor. Împuterniciții acestei structuri barbare au împânzit satele noastre la sfârșitul verii, în toamna și la începutul iernii anului 1946. Fiecare gospodar „încăput” pe mâna împuterniciților cu achiziționările putea să fie bătut, scos din casă și izgonit din propria-i gospodărie, ridicat și deportat, aruncat în închisoare pe un termen îndelungat, ba chiar executat pe loc fără judecată sau autorizarea procurorului. Toți împuterniciții purtau arme, uniformă militară, numai fără epoleți. Erau înrăiți de mama focului, cu aere de cuceritori atotputernici.

Pe localnici, mai ales pe cei care aveau ceva pospai, îi considerau „dușmani ai poporului”, dușmani ai regimului existent. Și dacă aveau de a face cu „dușmani”, atunci se comportau cu oamenii conform acestei noțiuni.

Anticipând evenimentele, vreau să accentuez asupra faptului că puterea sovietică în toți cei cincizeci de ani de dominație în nordul Bucovinei a fost în stare de război față de populația locală, mai ales față de românii băștinași. Mulțimea de „împuterniciți” belicoși, executori fanatici ai dispozițiilor lui Stalin, urmau poruncile lui Suvorov, comandant de oști rus, care, cică, ar fi spus la timpul său că, dacă dușmanul nu se predă, el este nimic. Deci, fiecare țăran, care ar fi îndrăznit să ceară, urma să fie pedepsit. Dar eu mă îndoiesc de faptul că în această lume mare s-ar găsi o ființă omenească mai blajină decât românul, dar care s-ar bucura și

nu s-ar opune când niște străini barbari ar rupe bucăți de la gura copiilor ei înfometați. Bineînțeles că asemenea legi (scrise și nescrise) sunt de obrazul unei lumi cât de cât civilizate. Legi și moralitate demne de înalta menire a omului de a se considera făptură creată de Dumnezeu. Or, sovieticii erau niște creaturi infernale, pentru care numai forța fizică și violența sălbatică erau autoritatea supremă. Iar scopul final al existenței imperiului răului se reducea la dogma stalinistă ce susținea că URSS avea resurse inepuizabile de „material uman”. Și cu cât mai mulți „dușmani ai poporului” vor fi nimiciți, cu atât mai pură va fi societatea.

Pentru prima dată au avut loc „achiziționări organizate” în nordul Bucovinei în anul 1946. De cu primăvară și până când cerealele au dat în pârg, ogoarele țăranilor au fost supravegheate de la distanță. Feluriți împuțerniciți veneau la autoritățile locale și culegeau date privind starea ogoarelor. Totul fusese făcut în cea mai mare taină. Majoritatea gospodarilor nici nu bănuiau că puterea luase la „evidență” viitoarea recoltă. Într-o zi s-au pomenit numai că erau obligați să înceapă recoltarea. Dar multe ogoare ar fi avut nevoie să le mai îngăduie o săptămână-două. De aceea țăranii încercau să vină în „ajutorul” pâinii: „încă-i verde spicul și-i crud bobul, domnilor tovarăși... Să-i mai dăm răgaz...” Dar erau împunși ca de baionetă, de oarba încăpățănare comunistă:

„Își arăt eu ție «răgaz»! Partidul și tovarășul Stalin știu mai bine decât tine când și cum trebuie strânsă pâinea!” Astfel bucovinenii, fiind plugari desăvârșiți, au aflat că Stalin și partidul lui îi „depășeau” în ale agriculturii. Cu timpul aveau să înțeleagă mai pe îndelete „ce valoare au” aceste creaturi-lepădături. Deocamdată erau la primele noțiuni de „înțelepciune” comunistă. Apoi pâinea a căzut în poloage, s-a văzut în snopi și pusă în clăi. Mai departe a nimerit sub îmblâcie, a trecut prin treierători, vânturători și s-a pomenit în saci.

Tot procesul era supravegheat și dirijat de enkavediștii responsabili cu achiziționările. Oamenii erau „îndemnați” cu arma, cu înjurături, cu bătai, amenințați. Ziua expedierii primului lot de cereale achiziționate a fost stabilită pentru duminică. Pe la amiază, la ora stabilită, s-au înșirat în fața fiecărei primării cam vreo treizeci de căruțe încărcate cu saci de grâu.

Caii cu hamuri de sărbătoare, cu ciucuri ia căpestre băteau nerăbdători din copite. În primele două căruțe, cocoțați pe saci, zoreau lăutarii adunați de prin tot satul. În fiecare căruță erau portretele lui Stalin, Lenin și aștealtor conducători comuniști. Lozinci ce conțineau promisiuni de dragoste, credință, devotament și tot felul de aiureli sovietice se înălțau deasupra sacilor.

Era prima pâine achiziționată ce fusese ruptă de la gurile ce rămaseră înfometate și urma să fie dusă „la stat”. În consecință, însă, ea a fost prima lovitură de topor aplicată gospodarilor, cea mai scumpă pătură socială. Pentru numerosul detașament de îputerniciți sovietici era prima reușită, prima victorie obținută în satele bucovinene. Și ei erau mândri de realizările lor. Se lăudau, care mai de care, că au scos mai multă pâine de la „chiaburi” și așteptau să-și vadă premiile pentru isprăvi. Pentru autorități era prima pâine smulsă de la „dușmani”, iar pentru săteni era pierdută și ultima speranță că vor supraviețui. Hazardul îputerniciților, tendința lor de a se evidenția însemnau sentința de moarte flămândă pentru sute de mii de țărani.

Înainte de pornirea caravelor din fiecare sat, în fața primăriilor s-au ținut mitinguri gălăgioase. Îputerniciții promiteau, jurau că vor lua totul, până la ultimul bob, de la săteni și vor umple hambarele țării. Calicii mai înflăcărați erau puși să strige: „Să fie într-un ceas bun!” Doamne, ce sacrilegiu și ce batjocură! Să urezi un bun început foametei, nimicirii în masă a populației!

4. Cine ne dirija destinele

Terminând cu achiziționările de pâine, nemaiavând ce lua, din gros, de la țărani, îputerniciții sovietici nu dispăreau cu totul din satele noastre. Doar și ei făceau parte din numerosul aparat de oprimare. Ei rămâneau să exercite funcțiile puse în seama lor, cele de a umple de groază lumea înfometată. Or, achiziționările erau un proces planificat și de lungă durată. În afară de luarea cu de-a sila a pâinii, mai erau diferite alte „dări” forțate: de lapte, carne, ouă, lână. Erau și impozite de tot felul și mulțime de corvezi cu cai și fără de ei...

Împuterniciții mai dădeau „o mână de ajutor” ia curățirea satelor de „elemente contrarevoluționare”. Ei participau, deci, la arestarea și deportarea anumitelor persoane, la efectuarea raziiilor cu scopul prinderii și trimerii tineretului la F.Z.O. și la minele din Donbas. În orice caz, de „lucru” aveau în permanență: vara și iarna, ziua și noaptea.

Astfel, la orizontul destinelor noastre a apărut un oarecare Kuznețov. Căzuse peste noi ca o adevărată urgie, ca un trăsnet din senin... De statură mijlocie, robust, cu un cap cât un ciubăr, cu obrazul ciupit de vărsat. Pe lângă toate, era absolut chel - cu capul chilug, cum obișnuiesc să zică oamenii prin satele noastre. El se lăuda că era, chipurile, maior în retragere. Putea să fie. Căci sovieticii au împânzit teritoriile ocupate cu militari în termen, cu cei ce erau în retragere și cine mai știe cu ce fel de alți slujitori ai puterii. Doar populația întregului imperiu se simțea în permanență mobilizată. Mai spunea Kuznețov că în una din lupte tancul lui fusese incendiat. Totul ce se poate. Dar afirmația că era chel din cauza arsurilor suferite nu părea să fie adevărată. Nu avea nici o cicatrice, iar căpățâna îi lucea ca un bostan. Singurul lucru care era cel mai adevărat și nu dădea de bănuir se reducea la faptul că fusese contuzionat și, ca urmare, rămase cu mintea încălcată. Oamenii, însă, bănuiau că el ar fi fost smintit din naștere în orice caz, idiotismul său era foarte pronunțat. Sătenii îl numeau sălbatic, turbat, țicnit, chelbos, cu capul desculț și toate epitetele i se potriveau de minune, căci era o pocitanie, care băga spaima nu numai în copii, ci și în bărbații în toată firea. Înjura cu atâta înverșunare, că și fața soarelui pălea când deschidea gura cea lighioaie cu chip de om. După înjurături, fără să-și șteargă balele, dădea frâu liber pumnilor. Putea să fie femeie, copil, bătrân în fața lui, dacă nu se salva prin fugă, era vai și-amar...

Kuznețov era împuternicit. Era împuternicit cu cartiruirea oamenilor scoși la corvezi (la pădure) de prin alte părți. În centrul raional i se dădea în primire un grup de oameni cu cai și căruțe sau sânni, și el trebuia să-i cazeze, să găsească adăpost și furaje pentru cai. Mai departe îi însoțea pe oameni până la locul de muncă și înapoi. Supraveghea ca atare și procesul de lucru. Astfel se prezenta ca un supraveghetor, ca un temnicer.

De regulă, el lua lista gospodarilor din partea de sat unde avea să-și ducă „chiriașii” de la primărie. Și atât.

În rest, totul făcea neghiobia lui de pușlama sovietică. Singur deschidea porțile sătenilor, oricât de zăvorâte ar fi fost. Purta cu sine un drug de fier care-i servea drept apărătoare de câini și „dispozitiv” pentru descuiatul porților. Zeci de câini s-au ales cu spinările rupte, zeci de porți au fost sparte hoțeste de împuternicitul Kuznețov.

Putea să fie întreaga familie în ogradă sau să nu fie nici un sufler, el nu acorda nimănui nici o atenție. Se ducea direct în grajd și „făcea loc” pentru cai. Apoi cotrobăia pretutindeni în căutarea nutrețurilor. Și după ce adăpostea caii și-i asigura cu hrană, dădea năvala, val-vârtej, în casă și, fără măcar să privească în direcția gazdelor speriate, tuna la cei pe care îi „caza”: „Aici veți locui!” Și se năpustea spre altă gospodărie.

S-a întâmplat ca la un gospodar grajdul să fie mic de tot. Chichineața de-abia adăpostea o vacă, un vițel și trei oi. Kuznețov n-a stat pe gânduri nici o clipă. A scos animalele gospodarului din grajd și, în locul lor, a adus două perechi de cai. Norocul necăjitului de țăran că iarna aceea nu era grea și el și-a adăpostit animalele „izgonite” de Kuznețov într-o șură.

Localitățile noastre tremurau de groază când auzeau numai de numele lui. S-a întâmplat ca cineva dintre lucrătorii care i se subordonau să aibă nevoie de topor și ferăstrău. Kuznețov și-a luat un însoțitor și s-a pornit în căutarea uneltelor. Nu știu cât timp a umblat el buimac și anapoda din curte în curte fără nici un rost. Or, sătenii ascundeau totul de ochii „autorităților”. De la un timp s-a oprit și asculta. Și în urechi i-a pătruns un glas ruginit de ferăstrău: hârști-hârști... Asta-i trebuia împuternicitelui. A rupt-o din loc și, peste câteva momente, smunea deja ferăstrăul din mâna gospodarului.

Gospodarul tăia lemne de foc împreună cu fiul său, un băieței de vreo zece anișori. Copilul, văzând că Kuznețov a luat ferăstrăul, a pus mâna pe topor și a încercat să fugă. Oaspetele nepoftit îi aținea calea. Strămtorat, copilul i-a aruncat toporul tatălui său. Dar Kuznețov s-a dovedit a fi mai dibaci și l-a lovit pe gospodar cu drugul de fier peste brațul drept. Băiețelul a reușit să fugă acasă. Kuznețov i-a dat însoțitorului său ferăstrăul și toporul, iar singur îl împingea pe gospodarul care se văicărea de durere spre primărie.

Timp de o zi și o noapte l-au bătut cumplit și urma să fie dat în judecată. Dar au fost nevoiți să-l ducă la medic.

În consecință, sărmanul om a avut de suportat trei operații, rămânând invalid pentru întreaga-i viață.

Paharul de venin ne-a fost dat să-l bem și noi, adică membrii familiei noastre. Întorși la Igești, din exil, n-am găsit nimic din gospodăria noastră și am fost nevoiți să cumpărăm adăpost de la stat. Casa cumpărată era mică. Avea o singură cameră, tindă și cămară. În schimb, stodoala era mare și grajdul încăpător.

Kuznețov ne-a căzut și nouă colac peste pupăză într-o după amiază. În grajd a adăpostit patru perechi de cai. Apoi a năvălit în casă, și, fără să spună măcar o jumătate de cuvânt, a aruncat o raniță pe unul din paturi. (În acea casă, la Igești, aveam două paturi și un cuptoraș. Pe un pat ședeau părinții speriați, iar noi, copiii, ne îngâmădeam pe cuptoraș). Tot din mers, chiar din prag, a început să-și scoată cizmele pline de noroi. În casă era cam frig și el s-a lungit îmbrăcat în pat. Observându-mă, mi-a poruncit să-i curăț cizmele. Astfel, timp de vreo trei săptămâni i-am tot curățat încălțăminte.

Seara, când se întorcea de pe drumurile lui, trebuia să fie cald în casă, să clocotească apa într-o oală, ca el să-și facă ceai. După ce arunca cizmele înglodate, își scotea mantaua. Apoi, scotocea prin raniță și puneă pe masă pâine, slănină, conserve, zahăr. Câteodată trăgea câte un gât de spirt. Părinții, de regulă, ieșeau din casă și stăteau pe undeva prin șură, iar noi, copiii, ne ascundeam pe cuptor, ca să nu vedem mâncarea și cum o înfuleca „chiriașul” nostru.

Aveam noi o „vechime” de mai mult de șase ani de infometați, căci în 1941, vara, fuseserăm deportați în Kazahstan, de unde, cu vrerea Domnului, ne-am întors cu zile... Știam că dacă tare ți-l foame, ferească Dumnezeu să nu te gândești la mâncare ori să vorbești despre hrană. Cu atât mai mult nu se poate să privești cum cineva mănâncă. Foamea atunci devine și mai insuportabilă. Te apucă amețeli, crampe, poți să leșini și chiar să mori. Toate acestea le știam și ne păzeam să nu suferim și mai mult. Dar ne potopea mirosul de pâine, un miros atât de dulce și plăcut, încât, involuntar, ne podideau lacrimile. O jumătate de noapte nici nu puteam adormi. Cele trei săptămâni, cât l-am „găzduit” pe Kuznețov, a fost un adevărat infern pentru familia noastră. Ele au fost mai lungi și mai chinuitoare decât toți cei șapte ani de foame: timp de cinci ani am îndurat-o în exilul din Kazahstan, iar doi - acasă, în Igeștii Bucovinei.

Nici atunci și nici acum, peste cincizeci de ani, nu pretind că împuternicitul „chiriaș” ar fi fost obligat să ne hrănească și pe noi, cinci suflete înfometate. Poate, chiar nici n-ar fi fost capabil să-o facă, doar și el primea o porție. Dar câte o fărâmbă de pâine ar fi putut să ne dea măcar o singură dată în cele trei săptămâni cât l-am suportat. Pe când el nu se jena, cotrobăia pretutindeni. Și dacă găsea vreun cartof-doi rățăciți într-o cratiță, îi înfuleca lupește.

Ce să-i faci? Doar a lui era puterea. El era împuternicitul.

5. O viață de om nu valora nimic

Era în toiul verii. Zile lungi, cu mult soare, arșiță, cer senin și nici o boare de vânt. Se terminase prăsitul, dar până la pâinea viitoare încă era departe. Pe ogoare totul era crud: și porumbul, și cartofii, și zarzavaturile, chiar și semănăturile de toamnă - grâul, orzul, secara - de abia începeau să lege rodul. Era perioada cea mai grea a anului vremea dintre pâini.

Și unci mai pui că era foametea, doar mă refer la vara anului 1947! Lumea era atât de înfometată, încât e greu de redat chinurile prin care treceau oamenii în acele timpuri. Toate gândurile și aspirațiile oamenilor erau orientate la căutarea hranei însă atunci când toți caută, foarte puțini găsesc. De fapt, totul era consumat. Toamna și iarna au bătut cu furie dările. Primăvara au fost puse în sol ultimele grăunte, ultimii cartofi... Acum de mult timp nu mai era nimic nici prin poduri, nici prin cămări, nici prin alte ascunzișuri. Lumea aștepta pâinea ce urma să le ostoiască foamea, să i scutească de chinuri.

Duminica, după slujbă, tata a venit de la biserica din Igești și ne-a spus că merge ia un praznic. L-au poftit niște rude la parastasul de patruzeci de zile de la moartea capului familiei. M-a luat tata și pe mine la praznic. Până la Pârlitura, o parte a Igeștilor, unde era gospodăria la care ne duceam, aveam de făcut, pe jos, vreo cinci kilometri. Dar pentru mine era cea mai mare plăcere să cutreier împrejurimile alături de tata. Or, el era o adevărată enciclopedie a satului nostru. Cunoștea foarte bine istoria Igeștilor și, deci, proveniența majorității familiilor din sat. Aproape toate familiile din Igești aveau adânci rădăcini în pământul străbun, erau cu merite fața de țară și neam. Marele Ștefan al Moldovei le dăruise pământuri și le dăduse libertăți răzeșești pentru vitejie și pentru osârdia cu care apăraseră moșia. Numele lor au rămas pecetluite pe veci în hrisoavele domnești.

Era, însă, anul 1947. Trecuseră trei ani de la a doua venire a sovieticilor peste noi. Satul Igești, pe timpuri gălăgios, vesel, era mohorât. Ți se crea impresia ca toți sătenii abia se întoarseră de la o înmormântare. Casele pustii, ramase ca niște văduve bătrâne și oarbe, stăteau drept mărturie că stăpânii lor, acei oameni, care au

fost fruntea satului de răzeși, s-au refugiat în România, salvându-se deurgia stalinistă. Sau, ce era și mai groaznic, sute de gospodari fuseseră deportați, împușcați, aruncați în închisori de către sovietici. Pe lângă toate, era și foamete. De aceea nimănui nu-i ardea de veselie. Viața oamenilor era dictată de cumplita realitate.

Lumea se aduna și, treptat, s-au format câteva grupuri de bărbați și femei în curtea gospodăriei unde urma să aibă loc praznicul! a care mă luase tata. Mai mulți se ațineau în preajma unui fost combatant. Mărunțel de statură, dar isteț și șugubăț de mama focului, omul povestea diferite peripeții de pe front. Și avea el despre ce vorbe, căci trecuse prin multe încercări în timpul războiului. La început fusese în armata română și ajunsese până la Stalingrad. Apoi soarta le-a arătat... spatele, cum zicea el, și sovieticii i-au tot strâmtorat până ce au ajuns acolo de unde au pornit, pe teritoriu! României. Văzând că situația se agrava, românii au întors armele împotriva Germaniei... Se vedea cale de-o poștă că istețul fusese un brav soldat, deoarece o mulțime de distincții sovietice îi împodobeau pieptul. Pe deasupra, mai înjura rusește ca un profesionist.

Praznicul ca atare l-am așteptat cu toții cam vreo trei ore, căci numai nu venea preotul. În sfârșit, ne-am așezat la mese lungi, din scânduri de brad. Fiecare avea în față o lingură de lemn și mai mult nimic. Dar, deodată, s-a produs minunea minunilor. Câteva femei cu coșuri mari, de cele pentru colaci, au început să pună pâine pe mese. Multă pâine, grămezi de pâine albă... Atâta pâine frumoasă nu mai văzusem de vreo șapte ani. Era un adevărat belșug, o comoară fără de preț, o oază binecuvântată în neagra pustietate a foametei. Fețele mesenilor s-au înseninat de parcă peste ele se revărsa o lumină dumnezeiască. După aceea în fața lor au fost puse farfurii mari cu supă. A urmat și felul doi: o minunată friptură. Toți mesenii au mâncat pe săturate...

Miracolul, însă, era altul. Nici până în prezent nu-mi pot da seama cum în acel iad înfometat gospodarii în cauză au putut dosi de ochii autorităților comoara de hrană, ca apoi s-o pună drept pomană la praznic. Astăzi nu mai este nici un supraviețuitor din acea familie de viță veche de Vlădeni. S-a stins, s-a destrămat în întunericul infernului sovietic.

La praznic a venit lume de tot felul. În marea majoritate s-au întâlnit cei din familii mai cunoscute. Dar nu exista praznic la care să nu fie și câțiva calici. Or, aici ei sunt tratați la fel cu ceilalți. Și în cazul la care mă refer a venit unul pe care-l chema Vasile al Casandruței. Un omuleț desculț, în cămașă peticită, în izmene de pânză groasă. A mâncat la masă cu toți oamenii și încă și-a băgat în sân hrinci de pâine. Cam pe la sfârșitul praznicului Vasile al Casandruței a început a se schimba la față: a devenit mai palid decât era, apoi s-a îngălbenit ca ceara. L-au apucat sughiturile. Holba ochii, căska gura ca peștele aruncat pe uscat și nu putea scoate nici o vorbă. Atunci vreo câțiva bărbați l-au culcat pe iarbă în ogradă. Vasile gемеa tot mai înfundat. Cineva a propus să i se dea lapte. Gospodina a muls repede o vacă și i-a turnat lui Vasile pe gât vreo trei litri de lapte. Și laptele i-a curățit stor”.eu! Peste vre-o trei sferturi de ceas omulețul și-a revenit. Primul lucru ce l-a făcut, după ce l-au mai slăbit crampele, a fost să pipăie sânul, să se convingă că nimeni nu i-a luat hrincile de pâine. Apoi a început să plângă cu hohote, cu disperarea unui om condamnat la moarte. Fiind întrebat de ce plângea atât de tare, a răspuns printre sughituri: „îs flămând, mi-e foame...” Iarăși i s-a dat să mănânce. Și dacă atunci s-a dus de! a praznic cu foamea potolită, apoi de foame „tot n-a scăpat. A murit cu burta umflată de o fiertură de lobodă. Nici nu se știe cine l-a îngropat și unde-i este mormântul. N-a rămas nici un semn, nu-l pomenește nimeni. Doar puterea sovietică avea grijă și-i omoare pe oameni. O viață de om pentru ea nu valora nimic.

Deportați pe motive religioase

*Magdalina MORAR, pensionară din satul Cupca,
raionul Hliboca.*

La 8 aprilie 1951 din localitatea nord-bucovineană Cupca au fost deportate 26 de persoane, făcând parte din 8 familii. Toți aceștia erau oameni cinstiți, gospodari și „vina” lor consta doar în faptul că îl slujeau pe Dumnezeu. Deci, fiind declarați „dușmani ai socialismului”, în acea zi neagră din istoria satului au fost ridicați următorii cupceni:

1. Broască Toader, cap de familie
2. Broască Ana, soție
3. Broască Gheorghe, fiu
4. Broască Ileana, fiică
5. Broască Maria, fiică
6. Broască Aurora, fiică
7. Broască Ion, fiu
8. Broască Vasile, fiu
9. Bicer Toader, cap de familie
10. Bicer Silvia, soție
11. Bicer (?), copil ce a murit în deportare
12. Bicer Vasilina, cap de familie
13. Bicer Maria, fiică
14. Broască Mie, cap de familie
15. Broască Reveca, soție
16. Broască Lazăr, fiu
17. Bahrin Raifta, femeie bătrână
18. Bahrin Cristina, fiică
19. Tărăță Petru, cap de familie
20. Tărăță Casandra, soție
21. Popescu Petru, cap de familie
22. Popescu Gheorghe, fiu
23. Ungurean Ion, cap de familie
24. Ungurean Ecaterina, soție
25. Un copil al acestora
26. Alt copil al acestora, care a murit.

Aurora Țugui, fiica lui Toader al lui Ion Broască, își amintește următoarele:

— În noaptea de 8 aprilie 1951 au venit la casa noastră câțiva milițieni, ne-au deșteptat din somn și au strigat să ne luăm așternut și merinde că avem de mers undeva tare departe. Mama și tata nu s-au împotrivit. Afară ne așteptau câteva căruțe. Am luat ce s-a putut lua în pripă - haine, așternut, făină, untură. La primărie am fost urcați într-o mașină, care ne-a dus undeva în Basarabia. Acolo, într-o gară, ne așteptau vagoane de vite. Peste 15 zile am ajuns la Irkutsk, în Siberia, și-am fost scoși la tăiatul pădurii. În sat ne-au rămas casă mare, bătrânească, stodoală, prisacă, o vacă, juncă, doi

porci, draniță pentru acoperișul unei case noi, zestre pregătită pentru soră-mea Ileana, ce-avea 17 ani, toate uneltele de muncă. Când am fost după ani și ani, reabilitați, am primit ca despăgubire 1500 cupoane. Cu acești bani n-am putut atunci nici cumpăra o capră...

Iată ce povestește în continuare Maria Bicer, fiica Vasilinei Bicer:

— În noaptea de 8 aprilie 1951 eram acasă numai cu mama. Am auzit ceva, în timpul zilei, despre niște deportări, l-am spus mamei, dar ea mi-a zis: „Mărie, nu crede toate minciunile. Bogate n-am fost, din partide n-am făcut parte, nimic n-am furat, pe nimeni n-am bătut. De ce să ne deporteze?” Pe la o bucată de noapte, însă, am auzit bătăi în ușă. Atunci m-am suit în pod și pe costoroabă mi-am dat drumul dinapoia casei. Milițienii, vreo 6–7, văzând că vroiam să fug, au împușcat în aer. Am înlemnit. Cineva m-a apucat de-o mână și m-a îmbrâncit în casă. Mama plângea, umblând de colo încooace. Unul a strigat să ne îmbrăcăm și să luăm ceva așternut cu noi. Un milițian s-a suit în pod și-a pus făină de păpușoi într-un sac, ducându-l ia căruță. Am apucat câteva lucrșoare și am fost scoase afară. La primărie ne aștepta un camion. Pe toți cei ridicați din Cupca ne-au urcat în el și ne-au dus în Basarabia. De acolo ne-au pornit, cu trenul, spre Siberia. După 15 zile am ajuns în regiunea Irkutsk. Pe drum ne păzeau milițienii cu strășnicie. În unele gări trenul se oprea, eram scoși din vagoane pentru nevoile noastre. Dar ne era rușine, căci milițienii nu ne slăbeau din ochi, ci stăteau cu armele ațintite asupra noastră...

Când am ajuns pe loc, ne-au băgat într-o baracă lungă, de bârne. Bârnelor erau clădite ca vai de ele și prin găuri năvălea frigul fără opreliște. Ce-i drept, într-un colț se afla și o sobă de fier. Cât timp ardea focul în ea era oarecum cald în baracă, dar cum se stinge, dărdăiai de frig.

Tocmai când am ajuns erau Sfintele Paști și timp de 3 zile nu ne-au scos la lucru. După Paști au întocmit listele celor aduși din Bucovina și din Basarabia și fiecare avea de îndeplinit o normă. Pe mine m-au pus să car lut cu targa și să astup borțile ce rămăneau în urma copacilor scoși din rădăcină. Acolo trebuia să fie un sat și de aceea lăzuiau pădurea. Lucrul era greu, mâncare primeam puțină și puterile-mi sleiau. După ce-am primit primul avans bănesc, ne-au ridicat norma. Cum lucram așa și câștigam.

Pe bătrâni trebuia să-i întreținem noi, cei tineri, pentru ca lor nu li se dădea nimic. După ce am terminat de astupat borțile, mi s-a pus în mână ferăstrăul și, împreună cu o femeie din Prisăcăreni, trebuia și curmăm bușteni Peste un an ne-au dus cu totul în altă parte, într-un sat. În sarcina noastră cădea acum strânsul rășinei de pe copaci. Norma pe vara era de 3 mii kilograme. Timp de trei luni ne zbăteam ca peștele pe uscat ca să îndeplinim această normă, căci ne mai scoteau și la alte munci, ca, de pildă, la corhănitul buștenilor. Timp de 10 ani nu aveai voie și părăsești acele locuri. Mama s-a întors acasă ceva mai degrabă cu fratele Toader, care a stat în lagăr, eu, însă, am venit după 17 ani.

Din cei 26 de cupceni, ridicați la 8 aprilie 1951 pe motive religioase, mai toți s-au întors pe meleagurile natale. Numai doi copilași! au decedat în Siberia. Alții, în căutarea câștigului, s-au stabilit cu traiul în diferite colturi ale fostei URSS. În prezent doar 7 din 26 de persoane mai trăiesc în satul Cupca din fostul județ Storojineț.

Sfârșitul cozilor de topor

Ilie GRIJINCU

Pavel Bălan, dușman de moarte al familiei noastre, era în comuna noastră Pătrăuții de Jos președinte al comisiei în problemele pământului. Sa străduit el ca să fim ridicați și duși în nordul Kazahstanului, dar bunul Dumnezeu avea să-i plătească pentru nimicnicia-i sufletească și pentru trădarea familiilor de români. Avea el mulți copii și niciodată nu s-a gândit la soarta lor. Și cine seamănă vânt, furtună culege. La începutul anilor 50 a venit un ordin de sus, conform căruia toți activiștii și, în primul rând comuniștii, trebuiau să agite lumea pentru a se strămuta cu traiul în regiunile sudice ale Ucrainei. Făceau ei agitație, nu-i vorba, dar gospodarii nu voiau să-și părăsească cuibul strămoșesc. Și atunci, dacă nu vroiau s-o facă „de bună voie”, erau luați și duși cu forța.

Când cei de la cârma regiunii și a raionului au văzut că țăranii bucovineni nu se prea grăbeau spre ținuturile de stepă ale Ucrainei, au luat o altă decizie ca activiștii și membrii de partid din satele cu populație românească să le dea exemplu. Acestora li s-au promis marea cu sarea și trai ca în rai. Lui Pavel Bălan, Dumnezeu, pedepsindu-l pentru atâtea fărădelegi, i-a luat mințile și într-o zi el și-a desfăcut căsuța-i de lemn, a încărcat lemnul în care, la dus la gară, apoi și-a luat copiii și s-a dus în regiunea Zaporojie, crezând ca acolo umblau câinii cu colaci în coadă.

Bălan era analfabet și inapt de a conduce vreun colectiv. Oamenii, când l-au văzut atât de mărginit, în loc să-l pună acolo „nacialnik”, l-au îndemnat să curețe grajdurile de bălegar. De acolo, din regiunea Zaporojie nu avea pe cine deporta. Casa lui n-a ajuns, desfăcută fiind, la destinație. Lemnul a fost furat tot prin gări. Văzând în ce dezastru moral și material s-a pomenit, a hotărât să se întoarcă în satul natal. Și s-a întors cu copiii gol-goluți. Ce să-i faci, dacă a uitat de vorba veche „Nu te închina până nu știi cine-i sfântul”? Faptele rele sunt ca păduchii: din piele se fac și pielea omului o mănâncă..

În sat, pe Bălan nu l-ar fi primit oamenii de care și-a bătut joc ca lichea stalinistă. Și s-a așezat bătrânul cu traiul în satul vecin Corcești. A locuit într-un hâj ca vai de el. Aflat pe patul morții, a spus:

— Tocmai amu văd lacrimile Veroanei lui Vasile Grijincu... Au picat pe mine și pe copiii mei... Așa-mi trebuiește... Dă, cui i-am slujit, aceia a venit să mă ia la dânsul (și a arătat cu degetul undeva în jos, continuând). O vedeți pe Satana cea neagră cum stă cu furca în mână și așteaptă? Așteaptă să închid ochii și s-o urmez... Nu te rânji, măi Scaraotchi, mai așteaptă-un pic, că mă duc după tine...

Zicând aceste cuvinte, cerberul stalinist a dat ochii peste cap. Megieșii lui au părăsit acea casă blestemată și și-au făcut semnul crucii...

Un alt stâlp al noului regim a fost la Pătrăuți Gheorghe Pricopoaie, zis Gheorghe ai lui Mitru. El îi denunța pe oamenii curați la suflet, participa la arestarea lor, pornindu-i pe drumul spinos al deportării. Într-o zi a fost prins și Ilie Vlădean, care i-a spus lui Pricopoaie:

— Să nu mori, până nu ți-oi da eu mâncare!

După un timp oarecare Ilie a fugit din lagăr, s-a întors în sat, dar nu trăia în casa lui, ci pe la rude. La o petrecere iscoada bolșevică a ridicat paharul și s-a lăudat:

— Să știți, oameni buni, că noi om lua mândrețele de la cei bogați și le-om da celor săraci!

Într-adevăr, el a luat „mândrețele” de la gospodari, dar nu le-a împărțit săracilor, ci și le-a luat lui. Cine papă multă miere, tot la urmă varsă fiere. Așa i s-a întâmplat și lui. La o adunare a satului, fiind afumat de băutură, a trântit una de-au înlemnit cu toții:

— Eu am făcut colhozul și eu am să-l desfac!

Dumnezeu i-a luat, deci, mințile. Și vorbele lui au răsunat ca o amenințare. Ele au fost șoptite mai apoi la urechea cui trebuia. S-a trezit Pricopoaie din beție și, știind că va fi dus acolo unde a trimis atâtea familii nevinovate, a început să-și caute ascunzișuri. În puterea nopții neavastă-sa ieșea din casă și se furișa pe lângă garduri, ducându-i câte ceva de-ale gurii. Într-o noapte el i-a spus soției:

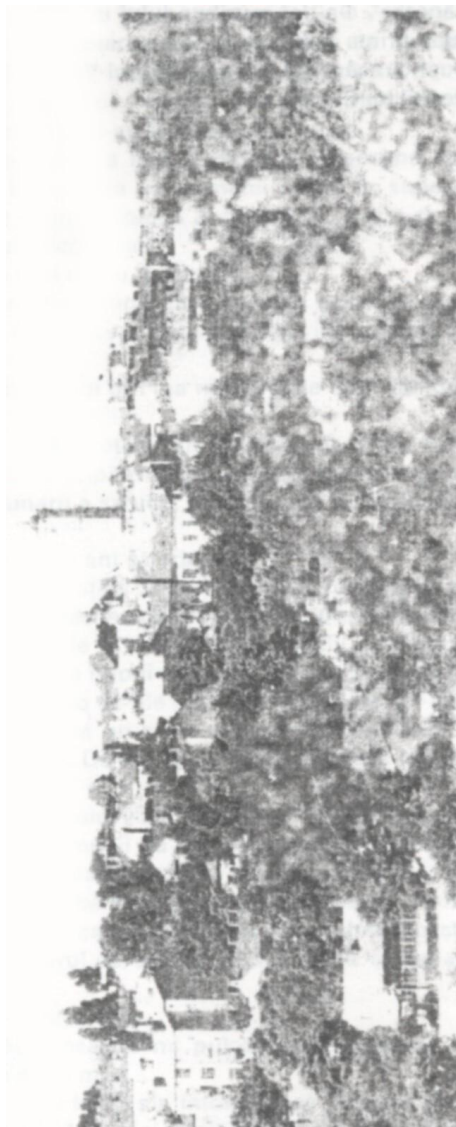
— Le-am slujit sovieticilor ca un câine și ei acum umblă să mă prindă și să-mi dea 25 de ani de pușcărie. De viu nu m-oi da în labelor pentru o vorbă proastă spusă la beție...

Nu-i convenea lui Pricopoaie viața de fugar. Într-un ceas rău a hotărât să-și pună capăt zilelor. Zic oamenii că a luat o buruiană numită spânz și a introdus-o în tăietura ce și-a crestat-o cu lama cuțitului în palmă. Dar așa era de negru la suflet, încât nici acea iarbă otrăvitoare nu l-a dat gata. Atunci și-a pus în gând să bea otravă. Auzind una ca asta, nevasta lui s-a bătut peste gură, dar a doua zi i-a adus totuși, șipușorul cu otravă. El s-a grăbit și scoată dopușorul, dar femeia l-a rugat:

— Nu bea, poate că te-a trece râul.

— Ce vrei, muiere păcătoasă, să-mi putrezească ciolanele în Siberia?! a urlat. Mai bine zdohnesc în satul meu...

Femeia l-a lăsat de capul lui și s-a întors acasă. Nimeni nu știe ce-a fost mai departe, dar oamenii l-au văzut mai târziu umblând pe hudicioarele satului, urlând ca un câine turbat. Când avea clipe de seninătate, cerșea lapte acru și mămăligă. Oamenii, văzându-l, închideau porțile și încuiau ușile. A intrat Pricopoaie și la Mic al lui Sandu Vlădean. Omul era acasă, nu s-a ascuns, dar i-a adus aminte cuvintele pe care i le-a spus cu ani în urmă: „Să nu mori până nu ți-oi da eu de mâncare”. I-a dat muribundului un pahar cu lapte acru și un boț de mămăligă. După prima îmbucătură Pricopoaie a holbat ochii, dar nu și-a dat de tot duhul. A luat-o, scâncind, înspre cătunul Vuliva. Ajungând acolo, a căzut și a zdohnit pe Dealul lui Ciocan...

Cernăuți - vedere generală (Foto: I. Rozumii)

DOCUMENTAR

Victime ale dezvălului bolșevic din satul Cupca,
fostul județ Storojineț

1. Persoane împușcate la Fântâna Albă, la 1 aprilie 1941

	Numele de familie, numele și patronimicul	Vârsta
1.	Belmega Ion Gheorghe	23
2	Gâza Ion Toader	21
3.	Palicârja Mihai Vasile	22
4.	Pievan Arcadie Toader	24
5.	Sorodac Marta Gheorghe	18

Aceștia, dintre care unul mai avea suflare, au fost aruncați într-o groapă comuna

2. Persoane arestate și întemnițate pentru participarea la
evenimentele de la 1 aprilie 1941

Numele de familie, numele și patronimicul	Vârsta	Termenul de detenție
1. Dugan Ion Dumitru	26	-
2 Dugan Vasile Dumitru	25	
3. Aierguș Lazăr Simion	20	10 + 3
4 Aierguș Toader Simion	23	10 + 3

Frații Ion și Vasile Dugan au fost răniți, dar n-au murit. Fiind arestați au nimerit după gratii. Ceilalți trei au fost condamnați la câte 10 ani de pușcărie și câte 3 ani fără drepturi.

3. Persoane arestate în perioada 1940 - 1941 și 1944

Numele de familie, numele și patronimicul	Vârsta	Anul arestării
1. Amari Gheorghe	40	1940
2. Bodnari Traian	28	1940
3. Dugan Gheras Ion	35	1940
4. Catargiu Lazăr	30	1940
5. Bicer Gheorghe Florea	39	1944
6. Coroamă Ion	37	1944
7. Timiș Mie Dumitru	38	1944
8. Ungurean Petru Vasile	40	1944

Bicer Gheorghe, neputând îndura chinurile la care a fost expus în timpul interogatoriilor, la Hliboca, și-a curmat viața, strangulându-se cu un fular. Ungurean Petru a stat 10 ani! a închisoare și datorită unui medic român, prizonier de război, a rămas cu zile după bătaia și chinurile îndurate în lagăr.

4. Persoane arestate în 1940 - 1941, după evenimentele de la Fântâna Albă și decedate în lagăre și închisori

Numele de familie, numele și patronimicul			
1.	Irimescu Calistrat	10.	Țăbuieac Toader Nicolae
2.	Morar Ion Lazăr	11.	Dușceac Vasile Ion
3.	Mihailovici Sava	12.	Tărăță Dumitru Ion
4.	Nistor Dionisie Nichita	13.	Luță Gheorghe Petru
5.	Ovaciu Vasile	14.	Alerguș Lazăr Ion
6.	Plevan Nistor	15.	Oliva Ferdinand
7.	Plevan Petru	16.	Lutec Gheorghe Petru
8.	Ștefureac Gheorghe	17.	Timiș Ion Gheorghe
9.	Țăbuleac Lazăr	18.	Opaiț Ion Simion
		19.	Țăbuleac Gheorghe Vasile

5. Persoane deportate la 13 iunie 1941

Numele de familie, numele și patronimicul	Anul nașterii
1. Aierguș Traian Toader	-
2. Aierguș Ana Toader	-
3. Aierguș (?)	
4. Bogdaniuc Vasile Vasile	1904
5. Bogdaniuc Eufrosinia Ion	1898
6. Bogdaniuc Elizaveta Vasile	1925
7. Bogdaniuc Constantin Vasile	1930
8. Bodnari Petru Ion	1909
9. Bodnari Ana Florea	1916
10. Bodnari Gheorghe Petru	1936
11. Bodnari Viorel Petru	1940
12. Bolocan Ana Ion	1861
13. Bolocan Dumitru Ion	1887
14. Bolocan Elizaveta Ion	1892
15. Bolocan Ion Dumitru	1912
16. Bolocan Zamfira Zazontie	1921
17. Bolocan Ion Ilie	-
18. Bolocan Floarea Nicolae	1908
19. Caraborovici Mihai	1879
20. Caraborovici Zinovia	1880
21. Novac Caroi Ion	1915
22. Novac Olga Petru	1921
23. Ionescu Elena Toader	1905
24. Nistor Domnica Tănase	1903
25. Ovaciuc Ion	-
26. Opaîț Domnica Simion	1896
27. Opaîț Ilie Simion	1922
28. Opaîț Casandra Simion	1928
29. Opaîț Maria Simion	1932
30. Percec Ion Gheorghe	1896
31. Percec Veronica Ion	1928

32. Percec Efroxina Ion	1927
33. Petriuc Toma Ilie	1906
34. Petriuc Casandra Ion	1906
35. Petriuc Gheorghe Toma	1936
36. Petriuc Eugenia Toma	1937
37. Plevan Dumitru Ion	1893
38. Plevan Ion Lazăr	1871
39. Plevan Ana Florea	1901
40. Plevan Lazăr Dumitru	1925
41. Plevan Gheorghe Dumitru	1928
42. Plevan Ion Dumitru	1930
43. Plevan Domnica Dumitru	1931
44. Plevan Elizaveta Dumitru	1939
45. Plevan Ioana	-
46. Plevan Constantin Lazăr	-
47. Plevan Eugenia Toader	-
48. Plevan Lazăr Constantin	-
49. Plevan Toader Ion	1894
50. Plevan Augustina Petru	1897
51. Plevan Viorica Toader	1924
52. Plevan Daniil Toader	1926
53. Plevan Arcadie Toader	1937
54. Plevan Aurora Toader	1934
55. Plevan Vasile Toader	1937
56. Popescu Gheorghe Ilie	1880
57. Popescu Ecaterina Gheorghe	1890
58. Popescu Măria Gheorghe	1920
59. Popescu Ion Gheorghe	1922
60. Popescu Arcadie Gheorghe	1925
61. Popescu Raveca Gheorghe	1934
62. Popescu Ion Simion	1903
63. Popescu Elena	
64. Tărăță Dragoș Lazăr	1908
65. Tărăță Ecaterina Dumitru	1913
66. Tărăță Traian Lazăr	1933

67. Tărăță Odorica Dragoș	1936
68. Tărăță Viorica Dragoș	1939
69. Tărăță Lazăr Ștefan	-
70. Tărăță Zamfira Vasile	
71. Tărăță Petru Ion	1914
72. Tărăță Ecaterina Mihai	1923
73. Tărăță Floarea Gheorghe	1880
74. Tărăță Raveca Ion	1925
75. Tărăță Traian Lazăr	1911
76. Timiș Magdalina Ion	1912
77. Timiș Ecaterina Lazăr	1931
78. Timiș Gheorghe Lazăr	1934
79. Timiș Petru Ion	1938
80. Timiș Elena Ion	1940
81. Frățucean Silvestru Gheorghe	1896
82. Frățucean Victoria Vasile	1893
83. Frățucean Mircea Silvestru	1919
84. Frățucean Constanța Silvestru	1922
85. Frățucean Radu Silvestru	1926
86. Țugui Toader Ion	1869
87. Țugui Ecaterina Vasile	1865
88. Țugui Floarea Toader	1916
89. Țugui Toader Gheorghe	1935
90. Țugui Vasile Gheorghe	1940
91. Țugui Gheorghe Toader	1916
92. Țugui Magdalina Vasile	1916

Din Cupca au fost deportate 27 familii sau 92 de persoane, dintre care au murit în exil 40. La baștină s-au întors 47, iar 5 persoane au rămas să trăiască pe meleaguri străine.

6. Morți pe diferite fronturi

1.	Alergus Lazăr Gheorghe	8. Lazurcă Ion
2.	Alergus Ion Toader	9. Morar Nicolae Lazăr
3.	Bicer Gheorghe Mihai	10. Tcaciuc Ilie
4.	Bolocan Vasile Lazăr	11. Timiș Arcadie Petru
5.	Bolocan Vasile Constantin	12. Timiș Gheorghe Dumitru
6.	Dușceac Ștefan	13. Ungurean Toader C-tin
7.	Lazurcă Constantin D-tru	14. Ungurean Petru Constantin
		15. Cervinski Nicolae Ion

7. Decedați în lagărele de muncă din Karelia

1.	Bodnariuc Constantin	2. Pievan Toader Gh.
----	----------------------	----------------------

*Lista a fost întocmită de Magdalina MORAR,
gospodină din Cupca.*

Persoane din satul Budineț, fostul județ Storojineț, căzute
pe front și decedate în gulagurile staliniste

Numele, prenumele și numele după tată	Unde a murit
1. Fedoreac Ilie Gheorghe	în închisoare
2. Sopca Ilie Ștefan	
3. Semeniuc Ion	
4. Tonenchi Arcadie	
5. Sidac Icnim	pe front
6. Hleuca Nicolae	
7. Cervinski Rudolf	
8. Cervinski Carol	
9. Cozaciuc Ion Ilie	la Onega
10. Chiriliuc Gheorghe Dumitru	în închisoare
11. Bejan Dumitru Ștefan	în Siberia
12. Bejan Olivia Dumitru	-” -
13. Bejan Victor Ștefan	în închisoare
14. Bejan Nicolae Ștefan	la Onega
15. Toancă Ion	în închisoare
16. Babiuc Toader Nicolae	în închisoare
17. Sauciuc Vasile Mihai	În Siberia
18. Sauciuc Toader Vasile	-” -
19. Hiuc Ilie Darie	la Onega
20. Iliuc Ilie Lazăr	pe front
21. Loghin Gheorghe Leon	Siberia
22. Sauciuc Florea Ilie	-” -
23. Loghin Dumitru Pentele	în închisoare
24. Loghin Ileana Vasile	în Siberia
25. Babiuc Vasile Florea	la Onega
26. Babiuc Vasile Nicolae	
27. Sauciuc Ilie Gheorghe	
28. Sauciuc Florea Gheorghe	
29. Sauciuc Radu Vasile	la graniță
30. Cucuruz Constantin Gheorghe	în Siberia

31. Cucuruz Toader Constantin	în închisoare
32. Perju Florea Ilie	la Onega
33. Perju Dumitru Florea	-” -
34. Perju Gheorghe Florea	-” -
35. Perju Ilie	
36. Pațel Constantin Dumitru	pe front
37. Pojoga Profir	la Onega
38. Popescu Toader Leon	în închisoare
39. Popescu Ion Gheorghe	
40. Popescu Gheorghe Nicolae	-” -
41. Coroviac Saveta Ilie	în Siberia
42. Buriă Casandra Ion	în închisoare
43. Burlă Ion Zaharia	
44. Burlă Toader Zaharia	
45. Iliuc Rahira Constantin	în Siberia
46. Burlă Gheorghe Ion	?
47. Haraga Ion a Varvarei	?
48. Haraga Ilie a Varvarei	la Onega
49. Haraga Istrate Ion	
50. Gatej Petrea Ignat	
51. Lavruc Petrea	
52. Bejan Ion a Măritei	-” -
53. Bejan Dumitru Victor	în închisoare
54. Bejan Radu Victor	-” -
55. Cozaciuc Nicolae	la Onega
56. Palade Dumitru	
57. Clocencu Ștefan	-” -
58. Ungurean Nichita	
59. Pojoga Sofronie	
60. Calenciuc Ferdinand Alex.	în Siberia
61. Bejan Ion Petrea	în închisoare
62. Bohatârș Victor Toader	În Siberia
63. Pucas Nicolae	la Onega
64. Smega Ștefan	pe front
65. Bostan Constantin	pe front
66. Chiriliuc Arcadie Gheorghe	

67. Zapotinschi Dumitru P.	În Siberia
68. Zapotinschi Vasile D.	
69. Buta Gheorghe Artemie	
70. Pițu Aurel Samoilă	-” -
71. Ungurean Nicolae Simion	În închisoare
72. Alexandru Constantin Dumitru	

*Lista este incompletă și a fost alcătuită de Ileana
FEDOREAC*

Victime nevinovate din comuna Ceahor, fostul județ Cernăuți, în anii de tristă amintire 1940-1950

Nr.	Numele, prenumele și numele după tată	Anii de viață	Unde a murit
1.	Andoni Petru a Ion	1917-1942	Cotul-Donului
2.	Andoni Ștefan a Grigore	1898-1941	Siberia, deportat
3.	Andoni Nicolae a Gheorghe	1912-1945	Permi
4.	Andoni Dumitru a Nistor	1924-1944	pe front
5.	Bălan Dumitru a Toader	1914-1944	Transnistria
6.	Basaraba Ion a Nicolae	1914-1944	mort în prizonierat
7.	Brânzei Ion a Grigore	1918-1944	în închisoare
8.	Chmara Dumitru a Ion	1882-1943	Siberia, deportat
9.	Costaș Ștefan a Ilie	1894-1944	Permi
10.	Costaș Tănase a Ilie	1890-1945	Siberia, deportat
11.	Costaș Petru a Tănase	1925-1945	împușcat în sat
12.	Cotec Miron a Alexandru	1902-1944	Permi
13.	Cobiuc Ion a Vasile	1918-1941	împușcat pe câmp
14.	Curuleac Ion a Dumitru	1911-1944	prizonierat
15.	Ciornei Ion a Nicolae	1912-1945	Siberia
16.	Ciornei Vasilina a Nicolae	1894-1945	Siberia
17.	Ciornei Nicolae a Ilie	1927-1945	Letonia
18.	Ciornei Toader a Ion	1911-1941	în închisoare
19.	Ciobotari Vasile a Ilie	1921-1945	prizonierat
20.	Casian Dumitru a Petru	1921-1950	în închisoare

21.	Filipeac Gheorghe a Ion	1921-1945	prizonierat
22.	Gușuleac Vasile	1908-1940	Siberia, deportat
23.	Gândac Nicolae a Pamfil	1906-1943	pe front
24.	Gândac Ilie a Ieremia	1895-1944	Permi
25.	Ciornei Margalina	1904-1947	Siberia, deportată
26.	Hudima Samuil a Toader	1879-1943	Siberia, deportat
27.	Hudima Paraschiva	1884-1943	Siberia, deportată
28.	Hudima Ion a Nicolae	1914-1941	împușcat lângă casă
29.	Michichiuc Constantin a Ion	1915-1944	pe front
30.	Pepelea Dumitru a Ion	1914-1942	pe front
31.	Ooștari Grigore a Dumitru	1916-1944	pe front
32.	Poștariuc Nicolae a Grigore	1901-1942	În Siberia, deportat
33.	Poștariuc Lazăr a Tănase	1901-1941	Siberia, deportat
34.	Poștariuc Ion a Gavril	1914-1944	Permi., lagăr
35.	Pridie Patru a Ion	1909-1944	Karelia, lagăr
36.	Pridie Vasile a Mihai	1909-1944	împușcat în Cernăuți
37.	Palahniuc Petru	1925-1944	împușcat pe câmp
38.	Puiu Andrei a Gheorghe	1902-1945	Permi, lagăr
39.	Rotari Vasile a Ilie	1903-1941	Siberia, deportat
40.	Roman Gheorghe Samuil	1913-1945	pe front
41.	Repiciuc Constantin a Dumitru	1912-1944	pe front
42.	Repiciuc Toader a Dumitru	1900-1945	Permi, lagăr
43.	Rusnac Gheorghe a Pavel	1912-1941	împușcat în Cernăuți
44.	Rusnac Petru a Vasile.	1904-1941	mort în Rusia
45.	Scripnic Dumitru	1911-1945	Permi, lagăr
46.	Tomaș Ion a Lazăr	1914-1945	În prizonierat
47.	Turtuleac Nicolae	1909-1944	În prizonierat
48.	Zahariuc Patru a Vasile	1907-1944	Permi, lagăr
49.	Zahariuc Patru a Constantin	1904-1940	Siberia, deportat
50.	Zahariuc Dumitru a Ion	1912-1944	În prizonierat
51.	Țigănaș Toader a Petru	1914-1944	În prizonierat

*Lista a fost întocmită de Toader PRIDIE, președintele filialei
din Ceahor a Societății pentru cultură românească „Mihai
Eminescu” din regiunea Cernăuți.*

Lista persoanelor din suburbia cernăuțeană Horecea,
persecutate în perioada 1941 -1951

Numele de familie, numele și prenumele	Anul Nașterii
1. Bujeniță isaia Toader	1898
2. Florea Ștefan Alexandru	1893
3. Florea Ion Alexandru	1894
4. Irimia Ion	[-?]
5. Irimia Gheorghe	[-?]
6. Pivin Sava David	[-?]
7. Guștiuc Ștefan	[-?]
8. Găină Gheorghe Alexandru	[-?]
9. Zvirid Vasile Constantin	1913
10. Chițac Nicolae Petrea	1909
11. Pridie Constantin Mihai	1897
12. Florea Ilie Alexandru	1897
13. Voronca Alexandru Petrea	1888
14. Voronca Veronica Isaia	1885
15. Voronca Ion a Lazăr	1897
16. Voronca Anița Toader	1903
17. Calangiu Lazăr Nicolae	1896
18. Calangiu Gheorghe Nicolae	1902
19. Calangiu Ion Andrei	1910
20. Voronca Lazăr Dumitru	1898
21. Voronca Gheorghe Maxim	1900
22. Hotincean Radu David	1905
23. Casian Gheorghe Nicolae	1900
24. Casian Ilie Lazăr	1921
25. Voronca Lazăr Ion	1922
26. Voronca Elena Ion	1925
27. Tomniuc Gheorghe Condrea	1920
28. Tomniuc Constantin iacob	1906

29. Găină Aurel Nistor	1915
30. Voronca Ion Mihai	1921
31. Voronca Dumitru Maxim	1906
32. Horenciuc Nicolae Toader	1927
33. Găina Aurel Samuil	1916
34. Costăș Gheorghe Ion	1887
35. Costăș Garofina Lazăr	1885
36. Găină Constantin Alexandru	1885
37. Găină Eugenia Tănase	1889
38. Găină Gheorghe Constantin	1918
39. Găină Ion Constantin	1921
40. Găină Nistor Cosma	1910
41. Caulea Ștefan Simion	1914
42. Găină Ștefan Srinei	1902
43. Pivin Dumitru Vasile	1888
44. Pivin Maria Maxim	1896
45. Pivin Ilie Dumitru	1931
46. Horenciuc Gheorghe Sava	1918
47. Todoreac Elena Ștefan	1924
48. Horenciuc Ion Gheorghe	1912
49. Voronca Gheorghe Maței	1897
50. Pivin Ion Nistor	1906
51. Găină Ion Nistor	1894
52. Găină Veronica Dumitru	1899
53. Găină Gheorghe Ion	1920
54. Găină Florica Ion	1924
55. Găină Lazăr Ion	1924
56. Găină Ilie Ion	1926
57. Găină Ileana Ion	1929
58. Voronca Simion Nichita	1891
59. Voronca Eugenia Constantin	1896
60. Voronca Florea Simion	1922
61. Voronca Leonora Simion	1927
62. Voronca Gheorghe Simion	1920
63. Voronca Grigore Simion	1933

64. Voronca Ștefania Simion	1936
65. Voronca Fănuță Dumitraș	1906
66. Cotoman Toader Ilie	1901
67. Fetilă Alexandru Toader	1893
68. Verega Gheorghe Simion	1898
69. Verega Varvara Simion	1904
70. Verega Aurica Gheorghe	1925
71. Verega Ilie Gheorghe	1930
72. Cotoman Simion Ilie	1904
73. Zvirid Cosma Dumitru	1882
74. Zvirid Domnica David	1889
75. Zvirid Ana Cosma	1912
76. Florea Gheorghe Alexandru	1912
77. Doroș Toader Ștefan	1918
78. Salahor Maria Tănase	1906
79. Caulea Vasile Gheorghe	1912
80. Ștefaniuc Gheorghe Petrea	1912
81. Voronca Ion Chiril	1914
82. Voronca Elena Nicolae	1918
83. Antonovici Nicolae Simion	1884
84. Antonovici Maria Toader	1888
85. Antonovici Aurica Nicolae	1922
86. Florea Toader Nicolae	1907
87. Florea Veronica Gavril	1903
88. Florea Gheorghe Toader	1926
89. Florea Nicolae Toader	1923
90. Tcaciuc Toader Vasile	1882
91. Tcaciuc Ioana Gavril	1888
92. Tcaciuc Aurel Toader	1929
93. Tcaciuc Vasile Toader	1931
94. Tcaciuc Grigore Toader	1931
95. Tcaciuc Elena Toader	1935
96. Tcaciuc Ana Toader	1927
97. Tcaciuc Ilie Toader	1923
98. Zvirid Maria Nicolae	1922

99. Podeț Saveta Nicolae	1896
100. Podeț Ileana Vasile	1921
101. Podeț Alexandra Vasile	1925
102. Podeț Constantin Vasile	1919
103. Guzman Nicolae David	1900
104. Guzman Ecaterina Ion	1904
105. Guzman Olga Nicolae	1927
106. Guzman Ion Nicolae	1929
107. Guzman Petrea Nicolae	1925
108. Guzman Maria Nicolae	1922
109. Guzman Ludvig Nicolae	1931
110. Humailu Vasile Gheorghe	1912

*Lista a fost întocmită de către Ion PRIDIE, gospodar din
Horecea Urbană.*

Locuitori al satului. Pilipăuț, fostul județ Dorohoi (ținutul
Herța), martirizați prin deportări, înțemnițări, muncă
silnică în gulaguri, „deschiaburiri”, înfometare,
strămutări în alte regiuni ale fostei URSS

1. Chirilă Gheorghe	14. Capră Nicolae
2. Marcu Haralampie	15. Budeanu Vasile
3. Marcu Costică	16. Budeanu Leostina
4. Marcu Ilie	17. Budeanu Anica
5. Pavel Toader	18. Budeanu Haralampie
6. Dron Raveca	19. Budeanu Panaite
7. Dron Ion	20. Budeanu Grapina
8. Dron Virginia	21. Budeanu Verginia
9. Capră Gheorghe	22. Budeanu Gheorghe
10. Capră Elena	23. Gherman Grigore
11. Capră Silvestru	24. Bejenaru Gheorghe
12. Capră Gheorghe	25. Bejenaru Marta
13. Capră Veronica	26. Chirilă Ion

27.	Mandache Gheorghe	61.	Botezatu Nicolae
28.	Mandache Elena	62.	Amihalachioae Gheorghe
29.	Apalaghie Vilu	63.	Mândrescu Zaharia
30.	Apalaghie Marta	64.	Mândrescu Gheorghe
31.	Huțanu Ion	65.	Marcu Constantin
32.	Sandu Marta	66.	Chirică Gheorghe
33.	Chirică Gheorghe	67.	Lupu Dăruță
34.	Chirică Axenia	68.	Hodorog Gheorghe
35.	Huțanu Ion	69.	Dumitraș Costică
36.	Răileanu Vasile	70.	Olaru Eugen
37.	Ciubotarii Gheorghe	71.	Chirică Anica
38.	Cahulea Haralampie	72.	Marcu Gheorghită
39.	Huțanu Ilie	73.	Ivan Vasile
40.	Huțanu Costică	74.	Asandi Toader
41.	Baghiță Gheorghe	75.	Răileanu Dumitru
42.	Pavel Ion	76.	Saranciuc Vasile
43.	Pelehaci Vasile	77.	Ilisei Dumitru
44.	Pelehaci Vasile	78.	Lupu Ion
45.	Grigori Nicolae	79.	Aoncioaie Haralampie
46.	Lupu Costică	80.	Huțanu Vasile
47.	Pasăre Sava	81.	Jacut Haralampie
48.	Alupuiese Vasile	82.	Jacut Leostina
49.	Asimionese Manoie	83.	Jacut Magdaăena
50.	Alăzâroaie Gheorghe	84.	Semian Anica
51.	Auncioae Ecaterina	85.	Pelehaci Haralampie
52.	Lupu Ion	86.	Belici Dumitru
53.	Ilisei Anica	87.	Miron Ion
55.	Iacob Mihai	88.	Avădăanii Vasile
56.	Iacob Sofia	89.	Matei Costică
57.	Tănase Siivestru	90.	Tănase Costică
58.	Ilieș Manole	91.	Airinei Ion
59.	Vasiache Dumitru	92.	Vasiache Năcolae
60.	Iacob Haralampie	93.	Onciul Marta

94.	Drobot Petru	100.	Marcu Gheorghe
95.	Mironiuc Gavril	101.	Chirică Marta
96.	Ciubotaru Ion	102.	Răileanu Gheorghe
97.	Apetroaie Dumitru	103.	Răileanu Ileana
98.	Miron Dumitru	104.	Răileanu Marta
99.	Ciubotaru Ion	105.	Chirică Haralampie

Locuitori al aceluiași sat, trecuți prin iadul bolșevic, dar
rămași printre cei vii

1. Chirică Vasile	9. Străchinaru Leonora
2. Chirică Grapina	10. Capră Constantin
3. Drobot Ion	11. Capră Vasilisa
4. Drobot Elena	12. Bejenaru Ion
5. Moraru Dumitru	13. Jacut Maria
6. Saranciuc Dumitru	14. Răileanu Vasile
7. Cojocar Vasile	15. Răileanu Aneta
8. Enacache Constantin	16. Tănase Maria.

Listele au fost întocmite de învățătoarea Ana BERCIUC

P.S. În ziua de 20 iulie 1997 ia Pilipăuți a avut ioc sfințirea unui paraclis, ridicat din inițiativa și cu mijloacele bănești ale gospodarului Dumitru Ceahlău. Numele martirilor din această localitate herțeană vor fi gravate pe o placă comemorativă, instalată în acest paraclis.

Locuitori al satului Molodia (Plaiul Cosminului), fostul
județ Cernăuți, care au avut de suferit de pe urma
evenimentelor din 1940-1944

I. Arestați în 1940 ca foști membri ai partidelor politice din
românia:

I. Sarafincean Dumitru, Ropcean Gheorghe, Curuleac
Anciron.

II. Împușcați la frontieră în iarna anului 1941:

Benea Ion, Pepelea Vasile, Sarafincean Ștefan.

III. Deportați în vara anului 1941:

Sarafincean Maria, Sarafincean Vasile, Sarafincean Ileana,
Sarafincean Veronica, Benea Simion, Benea Leonora,
Sarafincean Gheorghe, Sarafincean Veronica, Sarafincean
Dumitru, Sarafincean Gheorghe, Sarafincean Leonora.

IV. Deportați în 1944:

Pepelea Vasile, Pepelea Ștefan, Seredeac Ilie, Seredeac
Vasile, Seredeac Nicolae, Petnu Nicolae, Petriu Anghelina,
Petriu Ileana, Fiaicovschi Ana.

V. Iscoade staliniste împușcate de partizanii români:

Popovici Petru, Maga Vasile, Seredeac Gheorghe.

VI. Dispăruți fără urmă:

Seredeac Vasile, Seredeac Gheorghe, Sarafincean Ștefan.

VII. Morți pe front la Odesa în cadrul Armatei Române:

Lehun Gheorghe, Lesniuc Valerian.

VIII. Morți pe front în cadrul Armatei Roșii:

Vovc Mihai, Rendiuc Mihai.

IX. Morți în lagăre sovietice de prizonieri:

Babiac Vasile, Țigănaș Ion, Gramatovici Ștefan, Bădrăgan Ion, Mandiuc Gheorghe.

Tabelul este incomplet și a fost alcătuit de gospodarul Aurel POPOVICI.

P.S. O parte din populația Molodiei, fiind de origine germană, s-a repatriat în toamna lui 1940 în Germania.

GRAIUL NEAMULUI

Omogenitatea latino-romanică a limbii române în aspect cantitativ

Dr. doc. Gheorghe JERNOVEI

La baza oricărei limbi sunt anumite structuri: fonetică, morfologică, sintactică, lexicală, genealogică. În cursul evoluției istorice a limbii toate aceste structuri suferă anumite modificări și transformări, unele într-o măsură mai mare, altele - mai mică. De fapt, evoluția unei limbi față de alta se observă mai bine la nivelul vocabularului și aceasta se explică prin legătura directă a ei cu viața materială și spirituală a vorbitorilor limbii respective (7, p. 27; 4, p. 157).

Aprecierea obiectivă și corectă a evoluției structurii genealogice a unei limbi exclude apariția unor probleme legate de denumirea genealogică a acestei limbi, de apartenența ei la familia genealogică respectivă sau de caracterul ei omogen indiferent de timp și spațiu, în istoria limbii române au fost momente grele din acest punct de vedere, deoarece intervalele politice care apăreau de-a lungul secolelor depășeau adevărul științific și determinau promovarea unor idei false, neștiințifice și antinaționale. De aceea evidențierea științifică a caracterului latino-romanic al limbii române și a omogenității ei din punct de vedere temporal și teritorial este o sarcină importantă a lingviștilor care o studiază.

Scopul acestui studiu este de a arăta în aspect cantitativ caracterul latino-romanic al vocabularului limbii române și omogenitatea lui în timp și spațiu. Limba română (aceasta este

unica denumire bazată pe obiectivitatea științifică a lingvisticii și a etnologiei contemporane) este continuatoarea directă a limbii latine în provinciile romanizate din sud-estul Europei și parte integrantă a lumii lingvistice romanice din vestul continentului. Lingviștii din Moldova și România sunt unanimi în definirea limbii române.

Acad. N. Corlăteanu din Chișinău scrie: limba română ca limbă romanică „s-a format și ea, ca și celelalte limbi romanice cu care este înrudită îndeaproape, pe baza limbii latine populare, vorbită neîntrerupt, în primele cinci-șase secole ale erei noastre în partea de nord-vest a Peninsulei Balcanice, în provinciile romanizate atât în sudul, cât și în nordul Dunării; în Dacia, în Panonia, în Moesia Superioară și Inferioară, în Dardania și nordul Macedoniei” (3, p. 6).

A. Rosetti dă următoarea definiție genealogică a limbii române: „Limba română este limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a imperiului Roman, cuprinzând provinciile dunărene romanizate (Dacia, Panonia de Sud, Dardania, Moesia Superioară și Inferioară) din momentul pătrunderii limbii latine în aceste provincii și până în zilele noastre” (15, p. 77). Bineînțeles, în cadrul lumii romanice limba română se prezintă în individualitatea sa specifică (14; 13), ceea ce nu neagă în fond caracterul ei romanic. Acest lucru se dovedește în mod evident pe baza analizei cantitative a structurii genealogice descrisă în unele dicționare ale limbii române (I; 2; 16).

Începutul cercetării cantitative a structurii genealogice a vocabularului românesc a fost făcut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Aceste cercetări încep pe baza dicționarului etimologic și, deoarece studiul cantitativ din aceasta lucrare este ia fel efectuat pe baza unui dicționar recent apărut, e rezonabil de a analiza statisticile făcute pe baza celorlalte dicționare.

Dicționarul etimologic a lui A. de Cihac (2)

Inițiatorul acestui procedeu de cercetare științifică a structurii genealogice a vocabularului românesc este cunoscutul lexicograf român A. de Cihac, care în prefața la vol. II al dicționarului său etimologic (2, p. VII-XVIII) face prima încercare de a reprezenta în

mod cantitativ structura etimologică a limbii române din secolul al XIX-lea.

El apreciază cu aproximație componența etimologică a vocabularului românesc astfel: „aproximativ 500 de cuvinte latine, 300 de cuvinte turcești, 1000 de cuvinte slave, 280 de cuvinte grecești moderne și 20 până la 25 de cuvinte maghiare sau albaneze” (2, p. XIII). A. de Cihac subliniază faptul că elementul latin „care constituie fără îndoială substanța limbii române... nu numai că a rămas aproape staționar, dar după primirea sa, în ceea ce privește fondul vocabularului, dar acesta din urmă trebuie chiar să fi pierdut multe cuvinte ca urmare a multor tulburări la care aceste nefericite locuri au fost teatru timp de secole” (2, p. VIII). În felul acesta se poate explica de ce „elementul latin din limba română nu reprezintă astăzi mai mult decât o cincime din vocabular, în timp ce elementul slav este de două ori mai numeros, adică aproape două cincimi” (2, p. XII), ultima cincime fiind reprezentată de elemente de diferite origini (2, p. XII).

Metoda de calcul aleasă de A. de Cihac a fost foarte subiectivă și inexactă (2, p. 729–813) și de aceea la materialul lingvistic expus în acest dicționar au revenit și alți cercetători (14; 11, 12). S. Pușcariu în lucrarea sa „Locul limbii române între limbile romanice” (14) face un nou calcul și spune că „indicele” de la sfârșitul volumului doi al dicționarului lui A. de Cihac „are cu totul 5765 de cuvinte, dintre care numai 1165 sunt de origine latină, iar restul de 4600 îl formează: 2361 cuvinte slave, 965 cuvinte turcești, 635 cuvinte neogrecești, 589 cuvinte ungurești, 50 cuvinte albaneze” (14, p. 38). Cea mai exactă statistică a materialului lingvistic expus în acest dicționar a fost făcută de M. Seche (17, p. 108), care trece la numărarea tuturor cuvintelor (și a celor „nederivate”, și a celor „derivate”) direct din dicționarul lui A. de Cihac, obținând „suma totală de 17645 de cuvinte înregistrate, exclusiv variantele (fonetice ori lexicale) și toponimiile” (17, p. 108). După M. Seche repartitia genealogică a acestei totalități de cuvinte este următoarea: „elementele de origine latină (și derivatele acestora) - 8038, elementele de origine slavă (și derivatele acestora) - 6141, elementele de origine turcă (și derivatele acestora) - 1250, elementele de origine greacă (și derivatele acestora) - 1250, elementele de origine maghiară (și derivatele lor) - 1026, elementele comune cu albaneza (și derivatele acestora) -90” (17, p. 108).

Pe baza acestor cifre G. Dimitriu (6) a calculat procentajul straturilor genealogice din dicționarul analizat, obținând următoarele cifre: „elementul latin (și derivatele acestuia) 45, 55 %, elementul slav (și derivatele acestuia) 34, 80 %, elementul turc (și derivatele acestuia) 7,11 %, elementul grecesc (și derivatele acestuia) 6,23 %, elementul maghiar (și derivatele acestuia) 5,81 %, iar elementul comun cu albaneza (și derivatele acestuia) 0,51 %” (6, p. 12.12).

Această cifră prezintă în mod veridic componența genealogică a limbii române, dar, totuși, cel mai veridic tabloul este atunci când în șirul straturilor genealogice este prezent cel de cuvinte românești, formate pe teren propriu. În fond este o greșeală când în stratificarea genealogică a unei limbi nu este evidențiat fondul lexical propriu zis, ci numai cel moștenit sau cel împrumutat. Pornind de la această premiză, am procedat la un calcul propriu pe baza cifrelor obținute de S. Pușcariu (5765 de cuvinte moștenite sau împrumutate) (14, p. 39) și cel obținut de M. Seche (totalul de 17645) (17, p. 108). Conform acestui calcul, repartiția lexicului analizat pe straturi genealogice este următoarea:

1. Elemente latine și deriv. lor	8038	(1165+6873)	45,55 %
2. Elemente slave și deriv. lor	6141	(2361+3780)	34,80 %
3. Elemente turcești și deriv. lor	1250	(965+ 285)	7,11 %
4. Elemente grecești și deriv. lor	1100	(635+ 465)	6,23 %
5. Elemente ungurești și deriv. lor	1026	(589+437)	5,81 %
6. Elemente comune cu albaneza și deriv. lor	90	(50+ 40)	0,50 %
Total	17645	5765 + 11880	100 %

Evidențiind ca strat genealogic de sine stătător cel de cuvinte formate pe teren propriu românesc, obținem stratificarea genealogică definitivă a lexicului descris în acest dicționar. Ea este următoarea:

1. Elemente românești propriu zise	11880	67,33 %
2. Elemente latine moștenite	1165	6,60 %
3. Elemente slave împrumutate	2361	13,38 %
4. Elemente turcești împrumutate	965	5,47 %

5. Elemente grecești împrumutate	635	3,60 %
6. Elemente ungurești împrumutate	589	3,34 %
7. Elemente comune cu albaneza	50	0,28 %

Așadar, elementul latino-roman în lexicul analizat constituie 13.045 de cuvinte (11.880 de unități lexicale formate pe teren propriu românesc (sau 67,33 %) și 1165 de cuvinte moștenite de origine latină (sau 6,60 %), ceea ce constituie împreună 73,93 % din întregul vocabular. Acest fapt demonstrează în mod vădit predominanța elementului latino-roman în lexicul descris în acest dicționar.

Dicționarul limbii române al lui I.A. Candrea (I)

A doua statistică realizată în studiile etimologice cantitative ale lexicului românesc a fost realizată de D. Macrea (10; 11; 12), pe baza sus-numitului dicționar. În această lucrare, după cum arată D. Macrea, sunt înserate 43269 de cuvinte, dintre care 24311 sunt moștenite sau împrumutate, iar 18958 sunt formate pe terenul limbii române (11, p. 363). După origine, cuvintele moștenite și împrumutate se repartizează astfel:

1.	Latine	8905	(2099+6806)	20,59 %
2.	Vechi slave și vechi	4524	(1466+3058)	10,46 %
3.	Sârbești	799	(484+315)	1,85 %
4.	Bulgărești	545	(247+298)	1,26 %
5.	Rusești	412	(246+168)	0,96 %
6.	Rutenești	397	(250+147)	0,92 %
7.	Poloneze	141	(86+55)	0,33 %
8.	Sârbo-bulgare	257	(113+144)	0,60 %
9.	Sârbo-rutene	20	(10+10)	0,04 %
10.	Ruso-rutene	16	(5+11)	0,03 %
11.	Ruso-bulgare	16	(6+10)	0,03 %
12.	Comune cu albaneza	249	(54+195)	0,58 %
13.	Medio-grecești	351	(212+139)	0,80 %
14.	Neogrecești	1020	(586+434)	2,36 %
15.	Ungurești	1360	(605+755)	3,14 %
16.	Ungaro-sârbești	28	(17+11)	0,06 %
17.	Turcești	1889	(1116+773)	4,37 %
18.	Latino-savante	1135	(875+260)	2,36 %
19.	Franceze	12854	(11387+1467)	29,70 %
20.	Italienne	413	(336+77)	0,96 %
21.	Spaniole	13	(12+1)	0,03 %
22.	Engleze	92	(85+7)	0,21 %
23.	Germane	713	(510+203)	1,68 %
24.	Săsești	10	(7+3)	0,02 %
25.	Țigănești	12	(10+2)	0,02 %
26.	Onomatopeice	848	(284+564)	1,96 %
27.	De origine nesigură	1620	(837+783)	3,74 %
28.	De origine necunoscută	4240	(2230+2010)	9,80 %
29.	Din nume proprii	255	(0+255)	0,58 %
30.	Diverse	135	(135–0)	0,31 %
	Total	43269		

Ca și în cazul precedent, calculul este făcut greșit din cauza atribuirii lexicului format pe teren propriu la straturile genealogice moștenite sau împrumutate. De aceea pentru a avea tabloul real al structurii genealogice a vocabularului expus în acest dicționar, este necesară o recalculare veridică, care dă următoarele cifre:

1. Românești propriu zise	18961	43,83 %
2. Latine	2099	4,87 %
3. Vechi slave și vechi slave bisericești	1466	3,40 %
4. Sârbești	484	1,13 %
5. Bulgărești	247	0,57 %
6. Rusești	246	0,57 %
7. Ucrainene	250	0,58 %
8. Poloneze	86	0,20 %
9. Sârbo-bulgare	113	0,27 %
10. Sârbo-ucrainene	10	0,02 %
11. Ruso-ucrainene	5	0,01 %
12. Ruso-bulgare	6	0,01 %
13. Comune cu albaneza	54	0,13 %
14. Medio-grecești	212	0,48 %
15. Neogrecești	586	0,36 %
16. Ungurești	605	1,41 %
17. Ungaro-sârbești	17	0,03 %
18. Turcești	1116	2,58 %
19. Latine-savante	875	2,03 %
20. Franceze	11387	26,33 %
21. Italiene	336	0,78 %
22. Spaniole	12	0,02 %
23. Engleze	85	0,20 %

24. Germane	510	1,18 %
25. Săsești	7	0,01 %
26. Țigănești	10	0,02 %
27. Onomatopeice	284	0,66 %
28. Diverse	133	0,31 %
29. De origine nesigură	837	1,92 %
30. De origine necunoscută	2230	5,17 %
Total	4326	100

Așadar, analizând componența genealogică a limbii române după acest dicționar, ne convingem că elementul romanic este constituit din următoarele straturi genealogice:

1. Cuvinte românești formate pe teren	18961	43,83 %
2. Cuvinte onomatopeice	284	0,66 %
3. Cuvinte moștenite din latină:	2099	4,87 %
a) inclusiv din latina savantă	875	2,03 %
4. Cuvinte împrumutate din:		
a) franceză	11387	26,33 %
b) italiană	336	0,78 %
c) spaniolă	12	0,02 %

Astfel, elementul latino-romanic constituie în total 33954 de cuvinte din totalul de 43269 de unități, ceea ce egalează cu 78,48 %, iar cei neromanic fiind numai de 9315 unități lexicale sau de 21,52 %.

Dicționarul limbii române moderne (5)

Analiza cantitativă a acestui dicționar a fost realizată, la fel, de D. Macrea (12, p. 31–32), el fiind și conducătorul științific al colectivului de autori, care au elaborat această vastă lucrare. În acest dicționar apar 49649 de cuvinte (12, p. 31), care se grupează pe origini în felul următor (12, p. 32):

1. Latine	9920	(1849+8071)	20,03 %
2. Vechi slave	3959	(1133+2826)	7,99 %
3. Bulgărești	881	(279+602)	1,78 %
4. Bulgaro-sârbești	747	(212+535)	1,51 %
5. Turcești	1827	(1048+779)	3,63 %
6. Maghiare	1073	(443+630)	2,17 %
7. Neogrecești	1172	(579+593)	2,38 %
8. Franceze	19129	12770+6539)	38,43 %
9. Latine literare	1186	(738+448)	2,40 %
10. Italiene	851	(430+421)	1,72 %
11. Germane	878	(561+317)	1,77 %
12. Onomatopeice	1108	(272+836)	2,24 %
13. De origine nesigură	1349	(526+823)	2,74 %
14. De origine necunoscută	2770	(1440+1330)	5,59 %
15. Comune cu albaneza	461	(81+380)	0,93 %
16. Rusești	452	(252+200)	0,91 %
17. Sârbești	441	(203+238)	0,89 %
18. Ucrainene	398	(193+205)	0,80 %
19. Franco-italiene	151	(104+47)	0,30 %
20. Din nume proprii	138	(0–138)	0,28 %

21. Poloneze	260	(260–0)	0,52 %
22. Engleze	73	(60+13)	0,15 %
23. Săsești	37	(18+19)	0,07 %
24. Franco-germane	32	(31 + 1)	0,06 %
25. Țigănești	23	(17+7)	0,05 %
26. Diverse	248	(164+84)	0,49 %
27. Neindicate în lista de calcul	84	(84+0)	0,17 %

Și în cazul calculului făcut pe baza acestui dicționar este necesară o recalculare a rezultatelor obținute în vederea evidențierii ca strat genealogic aparte a cuvintelor formate pe teren propriu. În acest caz tabloul cantitativ are următorul aspect:

1. Românești propriu zise	25902	52,17 %
2. Latine	1849	3,72 %
3. Vechi slave	1133	2,28 %
4. Sârbești	203	0,41 %
5. Bulgărești	279	0,56 %
6. Bulgaro-sârbești	212	0,42 %
7. Rusești	252	0,51 %
8. Ucrainești	193	0,39 %
9. Poloneze	260	0,52 %
10. Comune cu albaneza	81	0,16 %
11. Neogrecești	579	1,17 %
12. Maghiare	443	0,88 %
13. Turcești	1048	2,11 %
14. Latine literare	733	1,49 %
15. Franceze	12770	25,72 %

16. Italiene	430	0,87 %
17. Franco-italiene	104	0,21 %
18. Franco-germane	31	0,06 %
19. Engleze	60	0,12 %
20. Germane	551	1,13 %
21. Săsești	18	0,01 %
22. Onomatopeice	272	0,55 %
23. Țigănești	17	0,03 %
24. Diverse	164	0,33 %
25. Nesigure	526	1,06 %
26. Necunoscute	1420	2,90 %
27. Neindicate în lista de calcul	84	0,17 %

Analiza componenței genealogice a vocabularului descris în acest dicționar ne permite să evidențiem straturile latino-romanice, după cum urmează:

1. Românești propriu zise	25902	52,17 %
2. Onomatopeice	272	0,55 %
3. Latine	1849	3,72 %
4. Latine literare	738	1,49 %
5. Franceze	12770	25,72 %
6. Italiene	430	0,87 %
7. Franco-italiene	104	0,21 %
8. Franco-germane	31	0,06 %
Total	42096	84,79 %

Dicționarul etimologic al limbii române (16)

Analiza cantitativa a fost făcută pe calcule proprii și rezultatele acestui calcul au fost publicate într-un sir de articole (8, p. 149–151; 9, p. 166–168). analiza genealogica este făcuta în conformitate cu structura genealogica adoptate de autorii lucrării. Aceasta structura diferă într-o măsură oarecare de cele tradiționale și caracteristicile dicționarelor din România. Astfel, în blocul lexicului moștenit latin autorii disting stratul latin propriu zis, cel latino-romanice și cel moștenit din latina dunăreană (format pe ba/a lexicului de origine daco-getică, venit în romana prin intermediul latinei dunărene). În blocul neromanic autorii evidențiază stratul romanice occidental n. general și cele de împrumuturi din limbile romanice - concrete (franceză, italiana, spaniola). Ca strat aparte este reliefat cei de împrumuturi din limbile europene (romanice, germanice sau slave)

Dicționarul analizat include 32565 de cuvinte-titlu (inclusiv 346 de variante fonetice, prezentate în calitate de cuvinte de sine stătătoare). 13604 (inclusiv cele 246 variante fonetice, care constituie 41,77 % din lexicul inclus în dicționar îl alcătuiesc cuvintele fondului moștenit sau împrumutate. 18961 de unități lexicale (sau 58.23 %) constituie fondul de cuvinte apărute pe teren românesc. Repartizarea cantitativa pe straturi genealogice în acest dicționar este următoarea:

1.	Românesc propriu/is	18961	58,23 %
2.	Latin	1867	5,73 %
3.	Latin-romanice	2087	6,41 %
4	Latin dunărean (daco getic)	102	0,31 %
5	France/	1545	4,74 %
6.	Italian	191	0,59 %
7	Spaniol	4	0,01 %

8	European	1229	3,77 %
9.	Multiplă	415	1,27 %
10.	Onomatopeic	344	1,06 %
11.	Românesc din nume proprii	46	0,14 %
12	Slav vechi	1170	3,59 %
13	Slav meridional	352	1,08 %
14	Bulgăresc	259	0,80 %
15	Sârbo-croat	177	0,54 %
16.	Est slav	106	0,33 %
17	Rusesc	342	1,05 %
18	Ucrainean	317	0,98 %
19	Polonez	47	0,14 %
20	Turcesc	710	2,18 %
21	Grecesc	351	1,08 %
22.	German	263	0,81 %
23	Englez	100	0,31 %
24.	Unguresc	335	1,03 %
25.	Țigănesc	13	0,04 %
26.	De origine necunoscută	260	0,80 %
	Total	32565	100 %

Așadar, analizând componența genealogică a limbii române după acest dicționar putem constata că anume cantitatea numerică a elementului latino-romanesc este și mai mare, constituind următoarele cifre, pe straturile genealogice respective:

1.	Românesc propriu zis	18961	58,23 %
2	Latin	1867	5,73 %
3	Latin romanesc	2087	6,41 %

4.	Romanic occidental	970	2,98 %
5.	Francez	1545	4,74 %
6.	Italian	191	0,59 %
7	Spaniol	4	0 01 %
8.	Onomatopeic	344	1,06 %
9.	Românesc din nume proprii	45	0,14 %
	Total	26016	79 89 %

Aici, în mare măsura pot fi adăugate și împrumuturile europene în număr de 1229 (3,77 %) de cuvinte și cele cu etimologie multiplă -415 (1,27 %), la care în ciescrierea etimologică referința la limbile romanice este în majoritatea cazurilor prezentă, precum și fondul moștenit daco-getic constituit din 102 cuvinte (sau 0,31 %), care este o parte integrantă a latinei dunărene din sec. I-III după Hristos și prin intermediul căreia el a pătruns în vocabularul limbii române și al altor limbi din Peninsula Balcanică.

Rotunjind aceste cifre, se poate constata faptul că elementul latino-romanic al limbii române la nivelul sistemului lexical actual constituie în jur de 80–85 %, iar fondul lexical împrumutat nu depășește 15–20 %

Aceste cifre reflectă obiectivitatea științifică a stratificării genealogice a vocabularului românesc actual și demonstrează în mod vădit două momente importante din punct de vedere sociolingvistic: 1) limba română este o limbă pur romanică în care elementul latino-romanic predomină; 2) limba română este omogenă în structura sa genealogică în timp și în spațiu, ea este una și aceeași limbă romanică vorbită de-a lungul secolelor și independent de situația teritorială subiectivă determinată de creația istorică a oamenilor.

Referințe bibliografice

1. Candrea I. - A. și Adamescu Gh. Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească”, București, 1931.
2. Cihac D. de Dictionnaire d'etymologie daco-romane. Elements slaves, magyars, turcs, grecs-modernes et albanais, Francfort S/M, 1879.
3. Corlăteanu N., Zagaievski V. Fonetica, Chișinău, 1993.
4. Corlăteanu N., Melniciuc I. Lexicologia, Chișinău, 1992.
5. Dicționarul limbii române moderne, București, Academia R.P.R., 1958.
6. Dimitriu C. Romanitatea unor texte vechi românești, Iași, 1973.
7. Graur Al. Tendințele actuale ale limbii române, București, 1968.
8. Jernovei Gh. Cvantitativnîe parametry lexiki vostocinoslavianskogo proishojdenia v etimologhiceskom slovare moldavskogo jazyka.//Avtomaticeskii analiz. perevod, obucenie ponimaniu texta, Moskva, 1989, s. 149–151.
9. Jernovei Gh. Lexica ukrainskogo proishojdenia v slovarnom sostave sovremennogo rumynskogo jazyka.//Materialy II Mejdunarodnogo seminara „Slavianskaia kultura v sovremennom mire”, Kiev, 1991, s. 166–168.
10. Macrea D. Circulația cuvintelor în limba română.//Transilvania, anul 73, nr. 473, p. 268–288.
11. Macrea D. Fizionomia lexicală a limbii române.//Dacoromania, X, partea a II-a, 1943, p. 362–373.
12. Macrea D. Probleme de lingvistică română, București, 1961.
13. Nicolaescu Al. Individualitatea limbii române între limbile romanice, București, 1965.
14. Pușcariu S. Locul limbii române între limbile romanice, București, 1920.
15. Rosetti Al. Istoria limbii române, București, 1968.
16. Scurt dicționar etimologic al limbii române (moldovenești), Chișinău, 1978.
17. Seche M. Schiță de istorie a lexicografiei române, București, 1966.

Probleme de evoluție semantică în terminologia biblică a limbii române

Lector univ Eugen JERNOVEI

Scopul acestui studiu este de a analiza pe baza unui termen biblic unele probleme teoretice legate de etimologia și evoluția semantică a unităților terminologice biblice, precum și unele probleme controversate legate de constituirea semanticii ca compartiment al științei despre limbă.

Interesul față de sensurile cuvintelor ca fenomen lingvistic începe să se manifeste încă din prima jumătate a secolului trecut. În 1839 lingvistul german Christian C. Reisig lansează în terminologia lingvistică termenul „semasiologie” pentru a denumi un nou aspect în știința despre limbă - studierea sensurilor cuvintelor (21). Acest aspect de studiere a vocabularului, precum și termenul respectiv apar în lingvistica românească la sfârșitul secolului al XIX-lea (23). Tot în această perioadă lingvistul francez Breal introduce în vocabularul terminologic termenul „semantică” (8). Acest termen capătă o largă răspândire alături de primul și devine cu timpul cel mai frecvent în limbajul terminologic respectiv (semantologie, semiologie, glosologie, lexematică ș.a.) Până la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului XX semasiologia (semantica) a fost mai mult o știință istorică. După apariția cursului de lingvistică generală a lui F. de Saussure, lingvistica își îndreaptă atenția spre studierea aspectului sincron al limbii. În această perioadă se lărgeste sfera investigațiilor semantice, făcând să apară alături de semasiologia diacronică (istorică) și cea sincronă (descriptivă) (5).

În anii 30–50 lingvistica renunță aproape complet la studierea științifică a sensurilor cuvintelor, fapt care duce, în fine, în impas structuralismul lingvistic și „lingvistica asemantă”. Începând cu deceniul al șaselea crește brusc interesul față de structura semantică a cuvântului.

Numărul de studii în domeniul semanticii crește rapid (17, p. 7–26) și tot în această perioadă încep și studiile semantice privind terminologia biblică.

Încă în anii 30 încep să apară studii de analiză semantică a vocabularului biblic (18), dar pentru prima dată folosește metodele contemporane de analiză semantică la studiul structurii semantice a termenilor biblici savantul J. Barr (7). Un alt cercetător al vocabularului biblic scrie despre contribuția lui Barr în studierea lexicului respectiv: „Barr's book was a trumpet blast against the monstrous regiment of scholarly linguistic controversies throughout, undiplomatic at times, it has been recognized as a major contribution to biblical studies” (22, p. 18). În continuare el evidențiază importanța acestei lucrări în diverse domenii: „Of special importance for our purposes is Barr's evaluation of the Theological Dictionary of the New Testament. His discussion, largely negative in character, points out the confusion inherent in the very nature of a theological dictionary: a dictionary is supposed to offer word substitutions, whereas Theological Dictionary of the New Testament contains essays on the History of ideas. Or to put it differently, if the purpose of the book is to investigate the theological thought of the New Testament, why did it in a book organized under words” (22, p. 19).

Această monografie a trezit un interes deosebit față de lexicul biblic în aspect lingvistic și etnocultural și a evidențiat necesitatea studierii lui cu ajutorul metodelor contemporane de cercetare științifică, ceea ce a adus, în fine, apariția unor noi realizări importante în acest domeniu. Din toată multitudinea de lucrări (22, p. 179–182), două merita să fie pe scurt analizate în acest studiu, deoarece ele prezintă momente de reorientare științifică în domeniul studierii vocabularului biblic.

Prima este monografia lui M. Silva „Biblical Words and their Meanings” (22). Spre deosebire de studiul lui J. Barr, această lucrare este în primul rând o meditație teoretică asupra principalelor probleme de studiere a semasiologiei contemporane: corelația sincroniei și diacroniei; în domeniul lexicului, etimologia și motivația sensului la termeni biblici, sinonimia și antonimia termenilor biblici, stilul și lingvistica textului Sfintei Scripturi.

A doua lucrare, tradusa și în limba romana de Societatea Misionară Română din SUA, este cea a lui W. Barclay „Analiza semantica a unor termeni din Noul Testament” (6). În prefața lucrării este menționat ca această carte cuprinde de fapt trei volume succesive, care au fost publicate de-a lungul mai multor ani și care vizează aceeași preocupare a autorului de a analiza termeni importanți din Noul Testament și de a compara felul în care au fost utilizați aceștia în diversele cărți ale Sfintei Scripturi, precum și în operele literare, filozofice, istorice etc. din acea perioadă a antichității (6. p. 6). Studiul Sui W. Barclay este nu numai o simpla analiza semantica a termenilor biblici, ci și o analiză etnoculturală și lingvistică a fiecărui cuvânt Evidențierea aspectului etnocultural, istoric și lingvistic ca o simbioză deosebită în structura semantică a acestor cuvinte impune ideea de a defini în mod special conceptul de „termen biblic” spre deosebire de „termen” în general, ca unitate lexicală deosebită, referitoare la oricare alt domeniu științific sau tehnic.

Un alt aspect de ordin teoretic care este necesar de a fi concretizat într-un astfel de studiu este acela de a defini conceptul de „termen” ca unitate lingvistica. Orișicare termen este în primul rând un cuvânt, de aceea unitatea principală a terminologiei {și cea mai mica unitate) este cuvântul în lingvistica contemporană cuvântul are mai multe definiții: fonetice, morfologice, sintactice, semantice. În limbă-vorbire funcționează cuvintele termeni și cuvintele obișnuite (sau cuvintele uzuale). Distingerea acestor două grupuri de lexeme prezintă anumite dificultăți. Lingvistul rus A. Reformatski scria în una din lucrările sale că „distingerea cuvântului uzual de un termen din punct de vedere lingvistic constituie o întreagă problemă”. (4, p 113).

De aceea este necesar a defini la început cuvântul ca unitate lingvistica și în sfârșit termenul biblic ca unitate terminologică specială

Cuvântul este unitatea structural-semantică fundamentală a limbii. Orice cuvânt, scria B.P. Hasdeu, „oglindește un lucru, o ființă, o idee, o datină” (9, p. 6) Cuvântul numește și reprezintă în conștiința omului obiectele și însușirile lor fenomenele naturii, relațiile omului cu mediul ambiant și ale oamenilor între ei.

În acest mod se evidențiază semnificația lexicală a cuvântului, adică sensul, conținutul sau valoarea lui semantică (9, p. 6).

Analiza unui sir de cuvinte ca: inducție, carte, evanghelie, casă lucrare, mântuire ș.a., care pot apărea fie ca cuvinte uzuale, fie ca termeni, confirmă următoarele definiții: 1) sunt unități cu o valoare semantica spre deosebire de foneme și silabe, care nu posedă o astfel de valoare; 2) sunt reproduse liber în vorbire, adică nu cer o îmbinare obligatorie cu alte unități concrete (prin aceasta cuvintele se deosebesc de morfeme, care se reproduc nu liber, ci numai în componența cuvântului); 3) posedă o integritate și o aparență proprie spre deosebire de morfeme; 4) sunt cele mai mici unități lingvistice ale limbii, liber reproduse în procesul vorbirii prin care ele se deosebesc de îmbinările de cuvinte; 5) participă la constituirea modului de exprimare, adică sunt folosite în procesul de comunicare (I, p. 31)

Termenul, la rândul său, este un cuvânt sau o sintagmă care numește în mod precis o noțiune specială dintr-un anumit domeniu științific tehnic, social politic, artistic etc. Spre deosebire de cuvintele din vocabularul general, termenii dispun de următorii indici calitativi: 1) sunt abstracți, preciși și monosemantici; 2) exclud sinonimia în procesul funcționării; 3) exclud valoarea semantica emoțională și sensurile figurate; 4) formează un sistem în cadrul științei respective sau al unui ciclu științific (9, p. 141).

În sfârșit, termenul biblic este o unitate terminologică specifică, care posedă concomitent și însușirile cuvântului de uz general, și însușirile termenului. Ca cuvânt de uz general termenul biblic denumește o noțiune etnoculturală specifică plasată într-un anumit spațiu teritorial și temporal (ceea ce nu face termenul obișnuit, deoarece el este abstract, precis și monosemantic). Ca termen el redă în mod precis o noțiune specială dintr-un anumit domeniu (teologie). De aceea termenul biblic are următorii indici calitativi: 1) denumește o noțiune specifică (biblică, teologică); 2) are valoare istorică, etnoculturală și lingvistică specifică; 3) admite sinonimia, valoarea emoțională și sensul figurat în procesul funcționării sale în text; 4) formează un sistem în cadrul științei respective.

Pentru a urmări evoluția semantică a termenilor biblici este necesar de a indica la început etimologia fiecărui termen și corespondența semantică a termenilor respectivi, care funcționau în limba greacă veche și în eoraică. Termenul „EVANGHELIE” are următoarea descriere etimologică: împrumut vechi slav EVANGELIE (din grec. EVANGELION) (13, p. 126).

Structura semantică a acestui termen în limba română sa constituit pe sensurile acestui cuvânt din limba greacă clasică, care a determinat folosirea lui în traducerea grecească a Vechiului Testament (Septuaginta) și ca termen cheie în limba Noului Testament. La autorii clasici din Grecia antică el apare cu următoarele sensuri: 1) răsplată (premiu) dată unui mesager pentru aducerea unei vești îmbucurătoare (Homerus, Platon); 2) pi. sacrificiile aduse zeilor, atunci când se primeau astfel de vești bune (Xenofon); 3) (în elina) orice veste bună (Piaaon) (2,1, p. 68).

Din aceste sensuri deriva semantica acestui cuvânt cu care ei apare ca termen biblic în Septuaginta pentru a traduce substantivul ebraic „Bașsiroh” cu sensurile: 1) noutate, veste („Apoi, și-au zis unul altuia: «Nu facem bine!» Ziua aceasta este o zi de veste bună” 2 împărați 7: 9); 2) răsplată dată pentru aducerea unei vești, („Iată Seul a murit și care credea că-mi aduce o veste bună, l-am prins și l-am omorât... ca și-i răsplătesc pentru știrea lui”, 2 Samuel 4: 10. Derivatul verbal ai acestui substantiv (bașșer) are următoarea structură semantică: 1) a vesti o noutate. („Nu spuneți lucrul acesta în Gat, nu răspândiți vestea aceasta...”, 2 Samuel 1: 20); 2) a aduce o veste bună. („Și Adonia a zis: «Apropie-te, că ești un om viteaz și aduci vești bune»”, 1 împărați 1: 42). Derivatul substantival (mabașșer) apare cu sensul de „mesagere, femei aducătoare de vești bune”. („Un cuvânt spune Domnul și femeile aducătoare de vești bune sunt o mare oștire”, Psalmi 68: 11,10, p. 71).

În Septuaginta termenul „EVANGELION” mai apare pentru a reda sensurile următoare 1) „vestea cea bună a victoriei”. („Apoi au trimis să anunțe vestea cea bună prin toată țara..., 1 Samuel 31: 9), 2) „vestea bună a nașterii unui copii”. („Blestemat să fie omul care a adus vești tatălui sau, zicând...”, Ieremia 20: 15). În Septuaginta acest cuvânt mai apare cu doua sensuri care ar părea a fi ușoară anticipare a semanticii lui din Noul Testament.

În cartea „Psalmi” în forma sa verbală el este întrebuințat pentru a reda „vestirea dreptății și a puterii mântuitoare a lui Dumnezeu”. („N-am ascuns dreptatea în mima mea, am vestit credinșia și mântuirea ta...”, Psalmi 40: 10). În cartea „Isaia” acest cuvânt este folosit pentru a denumi „vestea bună a venirii Unsului lui Dumnezeu la poporul Său”. („Ce frumoase sunt pe munți picioarele celui care aduce vești bune, care vestește pacea, care aduce vești bune, care vestește mântuirea...”, Isaia 52: 7).

Așadar, analizând structura semantică a cuvântului „EVANGELION” din greaca clasică, precum și cea constituită în traducerea Septuaginta pentru a reda sensurile lexicale analogice a cuvintelor ebraice, putem constata absența reală a viitoarelor sensuri n o u-testa mentale, ele fiind exprimate doar implicit ca o anticipare a noii structuri semantice apărute în textul Noului Testament.

În Noul Testament cuvântul „EVANGELION” apare de 76 ori (de 4 ori în Evanghelia după Matei, de 8 - în cea după Luca, de 2 - în Faptele Apostolilor, o dată - în Apocalipsa și de 60 ori - în epistole (de 54 ori în epistolele lui Pavel). El apare sub trei forme gramaticale: euangelion (41 ori), nominativ singular; euangelium (23 ori), genitiv singular și euangelio (12 ori), dativ singular.

Structura semantică a acestui cuvânt în limba Noului Testament este descrisă pe larg în dicționarele lexicului Noului Testament (11, p. 106) și în mod deosebit în monografia lui W. Barclay, care o prezintă astfel: „întregul mesaj creștin”. („Și vă fac cunoscut, fraților, Evanghelia pe care v-am vestit-o, și prin care sunteți mântuiți...” 1 Cor. 15: 1). Acest mesaj a fost predicat la început de către Domnul Iisus Hristos, Care a adus oamenilor vestea „Evangheliei împărăției”, și împărăția pe care a propovăduit-o Iisus Hristos este „vestea cea bună”. („Și Iisus străbătea toată Galilea... predicând Evanghelia împărăției...”, Matei 4: 23); 2) „vestea cea bună a lui Dumnezeu” în sensul că ea a arătat oamenilor un Dumnezeu, despre al Căru caracter ei n-au visat vreodată, Dumnezeul dragostei, și ca această veste este trimisă direct de Dumnezeu. („După ce Ioan a fost închis, Iisus a venit în Galilea, predicând Evanghelia lui Dumnezeu...”, Marcu 1: 14); 3) „vestea cea bună a lui Iisus Hristos” în sensul că ea este adusă de Doemnul

Iisus pentru a o face cunoscută oamenilor, deoarece fără El ei nu ar fi cunoscut-o niciodată. („începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu...”, Marcu 1: 1) și în sensul că Iisus a „întrupat-o” pentru oameni. El nu s-a limitat să le spună oamenilor cum este Dumnezeu, ci le-a arătat pe Dumnezeu Tatăl. („... lumina Evangheliei slavei lui Hristos, care este chipul lui Dumnezeu”, 2 Cor. 4: 4); 4) „vestea cea bună a credinței” în cazurile când acest cuvânt apare în îmbinare cu un pronume posesiv (meu, nostru). Vestea bună vine de la Dumnezeu, ea este adusă prin Domnul Iisus Hristos oricărui om. Dar omul trebuie să și-o însușească în mod progresiv. („Și dacă Evanghelia noastră este, este acoperită pentru cei ce sunt pe calea pierzării...”, 2 Cor. 4: 3) De aceea omul trebuie să o treacă prin mintea lui și să o accepte în inimă, până când ea este doar a sa în mod inalienabil, Evanghelia creștinului născut din nou în mod spiritual.

Bineînțeles că analiza contextuală a funcționării acestui cuvânt arată numeroase nuanțe de sens, care pot apărea datorită folosirii lor în diferite contexte, dar toate ele aduc în fond la cele patru sensuri indicate mai sus (6, p. 163–158).

Semantica acestui cuvânt în limba română este descrisă în dicționarele lingvistice astfel: „1) nume dat fiecăruia sau tuturor celor patru cărți din Biblie care cuprind legende privitoare la viața și învățătura lui Hristos; 2) capitol din această carte, care se citește în timpul serviciului religios creștin” (14,1, p. 227).

Dicționarul explicativ al limbii române, editat la Chișinău, dă următoarea definiție: „1) Fiecare dintre cele patru părți ale Bibliei, care cuprinde legende despre viața, faptele și învățătura lui Hristos. Patru evanghelii canonice. 2) Denumire comună dată celor patru cărți ale Noului Testament, baza așa-zisei doctrine creștine. 3) Pasaj biblic care se citește în timpul serviciului religios creștin. 4) Fig. uneori iron. Lucrare care cuprinde principiile de baza ale unei doctrine” (12, 1, p. 383).

Analizând structura semantică a acestui cuvânt expusă în aceste dicționare în comparație cu semantica acestui cuvânt în limba Noului Testament, observăm o schimbare aproape totală a structurii lui în epoca contemporană. În ambele definiții este

absență în general semnificația „vestea cea bună” a lui Dumnezeu, a lui Iisus Hristos etc.

Printr-o alunecare de sens, are loc extensiunea semnificației, când denumirea acțiunii „a vesti mântuirea lui Hristos” trece asupra rezultatului ei, inclus într-un lucru (una dintre cele patru cărți sau totalitatea lor, sau un pasaj ș.a.m.d.) Aceasta se explică prin faptul că dicționarele citate au fost alcătuite într-o perioadă de timp dominată de spiritul ateist, când toată esența „veștii bune ale lui Iisus Hristos” era socotită ca „legende despre viața lui”.

Bineînțeles că extensiunea semantică este un fapt real și ea nu poate fi negată în prezentarea lexicografică a acestui cuvânt în dicționarele lingvistice laice. În același timp, absența sensului inițial, care rămâne și astăzi cel mai actual și întotdeauna prezent în conceptul confesional al oricărei biserici creștine (ortodoxe, catolice, greco-catolice sau protestante), este un neajuns lexicografic foarte grav ce trebuie înlăturat în noile condiții de existență a altei mentalități, liberă de superstițiile ideologice și ateiste. Pentru a ne convinge de acest lucru este destul să comparăm descrierea semantică a acestui cuvânt în dicționarele apărute în alte limbi: în franceză: „1) (avec un e majuscule) Enseignement de Jesus-Christ”, (19,1, p. 403; „1 (avec une majuscule) Message, enseignement de Jesus-Christ”. (20, p. 396; în germană: 1. (ohne pl.) „christliche Heilsbotschaft”, (24,11, p. 1167).

Referințe Bibliografice

1. Golovin B.N., Kobrin R.I., *Linvisticskie osnovî ucenia o terminali*, Moscova, 1987.
2. Drevnegrecesko-russkii slovari, t. I-II, Moscova, 1958.
3. Lotte B.S., *Osnovî postroenia naucino tehniceskoi terminologhii: voprosî teorii I metodiki*, Moscova, 1961.
4. Reformatski A.A., *Termin kak cilen lexiceskoi sistemi iazâka//Problem? strukturnoi lingvistiki*, Moscova, 1961
5. Saussure F. de, *Trudî po iazâkoznaniu*, Moscova, 1979.
6. Barclay W., *Analiza semantică a unor termeni din Noul Testament*, Wheaton, Illinois, Societatea Misionară Română, 1992.
7. Barr J, *The Semantics of Biblical Language*, Oxford, 1961.

8. Breal M, *Les lois intellectuelles du langage. fragments de semantique*//Annuaire de l'association pour l'encouragement des études grecques en France, XVII, Paris, 1953.
9. Corlăteanu N., Melniciuc I., *Lexicologia*. Chișinău, 1992.
10. Dictionnaire d'hebreu et d'araméen, Paris, 1991.
11. Dictionnaire grec-français du Nouveau Testament, Paris, 1984.
12. Dicționar explicativ al limbii moldovenești, Chișinău, 1977.
13. Dicționarul etimologic al limbii moldovenești, Chișinău, 1978.
14. Dicționarul limbii române contemporane. V, I-IV, București, 1955.
15. Duchycek O., *Quelques remarques sur la sémantique et sur son evolution*, Greifeld, 1964.
16. Erickson J.R., *Biblical Semantics. Semantic Structure and Biblical Lexicology*, Fuller, 1980.
17. Evseev I, *Semantica verbului*, Timișoara, 1974.
18. Kent R G., *Linguistic Science and the Orientalist*//*Journal of the American Oriental Society*, 55, 1955, p. 115–137.
19. Micu Robert, *Dictionnaire de français primordial*, I, III, Paris, 1980.
20. Petit Larousse illustre, Paris, 1990
21. Reisig CC, *Vorlesungen über lateinische Sprachwissenschaft*, Tübingen, 1839.
22. Silva M., *Biblical Words and their Meaning. An introduction to lexical Semantics*, Michigan. 1983.
23. Șăineanu L., *Încercare asupra semasiologiei limbii române*. București, 1887.
24. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache B. I-VI, Berlin, Akademie Verlag, 1977–1979.

Aspecte stilistice ale cărții „20 de ani în Siberia” de Anița Nandriș-Cudla

Dr. doc Mie POPESCU

Dr. Gheorghe Nandriș din Sibiu, bucovinean pornit în fragedă copilărie pe drumul refugiului din cauza invaziei bolșevice, a trimis, la 13 mai 1991, pe adresa Editurii „Humanitas” din București o scrisoare, prin care informa că era posesorul unui manuscris de 360 pagini și care merita să vadă lumina tiparului. Era vorba de cartea „20 de ani în Siberia. Destin bucovinean”, scrisă de mătușa sa Anița Nandriș-Cudla, o țărancă din satul transprutean Mahala doar cu trei clase primare. În această scrisoare se atrăgea atenția că manuscrisul „nu este literatură de sertar” a unui intelectual, ci aparține unei țărănci abia știutoare de carte, dar cu un har ales al povestirii...” Și nepotul Aniței a avut dreptate. Cartea este un „jurnal literar scris într-un stil sobru de povestitor popular” (5, p. 143). Chiar de la prima propoziție se conturează o sănătoasă filosofie țărănească: „Prin câte poate trece o ființă omenească fără să-și dea sama” (6, p. 11). În acest „destin bucovinean” Ion Bogdan Lefter descoperă „structuri de gândire literară asemănătoare cu acele ale sfântosului humuleștean” (5, p. 173), realizate printr-o bogată gamă de tropi (comparații, metafore, simboluri etc).

I. **Comparația** (ca procedeu stilistic) are o mare forță de evocare, tinzând uneori să devină metaforă. Comparația poate avea și nuanțe diferite: neutre, hiperbolice, grotești, ironice ș.a.m.d. Iată câteva exemple din cartea Aniței Nandriș-Cudla:

a) **Neutre**

„Antemia Paraschiva și Teșciuc Nadejda, cu care am devenit ca surori de suferințe, au avut grijă de copii în timpul cât am lipsit eu” (6, p. 117).

„Bătea inima în noi ca în puiul cel de vrabie” (6, p. 67).

„Ne-au urcat și pe noi în vapor, ne-a înghesuit de șediam așa ca **peștele în poloboc**” (6, p. 70).

„Unii vărsau, alții se îngălbineau ca **turta de ciară**” (6, p. 71).

„... coada de lingură era **ca un băț lung**” (6, p. 77).

„... totul așa creștia **ca din apă**” (6, p. 31).

„... băieții **ca păsările au zburat peste grădină**” (6, p. 20).

„Venea în timpul nopții, întră în casă și îl lua pe om, **asa ca pe o pradă**” (6, p. 48).

„Zburau plumbii **ca cărăbușii**” (6, p. 13).

b) Hiperbolice:

„Puteai să numeri toate ciolănașele, vinile ședeau sub piele ridicate **ca niște bichiuști**” (6, p. 79).

„La capătul biciului trei viță și la capătul celor trei viță făcute trei măgălii vârtoase **ca piatra**, de mărimea a trei nuci” (6, p. 22).

„Trupul a ei (a mamei, după ce au bătut-o moscalii - n.n.) era roșiu **ca focul**” (6, p. 23).

„Așa s-a frământat (Chirică, soțul - n.n.) **ca de moarte**” (6, p. 52).

„... dinții se clătinău toți **ca mărgelele**” (6, p. 102).

„Numa vedeam că îi ridică valurile mai sus **decât o casă**” (6, p. 119).

„Mie mi s-a făcut inima **parcă o piatră**” (6, p. 124).

c) Grotești:

„Ploaia a început să curgă **ca din cofă**” (6, p. 46).

„... dacă trecia de doi ani (boul - n.n.) se făcea voinic **cât un munte**” (6, p. 33).

d) Ironice:

„Așa era vorba lui, porniți **asa ca țigani** cu șatra” (6, p. 43).

e) Cu nuanță tragică:

„Ședeam și așteptam **asa ca vitele** la abator” (6, p. 61).

2. Metafora este o comparație ascunsă (eliptică, neefectată). În opera de care ne ocupăm ea deține un loc modest, având o slabă coloratură stilistică. În funcție de metafore apar următoarele cuvinte:

Polog (<bulg. sau sârbocrat; 2, vol. 2, p. 793);

„După ce mai înceta (de a împușca - n.n.), ridica flaguri albe... să poată strânge morții și răniții, căci ședeau polog” (6, p. 14), adică „grămadă”. **Șurub** (<germ.; 2, vol. 2, p. 1026):

„Acum după revoluție i-au strâns și pe dâșii cu șurubul” (6, p. 105);

Turtă (<lat.; 2, vol. 2, p. 1081):

„... te putea strânge (boul - n.n.) de un părete și de făcea turtă” (6, p. 33).

3. Simbolul este o imagine sau semn concret prin care sunt generate însușirile caracteristice ale unor fenomene sau noțiuni abstracte. Simbolul artistic are c mare valoare expresiva. Termenul simbol conține atât sensul său propriu, cât și sensul atribuit (4, p. 142). Un exemplu tipic de simbol îl oferă poemul „Luceafărul” de M. Eminescu, în care **Hyperion** este simbolul geniului creator. Un alt simbol ieșit din comun prin tragismul său este **Ana**, soția meșterului Manole din balada cunoscută de toți. Ea este simbolul jertfei, al sacrificiului, pe care-l pretinde realizarea oricărei capodopere (1, p. 135).

Numele **Aniței** și al **Anei** se extind la un dublu simbolism „panoramic”, ceea ce se vede treptat din cele povestite de eroina noastră: „Bărbatul meu și cumnatu lui Floria și-au împlinit dorința. Întorc căruța (de la frontieră - n.n.) spre casă, o punem pe mama în căruța și pornim spre casă. Deodată s-a schimbat timpul, pe loc s-a posomorât... A început un vânt tare. S-au ridicat niște nouri negri și așa veneau de jos, de îți părea că ating vârful copacilor. A început să fulgere și să tune. Niște trăsnete grozave de îți părea că e sfârșitul lumii.. S-a întunecat de nouri, aproape ca noaptea” (6, p. 46). Atunci Anița și-a adus aminte de balada despre mănăstirea Argeșului, unde meșterul Manole (cu ai sai zece zidari) trebuia s-o zidească pe Ana, iubita lui soție. Acesta, văzând-o venind, se ruga cu mare zel lui Dumnezeu „să deie ploi cu trăsnete și furtuni ca să-i întoarcă înapoi nevasta de la nenorocirea ce o aștepta. Dumnezeu!-a ascultat, a dat o furtună cu ploaie și trăsnete grozave, da nevasta lui Manole tot ținea drumu” (6, p. 44). Dumnezeu i-a trimis și ei o „ploaie așa grozavă cu trăsnete, ca semn parcă” (6, p. 47) săi spună: „de ce te-ai întors la necaz și nenorocire 7” (6, p. 48).

Aceste două nume simbolice (emblematic) se polarizează (distanțează) în spațiu și în timp, dar se sinonimizează în esența Sor: **Ana** este zidită (și simbolizează jertfa capodoperei spirituale),

iar **Anița** deportată în Siberia (victimă a regimului stalinist). Aici și culoarea se materializează, devine un simbol.

Bunăoară, culoarea neagră nu este utilizată în mod arbitrar. În unele îmbinări de cuvinte ea simbolizează momentul tragic al deportării celor mai buni gospodari români din nordul Bucovinei: „Ziua era tehu, liniște, nimic, ciar în timpul nopții, pe la orele 12 sau 1, venea mașina neagră la poartă” (6, p. 48), și intra „o ciată neagră în ogradă” (6, p. 56); „bărbați străini îmbrăcați în negru și cu dâșii un om de stat” (6, p. 56) și apoi primeau de la cotropitori „câteva pâni negre” (6, p. 60) etc.

4. În „Destin bucovinean” întâlnim două pleonasme (repetarea aceleiași idei prin diferite cuvinte): „Vedeai că te înjură, te ocărește, dar **tăceai tehu**” (6 p. 63); „Erau **hâde** și **urâte** de hârâiau câinii la ele (rufele n n.) când le țineam la uscat...” (6, p. 98). Întâlnim și un singur caz de tautologie (repetarea aceleiași idei prin aceleași cuvinte): „Armata **înainta** tot **înainte**” (6, p. 12).

Printr-un procedeu fonetic - aliterația - îmbinarea de cuvinte „erau hâde și urâte de hârâiau câinii...” se finisează o imagine de o nemaipomenită mizerie, în care își duceau existența deportații, care, pe drept cuvânt, sunt martirii neamului nostru.

5. Realizându-și opera într-un stil popular, era și firesc ca Anita să folosească unele cacofonii (asocieri neplăcute de sunete):

„Dar îi era frică tatei să se pornească spre **casă, cu cai, cu căruța, căci** trebuia să vie asupra moscalilor” (6, p. 12); „**încărcau căruțele**” (6, p. 14); „**cu care**” (6, p. 114).

Cu toate acestea, avem impresia că pe parcursul descrierii evenimentelor tragice de acolo, din neagra străinătate, Anița se maturizează ca artist al cuvântului și al frazei, neutralizând astfel unele îmbinări și sunete discordante: „hârâiau **ca** și **cânele**”, „formă **ca de câne**” (6, p. 81).

În concluzie, vom reliefa câteva momente mai semnificative.

1) În paginile cărții abundența comparațiilor este evidentă. Elementele utilizate între comparant și comparat sunt: **ca, cât, decât** și **parcă**. Uneori apare corelativul „**așa**”.

2) Simbolul culorii negre și a găsit locul potrivit în canavaua narațiunii.

3) Pleonasmul, tautologia și cacofonia apar sporadic.

4) „Destinul bucovinean” se înscrie, alături de alte cărți cu acest subiect, sub „semnul unui nou existențialism în literatura română” (3, p. 20).

BIBLIOGRAFIE

1. Andrau Ion, Elemente de teorie literară pentru elevi, Cluj-Napoca, 1986.
2. Breban Vasile. Dicționarul general al limbii române, vol. 1–2, București, 1992.
3. Constantinescu Ioan. Semnul unui nou existențialism, în rev. „Bucovina literară”, An. V, nr. 8 (47), Suceava, 1995.
4. Fierescu C, Ghiță Gh. Mic dicționar încirumător în terminologia literară, București, 1979.
5. Hostiuc Ștefan. O țărancă din nordul Bucovinei primită în Academia Română, în rev. „Glasul Bucovinei”, nr. 3, 1994.
6. Nandriș-Cudla Anita. 20 de ani în Siberia. Destin Bucovinean, București, 1991.

Iar cântecul moare ultimul

Gheorghe GORDA

În regiunea Kirovograd (capitala regiunii de azi s-a numit cândva Elizavetgrad), în centrul Ucrainei, m-am convins că folclorul păstrează tainele trecutului. Prin mesajul purtat peste secole două mărturii folclorice au o semnificație deosebită și sunt dovada faptului că timpul stăpânește tot ce e omenesc.

Într-o seară stând de vorbă cu Uliana Leagul (descendentă dintr-o familie mixtă, destrămată de timpuriu - tatăl - rus (Iacov Zub, iar mama - „moldoveancă”) în casa profesorului pensionar Iosif Florea din Martonoșa, raionul Novomirgorod, am rugat-o să-mi spună textul vreunei colinde românești. A căzut pe gânduri, apoi, scuzându-se parcă, mi-a zis:

— Am știut multe, dar le-am cam uitat. Totuși, îmi amintesc începutul uneia. Poftim:

Sculați, sculați, oameni buni,
Munda Lerum, munda lerum, Doamne,
Că pe Dumnezeu îl purtăm înfățășel,
Munda Lerum, munda Lerum, Doamne,
Dumnezeu e mititel,
Doamne, munda Lerum, Doamne...

Și mi-am adus atunci aminte despre un studiu publicat în anul 1865 în coloanele „Foiile Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina”, în care autorul susținea că acest „ler” e „un abreviat dezmerdatoriu” al numelui lui Aurelian, ultimul imperator roman care a stăpânit Dacia. Apropierea dintre „O lerum și Domn din ceriu” și „munda lerum” este evidentă. În acest context „munda lerum” nu înseamnă altceva decât țara lui Aurelian, lumea lui Aurelian. Și deoarece atestarea acestei variante a fost unică, o lămuresc prin faptul că Uliana Leagul, rămasă orfană în pragul adolescenței, și-a părăsit satul ca să revină în ei la bătrânețe, a

păstrat acest crâmpci de colindă. Se știe că vechile vetre românești din regiunile Kirovograd și Nikolaev poartă alături de numele toponimic și cei de „să zicem”, „sedmaia”, „osmaia”, „deveataia rota”.

A doua descoperire am făcut-o într-o antologie de folclor și poezie originală „Viter z limanu” (Odesa, editura „Maiak”, 1988). Cântecul inserat la începutul plachetei poartă titlul de „Oi, nad Bugom nad rikoiu”. Citez câteva versuri:

Oi, nad Bugom, nad rikoiu,
Na turețkî graniți,
Tam stoiaii pikinerî,
Z nîmî kompaniiți...
Ide orda iz-za garda,
Mnogo z praporamî,
Nalosite j, pikinerî,
Otut ho Iova mî.

În aceste strofe mi-au atras atenția cuvintele „kompaniiți” și „garda”. Istoricul Hadrian Daicoviciu în lucrarea sa „Dacii” consideră: „Cuvinte ca baci, balaur, barză, brad, gard, mal, mistreț, mînz, prunc (â), răbda etc. sunt moștenite din limba traco-dacilor, în care aveau un înțeles identic sau asemănător cu cel de astăzi, dar cu o pronunțare întrucâtva deosebită, ce nu se poate reconstitui, în subsolul culegerii alcătuitorului face următoarea remarcă: „gard - întăritură zaporojeană pe Bugul de Sud, centrul palancii Bugo-Gardiene”. Iată, deci, originea cuvintelor slave grad, grădiște, horodiște, gorod...

În traducere, primul catren literalmente înseamnă: „Pe râul Bug, la granița turcească, acolo stăteau sulitarii, iar cu dâșii (oștenii) companiilor (valahe).

Alcătuitorul dă următoarea explicație pentru cuvântul „kompaniiți” - cazaci din cadrul regimentului de cavalerie ușoară al hatmanului. Ce s-a petrecut odată cu scurgerea timpului este acoperit de uitare. Cert este că cuvântul românesc „companie” corespunde celui rusesc „rota”. Iar satului Martonoșa localnicii îi mai spun „Osmeni” de la „(v) osmaia rota”. Or, prima constatare ce au făcut-o localnicii când am ajuns la ei a fost următoarea: „De departe ai venit la Osmeni”.

Am stat de vorbă doar cu oameni pe care întâmplător i-am întâlnit în cale. Pe Alexandra I. Stoica am găsit-o șezând pe un scăunăș ia poarta gospodăriei sale din satul Kanej. Rugată să-și amintească unele cântece și strigături din tinerețe, a exclamat.

— Oi, ce vrea!... Scriu numai a grăi... Am trăit greu. N-a fost nici joc, nici strigături... Mama scria cânta „Mariță, Mariță...” Când ne-au luat în Ghermania, cântam:

Am plecat la Moscova,
Să-mi mai văd puicuța mea,
Cum culege cânepa.
Ea culege fir cu fir,
Fața ei e trandafir...
Și încă unul:
Șede Hitler în mașină,
Antonescu se-ncrușină:
— Ian stai, Hitler, nu ofta,
Ucraina nu-i a ta.
Ucraina nu-i a ta,
Basarabia nu ți-oi da...

— Românii, pe cei ce i-au auzit cântând, îmi mai spune, de data aceasta în limba rusă, i-au salvat de robia nemțească... Mai era un cântec:

Când m-am dus la mormânt,
Tata era însurat,

Dar pe noi ne-o lepădat,
Desculț și dezbrăcat
Și bătut nejinovat...

După o clipă de răgaz, iarăși îmi vorbește românește:

— Iar la jocuri strigam:

Unde moldovanul joacă,
Acolo pământul crapă!...

La Pancevo, în timpul amiezii, am găsit-o pe Rina Babalici scoțând apă dintr-o fântână. M-am adresat de parcă aș fi fost într-un sat din Basarabia:

— Mătușă, nu mi-i da o gură de apă?

Roata fântânii și-a mărit viteza. Îi ajut să scoată vadra, sorb câteva înghițituri și legăm capăt de vorbă. Discuția noastră oprește trecătorii, atrage vecinii: Guta, Sacurii, Brânza...

— Știți că acestea sunt nume „moldovenești”?

— Cum „moldovenești”? intervine bătaioasă o tânără cu un copilaș pe brațe. Ș-apoi, ce importanță are dacă suntem ucraineni și trăim în Ucraina?

Din vorbele ei se degajă gluma și curiozitatea.

— Unei doamne atât de oacheșă ca dumneata i-ar sta mai bine la oraș... Spuneți-mi care vă este numele de familie și o să precizez de ce neam sunteți.

— Svetlana Maximovici îmi zice. Numele acesta e pur ucrainean.

— Dar cel de fată care-i?

— Cepraga.

— Despre cântăreața Nadejda Cepraga din Moldova ați auzit?

— Nu, n-am auzit.

— Priviți mai des emisiunile televizate și o s-o vedeți... Mătușă Rina, cântă-ne ceva din tinerețea dumitale!

Lacrimile inundă ochii femeii. Dintr-odată prinde a râde. E un râs straniu, pustiitor de trist. Adică cum să-și aducă aminte

despre un cântec taman lângă fântână? Râde cu lacrimi adevărate, mascate ca măregele. Apoi începe:

M-o trimăs mama la vie,
S-aduc vie șalovie.
Șalovie n-am găsit,
C-un bărbat m-am întâlnit,
Două horbe am horghit...

Cântecul resemnează chipurile oamenilor. Ne despărțim cu o reciprocă părere de rău.

La Suboțți am avut norocul s-o întâlnesc pe pensionara colhoznică Ana Mogâldea. Mai înainte, de zile mari, împreună cu fiica Valentina și nepoțica Oxana, prezenta la TV ucraineană., în cadrul emisiunilor folclorice, unul sau două cântece românești. Din vorbă în vorbă, ajungem și la repertoriul ei.

— Am cântat toată viața, de mică. Și-amu cânt. Vine Vera Dobrojanca - tot veacul la poștă lucrează - și în cântece ne curățim sufletele până curg lacrimile:

Acolo, în partea dreaptă
Plânge Nistrul pe sub maluri,
Plâng și satele tăcute
De prin văi și de pe dealuri...

sau:

Frunză verde iarbă neagră,
Am avut o soră dragă.
Ea de dragă ce-mi era,
Nu puteam sara mânca.
Da mâncarea-i pe cătare,
Hodina-i pe cal călare...

Dacă stai și te gândești, apoi cântecele ne-au ținut viața, lată și duminica viitoare suntem chemate la Petrovski raion cu

„Papaluga-luga” ca să ploaie. Și le aducem ploaie, că „Papaluga-luga” se cere condusă de o femeie înaltă și în vârstă ca mine. Mergem cu Valentina și Oxana și cântăm:

Papalugă-lugă,
sai în sus
ca un fus
și descinde norii
să curgă pâraiele,
să se facă grâiele,
grâiele, mălaiele

oarzăie, secărite...
Ieșiți cu găleata
și udați fata;
ieșiți cu ciubărul
și-mi udați părul;
ieșiți cu ulciorul
și-mi udați piciorul...

— Aș avea dorința s-o ascult pe Ana Mogâldea cântând împreună cu fiica și nepoțica.

— Da, se poate...

Și, iată-mă în casa Valentinei Delistianova. Bucuria bătrânei e sinceră. Valentina parcă ne înțelege, iar Oxana e numai ochi și urechi. Discutăm despre nenorocirea ce s-a abătut asupra intelectualilor, apoi le spun că am venit să le ascult cântecele din repertoriul familiei. Bătrâna prinde să-și convingă urmașele:

— A făcut un drum așa de lung de la Cernăuți până la noi...
Haideți să-i cântăm!

În cele din urmă, fiica și nepoțica se așează lângă bătrână și încep să cânte, pe trei voci:

Hai, Ileană-n deal la jie,
Hai, Ileană, hai!
Să culegem frunza jii,
Hai, Ileană, hai!
Hai-hai-hai-hai-hai!
Hai, Ileană, hai!
Dimineța-i roua mare,
Hai, Ileană, hai!
Ea se udă la picioare,

Hai, Ileana, hai!
Hai-hai-hai-hai-hai!
Hai, Ileană, hai!
Roua trebe scuturată,
Hai, Ileană, hai!
Și Ileana sărutată,
Hai, Ileană, hai!
Hai-hai-hai-hai-hai!
Hai, Ileană, hai!

Glasurile lor sunt superbe, dar le lipsește temperamentul și melodicitatea pur populară. Bunica le îndeamnă s-o urmeze și Valentina după ce se codește o singură clipă, începe:

— Frunzulița lozioara,
Dragă Mărie,
Ce ți-i fața gălgioară,
Dragă Mărie?

Ori ți-i rău,
Ori zaci de boală,
Dragă Mărie?

— Nici'mi-i rău, nici zac de boală,
Bădiță,

Dar mi-i rău
De ce-aud eu, Bădiță.
Tot ai zis că mă-i lua,
Bădiță, bădiță,
Când s-a coace poama ta,
Bădiță.
Poama toată ți-ai cules-o,
Bădiță,
Altă puică ți-ai ales-o,
Bădiță, bădiță...

*

Nevăstuca omului (bis)
Tra-la-la-la-la,
Șede-n dosu hornului (bis)
tra-la-la-la-la,
Cu fața posomorâtă,
Tra-la-la-la-la,
Că bărbatu i-i urât,
Tra-la-la-la-la,
Bărbatu de ți-i urât,
Tra-la-la-la-la,

Leagă-l c-un curmei de gât,
Tra-la-la-la-la,
Și aduce-l la bazar,
Și nu cere prețuri mari,
Tra-la-la-la-la,
Cere de-o chilă de sare,
Tra-la-la-la-la,
Dar cine ți-a da un zlot,
Dă-l cu funie cu tot,
Tra-la-la-la-la!

— Noi mai ținem minte vreo zece cântece... O nimica toată pe lângă ceea ce se cânta de sărbători în casa tatălui meu, oftează Ana Mogâldea, ca să îngâne: Ai, salcie, salcie, unde-ai crescut? Că frunzele tale apa le-a dus...

Timpul condamnă la uitare ceea ce-a făurit omul cu mintea și mâinile sale. Inclusiv cântecele de odinioară ale conaționalilor noștri de după Ingul, Inguleț și Bug. De atâta și nostalgia din ochii Anei Mogâldea e fără de margini.

În fotografia de la pagina 193: Ana Mogălda cu fiica Valentina și nepoțica Oxana din satul Suboții, regiunea Kirovograd.

FOLCLOR BUCOVINEAN

Cântece și strigături la joc

(înregistrate de D. COVALCIUC)

Alunelul

Alunelul, alunelul, hai la joc
Să ne fie, să ne fie cu noroc!
Toată vara prin pădure
Cu puiuțul la alune.
Când colo prin Postul Mare
Mi-o picat aluna~n poale
Cu mânuți și cu picioare
Și cu gură grăitoare.

"Măi bădiță, măi bădiță trășene,
Leagă-ți calul, leagă-ți calul de
proptele
Și-i dă fân cu floricele,

Vin' la mama de mă cere.
De m-a da, de nu m-a da,
De pe tine m-oi fura;
Prin tindă și prin cămară
Oi ieși la tine-afară.
Măi bădiță, măi bădiță de pe plai
Spune gura, spune gura cui o
dai.

Dă-mi-o mie-n datorie
Până la Sfânta Marie,
Când îi veni pe la noi,
Ți-oi da gura înapoi.

Ardeleanca

Foaie verde măr bătut,
Ardeleanca-i la-nceput!
Foaie verde și-o agută,
Hai să-i dăm câte-o bătută!
Foaie verde flori cu rouă,

Hai să-i dăm mai mărunțel!
Cine joacă-Ardeleanca? -
Margareta munteanca:
Cu cercei de viorei,
Cu salbă de nouă lei.

Hai să-i dăm și câte două! Mărita-
m-aș mărita,
Pâine nu știu frământa,
Cu vătala nu știu da.
Asară pită am copt
Și-am scos-o cenușă tot.
Foaie verde pintrijel,

Foaie verde de harbuzz,
Hai cu Ardeleanca-n sus! Haida
sus și sus, și sus,
Poale la cămeșă nu-s,
Că-s la soacra mea pe fus.
Mi-o spus mama să joc sus,

Dar de furcă nu mi-o spus:
La furcă mă colbăzesc,
Dar la joc mă răcoresc.
Foaie verde de pelin
Ardeleanca-ncet și lin!
Foaie verde și-o agută,
Să mai dai câte-o bătută!
Eu pe tine te-am luat,
Tu nimica n-ai lucrat.
Cine naiba te-o știut
Că nici turtă n-ai făcut?!
Foaie verde flori cu rouă,
Hai să dăm și câte două!
Nevăistucă-așa c-a mea
Nu-i în sat la nimenea,
Când îi pomenesc de furcă,
Ea ia țolul și se culcă.
Se acoperă cu sacul
Și doarme până-o ia dracul.
Foaie verde pintrijel,
Hai să-i dăm mai mărunțel!
La nevasta lăudată
Șede cânepa-n poiată:
Cea de an și de mai an
Învelită-i c-un suman.
Foaie verde de măcriș,
Ardeleanca în cruciș!
Și-a pus lelea pânza vara,
I-au mâncat câinii mânjale;

Și-o scos lelea pânza-n drum
Și-o pus ceia-n loc de sul.
Foaie verde și-o agută,
Hai să dăm câte-o bătută!
Vicovanu-i la butuci,
Vicovanca doarme-n huci.
Vicovanca cea bătrână îmi da
brânză cu smântână.
Foaie verde lobodă,
Lăsați mâna slobodă!
Foaie verde sălcioară,
Mâna dreaptă - subțioară!
Foaie verde ca iarba,
Și-acea stângă tot așa!
Foaie verde lobodă,
Lăsați mâna slobodă!
Foaie verde arțăraș.
Dați în palmi, măi feciorași!
Una! Două!
Foaie verde trei migdale,
Bateți și voi, domnișoare!
Foaie verde trei granate,
Haide frate, pe schimbate!
Cea frumoasă na-ți-o ție,
Cea urâtă dă-mi-o mie.
Foaie verde de trifoi,
Dă-mi frumoasa înapoi! Foaie
verde mărgărit, Ardeleanca s-
a sfârșit!

Arcanaua

Arcanaua, brâul verde,
De ce joc? Că mi se șede,
Că bărbatul nu mă vede!
De ce joc, de ce-aș juca?
Pentru că-s făcută-așa.
Arcanu-i cu stâmpărare
Omului cu supărare.
Că și eu când mă supăr,
Cu arcanul mă stâmpăr.

La pământ cu piciorul,
Să răsară mohorul:
Să răsară câte-ur; fir,
S-amiroase-a trandafir,-
Trandafir pe mănăstire,
Răsădit între ccpile; între fete
frumusele,
De sama mândruții mele

Arcanul

Arcanaua, brâul verde,
Bat-o vina, bine-i șede;
Bine-i șede cu mărgefe,
Ca viței cu viorele,
La pământ, măi băietele!
Coadă stă și trei pe loc!
Una, două, trei bătute:
Trei să le batem,
Trei să le punem!
Una, două, trei la loc să fie!
Trei să mai rămâie!
Și-încă Trei bătute pregătite
În genunchi și iar nainte!
De la Șirete la vale
S-a scumpit gurița tare:
Tot un leu și trei parale
Și-o basma de portocale.
Șezi napoi cu dreptul, măi!
Frunză verde pepenaș,
Câte-un pinten, fecioraș.
Cătu-i țara de frumoasă

Să nu dea naiba în noi
Și să facă ouă verzi,
Ca mândruța să ți-o vezi!
Și nainte ca-nainte!
Șapte-napoi cu dreptul, măi!
Una, două, trei, patru, cinci, șase,
Șapte-au fost!
Una, două, trei patru, cinci, șase,
Șapte-or fi
Una, două, trei bătute, trei:
Una, două, trei să le batem;
Una, două, trei să le punem;
Una, două, trei, aceleași trei;
Una, două, trei la loc să fie;
Una, două, trei ca să rămâie!
Iacă-i una! Iacă-s două!
Iacă-s patruzeci și nouă!
Una, două, trei, bătute trei!
Trei bătute, trei mărunte,
Alte-n loc și trei stătute!
Și-nainte ca-nainte!

Nu-i ca fata românească,
 Măcar cine ce gândească,
 Măcar cât mi-o ocărăască.
 Când mă uit la sân-u-i plin,
 M-apucă dor și suspin;
 Când văd păru-i de mătăasă,
 Dorul mai tare m-apasă;
 Când văd fața-i bâlăioară,
 Dorul ei mă și omoară;
 Când la joc se-mpodobește,
 Inima în mine crește;
 Când își pune struț cu flori,
 După dânsa stai să mori!
 La pământ cu talpa goală,
 Să sară zama din oală;
 Rămâie ciolanele,
 Să le roadă babele;
 Să rămâie scăfârlia,
 Să se ouă ciocârlia,
 Să se ouă ouă moi,
 Înainte ca-nainte!
 Of, leliță Mărioară,
 Nu lăsa voinic să moară
 Pentru-o țâr' de gurișoară:
 Pentru-un pic de sărutat
 Nici popa nu dă păcat.
 Pe schimbate, măi fârtate,
 Că-i mai lată-a mea la spate!
 Înainte ca-nainte!
 Cine joacă și nu strigă,
 Facă-i-s-ar gura strâmbă,
 C-așa-i jocul românesc,
 Să joc. să mă veselesc.
 Hai, băieți, ca la colaci,
 Sus odată la haraci!
 Și-au rămas doar unsprezece.
 Iacă-s zece!

Zi-i, scripcare, până mâine.
 Că mândruți-i pare bine;
 Zi-i, scripcare, zi-i drăguț,
 Până-oi rămânea descult.
 Hai, băieți, ca să-i mai dăm,
 Opt haiduci ca să jucăm.
 Unu, doi, trei, patru, cinci, șase,
 Șapte-au fost!
 Unu, doi, trei, patru, cinci, șase,
 Șapte-or fi!
 Unu, doi, trei, bătute trei!
 Înainte ca-nainte!
 Haide, mândră, după mine,
 Să te-nvăț a trăi bine!
 La moară nu te-oi mâna,
 De nu-i merge, nu-i mânca;
 Descultă nu te-oi purta,
 Că-i îmbla tu, dacă-i vra.
 Așa joacă pe la noi:
 Pe schimbate, trei napoi!
 Si-nainie, ca-nainte!
 Cârăușă prin pădure,
 Merg tetele ia alune,
 Nevestele după mure.
 Eu mă duc să tai nuiiele
 Și mă întâlnesc cu ele.
 Pe schimbate locului,
 C-așa-i mersul jocului!
 Să jucăm mai pe hodină,
 Ca dracul pe rădăcină,
 Rădăcina macului
 Și bătaia dracului!
 Hai, fecior, ca să doinim,
 Pe mândruța s-o jelim.
 Doisprezece-au fost
 Iacă-i una, nu-i niciuna!
 Bat-o sfinții cu căciula!

Au rămas nouă!
Opt au fost și-au rămas șapte!
Iacă-s șase!
Mai sunt cinci!
Patru-au' fost și-au rămas trei!
Iacă-s doi!

Măi feciori cu spete late,
Luați mâna după spate,
Tropoțica s-o batem,
S-o batem și s-o gătim,
Și Arcanul să-l sfârșim!

*Inf. Dumitru ȘORODOC,
satul Cupca, înregistrat în 1977.*

Bătrâneasca

Așa juca tata meu,
Când era tânăr flăcău,
Bunăoară cum îs eu.
Așa juca mama mea,
Când era cu mine grea:
Și juca și nici nu prea,
Căci de mine nu putea.
Așa jucau bătrânii,
Când înfloreau călinii,-
Călinii se scuturau,
Bătrânii se bucurau.

Bătrânețe cu slăbie,
Mi-ați căzut năpastă mie.
Eu mă duc,
Ele m-ajung;
Eu mă plec,
Ele mă-întrec.
Bătrânețe, haine grele,
N-am gândit c-oi fi cu ele.
Tinerete, haine scumpe,
N-am gândit că voi mai rupe.

Ciobanul

Decât slugă! a ciocoi,
Mai bine cioban ia oi
Cu capul pe moșinoi
Și cu ochii după oi,
Ciobănaș ia oi m-aș duce.
Oile nu știu a mulge.
A mulge m-am învățat,
Îmbiând nopțile prin sat.
Zbiară oile-n podcos,

Nu-s ciobanii cei ce-au fost;
Zbiară oile prin luncă,
Nu-s ciobani ca să le mulgă.
Ciobănaș cu pipa iungă,
Mână oile ia strungă.
De mi-i da și mie-o lână,
Oi veni noaptea ia stână;
De mi-i da și mie-o oaie,
Oi dormi cu tine-n paie.

Coasa

Jos în luncă, ia izvoare, bate vânt,	Toată ziua trag la coasă, trag la coasă,
Coasa taie iarbă verde, iar eu cânt:	Sara mă duc la mucoasă, la mucoasă.
Coasa-i rea	Cea mucoasă îi fudulă
Și iarba-i grea,	Și nu vrea să-mi deie gură.
Cu mâncarea-ntârzia,	Dă-o naibii de mucoasă,
Vai de-agonisita mea.	Că am alta hăt frumoasă.

Inf. Silvestru OPAIȚ

Corogheasca

Foaie verde trei scaieți,	Ia-n bateți pasul pe loc,
După mine, măi băieți,	Tot pe loc și pe hodină,
Care vreți, care puteți,	Ca dracul pe rădăcină.
Care nu - mai rămâneți	Tot pe loc, pe loc, pe loc,
Rezemați pe sub pereți,	Să răsară busuioc,
Ca purcei; la coteț	Busuioc și floricele
Foaie verde-a bobului,	Ca-n părul mândruței mele.
Corogheasca locului!	Unde-i mama să mă vadă,
Foaie verde trei grante,	Cum mă târâiesc la coadă?
Corogheasca-i pe schimbate!	De-ar ști mama că-s aici,
Foaie verde siminoc,	Mi-ar face pielea bășici!

Inf. Petrea BOȘELIUC, satul Oprișeni, înregistrat în 1976

Coromasla

Am o mândră, n-am o sută,
Îmi place cum mă sărută!
Am iubit doi ochi în viață:
Unul chior, altul cu-albeață
Și nasul iegat cu ață:

Buze groase,
Germănoase,
Dinții mari,
Mâncați de cari
Și fălci ca la hărmăsari.

*Inf. Pintilei ȘOTROPA,
satul Privorochie. înregistrat în 1970.*

Coșarcă

Mult mă mir de astă treabă:
ce s-a strâns atâta babă?
Lele-naltă, smernică,
Merge la biserică
Și-n poale se-mpiedică.

Ce stai, lele, supărată:
Nu te iubești niciodată?
De-o să deie Dumnezeu,
Te-oi iubi cândva și eu!

*Inf Alexa POSTEUCA,
satul Stâneștii de Jos. înregistrat în 1975.*

Cozacul

Cine joacă căzăcește,
Vara pânza n-o bilește,-
O bilește la Crăciun,
Când îngheață apa-n ciur.
S-au muiat băieții mei,

Îmblând noaptea la femei.
Nu vă dați muietului,
Ca iarba tăietului;
Nu vă dați la muietură,
Ca iarba la tăietură!

Cozac de patru

Sui un deal, cobor o vale,
Văd la mândra lumânare.
Și-as abate pe la ea,
Să-mi aline dragostea.

Vino, dragule, dă-mi gură,
Că mi-am făcut pat în șură
Și la noapte dorm singură.

Cozacul lui Spătău

Pentru tine, mândră-hăi,
Mi-o rămas iarba pe văi
Și trei cară de secară,
Trei sute de clăi de vară.
Mândruliță, bărbat na-i,

Dar gurița cui o dai?
— Dă-mi-o, mândră,-n datorie
Pân' s-a coace poama vie.
Poama vie s-a cules,
Eu mândră nu mi-am ales.

Cozacul lui Crumpă

Asta joacă nu-i de-amu,
Asta-i joacă de demult,
Când se dă bani cu-mprumut
Și nu-i mai vedeai mai mult.
Hai de-a roata mărunțel
Ca frunza de pintrijel.

Haide roata ne-om roti,
Haide și-om mai tropoti.
Cine nu știe-a juca,
Traista - și la Brodina!
Eu am jucat și mai joc,
Din călcâi să-mi sară foc!

*Inf. Atanasie GIURGIU,
satul Toporăuți. înregistrat în 1980.*

Cățeaua

N-am cu cine mă iubi,
Nici cu cine hodini
Și nu pot noaptea dormi.
Vai de mine, doarme luna
Și vine lelea, nebuna.
Ea vine noaptea pe lună,
Atunci când viața-i mai bună.
Mânțămâsc lui Dumnezeu,
C-am găsit ce-am dorit eu.

Mândrulița omului
Șede-n fundul hornului
Și se uită la voinici
Ca mățuca la chitici.
Pentru-un tăbuiet de fată
Sar băieții să se bată.
Stați, băieți,
Nu vă bateți,
Că mai vine-un tăbuiet!

*Inf. Gheorghe RENDIUC,
satul Țurenii. înregistrat în 1976.*

Cupceanca

Hopa-i ȋuca
Ca la Cupca,-
Ca la noi
Mai de apoi!
Furca mea toarce la in,
Eu cu badea beau la vin.
Și-am pus furca pe dulap

Și tot strig: sângeap! sângeap!
Dar tâlharul cel de fus
S-a dus la bărbat și-o spus:
— Bărbate, nevasta ta
Șede la crâșmă și bea
— Las' să beie săraca,
Furca i-o gătit viața!

Frumușica

Frumușică-s, vai de mine,
Dar nu mă sărută nime.
Măi bădiță, Todiriță,
Nu-mi fura floarea din găță!
Lasă floarea să mai steie,

Și cine m-ar săruta,
Cu pătrarea bani i-aș da.
Altul voinic ca s-o ieie;
Lasă floarea să mai șadă,
Altul voinic ca s-o vadă.

Inf. Silvestru OPAIȚ

Horă

Și-am avut și eu drăguță
Și-o purtau alții-n căruță.
Și-am avut și eu un dor
Și-l purtau alții-n motor
Cine-o purta las' s-o ieie,
Din partea mea foc să-i deie.
S-a iubit cu orișicine,
N-a ținut numai la mine.
Mândra mea cea de demult
O cere dracu-mprumut.
N-ați-o, mă!
Nu pot să i-o dau de tăț,
Că mi-i greu ca s-o mai văd.
Inga, mă!

Nu căta că trec și trec,
Dar cu ochii te petrec.
Nu căta că trec și tac,
Dar cu ochiul semn își fac.
Dragă mi-i mie mândra
Ca lupului pădurea,
Lupului pădurea deasă
Și mie mândra frumoasă,
Că urâta nu-mi prea vine,
Că râd fetele de mine.
Vino, bade, când îți zic,
Bună mâncărică-ți strâng.
De-i veni pe neașteptate,
Îi rămânea pe la spate.

Inf. Anghelina PLEȘCA, satul Crasna-Trăgean. înregistrat în 1974.

Horă

Hup! Hup! Hup! Săritele!
Să mă vadă fetele,
Cum îmi sar cotrențele.
Săriți stremțe Și cotrențe!
Săriți, stremțe, cât puteți,
Numai să nu rămâneți!
Voi știți iarna ce pățiți,-
Din cenușă nu ieșiți!
Du-mă Doamne, și mă pune
Une-i horilca de prune
Și bărbatu-i dus în lume.
Du-mă, Doamne, și mă lasă
Unde-i rachiul pe masă

Și bărbatul nu-i acasă,
Unde câinele nu-i rău, Acolo
trăiesc eu!
Așa joacă babele
Ca mătii cu labele.
— Moșule, cu părul lins,
Printre fete ce te-ai prins?
De când lumea-i bun vecin
Trandafirul lângă crin.
Fost-ai falnic când ai fost,
Azi la horă nu ai rost!
— Nu vă fie cu bănat,
Grăpez eu unde-am arat.

Foaie verde de salcâm,
Când m-ajunge dor bătrân,
Las și coasă, las și fân.
Foaie verde matostat,
Când m-apucă dor uitat,
Las și plug, las și arat.

Foaie verde de frăguță,
Dragă mi-i mândra micuță,-
Mărg la câmp, ea-i hărniciuță.
Dar mândruța hălăoaie,
Mărg la câmp și ea se-nmoaie,-
Tot se roagă ca să ploaie.

*Inf. Veronica SOLCAN,
satul Slatina-Crasna. înregistrat în 1974.*

Ilișeasca

Trilișești, vale cotită,
Ce stai, lele, grămădită,
Grămădită-ntr-un ungher,
De frica unui hoher?
Geaba beu, geaba mănânc,
Geaba mărg vinerea-n târg,

Căci ce duc ia târg nu vând
Și ce cumpăr, nu mănânc.
Cumpăr pâine și măslina,
Cu amar le bag în mine;
Cumpăr pâine ca spuma
Și măslina cu oca!

*Inf. Gheorghe CIOBĂCĂ,
satul Arboreni. înregistrat în 1974*

Rața

Iaca una, rața, măi!
Iacă-s două rațe, măi!
Hai cu stânga fă-napoi
Și cu dreptul - trei băți!
Trei pentru mine,
Trei pentru tine,
încă trei dobarului,
Alte trei scripcarului!
inainte, nu opri
Că-ți mai dau vreo două-tri!
Face rața socoteală
Cât se ouă până-n seară.
Nouă ouă le-o ouat:
Șapte le-a clocit,
Șase au ieșit;
Un boboc a mai rămas
Și cu dreptul mi l-ai tras!
Și cu stângul alte trei!
Foaie verde busuioc,
Băgați hangele la loc!
Și-ncă una brazdă lată,

Și cu dreptul la podele,
Bate, bate, băietele!
Dați-mi drumul să mă duc,
Ca să nu vă fac bucluc!
Foaie verde lobodă,
Lăsați mâna slobodă!
Foaie verde și una,
Jumătate la dreapta!
Pune-ți mâna pe căciula
Și cu dreapta fă-ți frizură!
Foaie verde castraveți,
Răsuciți pe la mustăți!
Foaie verde lin-pelin,
Hai să tragem câte-un vin!
Foaie verde brebănoc,
Scoateți hangele din tioc!
Foaie verde de scaieți,
Ascuțiți coasa, băieți!
Să tragem, băieți, odată!
Foaie verde baraboi,
Facem rața înapoi!

Inf. Petre TODIREAN, satul Corovia. înregistrat în 1971

Altă rață

Trece rața Dunărea
Cu rățoiul după ea:
Fâl! fâl! fâl! și ga! ga! ga!
Trece rața și-un rățoi,
Și cu dreptul trei băți!
Dații trei că n-au fost bune,
Alte trei pe loc le-om pune!
Un genunchi și un căleai,
Dați-i drumul, măi flăcăi!

Vine rața de la baltă
Cu-o aripă degerată.
Și rățoiul după ea:
Fâl! fâl! fâl! și ga! ga! ga!
Trece rața și-un rățoi,
Și-ncă-o dată trei băți!
Trei sunt a scripcarului,
Trei sunt a cobzarului!

Inf. Silvestru OPAIȚ

Încă o rață

Vine rața de la baltă	Și cu dreptul trei am ars:
C-o aripă spânzurată.	Trei pentru mine,
Vine rața din tufiș	Trei pentru tine,
Cu rățoiul tupiliș.	Trei pentru mândruța mea,
Un boboc i-a mai rămas	Că mi-o mâncat cărnița.

Inf. Dumitru TOMIUC, satul Corcești, înregistrat în 1975.

Sârba

Hai sârba, hai sârba, s-o jucăm cu	Că-i joc din țara mea!
toți, băieți!	Opincuță cu țapușă,
Tot așa și iar așa,	Dragă mi-i lelea cu gușă.
Sari în sus, nu te lăsa,	Eu mă duc vara la sapă,
Opinca la pământ!	Ea cu gușa-mi cară apă!
Să știe care-a vra,	

Lelea albă

Foaie verde foi de nalbă,	Se iubește cu cumâtrul;
Hai, băieți, la Lelea aibă!	Albă-i lelea ca ghiocul,
Albă-i ielea, cum îi cașul,	Tot își leagănă mijlocul.
Se iubește cu nănașul;	De mi-ar da gurița mie
Albă-i lelea, ca omățul,	N-ar mai fi nici o mânia.

Inf. Toader STOCOLOS, catul Cireș, înregistrat în 1977

Trâmblea

— Ce ai, iele, în căuș?	— Tot de-a roata-rotiliță
— Am și eu un vârtecuș.	Pân' la mândra-n grădiniță
— Unde vrei să-l învârtești?	Și-acolo mi-a da guriță,
— Tot de-a roata și de-a roata	Apă rece din ulcior,
Pân' l-oi da pe badea gata.	Adusă de la izvor.

Tropoțica

Tropa, tropa la podele,	Slăninoară nu-s în pod!
Ciubotele nu-s a mele!	Jucați, fete și flăcăi,
Eu cu împrumut le-am luat,	Cât mai sunteți tinerei,
Să trăiască cin' mi-o dat!	După ce-s îmbătrâni,
Ciubotele stau în cui,	La podea nu-ți tropoti!
Brânză și smântână nu-i;	Tropa, trop, amu-i amu,
Ciubotele stau în cot,	Tropotește-ntreg satul.

Inf. Toader BULIGA, saltul Arboreni, înregistrat în 1976.
Înregistrări făcute de Dumitru COVALCIUC

Cântece din Primul Război Mondial

1.

Frunză verde de trifoi,
O-ntrat rușii-n sat la noi, S-o
făcut mare război. Telegraful l-
au stricat, Poștele le-au ridicat.
Nu bănuî, frățioare, Că nu ți-am
trimis scrisoare, Că miercuri de
dimineată Veneau rușii ca o
ceață, Supărați mai că plângeau,
Că ai noștri i-ajungeau. Și-ai
noștri când au sosit, înainte ie-
am ieșit Și cu mult dor le-am
vorbit: - Stați pe loc, măi
frățiori, Că vom înștruța cu
flori.

Sărbători ce-am petrecut, Să nu
petrecem mai mult,-Că-n alți ani
de sărbători Erau prin sate feciori
Și-mbla preot cu icoana, Acum
rușii cu canoana; Pălimarul cu
crucită, Acum rușii cu sulita.
Bucovina cea cinstită îi de ruși
batjocorită. Bucovinei nu i-i dată
Să fie de ruși luată, Bucovina-i ca
o floare, Grija rusului n-o are.

2.

Frunzuliță de trifoi, Fost-a rusul
pe la noi Cu cușmuța dintr-o
oaie, Așezată ca o claie, Cu
mantăli cam gălbioare,-Vedeai
dracul ziua mare., Ei în casă de
intrau, Cu ochii te fulgerau, Nu-
ntrebau de ai, de n-ai, Dar
strigau: „Davai, davai!” Și
mănâncă un moscal Cât la noi
în grajd un cal:

Cerea carne și fasule, Și curechi
și barabule. Și-apoi le fierbea pe
toate în cazan amestecate,
Spunând că-s bune bucate,
Spunând că-s mâncări rusești, Dar
erau mâncări porcești. De ce erau
fioroși?-Că erau prea
mâncăcioși: După ce mâncau
găini, Băgau groază-n gospodini.

3.

Nicolai și cu țarina
Ne-au trimis la Bucovina,
S-o luăm, s-o-mpresurăm,
Rusiei s-o închinăm.

Să-ajungem pân' la Suceava.
Nicolai și cu țarina Ne-au trimis
la Bucovina. Ne-au dat pepeni să
mâncăm, Bucovina s-o luăm. Dar

Oi săraci,
Noi bravi cazaci,
I-am bătut pe austrieci,
Să mergem cu ura! brava!,

noi pepeni am mâncat, Bucovina
n-am luat. Am înaintat degeaba

Până-n munți la Cârlibaba. De la
Dorna mai în sus N-a rămas urmă
de rus; De la Dorna mai la vale Nu-
ntâlnești cazaci în cale, Numai apa
duce-n val Sânge roșu de moscal.-
Sângele moscalului-i

Pân' la pieptul calului.
Nicolai și cu țarina Ne-au
trimis la Bucovina Bucovina-
i ca o cheie, Vrut-a Nicolai s-
o ieie. Dumnezeu nu s-a-
ndurat, Bucovina nu i-a dat.

*Inf. Dumitru FLORESCU, fost cantor bisericesc în
Plaiul Cosminului (Molodia), înregistrat în 1971*

4.

Nicolai și Mardalina
Ne-au trimis la Bucovina.
Bucovina-i țară mică,
Pe noi plumbii rău ne strică.
Noi nu suntem vinovați,
Că suim munții Carpați.

Carpații îs munți de piatră
Și-acolo moartea ne-așteaptă;
Carpații îs munți cu brazi
Și picăm toți secerăți:
Dorna voastră-i Moartea noastră...

5.

De la Dorna mai la vale
Trece-un căpitan călare:
Căpitanul șuierând,
Iar cătanele plângând.
Și-așa plâng cătanele
Și-și blestemă mamele;
— La ce, mame, ne-ati născut,

C-avem cumpeni de trecut?
Mame, mame îndurate,
De noi să fiți blestemate,
Că ne-ați crescut pentru moarte.
Dară unde îi norocul,
Că în Carpați îi potopul?

*Inf. Veronica SOLCAN, satul Slatina-Crasna,
înregistrat în 1974*

Cântece din Cel de-al Doilea Război Mondial

1.

Colon vale la pârau Paște iarbă
murgul meu,
Murgule! Las' să pască, să mai
crească, La picior să se iuțească,
Murg, căluțul meu! Să-i pun șaua
voinicește

Și frâul militărește, Să mă urc
pe el călare, Să mă duc în
lupta mare, Unde nu e spic de
grâu, Numai sânge pân' la
brâu; Unde nu-i fag nici
stejar, Numai chinuri și amar.

*Inf. Domnica TODIREAN,
satul Corovia. înregistrat în 1970.*

2.

De la Nistru înainte
Numai cruci, numai morminte,
Măi, bădiță măi, și-am să mor!
Mormintele sunt cu flori, Toate
sunt de vânători,
Măi, bădiță măi, și-am să mor!
Deschide, măicuță, poarta, Să vezi
cum trece armata.

Deschide puțin mai tare, Să
mă vezi fără picioare.
Deschide-o, mamă, de tot, Că
n-am mâinile din cot. Du-mă,
mamă, în grădină, Ca să mor
fără lumină, Măi, bădiță măi,
și-am să mor!

*Inf. Gheorghe POPOVICI,
satul Plaiul Cosminului. înregistrat în 1974.*

3.

- Spală-mi, mamă, rufele, Că m-
așteaptă trupele.
- Dragul mamei, sunt spălate,' Dar
nu sunt bine uscate.
- Lasă, mamă, le-oi usca, Unde-oi
sta și-oi cantona: în canton la
Turtucaia, Unde cad plumbii ca

Și piciorul de la șold.
O bucată de obuz
Mi-o luat piciorul de sus.
Am stat în spital o lună
Și mi-au pus mână de gumă
Și picior de cauciuc:
La mândra cum să mă duc?

ploaia... Primul atac când l-am dat, Mâna dreaptă mi-o luat, Mâna dreaptă de la cot	Când mergeam la eaodată, O culcam pe mâna dreaptă, Dar acum are să plângă, C-am s-o culc pe mâna stângă.
---	--

*Inf. Natalia MUNTEANU,
satul Crasna-Trăgean. înregistrat în 1975.*

Inima mea, inima mea, Iar începe-a mă dura! De-acasă când am plecat, Doi copii mici am lăsat. Am lăsat pâinea pe masă, Nevasta plângea în casă. Copilașii ies la poartă	4. Și-ntreabă cene li-i tată. Plânge inimioara-n mine Ca-n copilul de trei zile. Copilul plânge și tace, Are maica să-l împace. Inima mea, inima mea, Iar începe-a mă dura!
--	---

*Inf. Gheorghe PUIU,
satul Plaiul Cosminului. înregistrat în 1975.*

Cât îi Moldova de mare Numai două drumuri are,-Două drumuri și-o cărare. Pe cărarea de nisip Trec soldații rând pe rând,-	5. Mândrele-n urmă plângând: - întoarceți-vă-napoi, Că noi mergem ia război; întoarceți-vă, copile, Ne-om vedea, de-om avea ziie.
---	--

*Inf. Gheorghe GÂNDAC,
satul Ceahor. înregistrat în 1982.
Înregistrări făcute de D. COVALCIUC*

Legende

Floarea-soarelui

Demult-demult, trăia o copilită cu numele Floarea și într-o vară fierbinte biata ființă omenească se îndrăgostise de Soare. Zile întregi Soarele lumina pe boita cerească, nici un noraș nu-i acoperea fața, și copilita se simțea nespus de fericită. Câteva săptămâni nu căzuse nici un strop de ploaie și din pricina arșitei nu înspica grâul, scădea râul, se veștezeau florile și se uscau ierburile. Văzând câtă uscăciune era în jur și cât de amărâți erau oamenii, a înțeles Floarea că și plantele, și animalele aveau nevoie și de apă. Și, luându-și inima în dinți, a grăit către Soare:

— Știi cât de mult te iubesc, cât de fericită mă simt în fiecare dimineață, când te văd răsărind și urcând pe cer. Tu luminezi mereu, ne dai căldură și ne mângâi cu razele-ți blânde. Dar pământul mai are nevoie și de apă. Privește la el cum crapă de arșiță și cum se usucă podoaba lui cea verde. Uitate, de sus, și la oamenii de pe pământ, ce-s copleșiți de amărăciune, știind că de nu va fi roadă, nu va fi nici viață, și îndură-te de te mai potolește și lasă nourii să te acopere, ca pic urii ce se vor scutura din ei să răcorească pământul și să-i stingă arsura.

Și Soarele, ascultându-i ruga, a lăsat nourii să acopere cerul. A fulgerat și a tunat și s-a dezlănțuit o ploaie ce nu s-a ostit o săptămână. Iarba odrâslea, grâul, înspicând vălurea, florile își deschideau petalele și codrul își asculta cântăreții. Lumea toată era cuprinsă de bucurie mare, numai Floarea tânjea și se usca pe picioare, că nu vedea fața măritului Soare.

Și iată că nourii s-au răzlețit, ploaia a stat de târâit și o rază blândă a mângâiat-o și a întremat-o.

Apoi, semeț, s-a arătat și Soarele, zicându-i:

— Dulce copilită, ai tânjit când se uscau florile, ai tânjit când nu vedeai Soarele.

De-amu vino cu mine în țara unde ierbele nu se culcă și florile nu se usucă, unde râul nu descrește și codrul nu îngălbenește. De mă ascuți, de mă urmezi, numele de azi înainte Floarea-soarelui o să-ți fie.

— Te ascult și te urmez și fac tot ce-mi poruncești, a îngânat copilita, înălțându-și privirea spre Soare.

Și pe dată s-a prefăcut într-o plantă înaltă, cu pălăria mare-mare, înconjurată cu aurii petale, cum au fost gătișoarele fețișoarei.

De atunci această plantă se trezește prima și de pe la mijitul zorilor își întoarce fața spre zarea de unde pornește Soarele să răsară în mantia-î roșioară Și cât e ziua de lungă ea parcă vrea să-l ajungă: după el se tot rotește și-l petrece cu ochii până ce-asfințește.

Înregistrat de prof. Eleonora SCHIPOR

Legenda trandafirului

Cândva, demult, tan demult, trandafirul ar fi fost o floare urâtă și cu miros neplăcut. Din aceasta cauză nici nimeni n-o băga în seamă. Și văzând trandafirul ce soartă avea, -va mohorât, s-a pleostit și până la urmă a hotărât să se ducă la Dumnezeu să-i ceară o astă înfățișare Dumnezeu l-a primit, i-a ascultat păsul și l-a transformat într-o floare frumoasă și aleasă, cu miros îmbătător.

Și după ce Dumnezeu a făcut aceasta minune, toți care vedeau această floare atât de gingașă și cu un miros atât de pătrunzător, nu treceau pe lângă dânsa fără ca s-o rupă. Când i-au rămas rămurelele goale, din nou nu s-a împăcat trandafirul cu se ari a ce-o avea. S-a dus iarăși la Dumnezeu și i-a zis:

— Doamne, îți mulțumesc pentru că m-ai făcut o floare atât de frumoasă, însa am un necaz, care-i mai mare ca primul.

— Și ce s a întâmplat? Povestește-mi, l-a îndemnat Dumnezeu. Și i-a povestit trandafirul despre tot ce pătimea.

Și acuma ce dorești? a urmat întrebarea Tatălui Ceresc.

— Doamne dă-mi un mijloc de apărare contra celor ce-mi tot rup florile, că mc prăpădesc.

— Bine zice așa oi face.

Și cum a rostit Dumnezeu aceste cuvinte, îndatamare s-a trezit trandafirul cu spinișorii pe rămurile. A coborât din cer, mulțumit că putea să se apere de cei care ar fi încerca iarăși să-i rupă florile îmbujorate și parfumata și de atunci oricine întinde mâna *ca* să-i vâduvească de podoabe, se înțeapă și și-o retrage, iăsându-se uneori păgubaș.

Auzită de prof. Ion A. POSEUCĂ, în satul Stănești, raionul Hlihoca.

Păstorașul

În anul acela căzuseră ploi cu folos și grâiele dăduseră spor în boabe. Binecuvântarea intrase în casele oamenilor. Până și pasările cerului și rozătoarele se îndestulaseră cu prisosință, în ziua când țara se pregătea să serbeze Schimbarea la Față, din bucuria belșugului satele din lunca Prutului se treziră sub vânt de veste îngrijorătoare: tătarii clin Crâm au socotit în calendarul lor că strânsul roadelor era gata și, ia un semn al sabiei încovoiate a hanului Aieche, un ceambur de căpcăuni trecu Nistrul.

Cu cerui înfipt în sulii, tătarii, coborâtori din sângerosul neam al nohailor, ajungând în luncile Prutului se împiedicaseră de un târgușor și hotărâră să-i treacă prin foc și prin sabie. Locuitorii, deprinși de părintele Ștefan cel Mare, țineau porțile închise și săgețile pregătite cum zi, cum noapte. Acuma, pomenindu-se împresurați de tătărima, trimiseră să tragă clopotele cele mari și să vestească năvălirea păgânilor. De sus, din clopotniță, pândarii iscodeau pâcul de hrăpăreți, pricepând că nu vor avea săgeți și nici puteri să se împotrivescă. De aceea s-au strâns în graba mare să cumpănească ce era de făcut. Să vestească Scaunul țării era prea târziu. Rămânea o singură scăpare: să ceară îndurare. Căci la biruința îndoielnică, înțelepciunea pământului povătuiește: capul plecat sabia nu-l taie.

După legile nescrise, rugămintea, împreună cu un peșceș, trebuiau duse de un locuitor nins de ani și priceput să iege voroavă

cu păgânii. Dacă solul nu reușea să îmblânzească firea mai-marelui, atunci milostivire nu dobândeau și trimisul era pornit în lumea celor drepti.

Satură ei la cuget și sfătuire, dar astfel de soi era anevoie de potrivit. În timpul de grea încercare răsări lângă bulucul de oameni un băiat, care se deosebea de ceilalți gură-cască. Purta cămașă ponosită cu miros de stână, era pârlit de soare și la vârsta lui fragedă se arăta ascuțit la minte și vânjos în braț. Se șupuri în mijlocul sfatului și zise:

— Lăsați-mă pe mine să le duc tătarilor rugămintea.

Cei adunați, luându-i drept o haimana, încercară să-l îndepărteze.

Păstorașul, însă, se Ți cu îndârjire. Atunci un moșneag trecut de chindia vieții și betegit de focul războaielor, iscodindu-i cicoarea ochiilor și cercându-i istețimea, veni cu părerea; -Cârlănarul ista ar putea fi scăparea noastră.

În cele din urmă păstorașul primi blagoslovirea. La cerința lui, căpătă un cal bătrân și costeliv, încalecă și porni agale spre poarta târgului, nănăind o melodie știută de la stână:

Pe munții cei mari
Sunt trei păcurari,-
Doi îs veri primari.
Unui mai strinuț
Și-l cheamă Pătruț,
Păcurar micuț.
Verii se voroviră
Și se sfătuiră
Pe la-apus de soare
Pe străin să-l omoare...

Ajungând în tabăra vrăjmașilor, călărețul descăleca, puse la picioarele mârzacuii darul de mare preț și grăi:

— Mă-nchin de sănătate, atotputernice stăpân! Locuitorii târgului îți trimit adâncă plecăciune și îți doresc mulți ani de viață. Nu te mira de ceea ce vezi, căci suflare bărbătească mai încărcată de ani decât armăsarul ista la ceasul de cumpănă n-am găsit.

Înaintea ta, stăpâne, ai doi locuitori supuși: unul bătrân și costeliv, altui verde și guraliv. Așa că suntem la cheremul Măriei Taie; alege cu cine începi voroava...

Mârzacul cercă darul și descreți fruntea, țintind cu privirea solul:

— Vei fi un ghiaur descurcăreț, nu-i vorbă. Acuma, însă, ești prea crud și nu vreau să-mi pătez cinstea, înfruntându-ne. Te las teafăr și făgăduiesc să îndeplinesc dorința celor ce te-au trimis.

— Luminat fiu al stepei, dăruiește-mi pământul pe care-l voi putea cuprinde cu o curea făcută din pielea armăsarului meu.

Mârzacul zâmbi, apoi izbucniră cu toții într-un hohot de râs, căci astfel de rugăminte nu le fusese dat să audă de când vânturau lumea cu lancea și arcanul.

Primind încuviințare, păstorașul desprinse briceagul de la brâu, înjunghie calul și din pielea lui croi curele late de-o palmă, apoi altele mai înguste. După ce termină de croit toată pielea, legă nojițele una de alta și cu ele înconjură târgul asediat. Și căpetenia ceamburului se ținu de cuvânt: lăsă târgul nepârjolit.

Vremea fiind nemiloasă, uită numele viteazului păstoraș, care salvase târgul, însă el de bună seamă se trăgea din seminția neînfricaților vânători ai voievodului Dragoș.

Din colecția în manuscris a prof. Ion BEJENARU.

POESIS

George C. Nimigeanu

Siretul

Se-nalță pe coline și margini de albie
orașul, cu biserici și turnuri fumurii;
spre glorie străbuna icoana lui mă-mbie
și jalea mă cuprinde ca bruma pe câmpii.

Pe marginea terasei, din vremi voievodale,
sub dealul ridicat ca un erou de odă,
îmi spune doar Ruina la margine de cale:
iatac stătu odată aici cu Lațcu-Vodă.

Biserica domnească mai stăruie prin veac,
sub timpul care fuge ca apele din râu,
pereții-au prins rugină sub pomi de liliac
cum vara colorează un câmp întins de grâu.

Aud și-acuma glasul de bronz în depărtări
al clopotului mare, ce mângâie din gene,
dumbrăvi înrourate și-altare de cântări
scăldate-n măreție de-amurguri moldovene.

Și sufletul îmi crește lumină-n sărbători,
cu slova ceruită pe filă de ceaslov,
precum în dimineți se-nalță mândrii zori,
viața-n bucurii vâslind-o spre ostrov.

(Freamătul literar, Siret nr. 3–5/1934)

Duminică

Sună clopotul prelung
peste-a satului răcoare,
toaca bate în răstimpuri
peste zările cu soare.

Ramuri lungi în vânt se joacă
și-ncet pică la pământ
chidii mari și promoroacă.

La răscruci de drumul mare
stă o troiță din bătrâni;
troienit e peste umeri
un Isus bătut cu spini,

Și troiene lungi se văd
până-n zări îndepărtate...
pe a satului cărare
un sărman abia străbate.

(Glasul Bucovinei nr. 4066/24 mai 1933)

Aspect

O tristețe mistică a veacurilor
viața în fiecare clipă străbate
bucuriile noastre telurice,
că nu știm ziua în care
moartea inima noastră o bate.

Cuvântul nu poate să spună
câte stele sufletul nostru are,
câte privirile noastre cdună...
dar liniștea trecutului ne cere

pământenii cum suntem,
până la ultima despărțire de toate,
toată bucuria, toată durerea s-o bem...

O tristețe mistică a veacurilor
viața în fiecare clipă străbate
bucuriile noastre telurice,
că nu știm ziua în care
moartea inimii noastre o bate...

(E. Ar. Zaharia. *Antologie rădăuțeană*. Cernăuți, 1943)

Tristia

Codrii stau, bătrâni de veacuri,
sub povara de frunziș
și tăcerea în iatacuri
odihnește numa'n vis,
iar din cerul cu făclii,
luminate prea feeric,
pe întinsele câmpii
cade-o stea spre întuneric.

Noaptea prinde în culoare
și pământ și mare-adâncă,
numai glasul de izvoare
tremură tristețe încă
iar ecoul - ca o rază -
se răsfrânge tot cu jale,
pe când luna rouează
mângâierea-n deal și vale

(*Freamătul literar*, Siret, nr. 1-2, 1934)

Înserare

Privirea se aşterne cu-ntristare
peste coline,
mare-i tăcerea trecutului, mare:
dintre plecaţi nimeni nu vine.

Iubirea se destramă în braţe de lut.
care cerul - atâta de-ntins -
să-l cuprindă a vrut
în trăire fiecă ins.

Soarele nu apune decât să răsară,
la trecere nesimţită spre moarte
şi o dorinţă pământescă şi clară
de-apururi ne poartă.

Mistificarea vieţilor se-mplineşte:
din salcâm am rupt o floare,
o simt în mână omeneşte...
şi înserarea noastră mă doare.

Se leagănă crengile de vânt
şi ca o iubire străbună
legănările lor le simt
în noaptea aceasta cu lună.

(Freamătul literar, Siret, nr. 4-6/1936)

Melancolie

Sunt singur, sunt singur, mă-nvăluie
tăceri de mormânt.
Mi-e teamă că inima-mi bate
aici unde nu este cuvânt.
E noapte târzie
și nu aștept pe nimeni să vie,
să-mi bată la ușă,
averi și plăceri pământești să-mi aducă,
chiar aur
tezaur,
cum altul aici pe pământ să nu aibă.

E liniște profundă de clipe-ntristate,
de-aud lumina lunii la geamul meu cum bate.
Prin ce minune oare mă duce gândul iar
să mai privesc trecutul ce crește în zadar?
Și ce îndemn îmi spune să mai trăiesc părere,
când vremea din nou mă naște-n tăcere,
în forme noi de viață din viața ce va trece
mai stins și tot mai rece?

Tristeți mă înconjoară cr gheața de la pol,
mi-e sufletul de bucurie gol.

(Glasul Bucovinei, 4290/17 apr. 1934)

Vroit-am să cânt

O, cum vroit-am să cânt,
tumultos și visător cum eram,

să dau cuvintelor aripi spre stele
și, legând cuvânt de cuvânt,
mereu melodii noi făuream

pentru oameni,
pentru gândurile mele...

Dar oamenii m-au legat de pământ;
aminte abia îmi aduc cum visam,
iar azi rima mi-e boantă și versul șchiop,
din trecut nu vine nici un cuvânt,
nu-mi mai vorbește nici iarba,
nici ram,
inima zilnic mi-o-ngrop...

O, cum vroit-am să cânt,
tumultos, visător, cum eram,
dar oamenii m-au legat de pământ,
nu-mi mai aduc aminte că visam...

(Inedită)

Vasile Izvoran - Cernăuțeanu

Născut în comuna suburbana cernăuțeană Volcca-pe Derelui, Vasile Izvoran n-Cernăuțeanu a avut parte de o copilărie pe care astăzi, când bolțile cerești s-au limpezit parcă nițel, e greu să ți-o imaginezi Tatăl său, gospodar de primă mână și român cu inimă curată, luat de acasă ca din senin și înfundat în temnițe comuniste sovietice, de unde i sa tras și moartea; mamă-sa, gospodină vrednică și cu suflet bun, rămasă săracă lipită pământului, căci bunurile materiale pe care și le agonisiseră, în doi, o viață întreagă îi fuseseră confiscate de venetici cu zei diabolic, nelăsându i-se, ca amintire măcar, nici un bob din ce avuse, amenințări nenumărate că o să-i putrezească și ei oasele prin locuri de unde nimenea din cei duși nu se întoarce... Pornind de la aceste stări de lucruri, mai că nu-ți vine să crezi că cei căruia astăzi i se spune Vasile Izvoran-Cernăuțeanu a fost în stare să parcurgă numai cu note de „foarte bine” învățământul primar, mediu și superior, ca mai apoi să fie prezent pe meleagurile bucovinene ca învățător, profesor școlar, ziarist și... mânuitor de har al comorilor inegalabile ale minunatei noastre limbi românești.

Verticalitatea, permanentă în conduita și cotidianul său, dar străină prin esență-i mediilor comuniste totalitare, nu este nicidecum tolerată de cercurile diriguitoare de atunci, dar și de cele de mai târziu, care făceau totul, ce le venea la mână, pentru a o anihila și a și-o supune în întregime. Ca după aceasta să se folosească de ea pe marea cale a edificării unei lumi de basm, cum nu se auzise ori se văzuse cândva pe fața bieteii noastre Terra...

Deși își dădeau cu toții seama că ce-i din basme în basme rămâne și că răul făcut astăzi cuiva numaidecât se va întoarce mâine asupra pornitorului său...

Uneori suntem însoțiți de gânduri, scopul de căpătâi ai căroră e să ne vadă și pe noi în ape curate. Stăpâni cu drepturi depune prin gospodarii cu vechi tradiții paterne, ajunși la drumul mare., cu fruntea sus, de rând cu alții, pe potriua noastră. Ca și noi, până la urmă, să ne vedem visele înfăptuite, știindu-se a fi reale chiar din fașă chiar... Dar fără a supăra cu ceva mersul firesc al istoriei și a rămâne tributari urmașilor noștri, fără a nu regreta cu strășnicie povețele lăsate nouă de înaintași, trăitori și ei pe aceste meleaguri mioritice, cu iz de basme încântătoare, cântate, dar și plânse deseori de neasemuitele lor păduri de fagi, dar care, până la urmă, tot ale noastre vor rămâne...

O lacrimă uitată-ntr-o scrisoare

O lacrima uitată-ntr-o scrisoare
din nou mă cheamă înspre timpuri când
prin sărutări ne adunam odoare,
iar din priviri doar mers de dor flamand

Un cer senin ne tot ducea spre zare
cu stele-nveșmântate-n ghiociei,
porniți și ei de-a valma spre hotare
păzite strașnic și de porumbei

Atunci doar vânturi din suflarea ta
mă îndemnau să trec de șovăiri
și să mă-nvăț și eu a săruta
prin porți deschise dinspre împliniri

Dar s-a-ntâmplat că mi te-ai dus din drum,
lăsându-mi rând steril într-un răvaș,
în care mi-ai mai dat, dar nu știu cum,
și-o lacrima în strai de arendaș

Și, vrând-nevrând, dar regretări terestre
m-au răstignit doar în pășiri de nut
prin vâlmășiri de seminții ecvestre
și-n gângureli târzii, de nou-născut

... O lacrimă uitată-ntr-o scrisoare
mă cheamă iar la drum necunoscut,
spre alte timpuri, fără înturnare,
din învelișul unui chip de lut

Florile nopții mă trec prin rubine...

Florile nopții mă Lee prin rubine
de când călăuza prin ierburi tu-mi ești
urmată de șipote-n vers de suspine,
și ele voite de ape lumești,
trecute-n cascade de guri cristaline,
cu zodii luate din haine cerești,
dar care într-una miau fost proștepe
și pavază-n față de pași nefirești

Atunci când va fi ca din nou să ne cheme
balada eternă a codrilor verzi
eu din nemurire ți voi coase doar steme
pe care nicicând nu vei fi să le pierzi,
chiar de-ntâmpla-se-va ploaie de teme
spre tine tot ele vor fi să le crezi
că din nedorință veni-ți-ar blesteme
cu haine de lup și purtare de iezi

Știind că plăcerile lumii bizare
se simt ca acasă-n guieai străveziu
atunci când se știu prin stufig de-ncercare,
cu vulpi mătăsoase,-n strânsori de cheflui,
că tot ce pornește din guri solitare
pe drumuri tăiate de moft auriu

să ne cantoneze-n vârtej de ninsoare
cu zâmbet de iele pe lat de chipiu

încât noi pe veci să le fim desfătare
cu inimi curate și văz siniliu...

Din nou la ușă-mi bate enigma unei nopți

Dar mi te-ai dus pe ape din țarna de mister,
trecut și el prin lumea unor suflări cerești,
cu loc de împlinire pe guri de semincer,
luate, fără teamă, de lieduri omenești

Te-am așteptat pe mersul unor voiri de fag,
pornit și el s-ajungă pe-ntinderi de altare,
trezite din uitare de pașii unui mag
înveșmântat în haine cu doruri solitare

Din nou la poartă-mi bate enigma unei nopți
când mi ai cântat din suflet c-o să-mi aduci lumină,
ca peste tot și-n toate să n-am opriri la porți
nici nori lăsați să moară pe verbe-n serpentină

Dar mi te-ai dus pe ape urzite de mister
nedându-mi știri trecute prin lacrimi argintii,
ci mi-ai lăsat doar temeri că-n luna lui prier
uita-vei iar de mine și iarăși no să-mi vii

Te mai aștept pe latul unor cărări de fag,
pornit și el s-ajungă pe trepte de-nchinare,
ca nimenea din lume, chiar de va fi și mag,
să nu-i lipsească dorul de raze-ntremătoare

Din nou la ușă-mi bate enigma unei nopți
când tu mi-ai fost în toate cu sufietul pe buze,
lăsându-mi te-n brațe fără gonaci la porți,
ci numai cu iscoade ascunse-n buburuze

Hai, că azi e sărbătoare

Hai, că azi e sărbătoare
mare cât suflarea noastră
pogorâta dinspre soare
peste guri de floare-albastră
bună ca o sărutare
de Eden doar acceptata
când ne vine din născare
pe obraji de stea curată

Hai, să nu mai fim cărați
doar de vânturi selenare
care ne-ar lăsa postați
pe la uși de-ntâmpinare
a unor voiri furate
de străini cu măști bizare
care cică-ar fi carate
fără semne de-ntrebare

Hai, că azi e sărbătoare
cu stindarde fără seamăn,
cum prin lume nimeni n-are,
deși-i spun că ne-ar fi geamăn
cu o droaie de ogoare
îmbâiate-n nestemate,
dar lipite de o floare
cum e-a noastră, pe nedate...

De ce și tu-ntr-o noapte?...

Un mare dor mă arde
când mi-amintesc de tine
și-mi rânduiesc petarde
prin valuri de suspine
cu flori multicolore vânat de himere,
dar și de aurore
din ape de durere

De ce și tu-ntr-o noapte
de iele asaltată
lăsatu-mi-ai doar șoapte
prin iarba-ndurerată
și te-ai luat cu versul spre seminții străine, mărite-n
universul dorinței cabotine?

... Ce bine e când dorul
nu-ți toarce supărare,
ci-ți lasă dormitorul
deschis spre lumea mare,
iar gândul tău de-o viață,
voit și de ursite,
nu-ți este bulz de gheață
prin fapte moștenite

Două păsări inocente...

Două păsări inocente,
peste tot și-n tot frumoase,
iarăși sunt pe căi ardente
duse-n colivii osoase
de atât că-n văzul lumii
cică n-ar avea trecut,
nici odoare de la mumii

dintr-un ev necunoscut

Merg din nou spre gura morții
cete mari de bieți români
căroră, din partea sorții,
le mai vin încă stăpâni,
iar vântoase dimprejururi
și-i mai vor pe limbi de jar
modelat prin guri de ciuturi
și pășiri de potlogar

Cerurile vieții noastre
prea ne-au fost îmbălsămate
ca acum să n-avem castre,
nici doinire prin palate,
ci doar vreri cu luci de gheață
ce se văd precum au fost,
toate-n mers pe fir de ață
ariadnic, fără post

Încă trec prin apa morții
suflete de buni români,
deși pe la cărma sorții
lor de-abia că sunt stăpâni,
ci doar pași de oameni puri,
toți cu gând din cuib curat
și descântece pe guri
cu suflare de bărbat...

Arcadie Opaîț

S-a născut la 28 februarie 1948 în satul Cireș, fostul județ Storojineț, după ce părinții săi Ileana și Silvestru, s-au întors din Kazahstanul de Nord, unde au fost deportați în 1941, cu răni sufletești necicatrizate, căci victime nevinovate ale bolșevismului au căzut copii și rude apropiate, doisprezece la număr. După absolvirea școlii din satul natal, a urmat școala medie românească din Ciudei. Până la încorporarea în armata sovietică a lucrat ca electrician, iar după demobilizare, în 1969, s-a înscris la secția de limba și literatura rusă pentru școlile cu predare în limba română a facultății de filologie la Universitatea cernăuțeană. Abia ajuns în anul patru, în 1973, a fost exclus pentru „activitate antisovietică”. A încercat să lucreze ca profesor la o școală de 8 ani, dar după numai trei luni a fost concediat la indicația KGB-ului. În căutarea mijloacelor de existență s-a autoexilat în Siberia, în regiunea Tiumen. Abia în 1975 a fost restabilit la secția serala a facultății de filologie. A, lucrat maistru superior la un atelier de pictură din Cernăuți până în octombrie 1983, când a fost arestat de lucrătorii KGB ului, fără să i se prezinte vreo învinuire. Evident, la procuratura regională învinuirea a fost ticluita peste două luni. Fără teme și fără dovezi a fost condamnat la patru ani de închisoare. Pus în libertate înainte de termen, în 1986, s-a angajat zidar la un combinat special, iar apoi, din 1987 până în 1992, a lucrat la exploatarea forestiere din regiunea Perm din Federația Rusă.

A mai absolvit și facultatea de drept a Universității; din Odessa, secția fără frecvență. Întors la Cernăuți, sa încadrat în mișcarea de emancipare național-culturală a românilor nord-bucovineni. În doua rânduri a fost ales președinte al Societății

pentru cultură românească „Mihai Eminescu”. funcție obștească pe care o deține și în timpul de față.

Cu versuri a debutat în coloanele publicațiilor de limba română locale, în reviste din România și Republice Moldova, în 1997 și-a editat la Chișinău prima sa culegere de versuri, culegere prefătată de academicianul Mihai Cimpoi.

Ora pământului

Oră de veghe,
de-o viață și ceva
tânăra mea beție
calea-mi așterne
cu zornăit de bronz
și sfîncși ciopliți
pe care nu-i poți ocoli
nici cu privirea
nici cu auzul
nici să te bucuri de ei
nici să-i blestemi
nici să-i pui de pază
la intrare în suflet
decît doar atunci
când aprinzi lumînări
în cuget
și răgușit gongul
bate ora pământului

Nesfârșita cădere în sus

În scurta-i cădere
risipitoare
durerea răzbate
lucind ca o lacrimă
la rădăcina cuvântului
clipa nimerește în ștreang

fără să-i audă cineva strigătul

Suntem într-o nesfârșită
cădere în sus -
licurici
cu clopotele luminii la gât -
încercând să ne ascundem
de moarte
de soare
în marea joacă de-a viața

Serafima

Molozul cugetării
mi-a inundat speranța
se zbate, se așterne
în falduri între noi
Presat de sensuri oarbe
și-a prelungit vacanța
în noaptea sihastrată
sedusă de strigoi

Mareea dinire noi fertilizează
astâmpărul genunchilor rotunzi
pândită de un ochi
de patruzeci trecuți,
sleit de disperarea frământândă

Trișez ideea căderii în cuvânt,
rămas cu steaua stinsă-n mâna stângă
forțez ghiocul melcului să stingă
binecuvântarea umbrosului pământ

Poveste fără cuvinte

Melancolia
moale și albă
se rostogolește
între cuțitele nopții
spre fugara râvnire a pământului
Dau cu degetul inimii de ea
Un val de tăcere
cu brațe de sunete
subit mă-nfășoară

Aparent
cu moartea
nu am nici o treaba
numai că uneori
de sănătate mă ntreabă
și atunci
răsună simt o cană
fără pereți și cuvinte

Dar asta-i o altă poveste
rămasă-n tipare

Fecioara nenuntită - viața

Corabie cu pânza sparta de-amintiri
De ce mă porți pe valuri de cenușă,
Mă faci să bat la-a veșniciei ușă,
Unde-cdihnește-o lume de martin?
În plasa ta prind scoicile secunde,
Geometrii se mai ceartă pentru-un punct,
În capul mesei un primar adjunct
Deapană-un vis furat de nu știu unde.
Păcatul vechi prin fulgi frumos dansează,
Secând câte un râu din harta vieții,

Trecând Li-l prin clepsidra tinereții,
Când moartea-n negrul unghii ne veghează
Fecioară nenuntită-n semn de cruce,
Rămâi pe-acest pământ din tot ce-a fost.
Să plâng cu zodii, târziu e, n-are rost
Urātu-n casă greieri îmi seduce.
Am încercat să-ți pun zăbale-n gura,
Picioru-n scară-a lunecat și-atunci
Am prefăcut în versuri a mea ură
Și m-am culcat în leagănul de fulgi.

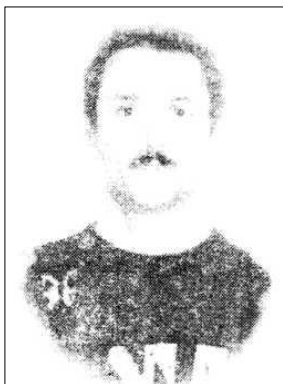
Ocnașii lumii vechi

De întrebări so-ndoaie
nevăzutul mâine
ce vor acești sărmani -
ocnașii lumii vechi
goniți de pretutindeni
de lupii albi din sânge
în cârjele speranței având și vin și pâine?

Din noaptea ior polară
în drumul lung spre sud
trecu prin porți de ceară
cu soare de-nipru mut
schimbând renii și câinii
pe- un dispărut versant
dreptatea pe-o minciună
cel mai de preț garant.

Se văd stând la hotare
unde-și lasă toiagul
cel de la urmă prunc
al Țării lui Irod,
a gloriei sămânță
vărsând-o în altare
lăsându-și autograful
pe-al nopții inorog.

Ion Cojocar

Născut la Tereblecea, fostul județ Rădăuți, la 27 septembrie 1960, Ion Cojocar știe că avea să se nască în România. Baștină tatălui său este satul Bâhrinești, iar casa părintească a acestuia s-a nimerit să fie chiar acolo pe unde în 1940 s-a tras granița. De aceea familia a fost ridicată și strămutată la Tereblecea.

În 1978 a absolvit școala medie din Tere Mecea, după care a urmat cursurile secției de limba și literatura română a facultății de filologie a Universității din Cernăuți. Împreună cu alți colegi de facultate a scos gazeta de perete „Luceafărul”. După terminarea studiilor universitare s-a înscris la facultatea de educație fizică și sport a Institutului „V. Zatonski” din Kamenet-Podolski, pe care a absolvit-o cu succes. În prezent este profesor la școala medie nr. 29, cu predarea în limba română din centrul regional.

Versurile sale au văzut lumina tiparului în ziarele și revistele locale, mai ales în „Zorile Bucovinei”, „Codrul Cosminului”, „Concordia”. Este, în plan regional, și un caricaturist notoriu.

Bucovina

Cheia de la poarta
colțului nostru de rai a
fost pierdută
sau poate furată,
ascunsă,
bătută
ori deformată.

De atunci încoace
prin poarta deschisă
liber trecut-au
câini vagabonzi
cu luna în gură,
păsări ciudate
având două capete,

avioane și tancuri,
seceri și ciocane,
insecte cu cate
trei coarne fiecare,
radiații și farfurii zburătoare.

Pe cerul tău, țară,
urme de pași se prevăd -
cine te calcă-n picioare?

Nu mai ninge

Privește:
prin cerul ferestrei
norii curg în luna
sărbătorii tale, femeie.
Sufletele noastre
se iau după ei
și lumea ne crede
cocori migratori...

Ne ducem zborul
în înălțimile
pline de taine-ale iubirii
spre un paradis în care
nu se spun cuvinte,
ridicând după noi tot orașul
primelor noastre-ntâlniri.

Dimineața

Strig și plâng
și sunt nefericit;
urlu și sângerez,
răbd și îngheț
până mă înzăpezesc
gândurile mele
prin care tu treci
nepăsătoare
cu altul de mână.

Mă prefac într-un măr,
să-mi guști roada;
mă prefac într-un cuptor,
să mănânci pâine caldă;
mă prefac într-o fântână,
să bei când ți-e sete...

Mă prefac într-un cântat
de cocoș
și mă trezesc
cu sărutul tău pe buze.

Sărutul heraldic

Șoapta ta
ca o pasăre
Îmi înconjoară
frunza sărutului.
Ți-e sete și bei
stropul de rouă
al frunzei.
Te cuprid cu creanga
dorului meu.

crescut din adânci rădăcini,
Ne înălțăm prin iubire
spre soare. -
Sunt un copac
cu inimă ele
privighetoare.

Cometa iubirii

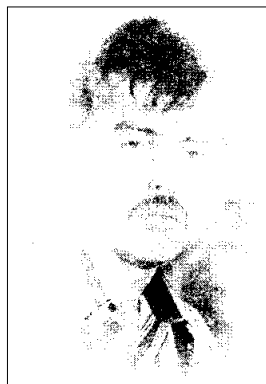
Îmbrățișez îndepărtarea ta
și îți sărut mișcările-n lumină.
Tu ești cometa care m-a atras
în cerul ei de dragoste sublimă

Ne-ascundem în lumină.
Ce frumos
și tainic e că ești așa aproape!
Îmbrățișez apropierea ta,
Îndepărtata-apropiere de sub
pleoape.

Ion Bâcu

S-a născut la 28 ianuarie 1972, în satul Oprișeni, fostul județ Rădăuți. După absolvirea școlii medii de cultură generală, se înscrie la secția de limba și literatura română a Universității din Cernăuți. Își ia cu succes licența și se stabilește în sudul Basarabiei, pe ȧlpug. Nu devine profesor școlar, așa cum visase, ci este angajat în cadrul unei secții de miliție.

Cu versuri debutează în coloanele ziarului „Zorile Bucovinei” din Cernăuți, ale revistei arborosene „Codrul Cosminului” și ale „Gazetei de Herța”. Obține premiile I la Festivalul național de poezie „C. Conachi” din Tecuci și la Festivalul de teatru și poezie „Dumitru Caraciobanu” din Satul Nou, raionul Reni, sudul Basarabiei. În 1997 se află printre învingătorii Concursului de poezie „Pavel Boțu” (premiul II), care a avut ioc în localitatea Cemașir din preajma Chiliei.

E timpul

Lui D. Caraciobanu

Profilul foșnetului alb
 Înpăimântă regina cimitirului din șoapte.
 Ea se ascunde în coalescența frigului.
 Acolo dă lecții de umilință
 sicriilor care-și uită zilele onomastice.
 Neantul tânăr ascultă așteptarea
 ce mustește răsunetul orgii.
 Versul indică în morminte
 + 50° de însingurare.
 Regina cimitirului din șoapte

goală-goluță,
cu vântul lung pe spate,
privește galeș de sub cascada laptelui
la cortegiul funerar al norilor.
Murisem benevol.
Nu mai simt misterul întâlnirii.
Dumitre,
visul tău tocește destinul boemic,
iar liniștea tăcerii,
înainte de-a apune,
anunță cerbilor de pretutindeni
că e timpul să devii
regele cimitirului de șoapte.

Învață-mă

Fiicei Victoria

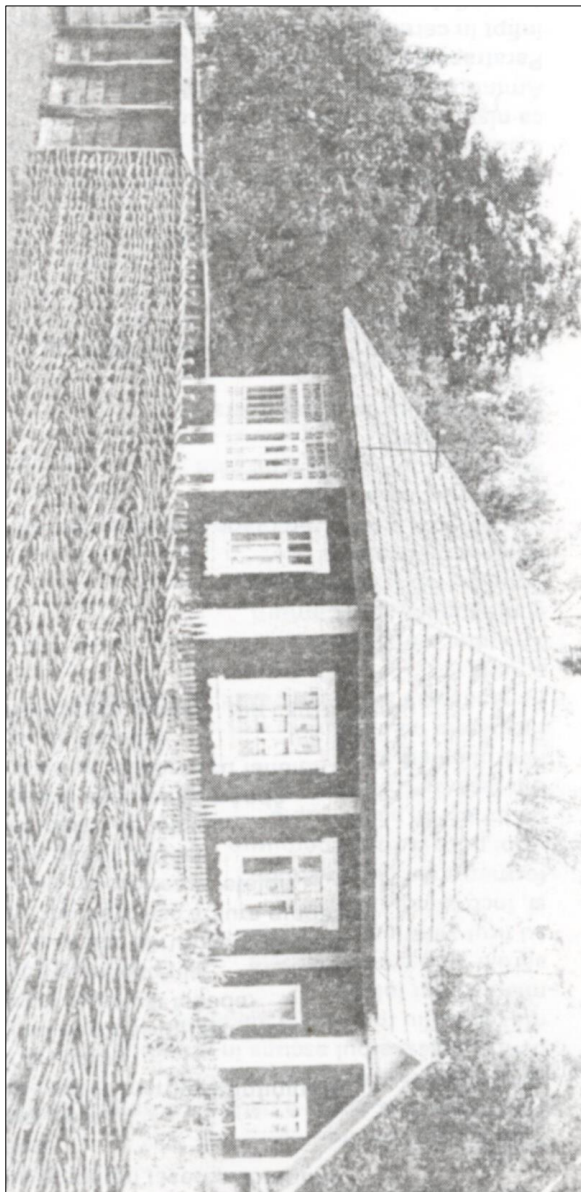
Copilule
ce calci pe zidurile albe,
învață-mă să plâng,
învață-mă să tac,
învață-mă să ard,
învață-mă să ning.
Copilule
ce porți în sine nepăsări autumnale,
ia seama,
Dumnezeu a ieșit în pridvor,
rujează dimineața la buze,
aruncă-n gura lumii o stea lenitivă,
că s-a-mbolnăvit
cu toate că pasărea tăcerii
savurează aroma de ambrozie
după o izgonire rușinoasă
din uterul matern al inimii proprii,
asediată de cadavre.
Pe funinginea lotului de blândețe,
dăruit de părinți ia căsătorie,
păcatul țănoș cu papion de mânăire
toarce-un caier de mirare.

Îi sfârâie paloarea-n mână,
răsucind fibrele nenorocirilor,
pentru a țese trezirea infernului.
Ești martor, copile,
roadă lotului de blândețe
a rămas nestrânsă nu din cauza mea;
vinovată e strălucirea visului fără cenzură,
Fără frică,
fără semnele vieții,
fără anotimpuri,
fără nimic.
Copilule ce calci pe zidurile albe,
învață-mă să tac plângând
și să ard în ninsoare,
Învață-mă...

Numai ora siestei

Psalm găurit de idei.
Plimbarea mea printr-o pădure cu fulguri mlădioși,
scormonirea în culori cu bastonul
pentru a găsi albul ascuns în miraj,
mă fac să fiu mai abil la alegerea
mlădiosului fulger,
căruia-i leg ambele capete
cu firul suferinței
și, încovoiindu-l,
formez arcul de vânătoare.
Apoi pornesc spre nemurire
pe umeri de așchii rupte
din tăcerea somnului.
Azurul e fierbinte.
Picioarele mă frig.
Până la lacul lebedei cu aripi de hipnoză
e mult.
Trec dincolo de delir
și mă tupilez lângă amurg.
Totul s-a oprit din mișcare.
Poetul odihnește,

mai bine zis adună sarcofage de blesteme.
Se apropie ceasul formelor fixe.
Rezămându-mi coatele de vânt
aprind o țigară.
Fumul înghite așteptarea stranie.
E poezie.
Simt apropierea lebedei cu aripi de hipnoză.
Vine din partea nebuniei.
Nu zboară.
Pășește lent.
E la distanța de vreo zece vâsliri
Mă pregătesc de atac.
În același timp zilele se ascund
toate sub aripile ei,
ca niște pui de cloșcă tremurând.
Amintirea clocește plânsetul plăcerii.
Paratrăsnetul veghează
Înfîpt în cerul lustruit de-o noapte,
ce conține miros de gutui coapte
și venin de șarpe.
Lebăda e la cinci decenii... 3; 2; 1;
Trag.
Așchia ruptă din tăcerea somnului,
zburând,
și-a luat ținta.
În cale-i apare marginea infinitului,
vederea vederii
și ultimii pași născuți din mine.
Numai ei au salvat lebăda,
jertfindu-și milostenia.
Astfel izvorăște sărutul singurătății,
cu care îmi potolesc arsura gingășiei
plutitoare pe orbirea țipetelor.
E psalm găurit de idei
la vânătoarea de lebede.
Ora siestei a rămas flămândă,
fiindcă ea se hrănește cu fâlăit
aripilor de hipnoză.
Ah! Numai ora siestei... din cauza mea...

Gospodărie țărănească bucovineană – meștersug și artă (Foto: I. Rozumii)

DIN CREAȚIA LITERARĂ A CITITORILOR

O speranță

O speranță are omul,
Ca și pomul,
Că-n flori-va viața lui
Ca și fioarea mărului.
O speranță are omul,
Ca și pomul,
Loc sub soare își găsește,
Pentru aceasta ostenește. O
speranță are omul,
Ca și pomul,

Brațeie-ramuri le-ntinde,
Toată lumea ar cuprinde.
O speranța are omul,
Ca și pomul,
Puii alătura să-i fie,
De nevoi ca să nu știe.
O speranță are omul,
Ca și pomul,
Dumnezeu să-î ocrotească,
De tot răul să-l ferească.

Ploaia

Plânge geamul. Se prelinge
Lacrima din cer picata
Cade ploaia și se-ncinge
Hora stropilor, mascată.
Fulgerul cu sclipiri albe
Toarta cerului aprinde,
Cu-ale sale săgeți oarbe
Peste văzduh se întinde.

Canonada dintre nouri
De un ceas nu ostenește:
Se-mpung norii, parcă-s bouri,
Și pădurea lung foșnește.
Iată soarele searată
Printre nori, ca un sihastru.
Curcubeu-ncinge-ndată
Doar un colț de cer albastru.

Spic de grâu

Spic de grâu, ai strâns în tine	Dacă nu-n van ostenește,
Osteneala de plugar.	Dacă și-a pus tot elanul.
Seva ta nu e doar pâine, -	Si-n vis noaptea i se-arată
E sudoare și amar.	Lanul vâlrind sub soare,
Truda lui e cu migală	Căci așa i-i viața toată, -
Și cu râvnă de țăran.	Pâinea-n casă-i sărbătoare.
El când mâinile își spală,	Știe bine prețul pâinii
Ține ochii în tavan.	Priceputul gospodar.
El și-atunci se tot gândește	„Să dea Domnul, zice-n sine,
Dacă va fi rodnic anul,	Să nu fim feriți de dar.”

O să vin latine, mamă

O să vin la tine, scumpa mamă,	Mă visez în codru și în luncă,
Pe-o coamă de ploaie și de vânt.	Și pe cărăruia spre izvor.
Mă aștepti, oftând, de bună	Mamă, așteptarea-ți este lungă
seamă, -	În căsuța noastră cu pridvor.
Veste nu ți-am dat de unde sunt.	O să vin, măicuța mea bătrână,
Mă visez în căsocioara noastră	Ca și fiul cel rătăcitor.
Cu creștetu-n boită de aguzi,	O să vin pe-o rază de lumină
Cu mușcate-aprinse în fereastră.	Că mi-i sufletul lăstar de dor.
Mania, eu te strig, dar nu m-auzi.	

Toamnă

Zboară lin triumghiul de cocori	Căci vântul odihnește pe
Și se destramă-n zarea alburie,	pripoare
Greierii nu au arcușuri la viori,	Si poate s-a trezi pe înserate.
La triluri ciocârlia nu se-mbie.	Și-atunci el s-a porni înspre
Pe culmi pădurile parcă nuntesc,	dumbrăvi
La creștet cu beteală aurie Si	Și-o să danseze frunzele șiraguri.
munții-n depărtare mai albaștri	Și bruma va cădea în zori peste
cresc	otăvi,
Spre bolta de azur și veșnicie.	Și toamna o să bată pe la praguri.
Turma de nori parcă cioban nu	
are,	
A-ncremenst pe-un colț de cer,	
departe,	

Sergiu BESPALCO

lucrător la Căminul cultural, din Stălinești, raionul Noua Suliță

Așa-i în colhoz la noi

- Cântecel de „viață nouă” -

Frunză verde de trifoi,	Se-odihnesc și se distrează,
Bine-i în colhoz la noi.	Nu c-acelea ce lucrează.
La lucru-s tovarăși toți,	Cel care-i la coada sapei între
Dar la bunuri - câțiva hoți.	„domni” nu mai încap;
Nu-i destul cât iau cu mâna,	Îi cu-atâta cât muncește:
Fură ziua cu mașina,	Ce să faci? Așa-i rusește!
Fură noaptea cu tractorul,	Bine-i în colhoz la noi
De vite li-i plin oborul,	Cu insulte și băta.
Hambarele-s bătucite	Să te duci cât de departe,
De bunuri ce nu-s muncite.	Că nu-ți mai aiii dreptate,
Cine lucrează-n sudoare,	Căci dreptatea a murit, -
Aceia crezare n-are;	Ai rămas cu ce-ai primit.
Cine fluieră la lună	Stai și plânge, și bocește:
Are lefușoară bună	Ce să faci? Așa-i rusește!
Și nimica nu-i lipsește:	Nene, de te jeluiești,
Ce să faci? Așa-i rusește!	Pe „placul” șefilor ești.
Ai satului dregători	Doar atunci își fac ei față,
Au stele la cheutori,	Îți aruncă-un os sub laiță...
Căruțași de servitori,	Ce mai munte, ce mai stâncă,
Să le-aducă-n zi de vară	Cine muncește, nu mănă,
Târâte și otăvioară	Cine mânca, nu muncește:
La purcei, la văcușoară.	Ce să faci? Așa-i rusește!
Cine sunt aleșii firii? -	Hai s-o facem românește:
Președinții, brigadirii.	Pentru muncă se plătește,
Șefii fermelor la sate	să nu-nghită nimeni noduri
Trăiesc ca regii-n palate.	Nici pe stradă, nici la poduri.
Nevestele le-nfloresc,	
Cât trăiesc, se lecuiesc,	

Tinerime răsfățată

Tinerime răsfățată,
Vin mari vânturi să te bată,
Vine iarna să te ningă,
Vara jarul să te-atingă.
Și cum te vei apăra?
Din amnar vei scapără?
Ți-ai uitat portul și graiul,
Ți ai făcut străin și traiul,
Te îmbraci aman turcește
Și-njuri numai birjărește.
Spre seară orice potecă

Te duce spre discotecă,-
Purtarea-acolo-i slobodă,
Rușinea-a ieșit din modă.
Au intrat în modă iară
Dama tunsă, cu țigară,
Valeții cu plete lungi,
Cu dolari furați în pungi.
Tinerime răsfățată,
Hai, trezește-te o dată,
Că valul de-ntunecime
Te-a rupe de românie.

*Eugenia CIOCOBOC,
profesoara pensionară din satul Tereblecea, raionul Hliboca.*

Unde-i Miorița?

Încă mai doinesc ciobanii
Pe-acest picior de plai:
Mai zic cu foc din fluier,-
Mai cântă și la nai.
Dar unde-i Miorița,
Mioara năzdrăvană,
Cu lâna ei plăviță,
Că baciul iar o cheamă?
Ea paște-n bătătură
Și plânge fără glas,

De jalea ce-o îndură
Că de turmă-a rămas.
Nici iarba nu-i priește,
Că-n două-i cu pelin,-
Baciul român trăiește,
Dar graiul i-i străin.
Pe acest picior de plai
Nu poate să vorbească
În cel mai dulce grai
Ce-i limba strămoșească.

Pe drumul durerii

- Bucovină, plai cu flori,
Unde sunt ai tăi feciori?
-Au murit printre străini
Pentru că au fost români.
Cine ne-a lăsat plângând,
N-aibă pace în mormânt,
Răspundă de-au făcut rău
În fața lui Dumnezeu.
La râu s-au unit păgânii
Și-au nenorocit românii.-
Românii nevinovați
Departate-au fost deportați, îi
scoteau noaptea afară,
Sub arme-i duceau la gară.
Plângeau mame și copii,
Că îi duceau în pustii
Ca pe vite, în vagoane,
Să-ndure sete și foame.
Când oprea trenul în gară,
Pe morți îi scoteau afară
Și-i aruncau între linii,
Ca să-i sfâșie toți câinii,
Ca să-i sfâșie șacalii,
Ca să-și bată joc moscalii...
Păgânii pentru mărire
Au dus lumea la peire.
La Finlanda, în pustie,
Înapoi să nu mai vie:
I-au dat în lagărul morții,

Să cunoască chinul sorții.
Pentru un bliduț de linte,
Au scos oamenii din minte:
Au mințit pe fiecare
Că sunt duși la o lucrare.
Și-au mers tineri și bătrâni,
Ca să moară prin străini.
Bărbați tineri și feciori
Au murit prin închisori.
Iar cei duși la închisoare
N-au văzut pe lume soare.
Și nici unul n-a venit,
Ca să spună ce-a pățit.
Doamne, pentru ce păcat
Românii au îndurat?
Pedepsește-i pe cei răi,
Care s-au făcut călăi
Și-umblau noaptea sub ferestre,
Să ne prindă fără veste,
Să ne ducă la calvar
Hăt, peste Cercul polar.
Doamne, ocrotește-ne,
De alt rău păzește-ne.
Doamne, trece-o supărare,
Nu ne da alta mai mare.
Ține, Doamne, cu românii,
Căci iar curg, potop, străinii,
Ca să ne prade de grai
Pe-această gură de rai.

*Ileana FEDOREAC,
locuitoare a satului Budi neț, raionul Storojineț*

Înstrăinați

Acasă-nstrăinați suntem de mici,
De când a curs în patruzeci puhoi de bolșevici.
Ei ne-au luat ce-aveam mai sfânt,
Ce moșteneam de la străbuni - al nost' pământ.
Și au adus aici cu ei
Nemernic neam de iude, de trântori și atei.
Și casele cu așternutul cald,
Lăsate de refugiați, le-au luat fără asalt.
Și le-au distrus apoi din temelii.
Căci doară n-au muncit ca noi, făcând gospodării.
Iar statul le-a mai construit cămine
Și creșe, grădinițe în largul Bucovinei,
Iar școlile le-au transformat
în școli rusești, să-nvețe-ai lor copii, și e păcat.
Pe lângă-ai lor și-ai noștri-au învățat
Și strămoșescul grai, ce-i fagure de miere, l-au uitat.
Și limba noastră azi puțin răsună,-
Puhoiul de străini, ce crește, înstrăinați adună.

„Eliberatorilor”

Cică bucovinenii v-ar fi-așteptat cu flori,-
Așa-n falsă istorie fără rușine-ați scris,-
Cică v-au zis: „Voi, eliberatori,
Ne-aduceți viață bună, ca și în paradis”.
Noi ne lucram pământul nostru-n pace
Și pace-am așteptat și de la voi.
Ne promiteați că traiul s-a preface,
Că ne-ați scăpa, adică, de griji și de nevoi.
Când v-ați văzut stăpâni, ați ridicat „dubina”
Și ați lovit în noi fără cruțare,
Și-ați transformat îndată Bucovina
în lagăr fioros de concentrare.

Nu ,'-au plăcut aici nici gospodarii harnici,
Nici neamul cel frumos de mioritici miri,
Bărbații cei ca brazii voi i-ați făcut ostateci,
Și-ați dat poruncă grea, la toți: „Na Sibiri!”
Celor rămași la vatra lor străbună
Le-ați pus pe umăr steaua bolșevică
Și i-ați ținut cu creștetu-n furtună
Și cu simțirea-n ură venetică.
În numele Stalinului ne-ați băgat pumnii-n gură
Și-ați violat tăcerea cu lungile rafale,
Și noaptea, ca tâlharii, ne-ați scos din bătătură,
Și ne-ați mânat departe, la desfundat canale,
La prăvălit copacii-n taigale mlăștinoase,
Înfometați acolo să ne târâm pe coate,
Să semănăm siberiile cu lacrimi și cu oase
Și să-nfundăm gulaguri de groaza și de moarte.
Blestemul celor morți printre străini
Avea și peste ani să vă ajungă,
„Liberatori” fanatici și ucigași haini,
Ca-al vostru roș imperiu pe veci să se distrugă.
Și Domnul cel de Sus s-a îndurat,
Că suntem doar și noi al său popor.
De necredința voastră El ne-a liberai,
De crimă, de minciună, de „eliberatori”.

Jurământ

*(La bustul lui Eminescu din curtea
casei lui Aron Pumnul din Cernăuți)*

Aici, în urbea tinereții Tale,
Pe cale ocolită ai venit din București,
Luceafăr pe vecie să ne strălucești,
Pe unde curge Prutul cel bătrân la vale. .
Ne-am adunat cu toții-n curtea lui Arune,
Aprinși de dor de neam și de lumină:

în dulcea și amara Bucovina
Poetul s-a întors ca prin minune!
Și lângă chipul Tău de bronz am cugetat
Cine am fost, ce suntem și ce vom fi oricând.
Strălumiți am fost de-aceiași gând
Și simțul de unire pe toți ne-a nflăcârat.
Noi am venit la Tine ca să-ti cerem sfat
Și să-ți jurăm curat și românește:
Chiar dacă hidra-nstrăinării ne pândește
La-acest sfârșit de secol zbuciumat,
Chiar dacă ni se fură și' credința,
Și datina, si codrii și-ntreg plaiul,
Noi vom păstra-n rostire vie graiul,
Ne vom păstra de-a pururea ființa.
Și-oricât n-ar face-o alții pe stăpânii,
Adevărați stăpâni pe glia strămoșească
Vor fi acei ce-au drept s-o moștenească,
Vor fi în vecii vecilor români.

Ion MIHAIESI,
contabil, locuitor ai satului Ostnța, raionul Herța

Dialog

-Inimă cu dor de soare,	Primăvara printre flori.
De ce râzi? Râsul mă doare.	Ai fost lacom la cules,
- Ascultă, dragă stăpâne,	Nici o floare n-ai ales
Am să râd mereu de tine:	Și-ai rămas ce ești acum,
Ți-a plăcut prea mult să zbori	Un copac uscat în drum.

Inima, inimă...

De-aș putea să-ți spun	cu albul zápeziilor cuminți...
Câte le-am avut	Azi una mă face să tresar:
bucurii și lacrimi,	când ochii-ți redau o caldă
ar trebui să-mi masor cărările	reveder
cu braui verde-al primăverilor	cu primăvara vieții,
cu argintul toamnelor târzii,	cu dragostea dintâi...

Dărnicie

Dragă mamă, dărnicia-ți	Ochii tăi emană raze de soare
este aidoma gliei fertile,	în fântâna sufletului meu.
aidoma spicului greu	Argintia brumă ce-ți cade pe la
pânguit în miez de vară.	tâmples
Măinile tale cu de pâine miros	își trădează vârsta toamnelor
au dibăcia aripilor de rândunea.	târzii;
	dar chipui și zâmbetul tău
	luminează cu licăr de primăvara.

Cântec pentru olar

Lutu-n mâna lui vorbește,	Ca să potolească setea
Prinde dor de viață	La o îume-ntreagă.
În ei inima-și transpune	Truda lui de nopți și zile
Bujorii din față.	N-are-asemănare.
Ulciorul cu buze arse	Înspre casa lui se-ndreptă
La izvor aleargă,	Cârduri de izvoare.

Dorul codrului

Codru! freamătă, suspină.	Lăstărișul în verdeață;
-Ce dor ai la rădăcină?	Dorul meu e unul sfânt -
-Am un dor, și doru-i mare,-	Verde să fiu pe pământ
-Fie veșnic pe cer soare,	Și curata ca să fie
Ca sa pot tine pe brațe	Bolta peste maica-glie.

*Nicolae MINTENCU, profesor de limba și literatura română
la Școala medie Voloca-pe-Derelui, raionul Hliboca*

La stejarul lui Ștefan

La jumătate de mileniu	Timpul ce l-au dus cu-ncetul
Adunatu-ne-am cu toți,	Nistrul, Prutul și Șiretul.
Ai nepoților nepoți	Ciopârțită Ți-a fost Țara,
Din străvechiul Tău domeniu.	Pângărit Ți-a fost portretul,
Și-ți jurăm în fața Troiței	Dar nu ne-au putut lua
Că nicicând nu vom uita	Cugetul și intelectul,
Cele spuse-n ceasul morții,	Ștefane, Măria Ta!
Ștefane, Măria Ta!	Le-am păstrat ca prin minune,
O Moldovă integrată	Ca o fină stofă lastră,
Ne-ai lăsat spre moștenire,	Ca o sticlă la fereastră
Țară mândra și bogata,	S-avem dreptul de-a o spune,
Iar noua ne-ai dat menire	Sa se-audă-n zarea-albastră
De-a veghea și apăra	Dreptul de a raporta,
Țara cu-a Ta Mănăstire,	Că Moldova este-a noastră,
Ștefane, Măria Ta!	Ștefane, Măria Ta.
Multe-n iume le schimbă	

Rapsodia mizeriei

După-atâta târg și piață,
Pusă n cap de serie,
Se întrezărește-o viață
Plină de mizerie
Din economia veche
S-a ales puzderie,
Iar acum n-avem pereche
La chin si mizerie.
Din văzduh cumplita iarnă
Vine să ne sperie
Și ne-anuntă c-o să cearnă
Tot fulgi de mizerie.
Prin șomaj întreaga vară
Am cântat ca greierii,
Iar acum purtăm povara
Crizei si mizeriei
Unii vor ca să trăiască
Ca-n junglă sau prerie
Și nu fac decât să crească
Valul de mizerie.

Alții pentru-o cârpă-s gata
Lumea s-o cutreiere,
Doar s-or înțoli odată
Cu blugi și mizerie.
Cei de sus, din lumea-aleasa,
Mai tari în materie,
Se corup, căci vor să iasă
Singuri din mizerie.
Cei ce nu pot să alunge
Vârsta sau bacteria,
Se prefac că lor le ajunge
Bursa și mizeria.
Câțiva peri pe tigva goaiă
Se riclică-n perie,
Când gândesc la caz de boală
În plină mizerie.
Și sătul de-atâta plată
Și-atâta mizerie,
Zău, că-mi vine s-o fac lată,
Să-mi astâmpăr creierii.

*Ștefan MOTRESCU,
profesor pensionar din orașelul Crasna, raionul Storojineț.*

Despărțire

Mai cântă greierii-n viori de nalbă
La rădăcina ierbii rourate
Și noaptea asta lungă parcă-i albă,
Și stelele pe boltă parcă-s coapte.
Și dinspre crâng peste iăptoase praguri
Un vântuleț zănatîc se tot saltă.
Se clatină copacii în șiraguri
Și bolta peste ei e tot mai naltă.
Privirea-ți rătăcește și te iau de mână,
Dar te retragi și pasu-ți nu-ostenește
Pe vechea cărăruie priporoasă,
Și numai vântu-n urma ta bocește.
Te duci și simt cum mă cuprinde focul
Regretelor. Tu n-o să mai revii.
Privesc cum silueta-ți se destramă-n jocul
Ghicit al zămislirii luminii viorii.

Plai natal

Sub a cerului arcade	Tot din azurii tulfice.
Esti, o, dulce Bucovină,	Și petalele-și desface
Plai de dor și de balade,	Nîmbul tău, de munți și spice.
Plai de doine și lumină.	Și când vîntul se abate
Verde-ți este straiul drag	Peste grai și datină.
Și adîncă-i rădăcina	Munți cu crestele zimțate
Codrîlor semeți, de fag,	Din talpă se clatină,
Frați-gemeni cu Bucovina.	Iar văzduhul lăcrămează,
Saltă răurile-ți sprintare	Cînd se-adastă nourii,
În albiile de humă	Cînd se bat ca bourii,
Și trec porți imaginare,	Fulgerele cînd dansează
Si-nspre Țară se îndrumă.	Peste tine, ruptă glie
Zarea-ti buciună doar pace	Din a neamului moșie.

Constantin ROTARU, pensionar din satul Poem, raionul Herța

Cireșii

Stau pe dealuri, stau pe haturi,	Parcă sunt înzăpeziți.
Sâ-i admiri nu te mai sature:	Vântu-și sună-ncet talanga
Cu fiori albe-mpodobiiți,	Și le-apleacă, moale, creanga.

Privighetoarea

Pe un ram, în cuib de soare,	Cântă o privighetoare.
Cântă o privighetoare.	Trilul ei când se revarsă
Trilul ei duios când crește,	Înspre zarea de mătase,
Nici dumbrava nu foșnește,	Numai greieri știutori
Nici nu vâlurește grâul,	De a mânuî viori,
Nici apa nu-și saltă râul.	Dacă o-acompaniază,
Dimineața, pe răcoare,	Licurici solari dansează.

Mărțișor

Când pajiștea-i toată-n floare	Primăverii ce dă vestea
Se prind ia piept mărțișoare:	Că sosește timpurie
Ros-albe, două culori,	Pe-o coamă de vânt, zburlie
Două blânde sărbători.	Luna martie de-acum
Albul e seninul zării	Voioasă-a pornit la drum
Și mărgeanu-nminunării,	Cu muguri plesniți și soare
Iar roșul văpaia este-a	Și cu mândre mărțișoare.

Rugă

Dă-ne, Doamne sănătate,
Că-i mai scumpă decât toate
Ne dă, Doamne, fericire
Și între români iubire.
Dă-ne, Doamne, bucurie,
Neamul tânăr să ne fie.

Dă-ne, Doamne, libertate,
Dă-ne drepturile toate
Dă-ne, Doamne, tot cei bun
Pe acest pământ străbun:
Dă-ne harul înfrățirii
Și simțământul unirii.

*Eleonora ȘCHIPOR,
profesoară de limba franceză la Școala medie Cupca, raionul
Hliboca.*

Iarna

Albă iarnă, albă iarnă,
Cerul prinde ca sa cearnă
Stele, stele argintii
Peste codrii și câmpii.
Dealurile departe, hăt,
Și-au pus cușme de omăt,

Iară munții cei zimțați
În giuigiu-s înfășurați.
Și în cel pridvor carpatic
Doarme vântul singuratic
A dormit și se trezește
Și nămeții răscolește.

Mama

Mamă, ești una pe lume,
Mai scumpă ființă n-am.
Mi-ai dat graiul, mi-ai dat nume,
Mi-ai dat dragostea de neam.
Mai legănat în pruncie
Și în rouă m-ai scăldat,

Ca să cresc om de-omenie
Și cu sufletul curat
Mamă, sufletu-ti e o carte
Deschisă spre adevăr
Și când sufletul mă doare.
Sfatul tău mereu îl cer.

De-aș fi păsărică...

Inima-mi suspină.
Sufletul mă doare,
Căci n-am zi senină
Și nici zi cu soare.
M-a lovit destinul,
Mi sa dus norocul,
Tânără mă scutur
Ca și busuiocul.

Tristețea m-apasă,
Durerea mă curmă
Și jalea de-acasă
Mă mână din urma
De aș fi păsărică
Cuibul mi-aș dura
Pe o râmurică
Și n-aș mai ofta.

Doamne, luminează-mi calea

Doamne, luminează-mi calea
Până-n cel din urmă ceas,
În tihnă ca să trec valea
Anilor ce mi-au rămas.
Când mi-a fi drumul mai greu,
Dă-mi putere și voință.

Și să-mi dai, Doamne, mereu
Întărire în credință.
Mă rog neîncetat la Tine
Să mă ierți, dacă-am greșit,
Să-mi mai dai zile senine,
Domnul meu, Iisus iubit.

Către tine, Doamne

Către Tine, Doamne,
Brațele-mi întind
Și te chem ia mine,
Neîncetat plângând.
Ah, necazul meu, Doamne,
Tu îl știi.

Cu a Ta priință
Poți să mă mângâi.
Mi-ai dat grea povară
Și-am slăbit de tot.
Ca să strig la tine,
Doamne, nu mai pot.

*Zinaida SMOCHINĂ-ROTARU,
locuitoare a satului Costiceni, raionul Noua Suliță.*

Pământ străbun

Acest pământ este scăldat
De lacrimi și sudoare.
Străbunii viața lor și-au dat,
Stând strajă la hotare.
Dar s-au găsit oameni vicleni,
Care spre-aș duce ușor traiul,
Au și vândut tiranilor
Pământul scump și graiul.

Azi timpurile s-au schimbat,
Dar greul ne apasă:
Pământul scump ni l-au luat
Și-i multă jale-n casă.
Dar poate Dumnezeu cel Sfânt
Dreptate ne va face:
Ne-a-ntoarce al nostru pământ
Și vom trăi în pace.

Mamei

Tineretea ți-a fost dată
S-o petreci tot prin străini
Fără mamă, fără tată
Și mereu să tot suspini.
Te-ai întors din depărtare
Unde ai copilărit.-
Erai mândră ca o floare
Și feciorii te-au petit.
Dintre toți, cât mi se pare,
Cel mai falnic l-ai ales.
Ați făcut o nuntă mare.
Vestea-n lume de v-a mers...
Dară după cununie
Mult necaz ai îndurat:
Te-au scos din gospodărie
Și pe drumuri te-au lăsat.

Cea mai mare bucurie
Ți-au fost fiii, amândoi.
Putea cât de rău să fie,
Mângâierea-ți eram noi.
În colhoz, ca blestemată,
Într-o zi, mamă, lucrai.
Ai căzut așa, deodată,
Și-ai rămas fără de grai.
Odihnește, mamă,-n pace
În adâncul tău mormânt.
Oamenii răi n-au ce-ți face,
Nu te-or deporta nicicând.
Fie-ți țărâna ușoară,-
Eu așa mă rog mereu
Lângă-o margine de țară,-
Să te ierte Dumnezeu.

Satul meu

Sat lângă munții Carpați
Cu părinți îndurerați
Și copii înstrăinați.

Sat cu holde radiate,
Cu izvoarele secate
Și fete nemăritate.

Sat lipsit de bucurii,
Fără zumzet de copii,
Fără tril de ciocârlii.

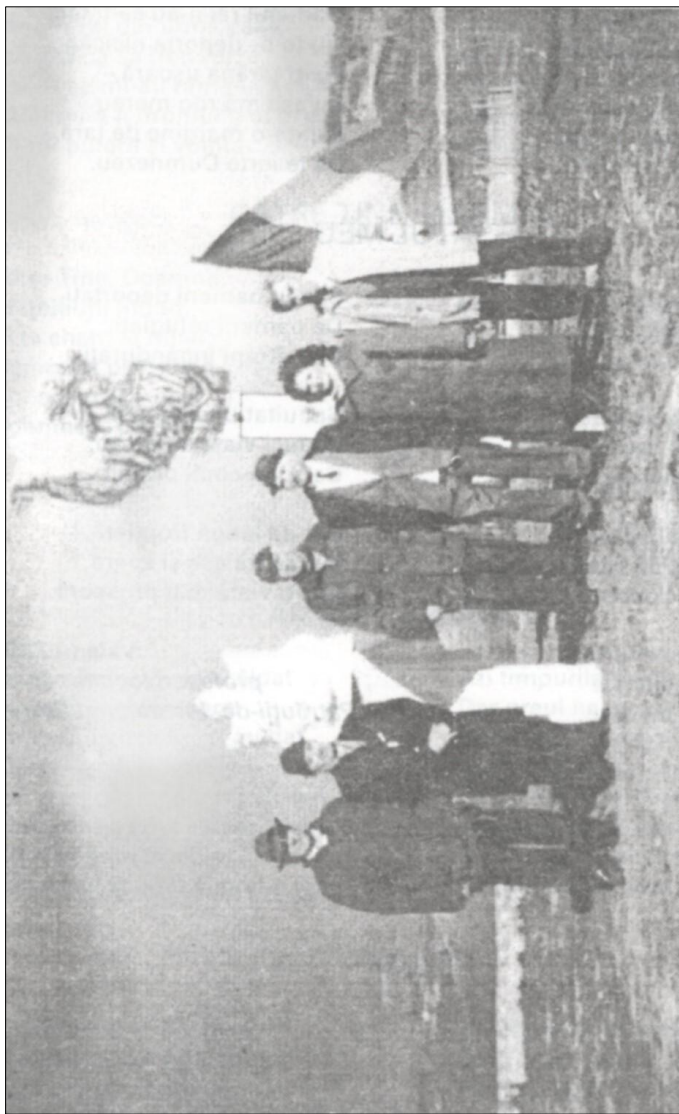
Sat cu doinele furate,
Cu horele nejucate
Și ură frate de frate.

Sat cu oameni deportați,
De oameni refugiați,
De bătrâni îngândurați.

Sat uitat bucovinean
Îți duci viața an de an,
Ca și un copil orfan.

Sat de lângă frontieră,
Fiii tăi trăiesc și speră
Într-o viață mai prosperă.

*Valeriu ZMOȘU,
profesor, locuitor al satului Pătrăuții-de-Jos, raionul Storojineț.*

În fața machetelor realizate de sculptorul D. Groșciovski pentru un monument al lui Ștefan cel Mare, români târgumureșeni și cernăuțeni: D. Covalciuc, V. Pasca, I. Crețu, D. Poptâmaș, Victoria Covalciuc, M. Toma (Hrusăuți, 26 octombrie 1997).

ȘTIINȚĂ

Perspectivele folosirii speoloterapies în profilaxia și
tratarea bolilor din sistemul cardiovascular*Simion BILEȚCHI,**doctor în științe medicaie, profesor la catedra de terapie de spital și
cultură fizică medicală a Academiei bucovinene de medicină*

Despre influența microclimei peșterilor asupra organismului uman s-a știut de mult. Încă în secolul al XIX-lea, mai precis în anul 1871, în minele de aur, părăsite, din zona orașelului italian Mansumanno bolnavii erau tratați de bronșită astmatică.

Însă speolomedicina a început să se dezvolte intens din anii 60 ai secolului nostru. În prezent sunt folosite două metode speoloterapeutice: tratarea speoclimatică, folosindu-se peșterile „reci”, și speoloterapia balneară, folosindu-se peșterile „calde” sau minele părăsite (18).

S-a remarcat că tratarea în peșteri sau mine părăsite are o influență benefică asupra funcției organelor respiratorii, precum și asupra circulației sanguine, generează acțiuni antiinflamatorii, hiposensibilizante și spasmolitice, ameliorează procesele oxidoreductoare, stimulează funcția gliocorticoidă a substanței corticale a glandelor suprarenale și normalizează schimbul electrolitic (12).

Există informații privind tratarea cu succes a bolnavilor ce suferă de bronșită cronică și bronșită astmatică, prin internarea lor, timp de patru ore, în peștera din Klutert (60). În peștera Beke din Ungaria după aceeași metodă sunt tratate persoanele ce suferă de bronșită cronică, bronșită astmatică, silicoză și aiergoză (55). Din 1968 în Ucraina funcționează pe teritoriul orașelului Slatina din regiunea Transcarpatică două sănătorii speologice. În salina nr. 8 sunt tratați bolnavii de bronșită astmatică, iar la mina de sare nr. 9 a fost creat spitalul alergologic republican. Principalul factor curativ constă aici în ridicarea gradului de ionizare a aerului în condițiile aceleiași microclime (19, 21).

În fostele mine de potasiu din orașelul Berezniki (Rusia) speolobalneoterapia se aplică bolnavilor de bronșită astmatică, precum și persoanelor supuse radiației ionizate (29, 30, 44, 45). Fiecare dintre cele. 19–21 ședințe durează câte 12 ore pe zi. În cursul tratamentului se observa normalizarea unui șir de indici în circulația pulmonară, stabilizarea indicilor funcției imunității celulare și umorale, ameliorarea transportului mucolitic.

Tratarea speoloclimatică a bolnavilor de bronșită astmatică și hiperâonie este practică și în peștera „Belaia” de lângă Thaltubo (Georgia), unde ședințele sunt de câte 3 ore pe parcursul unei perioade de 20–25 zile (47). Componenta gazoasă a atmosferei acestei peșteri se remarcă printr-o hipercapnie slabă (CO_2 –0,40–0,70 %). În scopul tratării bolnavilor sunt folosite peșterile din România, Azerbaidjan (19), Kirghizstan (37).

Astfel, după cum se poate observa, unitățile nozologice pentru speoloterapie sunt bronșita astmatică, bronșita cronică, silicoza, aiergoza, slăbirea imunității din cauza radiației. Pentru tratarea unor asemenea bolnavi se folosește, de regulă, permanența microclimei din peșterile „calde” o dată cu sporirea gradului de ionizare a atmosferei. Speloterapia bolnavilor de hipertonie este desfășurată în peșteri cu concentrație de CO_2 în aer mai moderată.

În timpul de față au apărut știri despre posibilitatea utilizării în scopul tratamentului speoloclimatic a peșterilor „Oziornaia” și „Kristalinaia” din Podolia. Cercetările au demonstrat că microclimatul acestor peșteri contribuie la scăderea și normalizarea tensiunii arteriale, la ameliorarea stării sistemului nervos vegetativ,

exercită o influență hipersensibilizantă, îmbunătățește permeabilitatea bronhiilor, mărește volumul pulmonar și accelerează regenerarea țesuturilor (20). Componenta gazoasă a aerului din aceste peșteri se deosebește printr-o hipercapnie moderată (până la 1 %).

N-am găsit în literatura medicală lucrări referitoare la aplicarea speoloterapiei în condițiile unui pronunțat mediu gazos hipoxic-hipercapnic al aerului.

Argumentarea fiziologică a metodei netradiționale a ridicării rezistenței organismului și a rezervei funcționale a miocardului pe calea adaptării la hipoxia intermitentă a fost făcută de către mulți autori (13, 16, 26, 35, 36). S-a stabilit că adaptarea la hipoxie întărește rezistența generală a organismului și că această rezistență are un caracter nespecific: animalele devin mult mai rezistente nu numai față de hipoxie, dar și față de supraîncărcările fizice, subrăcire, radiația ionizată, otrăvirea cu cianură, introducerea proteinei heterogéné (6). Antrenamentele hipoxice activează aparatul genetic al celulei, trezește genele „somnolente”, redând organismului capacitatea de a sintetiza proteinele, folosite de el pe parcursul primei perioade a antrenamentului hipoxie fiziologic pe lângă dezvoltarea intrauterină (9). Despre aceasta mărturisește apariția în sânge a hemoglobinei fetae (5), activarea sistemului glicolizei (22), sporirea concentrației de citocromohidază (9)

Sub influența antrenamentelor hipoxice sporește eficiența folosirii de către miocard a oxigenului (53, 58), asigurarea cu energie a mușchiului cardiac (32), se activează sistemele organismului (41), limitate de către stres. Scăderea presiunii parțiale a oxigenului în aerul inspirat influențează peretele vascular, provocând lărgirea vaselor (II), printre care și patul coronar (56). A fost remarcată creșterea capilarizării țesuturilor la animalele și persoanele de experiență la menținerea lor îndelungată în atmosfera cu presiune parțial scăzută a oxigenului (1,7,51). Se presupune că prin foame de oxigen sunt eliminați metaboliții, care indică anghiogeneza (57) O asemenea substanță este alenozina (8). Introducerea receptorilor de alenozină frânează anghiogeneza la o mai îndelungată foame de oxigen (50).

La adaptarea deja formată la hipoxie se remarcă scăderea tonusului sistemului nervos simpatic (54). creșterea activității segmentului parassmpatic al sistemului nervos vegetativ (14) și consumul maxim de oxigen (24).

În prezent prin numeroasele lucrări experimentale ale lui F.E. Meershon și ale colaboratorilor săi s-a stabilit că adaptarea preventivă la acțiunea periodică a hipoxiei de altitudine și a camerei de presiune apără inima de stresuri (34, 41), de traume ischemice și de perfuzie (15). Au fost obținute rezultate exacte privind puternicul efect antiaritmie al adaptării la hipoxie (33).

Antrenamentele hipoxice în condițiile climei de mină (36) și ale barocamerei (26) sunt aplicate în scopul tratării bolilor sistemului cardiovascular. V.A. Berezovski, M.I. Levașov (10) descriu influența benefică a hipoxiei normobarice asupra a 187 de pacienți afectați de boala sistemului cardiovascular. Adaptarea la hipoxia periodică se folosește la tratarea aritmiei idiopatice (3), ischemiei (49), infarctului miocardic (42).

Totodată, unii autori (39) scot în evidență faptul că hipoxia hipobarică chiar și în barocameră este suportată de 4 ori mai rău decât cea normobarică. Hipoxia hipobarică poate duce la dezvoltarea baroreacțiilor la persoanele ce suferă de distonie vegetativă vasculară și tensiune arterială instabilă (10).

Alte neajunsuri ale antrenamentelor hipoxice în camera de presiune constau anume în costul lor destul de mare, în necesitatea de a întreține un personal tehnic pentru deservirea barocamerei, în pătrunderea încă anevoioasă a medicinei practice în acest domeniu (26). În condițiile climei de mină în afara hipoxiei și a hipobarei, asupra organismului uman acționează un șir de factori nefavorabili, cum ar fi oscilațiile de sezon ale temperaturii, radiația solară intensivă, ionizarea aerului (39).

În prezent cea mai de perspectivă metodă de influență hipoxică este considerată a fi hipoxia normobarică intermitentă (10, 26, 40). Însă pentru antrenamentele hipoxice sunt, în principal, caracteristice unele neajunsuri, legate de faptul că pacienții suportă cu greu procedurile (li se închețează vederea, au grețuri, amețeli, dureri de cap, li se îngreunează respirația) în legătură cu dezvoltarea aicaiiozei respiratorii și aciriozei metabolice (17).

La dezvoltarea acestora din urmă duce micșorarea presiunii parțiale a oxigenului (O_2) și a gazului carbonic (CO_2) în alveole și în sângele arterial, provocată de hiperventilația în condițiile mediului gazos hipoxic. În acest caz curba disocierii oxihemoglobinei se deplasează spre stânga, fapt ce îngreunează alimentarea cu oxigen a țesuturilor și micșorează rezistența organismului la eforturile fizice (2). Micșorarea vaselor la hipocapnie înrăutățește curentul circulator cerebral și provoacă hipoxia creierului (23).

Hipoxia ridică valorile de coagulare generală a sângelui, produce scăderea capacității coagulante a acestuia și capacitatea lui fibrinolică (38).

Un mijloc eficient de ridicare a rezistenței organismului la hipoxie îl constituie CO_2 , care joacă un rol important în întreținerea stării de aciditate. Sub influența CO_2 se activează sistemele de transportare a O_2 țesuturilor pe calea disocierii oxihemoglobinei și permeabilității membranelor celulare pentru oxigen, precum și a creșterii afinității O_2 cu țesuturile (2, 17).

CO_2 dilata vasele periferice (52) și cele coronare (31, 59). E dovedit faptul că hipocapnia micșorează circulația sangvină coronară, că hipercapnia mărește și potențează efectul vasodilatator al adenozei (61). Întrucât CO_2 dilată vasele coronare periferice independent de schimbările pH (652). În mod practic apar simptome ale bolii de altitudine. În experiențele cu adăugarea a 3 % CO_2 la amestecul gazos hipoxic, simptomele bolii de altitudine n-au fost observate, indicii stării de aciditate a sângelui s-au schimbat în mod neesențial. Ventilația pulmonară a crescut de 2,5-3 ori, în primul rând datorită respirației adânci.

Influența acțiunii combinate a hipoxiei și hipercapniei asupra vascularizației și metabolismului miocardului a fost studiată de o serie de autori (25, 43, 48). Conform datelor obținute de E.E. Zverkova (25), în cea de a 15-a și în cea de a 30-a zi de antrenamente ale șobolanilor în condițiile hipoxico-hipercapnice vascularizația miocardului nu numai că se mărește, dar în mod considerabil depășește indicii analogi ai animalelor antrenate în regim hipoxic. V.S. Svercikova (43) a stabilit că raza difuziunii O_2 în miocard la antrenamentele hipoxico-hipercapnice (AHH) ale

șobolanilor se scurtează mai mult decât ca urmare a antrenamentelor hipoxice, fapt ce contribuie la o mai bună alimentare a țesuturilor cu oxigen.

După cum au demonstrat cercetările efectuate de către N.A. Agageanin, A.I. Elfimov (2), folosirea amestecului de gaze hipoxico-hipercapnice (AGHH) în combinație cu exercițiile fizice ulterioare contribuie la ridicarea eficiente procesului de antrenament. Și în acest caz, cea mai eficientă reacție compensatoare a hemodinamicii la sportivi asupra hipoxiei-hipercapniei a constituit-o nu rezerva conotropă, ci rezerva inotropă a inimii.

Astfel, adaptarea la hipoxia periodică, hipoxie-hipercapnie mărește rezistența generală a organismului și rezerva funcțională a miocardului. Efectul cel mai bun îl exercită AHH. Dar mai rămân și probleme nerezolvate. La acestea se referă și determinarea celui mai optim raport O_2 și CO_2 la AGHH, durata ședințelor AHH. Metodele barocamerice de AHH sunt costisitoare și puțin accesibile medicinei practice. În acest caz, are loc instabilitatea componentei gazoase a aerului inspirat, fenomenele disconfortului legate de aflarea în spațiul limitat al camerei de presiune, eliminarea în atmosferă a produselor volatile ale metabolismului, care fac ca antrenamentele în barocameră să fie imperfecte din punct de vedere ecologic. Antrenamentele hipoxico-hipercapnice după metode de respirație prmr-un spațiu suplimentar mort și de respirație recurentă crează o rezistență suplimentară inspirației și expirației, însoțită de un efort emoțional, care poate influența negativ rezultatele.

În legătură cu ceie expuse mai sus, un interes teoretic și practic îl prezintă desfășurarea cercetărilor privind studierea influenței asupra organismului uman și a organismelor animalelor a AGHH natural al microclimei din peșterile formate în regiunile de calcar în scopul fundamentării utilității aplicării combinate a speoloterapiei și hipoxiei-hipercapniei în tratarea bolilor sistemului cardio-vascular.

Unica peșteră din lume cu o pronunțată hipoxie și hipercapnie a aerului este peștera „Cenușăreasa” („Zoluška”) din raionul calcaros Mămăliga a regiunii calcaroase Podoleano-

Bucovineană. Peștera se află la hotarul raionului Noua Suliță, regiunea Cernăuți din Ucraina cu raionul Briceni din Moldova; ea face parte din clasa peșterilor labirintice orizontale (4) și a fost descoperită în cursul exploatării ghipsului în cariera din Criva. Arealul cercetat al labirintului peșterii se întinde pe o distanță de 2 km de la est la vest și de 1, 4 km de la nord la sud sub periferiile localității bucovinene Podvirna și ale localității Criva de la hotarul Basarabiei cu regiunea Cernăuți.

În prezent peștera ocupă al zecelea loc în lume după lungime (conform datelor de la 1 ianuarie 1994). Întinderea peșterii e de 89 km, volumul - de 780.000 m³, adâncimea - de 20–30 m.

Peștera „Cenușăreasa” s-a format de fapt în partea superioară a stratului de 30 m de anhidridă de ghips, cota absolută a acestui strat fiind de 90–120 m. Până la deschiderea carierei această cavitate subterană a servit drept colector pentru scurgerea apelor dintr-o vastă regiune calcaroasă. Ca rezultat al evacuării apelor s-a format o uriașă pâlnie depresionară la nivelul apelor subterane. Acum peștera „Cenușăreasa” este un fragment studiat al părții desecate a unui enorm sistem calcaros unic cu perspectiva creșterii în lungime până la câteva sute de kilometri și a ajungerii ei la nivelul celor mai lungi peșteri din lume (28).

Peștera se compune din săli și galerii mari, din coridoare care le unesc, având o lățime de 3–6 m. Cele mai vaste sunt Sala antică (lungimea - 100, lățimea 15–25, înălțimea - 1–8 m) și Sala speologilor cernăuțeni (respectiv, 170, 25–35, 3,5 m) (46).

În peșteră se află peste 20 de lacuri cu o lungime de 12–15 m, late de 5–10 m și adânci de 2–8 m, apa cărora conține sulfat, hidrocarbonat, calciu, natriu și magneziu cu o mineralizare generală de la 2, 5 la 3, 2 grame la un litru (46).

Atmosfera subterană a acestei peșteri se caracterizează printr-o microclimă permanentă, temperatura aerului înregistrând valori de la +10° la +11, 3°, viteza deplasării aerului fiind de 0–0, 4 metri pe secundă, presiunea barometrică constituind 763, 32–763, 50 mm coloană de mercur, iar umiditatea relativă - 98, 8–100 % cu o neînsemnată oscilare vara și iarna (28).

Peștera „Cenușăreasa” este un unicat AGHH al aerului cu creșterea conținutului de CO₂ de la intrare spre zonele mai

îndeprătată (până la 4 %) și scăderea concentrației de O₂ (până la 13 %).

Proveniența gazului carbonic în peștera „Cenușăreasa” e legată pare-se, în principal de oxidarea catolitică a metanului, urmele căruia pot fi descoperite în aerul din peșteră, pe complexul de fier-mangan, ce fac parte din componența conținutului și, în măsură mai mică, de oxidarea elementelor organice prezente în argila ce acoperă podeaua cavității calcaroase. Radioizotopia cercetării argilei a demonstrat înaltul procentaj al conținutului izotopilor ușori de carbon, legați genetic de metan (27). Prioritatea nucleidului ușurat de carbon față de carbonul obișnuit din aer în biologie și în medicină este bine cunoscută.

Bibliografie

1. Agagean N.A. Organizm i gazovaia sreda obitania, Moskva, „Medițina”, 1972, 248 p.

2. Agagean N.A., Elfimov A.I. Funcții organizma v usloviah ghipoksii i ghiperkapnii, Moskva, „Medițina”, 1986, 270 p.

3. Alioșin I.A., Volovici V.B., Zabirot I.R. ș.a. Vlianie adaptații k periodiceskoi ghipoksii na tecenie idiopaticeskikh aritmii, mikroțirkulațiu i svertăvanie krovi//Kardiologhia, 1992, nr. 4, s. 35–38.

4. Andreiciuk V.N., Korjik V.P., Peșcernaia sistema Zolușka//Peșcerî. Tipî i metidî issledovania: Mejevuzovskii sbornik naucinâh trudov, Permi, 1984, s. 25–29.

5. Antonenko V.T. Fetalinâi ghemoglobin i adaptația k ghipoksii//Molekulearnâe aspektî adaptații k ghipoksii, Kiev, „Naukova dumka”, 1979, s. 31–36.

6. Barabașova ZI. Nekotorâe itoghi izucenia prirodî rezistentosti organizma i mehanizmov eio izmenenia//Kosmiceskaia biologhia i aviakosmiceskaia medițina, 1969, nr. 4, s. 6–12.

7. Berezovski V.A. Napreajenie kisloroda v tkaniah životnâh i celoveka, Kiev, „Haukova dumka”, 1975, 278 p.

8. Berezovski V.A. Krovoobrașcenie pri ghipoksii//Trudî Krâmskogo mediținskogo instituta, 1983, s. 34–41.

9. Berezovski V.A., Boiko K.A., Klimenko K.S. Ghipoksia i individualinâe osobennosti reaktivnosti, Kiev, „Naukova dumka”, 1978, 216 p.

10. Berezovski V.A., Levașov M.N. Fiziologhiceskie predisposâlki i mehanizmî normalizuiușcego deistvia normobariceskoi ghipoksii i oroterapii//Fiziologhiceskii jurnal, 1992, nr. 5, s. 3–12.

11. Bernștein S.A., Gurevici M.N., Soloviov A.I. Defițit kisloroda i sosudistâi tonus, Kiev, „Naukova dumka”, 1984, 264 p.

12. Bocșa V.G. Spravocinik po klimatoterapii, Kiev, „Zdorovia”, 1989, 208 p.

13. Varosean M.A., Kittnar O.Z. Preduprejdenie razvitiia serdecinoi medostatocinosti s pomoșciu adaptații organizma k vâsokogornoi ghipoksii//Patologhiceskaia fiziologhia i eksperim. terapia, 1991, nr. 6, s. 41–44.

14. Vasilenko A.M. Maksimalinoe potreblenie kisloroda kak kriterii ustoicivosti celoveka k ghipoksii, ghiper- i ghipotermii//Kosmiceskaia biologhia i aviakosm. medițina, 1980, nr. 6, s. 3–10.

15. Vovk V.I., Meerson F. Z. Vlianie adaptații k periodiceskoi ghipoksii na bioâlektriceskuiu aktivnosti kardiomiotoitov izolirovannogo serdța pri ișemii i reperfuzii//Biuleteni eksperimentalnoi biologhii i mediținî, 1991, nr. 6, s. 574–577.

16. Ghipoksia i individualinâe osobenosti reaktivnosti/Pod obșcei redakției V.A. Berezovskogo, Kiev, „Naukova dumka”, 1978, 215 p.

17. Glazkova V.A., Cerneakov I.N. Kislotno-jelocinoe sostoiania krovi pri dihânii ghiperkapniceskimi gazovâmi smesiâmi//Kosmiceskaia biologhia i aviakosm. medițina, 1975, nr. 2, s. 20–27.

18. Gorbenko P.P. Osnovnâe naprovlenia naucinâh issledovaniî v oblasti speieomediținî//Ispoiizovanie peșcer: Tezisî dokladov seminara-sovesceania 27–28 senteabrea 1979 g., Permi, 1979, s. 51–52.

19. Gorbenko P.P. Mikroklímát speleoterapevticeskih staționarov//Problem? gheometrologhii i akkumuleății zimnego holoda: Sbornik naucinâh trudov, Sverdlovsk, 1990, s. 109–111.

20. Gorbenko V.P., Gorbenko P.P., Apostoliuk V.V. K voprosu p. primenenii peșcer Podolii v lecebnâh țeleah//Problemî izucenia ekologhii i ohranî peșcer: Tezisî dokladov V Vsesoiuznogo soveșceania po speleologhii i karstovedeniu, Kiev, 1987, s. 131–132.

21. Dubleanski V.I., Lomaev A.A. Karstovâe peșcerî Ukrainî, Kiev, „Naukova dumka”, 1980, 176 p.

22. Dudarev V.P., Strokaci L.N. Vlianie ghipoksii na aktivnosti gliukozo-6-fosfatdeghdroghenazî v eritoțitah krts//Fiziologhiceskii jurnal, 1990, nr. 4, s. 37–42.

23. Kalko-Titarenko V.F. Vodno-elektrolitnâi obmen i kislotno-osnovnoe sostoianie v norme i pri patologhii, Kiev, „Zdorovia”, 1989, 200 p.

24. Zarifian A.G., Popov V.V., Timușkin A.V. ș.a. Vlianie uslovii vâsokogoria na aãrobnuiu proizvoditelnosti//Ekologo-fiziologhiceskie problemî adaptații: Tezisî dokladov V Vsesoiuznogo simpoziuma, Moscova, 1988, s. 84.

25. Zverikova E.E. Krovosnabjenie miokarda i rezistentnosti organizma k ghipoksii pri trenirovkah ghipoksiceski-ghiperkapniceskimi vozdeistviami//Ghemodinamiceskie i dâhatelinâe funkții organizma pri ghipoksii i ghiperkapnii: Sbornik trudov Instituta fiziologhii AN Kaz. SSR, Alma-Ata, 1984, s. 21–44.

26. Karaș G. M., Strelkov R.B., Cijov A.N. Normobariceskaia ghipoksia v lecenii, profiiaktike i rehabilitații, Moskva, „Medițina”, 1988, 352 p.

27. Klimciuk O.B., lablukova N.L., Oliptinskii S.P. Formuvanea gazovogo skladu povitrea karstovâh pecer Podillea ta Bukovinî//Dopovidi AN URSS: Ser', B., 1984, nr. 2, s. 19–22.

28. Korjic V.P., Andreiciuk V.N. Mikroklimaticeskie osobennosti peșcerî Zolușka i vozmojnosti eio prakticeskogo ispolizovania//Problemî gheometeorologhii i akkumuleății zimnego holoda: Sbornik naucinâh trudov AN SSSR, Uraliskoie otdelenie, Sverdlovsk, 1990, s. 101–103.

29. Krasnoștein M.A. Ispolizovanie unikalinių svojstv atmosferi Bereznikovskih kaâiinâh ŝaht v mediținskih țeleah//Voprosi uraliskoi speleo/oghii: Tezisi dokladov, Permi, 1989, s. 30–32.

30. Lemko O.I., Kazankevici V.P., Miko! S. Nekotorâe aspekti immunokorighiruiushego vozdeistvia speleoterapii//Kurortologhia i fizioterapia, 1991, Vâpusk 24, s. 77–80.

31. Marșak M.k. Fizioioghiceskoe znacenie uglekisioți, Moskva, „Medițina”, 1969, 144 p.

32. Meerson F.Z. Adaptația, stress i profilaktika, Moskva, „Nauka”, 1981, 278 p.

33. Meerson F.Z., Vovk V.î. Viianie adaptații k periodieeskoii ghipoksii na bioelektriceskuiu aktivnosti kardiomioțitov i rezistentnosti serdța k kontraktornomu i aritmoghennomu effekuizbâtka kaliția//Kardioâogh.ia, 1990; nr. 7, s. 83–87.

34. Meerson F.Z., Ghiber L.M., Kapeliko VI. ș.a. Adaptația k ghipoksii v usioviah srednegoria kak faktor, preduprejdaiuscii narușenia sokratitelinoi iunkâii miokarda pri emoționalino boievom stresse//Biuieteni eksperimentalinoi bicloghii i mediținî, 1978, nr. 10, s. 406–408.

35. Meerson F.Z., Maiâșev I.G., Zamotrinskii A.V., Voronțova E. Ic Kardioprotektornâe effekti adaptații k immobiiizaționnâm stressam i ghipoksii//Kardioioghia, 1992, nr. 5, s. 43–48.

36. Mirrahimov M.M. Lecenie vnutrennih boleznei gornâm klimatom, Leningrad, „Medițina”, 1997, 207 p.

37. Narbekov O.N., Nusupova T.T., Suitanrnuratov M.T. ș.a. Speieolecenie bolinâh hroniceskim obstruktivnâm bronhitom//Aktuaiinâe voprosi pulimonoâoghii, Frunze, 1990, s. 111–116.

38. Pak G.L., Svercikova V S. Roi uglechisioâi v korrekții koaguieaționnogo ghemostaza pri ghipoksii//Kosmiceskaia biologhia i aviokosm. medițina, 1987, nr. 6, s. 43–47.

39. Piahatniuk V.I., Vazjiiov M.ia. Izucenie ustoicivosti organizma ceioveka k umerennoi ghipoksii//Ispolizovanie gazovâh

ghipoksiceskih smesei dăca optimizații lucevoi terapii zlokacestvennâh novoobrazovanii, Obninsk, 1984, s. 85–87.

40. Potievskaja V.Ia. Lecebno-profilaktičeskoe pimenenie ghipoksii//Kliničeskaja medicīna, 1991, nr. 12, s. 11–15.

41. Plennikova M.G., Kuznețova V.A., Kopâiov iu. N. ș.a. Roi sistemî prostaglantinov v kardioprotekâornom deistvii adaptații k ghipoksii pri stresse//Kardioioghia, 1992, nr. 3, s. 61–64.

42. Sabdanbekov T.L. Viianie ghipoksiceskih trenârovok na klâniko-ghernodinamiceskie pokazateâi i fiziceskuiu rabotosposobnosti bolinâh krupnooceagovâm infarktom miokarda//Kardioioghia, 1987, nr. 12, s. 59–62.

43. Svercikova V.S. Ghipoxia-ghiperkapnia i funkționalinâe vozmojnosti organizma, Alma-Ata, „Nauka Kaz. SSR”, 1985, 176 p.

44. Tarohâin M.D. O lecebno deistvii mikroklimata soleanâh șaht na bolinâh bronhiaiinoi astmoi//Voprosî kurorâologhii, 1977, nr. 5, s. 63–66.

45. Tarohin M.D., Zadorojnaia TA, Lemko O.I. ș.a. Opât primenenia speleoterapii u liț, stradaușcih bronhialinoi astmoi, hroniceskim bronhitom i podvergșihsea vlianiu ioniziruiusșego izlucenia//Voprosî kurortologhii, 1990, nr. 2, s. 39–41.

46. Trineak N.G., Bobâlev A.V., Bilețchi S.V. Speleoterapia i perspectivi ei razvitia na Bukovine//Vrachebnoie deio, 1990, nr. 9, s. 79–82.

47. Ușveridze GA., Habiașviii N.M., Tarhnișvili I.D., Șavianidze O.N. Speleoterapia v usloviah karstovoi peșceri//Voprosî kurortologhii, nr. 6, s. 13–17.

48. Hitrov I.K., Paukov V.S. Adaptația serdța k ghipoksii, Moskva, „Medicīna”, 1991, 237 p.

49. Erenburg I.V., Gorbacencov A.A. Intervalinâe ghipoksiceskie trenirovki pri ișemiceskoi boiezni serdța//Kardioioghia, 1994, nr. 4, s. 93–95.

50. Adair T.H., Montani G.P., Gyuton A.C. Effects of intermitted hypoxia on intermitent structural vascular adaptation în chik embryos//Amer. J. Physiol, 1988, 354, nr. 6, Part. II, p. 1194–1199.

51. Bigard A.X., Lienhard F., Merino D. et al. Capillarisation du muscle squelettique chez le rat élevé et entraîné en altitude: Reun. spec. Sssos. physiol, 27–28 sept. 1991//Arch. int. physiol., biochim. et biophys., 1991, nr. 5, p. 117.

52. Burt Richárd K., Parnis Steven M., Nakatani Takeshi et al. The effect of partial pressure of carbon dioxide on canine coronary sinus blood flow//J. Appl. Cardiol, 1991, 6, nr. 1, p. 31–39.

53. Heiss H.W., Barmeyer!, Wink K. et al. Durchblutung und Substratumsatz des gesunden menschlichen Herzens in Abhängigkeit vom Trainingszustand//Ver. Dt. Ges. Kreislaufforsch, 1985, nr. 2. s. 237–252.

54. Heniey W. N. Central catecholaminergic responses in hypoxic moderation of spontaneous hypertension//Brain Res. Bull., 1989, 22, nr. 6, p. 963–968.

55. Horváth T. Speleotherapy in Hungary today//Karszt é Barlang, 1989, Spec. issue, c. 73–76.

56. Kerr A., Diasio R.B., Mommer W.J. Effect of altitude (hypoxia) on coronary artery size in the white rat//Amer. Heart. J. - 1965, nr. 6, p. 841–842.

57. Meininger C.G., Schiling N.E., Grander HG. Adenosine and hypoxia stimulate proliferation and migration of endothelial cells//Amer. J. Physiol, 1988. - 225, nr. 3, Part II, p. H 554–562.

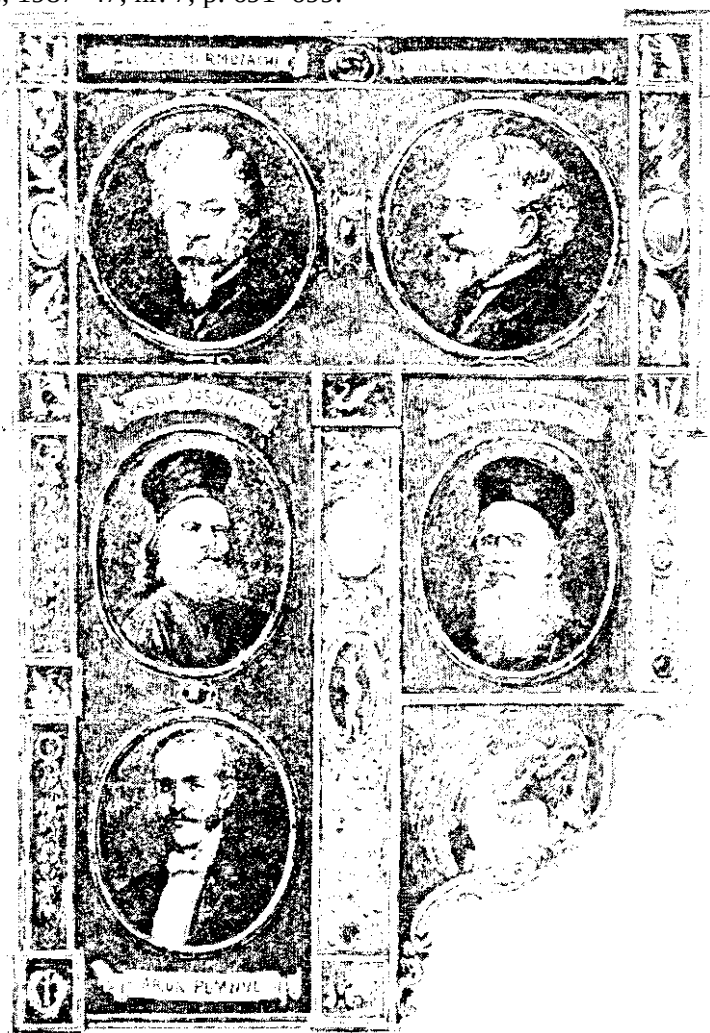
58. Moret P., Covarrubias S., Coudet J., Duchosal F. Cardiovascular adaptation to chronic hypoxia: comparative study of coronary flow, myocardial oxygen consumption and efficiency between sea level and high altitude residents//Acta cardiol., 1972, nr. 2, p. 283–305.

59. Onrot J., Bernard G.R., Biaggioni I. et al. Direct vasodilator effect of hyperventilation-induced hypocapnia in autonomic failure patients//Amer. J. Med. Sci, 1991–301, nr. 5, p. 305–309.

60. Spannagel K.-H. Úspechy pri liečbe chrb, najmä Astmatikov a Bronchitikov v Jaskyni Klutert v Ennepetale//Symp. pre Speleoterapiu a Speleomedicinu, Bratislava, 1978, c. 10–11.

61. Wexels Jan C. Adenosine modifies canine myocardial blood flow response to hypocapnia and hypercapnia, while

aminophylline and verapami! do not//Scand. J. Clin. and Lab. Invest., 1987–47, nr. 7, p. 691–699.

Mari personalități din panteonul românilor bucovineni

ISTORIE CULTURALĂ. PROFILURI

Actualitatea lui Ioan Neculce

Vasile BIZOVI

S-au împlinit în 1997 trei veleturi și un pătrar de la nașterea lui Ioan Neculce, ce lcare ne-a lăsat pe veci ca moștenire „Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija-Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat” și „O samă de cuvinte ce sântu audzite din om în om, de oameni vechi și bătrâni, și în letopisețu nu sînt scrise, ce s-au scris aice, după domnia lui Ștefăniță-Vodă, înaintea domniei Dabijii-Vodă”, mare cărturar, istoric, scriitor, care s-a învrednicit să fie numit „cel dintâi scriitor artist al literaturii românești” (Iorgu Iordan), a cărei cronică e „opera unui suflet cinstit, unei minți cumpănite” (Nicolae Iorga), „un Saint-Simon moldav” \George Ivașcu), „cronicar-patriot, cronicar poet, mare cărturar al Moldovei, ctitor de frumuseți, căroră le este dat să străbată veacurile” (Nicolae Dabija), talentat om politic.

Născut în 1672, la Prigoreni, lângă Târgu-Frumos, crescut și educat de bunică-sa Alexandra, „Iordăehioaia cea bătrână”, Cantacuzino, fiica lui Gavrilaş Mateiaș, care i-a altoit dragostea de Ștefan cel Mare și Sfânt, iubirea pentru înțelepciunea poporului, Ioan Neculce a mai beneficiat și de oblăduirea spirituală a stolnicului Constantin Cantacuzino, care i venea unchi și care i-a dat lecții practice din istoria neamului, lărgindu-i orizontul intelectual.

Cronicarul n-a urmat școli înalte, ci a fost un mare autodidact, un culegător și un căutător de cunoștințe, de înțelepciune, de adevăr și de inestimabile podoabe lingvistice și artistice. Pe linie maternă era înrudit cu familiile cărturărești ale Cantacuzinilor, Movileștilor, fiind și văr de-al doilea cu Constantin Brâncoveanu, iar pe linie paternă se înrudea cu familia domnului Moldovei, Vasile Lupu. Totodată el era rudă și cu familia Cantemireștilor.

„Letopisețul Țării Moldovei...” al lui Ioan Neculce ne înfățișează în mod artistic istoria Moldovei pe parcursul a 82 de ani, fiind „o enciclopedie a Moldovei vremii sale” (N. Dabija), iar „O samă de cuvinte...” sunt un diamant al creației populare orale. În predoslovie la „Letopisețul Țării Moldovei...” cronicarul subliniază misiunea educativă, de învățatura a acestei lucrări a sale: „Deci, fraților cetitorilor, cu cât veți îndemna a ceti pre acest letopisătu mai mult, cu atâta veți ști a vă feri de primejdii și veți fi mai învățați a dare răspunsuri la sfaturi ori de taină, ori de oștire, ori de voroave, la domni și ia noroade de cinste”.

— Sunt binevenite sfaturile lui Ioan Neculce mai ales azi, când tineretul nu se prea dă în vânt după lectură, preferând banul și nu învățatura.

Datorită cinstei, credinței în Dumnezeu, simplității, modestiei, blândeței, perseverenței, hărniciei, spiritului înalt de prietenie, de înțelegere a situației țării, Ioan Neculce a urcat scara ierarhică de la postelnicel, agă, sulger, spătar, hatman, staroste de Cernăuți, judecător de divan, până la vornic al Țării de Sus.

Ca un fir călăuzitor, prin cronica sa trece dragostea fierbinte de glia străbună, ura față de asupritorii turci și de fanarioții greci, patriotismul exprimat prin fapte, credința în Dumnezeu și speranța că pentru Moldova vor sosi zile senine, ca în vremea lui Ștefan cel Mare, compătimirea față de asuprirea, exploatarea țăranimii. Divinitatea e prezentă aproape în fiecare pagină a cronicii (la pag. 250, de exemplu, Dumnezeu este invocat de patru ori).

„Numai ce vom să zicem, voia lui Dumnezeu au fost, de nici moscalilor nu le-a dat Dumnezeu chiverniseală ca să biruiască pe turci.

Așijdere și turcilor le-au luat Dumnezeu mintea, de nu s-au prăpădit moscalii de tot. Nu bat cei mulți pre cei puțini, și nici cei puțini pre cei mulți, ci numai cum va Dumnezeu.”

Precum Ștefan cel Mare și Sfânt e prezentat în sculptura lui Alexandru Plămădeală (monumentul din Chișinău) cu paloșul într-o mână și cu crucea în cealaltă, pe Ioan Neculce l-am reprezenta cu sabia într-o mână și cu pana-i divină în alta. Ca luptător pentru eliberarea Moldovei de sub jugul otoman și ca un cronicar excelent. Astăzi îl vedem pe Neculce cu Moldova în inimă, cu credința în sufiet și cu istoria în minte. Profesorul de gimnaziu la Boian, Pentelei Bilețchi, îi consacră lui Neculce poezia „Cronicar, iubit stăpân”:

Ai sfințit în letopiseț	Ce ne-ndeamnă la unire
A Moldovei soartă rară,	Întru ziua următoare.
Cum se ridica din scrum,	Ne-ai lăsat în letopiseț
Când trecea prin foc și pară.	O poruncă părintească,
Ai cusut în letopiseț	Să păstrăm pentru vecie
Suferințe și victorii	Limba noastră românească.
Pentru care nu o dată	Glia ta din moși-strămoși
Viața își curmau feciorii.	Astăzi iarăși se împarte:
Ai țesut în letopiseț	Noi am fi toți bucuroși
A veleaturilor tiară,	Ca s-avem dintr-însa parte.
N-ai lăsat ca-n vremuri grele	Și noi n-om lăsa nicicând
Faima neamului să piară.	Veneticii s-o-mpărțescă,
Ai cioplit în letopiseț	Că-i al nostru-acest pământ,
Chipuri mari, nemuritoare,	Că-i moșie strămoșească...

Durerea și oftatul lui Ioan Neculce pentru soarta Moldovei, pentru nenorocirile și suferințele aduse de domni nevrednici, le găsim în paginile letopisețului:

„Oh! oh! oh! săracă țară a Moldovei, ce nărocire de stăpâni c-aceștia ai avut! Ce sorți de viață Ț-au cădzut! Cum au mai rămas om trăitor în tine, de mare mirare este, cu atâtea spurcăciuni de obiceiuri ce se trag până astăzi în tine, Moldovă!” (p. 86).

„Oh! oh! oh! Vai, vai, vai di țară! Ce vremi cumpnite au agiunsu și la ce cumpănă au cădzut” (p. 325).

Suspină cronicarul și atunci când se înduioșează „că lacrimile săracilor nici soareli, nice vântul nu le poate usca” (p. 122).

Cronica lui Neculce poate servi și pentru un cod de maxime, de învățăminte demne de a le ști și a le urma. Cât de actuale sunt aceste îndrumări, sfaturi, maxime ale cronicarului!:

„Numai cându nu poate să facă rău să arată cu blândețe, iar inima și firea, tot cât aru pute, este să facă răutăți” (p. 92).

Așa sunt în zilele noastre toți veneticii ce-au venit în casa noastră și se socot stăpâni!

Cronicarul înfierează unele cusururi, defecte ale poporului nostru - mania de a pârî, de a se certa, de a huli tot ce-i sânge din sângele nostru și de ai ridica în slăvi pe străini:

„De ce bine-r fi, fraților, să nu vă îndesați a pârî” (p. 66).

„... după cumu sânt firile moldovenilor, cărei nu pot nici la casele lor trăi să nu să sfădească, dar în țară străină... Nu ne săturăm de domni de țară, nici de măritat fetele după pemânteni, ce dzicem că-s proști și săraci. Și alergați la cei străini, greci de-i apucat care de care să vă hii gineri, că-s cilibii și bogat, și le dați moșii și-i puneți în capul mesii... Ia priviți pre țările megieșilor cum țin pre cei străini! Le dau di mâncat, iar la sfat sau în capul mesii nu le pun, nici îi amestecă.

Și pentru acee trăiesc prostimea lor pân-acumu necăicată. De-ș dau vo fată după vun străin, pre cu greu, dar meșan nu-l priimascu, nici la sfat. Și pita ce o mănâncă, cu vărsări de sânge și cu multă ostineală și grijă și slugile, o mânca streinu prentre-alte țări” (p. 360, 361).

Dragostea de Moldova, Patria lui Ioan Neculce, a început de la Prigoreni, unde s-a născut cronicarul, de la Boian - iubita lui moșie. După 9 ani de pribegie prin Rusia și Polonia, Ioan Neculce se întoarce în Moldova și își recâștigă moșia Boianului, luată cu hapca de Lupu Costache. Până în ziua de astăzi în biserica ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” din Boian, unde paroh este vrednicul preot Boris Țapu, este pomenită familia Neculce, ctitorul acestui lăcaș de închinare lui Dumnezeu: Ion, Maria și cei zece copii ai lor - Gavrilaş, Mie, Niculae, Alexandru, Safta, Anița, Catrina, Maria, Ileana, Nastasia.

În cronica sa Ioan Neculce ne informează că „făcutu-s-au și o minune mare, arătare la Hotin, într-o mănăstioară mică ce este subț cetate.

Au lăcrimat icoana Maicii Precistei cât să răntuna lacrimile pe chipul icoanei, de la vide toți oameni” (p. 42). O minune asemănătoare cu cea descrisă de Neculce a avut loc și în altă biserică ortodoxă din Boian, unde slujește preotul Mihai Jar.

Numele lui Ioan Neculce îl poartă în prezent satul Prigoreni, unde-i înmormântat cronicarul (în anul 1745), școala din Prigoreni Mici, unul din liceele de elită din București, gimnaziul din Boian-Hlinița, regiunea Cernăuți.

În centrul satului Prigoreni se află bustul lui Ioan Neculce, creație a sculptorului Eftimie Bârleanu, iar în mijlocul comunei bucovinene Boian -monumentul măreț al cronicarului, realizat de sculptorul cernăuțean Dumitru Corșcovschi.

Poeții români din Basarabia și cei din Țară au imortalizat valoarea creației necuiciene. Nicolae Dabija în „Cronicarii” scrie: „Ion Neculce cel care a stat în strana graiului numa-n genunchi”. Vasile Romanciuc în „Moldova noastră” îl elogiază astfel pe cronicar:

Doar la auzul numelui tău dulce
Cu pana sa de aur, spre noi își face drum,
Dând secolii-ntr-o parte, nerăbdător, Neculce,
Ca să-și înceapă cronica acum.

Dumitru Maicovschi în „Ioan Neculce” recunoaște că:

Citesc și recitesc „O samă de cuvinte...”
Din viața cronicară culeg învățăminte.

Pentru Pavel Boțu opera lui Neculce „e un fagure dulce/Din soarele zilei cu greu adunat” („Demnitari”).

În poezia „Laudă lui Neculce” Marin Tarangul își imaginează:

Pe mâna lui să lunec ca o umbră,
Pe gura lui să fiu un nou cuvânt
În vârful penei gândul să se strângă,
Purtat în aer de un dulce vânt.

Cea mai clară imagine artistică despre Neculce ne-o prezintă Șt.O Iosif în „Cronicarii”:

Când mă cuprinde dor adânc de țară
Și n-am pe nimeni să-mi potoale dorul,
iau cartea unde curge sfânt izvorul
De-nțelepciune și tărie rară.
Boieri de țară, bunul Ion Neculce,
Oftând strecoară printre lacrimi glume
Din zile vechi, - și-n grai nespus de dulce!

Opera lui Ioan Neculce a fost, este și va fi un nesecat izvor de inspirație pentru mulți poeți, prozatori, dramaturgi, esești. Din creația lui Neculce s-au adăpat Vasile Alecsandri („Altarul mănăstirii Putna”, „Movila lui Burcel”, „Vinul lui Petru Rareș”, „Dumbrava Roșie”), Gheorghe Asachi („Valea Albă”), Constantin Negruzzi („Aprodul Purice”), George Coșbuc („Ștefăniță Vodă”), Dimitrie Bolintineanu („Daniel Sihastru”, „Muma lui Ștefan cel Mare”, „Codrul Cosminului”, „Dumbrava Roșie”, „Cupa lui Ștefan”), Nicolae Iorga („Istoria lui Ștefan cel Mare”), Mihail Sadoveanu („Zodia Cancerului”, „Viața lui Ștefan cel Mare”), Radu Boureanu („Viața spătarului Milescu”), Dumitru Almaș („Miron Costin”, „Neculai Milescu-Spătarul”), Mihail Kogălniceanu, Ion Luca, Nichita Stănescu („O samă de cuvinte în chip de vers”).

Figura lui Ioan Neculce ne apare în romanul „Cruciș de săbii” de Gheorghe Madan, în care asistăm la dialogul dintre Dimitrie Cantemir și cronicar:

— Ce mai zice țara, Ioane?

— Țara oftează, măria ta, în sărăcie și batjocură, precum știi. Maria ta, Moldova este ca un trup însângerat, care se zbate în ghearele morții. Pe mazili i-au răpus dările și se uită împrejur cu răutate. Țăranii s-au încânit și nu voiesc a îndeplini poruncile noastre. Codrii vuiesc de hoți și aiți răufăcători. Sleafurile sunt împresurate de lotri și tot felul de haimanale. În crâșme și la hanuri se bea vin cu găleata și se scutură vorbe neobrazate. De la o margine de țară până la altă margine nu mai conțin pojarurile și jafurile (p. 36–37).

Un roman istoric reușit consacrat lui Ioan Neculce e „Zbucium” de Sanda Lesnea, din care desprindem grija cronicarului față de familia sa, de soția sa Maria:

„Mai uite, jupâneasă... La Boian ai să mergi (p. 207)... Prima noapte petrecută pe pământul pe care l-a dorit până la durere, în casa visatului conac din Boian, trecu ca un vârtej” (p. 355).

Cu Ioan Neculce ne întâlnim și în poemul dramatic al lui Ion Gheorghiță „Zodia inorogului”, din care spicuim un adevăr crud despre noi:

— Așa sunt moldovenii:

În loc să dea-n vrăjmaș când au putere, lovesc în tată, în surori, în frați (p. 83).

În nuvela lui Vlad Ioviță „Dimitrie Cantemir”, Ioan Neculce cuvântează:

— Mânia nu este un sfetnic bun, domniile voastre. Faima pe care ne-o fac în lume aceste moravuri ale noastre nu e de laudă (p. 26).

Viața și opera lui Ioan Neculce sunt pentru noi o veritabilă călăuză în viața contemporană, ajutându-ne să ne păstrăm sufletul, inima și mintea nealterate.

Bibliografie

1. Ion Neculce, Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte. Text stabilit, glosar, indice și studiu introductiv de Iorgu Iordan, ediția a II-a, revăzută, București, 1959.
2. Ion Gheorghiță, Zodia inorogului, Chișinău, 1983.
3. Ion Neculce, Cronica copiată de Ioasaf Luca, ediție îngrijită, studiu introductiv de Zamfira și Paul Mihail, Chișinău, 1993.
4. Ioan Neculce, O samă de cuvinte, București, 1353.
5. E. Russev, Ion Neculce, Chișinău, 1980.
6. Vlad Ioviță, Dimitrie Cantemir, Chișinău, 1974.
7. Valeriu Cristea, Introducere în opera lui Ion Neculce, București, 1974.
8. Gheorghe Madan, Cruciş de săbii, roman, Chișinău, 1983.
9. Nicolae Dabija, Pe urmele lui Orfeu, eseuri, ediția a doua, revăzută și completată, Chișinău, 1990.
10. Dumitru Velciu, Ion Neculce, București, 1962.
11. Sanda Lesnea, Zbucium, roman, Chișinău, 1984.
- Vladimir Beșleagă, Sânge pe zăpadă, roman istoric, cartea I, Chișinău, 1985.

Pictorul Epaminonda Bucevschi

Dumitru OPRIȘAN

Om de o rară frumusețe sufletească, cu un caracter ferm și cu o bogată concepție de viață, pictorul bucovinean Epaminonda Anibal Bucevschi a realizat sub influența academismului tablouri ce au purtat pecetea și ținuta nobleței clasice, mai ales fresce pentru numeroase biserici. De sub penelul său au ieșit și tablouri idilice, printre care „Mica buchetieră”, „Doina”, „Colindătorii”, „îngândurare” ș.a., precum și o serie de portrete. Cei care i-a adus notorietate fiind cel al lui Ștefan cel Mare, chipul căruia artistul l-a descoperit în filele evangheliarului de la Humor și pe o icoană cusută de la mănăstirea Putna, dăruită acelui lăcaș de viteazul voievod al Moldovei și cel al lui Dante Alighieri („Dante în exil”), autorul poemului alegoric „Divina comedie” și creatorul limbii italiene moderne.

Pictorul s-a născut la Iacobenii, localitate din partea sudică a Bucovinei, în martie 1843, tatăl său, preotînd când în ținutul Sucevei, când în ținutul Cernăuților, a fost într-un timp și paroh în comuna transpruteană Mahala. Absolvind școala primară din Suceava, copilul cu numele Epaminonda Anibal și cu o deosebită înclinație spre desen, a urmat doar cinci clase gimnaziale la Cernăuți, acolo unde avea să învețe și visătorul Mihăiță Eminoviei. Certându-se cu un profesor de la Obergymnasium, a părăsit Cernăuții și a luat drumul Blajului, în Ardeal, cu câțiva ani mai înainte ca Mihai de la Ipotești să sosească în așa-zisa Romă-Mică, îndurerat de pierderea părintelui său adoptiv, Aron Pumnul, dar și ca autor de versuri ce debutase în „Familia” lui Vulcan cu „De-aș avea” (prin voia redactorului numitei reviste enciclopedice și beletristice din Pesta, Eminovici devenise Eminescu!) și care scrisese poezia de adio „La Bucovina”, înainte de a porni pe drumuri necunoscute. Tot pe atunci se afla la Liceul din Blaj, Vasile Bumbac din Costâna, care avea să se remarcă în Bucovina ca autor de ode, sonete, fabule, cântece, al unei epopei, de traduceri din „Eneida” lui Virgiliu, din „Metamorfozele” lui Ovidiu, din poeziile

lui Horațiu, din „Hiada” lui Homer și din creația unor poeți germani. Acesta era frate cu îndărătnicul Ioniță Bumbac, membru în comitetul Societății studențești „România Jună” din Viena, căruia Eminescu avea să-i trântescă, în timpul unui discurs prea oratoric, căciula pe masă, rostind fraza devenită proverbială „Acum mai vorbește și căciulii mele!” și care avea să redacteze și să editeze la Cernăuți între anii 1881–1884 „Aurora română”, „organ beletristic-literar” al Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina.

Întorcându-se în 1863 în ținutul natal, Epaminonda Bucevschi s-a înscris la Seminarul clerical din Cernăuți. Părinții îl pregăteau pentru cariera preoțească, însă tânărul era pasionat de pictură. Dând expresie vocației sale, în 1865 el realizează prima sa lucrare alegorică, ce îl reprezintă pe Sf. Petru ce nu voia să deschidă porțile raiului unui papă de la Roma, știindu-l plin de păcate. La absolvirea Seminarului clerical, consistoriul episcopal din Cernăuți i-a acordat o bursă de studii, și astfel în 1868 el a devenit student al Academiei de arte frumoase din Viena.

Din cauza lipsurilor materiale a suferit imediat o decepție, însă, îmbărbătat de un oarecare Ardt, profesor de pictură, se apucă serios de lucru. Mai avea și sprijinul altor profesori. Pentru strălucitele-i rezultate la învățătură, ministerul austriac al cultelor i-a acordat în 1872 un valoros premiu bănesc. Nu s-a lăsat răsfățat de admiratorii talentului său, ci s-a înscris la cursurile de pictură istorică ale renumitului profesor Anselm Feuerbach (1829–1880), pictor german, care a creat compoziții monumentale în spiritul tradiției clasicismului academic. De la acest mare și integru artist plastic a pornit imboldul lui Bucevschi la compoziții alergice.

În 1874, după absolvirea studiilor academice, a primit invitația Societății „Albrecht Dürer” (reprezentant al Renașterii, care a îmbinat într-o sinteză personală viziunea coloristică venețiană cu unele elemente ale goticului german și care a trăit între anii 1471–1528) la o expoziție de artă din Paris. Până în 1877 a întreprins mai multe călătorii de studii în Italia și Germania, apoi și-a deschis atelierul de lucru în capitala austriacă. Dând expresie marelui talent artistic, el „întrepează posibilitatea de a împreuna vechea tradiție cu fondul ei aurit și coloritul uzitat cu cerințele moderne de estetică prin o concepție decorativă și, totuși, destul de realistă și print-un desen corect”. (Din discursul doctorului Oreste

Luția, rostit la Cernăuți pe data de 7 noiembrie 1920, în timpul unei seri comemorative).

Lucrările lui Epaminonda Bucevschi, cel mai mare artist plastic al Bucovinei din ultimul sfert al veacului trecut, au început să fie expuse nu numai în saloanele de artă din marile orașe ale monarhiei habsburgice. „Grație marelui său talent artistic, el și-a întemeiat ca pictor o reputație ce trece departe peste îngustele hotare ale țării sale, o parte din lucrările sale ajungând în Anglia, Franța, Belgia, Olanda și Statele Unite”, - scria în nr. din 10 martie 1920 al cotidianului cernăuțean „Glasul Bucovinei” profesorul Eusebie Sorocean, o rudă a pictorului (Bucevschi a avut un frate, ajuns medic veterinar la grădina zoologică din Viena, precum și cinci surori, dintre care patru au fost măritate cu reprezentanți ai clerului bucovinean).

În timpul când se afla la Viena, E. Bucevschi a stabilit strânse legături cu sârbii din Patriarhia Karlowitz-ului. Prietenii săi l-au invitat să lucreze la Catedrala episcopală din Zagreb (oraș care din 1526 până în 1918 s-a aflat sub stăpânirea Austriei și a purtat denumirea de Agram) iconostasul, să realizeze acolo pictura decorativă și arhitectonică. Grandioasa madonă de pe iconostasul altarului Catedralei de la Zagreb este una din capodoperele bucovineanului Bucevschi. Contemporanii săi i-au comparat, pe bună dreptate, lucrările picturale de la Zagreb cu realizările arhitecturale ale cehului Josip Hlavka la Cernăuți.

Din cauza bolii și la îndemnul mitropolitului Bucovinei și Dalmației, Silvestru, Bucevschi se reîntoarce la Cernăuți, urmat de credincioasa sa Josefina Scherer, menționată și într-o scrisoare expediată la 13 octombrie 1879 de către Ciprian Porumbescu tatălui său, Iraclie: „Bucevschi e foarte frumos aranjat. Mobilă frumoasă, diverse lucrșoare de lux și apoi aceste minunate tablouri... Abia aici vezi ce vajnic talent are omul ăsta. În unghere zac feluritele modele... Ieri a dat pe la ei domnișoara Josefina, o cusătoreasă, care mereu pozează ca model la Academie și lui Epaminonda. Avui, deci, ocazia să admir minunata figură a acestei fete. E o slovăcuță din Hradișul unguresc”.

În aripa dreaptă a reședinței mitropolitane din Cernăuți, edificate după proiectul lui Hlavka, și-a deschis în 1888 atelierul marele Bucevschi, numit pictor diecezan, care, secondat de

prietenul său Eugen Maximovici, a dezvăluit în pictura murală contururi de o rară autenticitate, lucrările sale fiind mult apreciate.

Bucevschi a lăsat prin testament întreaga sa comoară de tablouri Josefinei Scherer. După stingerea sa din viață, survenită la 13 februarie 1891, menționată „slovăcută”, după cum nota undeva Corneliu Gheorghian, medic, o altă rudă a pictorului, a făcut ca „o serie de tablouri de gen romantic” să se piardă „în cea mai mare parte în noianul străinătății”.

Ștefan Ștefureac, profesorul și animatorul cultural

Petru GRIOR

În pitoreasca localitate bucovineană Ceahor s-a născut la 24 februarie 1845 unul dintre intelectualii de frunte ai neamului românesc, Părinții săi, Petru și Vasilca Ștefureac, țărani gospodari, care păstrau cu sfințenie tradițiile și obiceiurile din bătrâni, cuprinși de o adâncă stimă față de istoria ținutului, i-au pus vlăstarului lor scump, altoit în ramul dragostei pentru adevăr și dreptate, numele Ștefan în amintirea marelui voievod al Țării Moldovei, care a apărut cu brațul, mintea și inima demnitatea moldovenilor și suveranitatea pământului străbun în timpuri de restriște. În Codrii Cosminului se înalță astăzi falnic către cer Stejarul lui Ștefan cel Mare, simbolizând bunătatea, trăinicia și continuitatea noastră pe această glie dacică sfântă.

Copilul frumos de plugar, harnic și ager la minte, ca întreg neamul lui Decebal și Traian, s-a îndreptat, setos de cunoștințe, spre izvorul plin de viață al cărții, avându-l ca păstor al sufletului său tânăr și curat ca lacrima pe vrednicul paroh și om de cultură Samuil Morariu-Andrievici, mitropolitul de mai târziu al Bucovinei și Dalmației, care a jucat un rol principal în procesul de instruire a viitorului cărturar.

După absolvirea școlii primare din satul natal, sat din preajma Cernăuților, părinții îl înscriu, la îndemnul blândului paroh, la Gimnaziul german de stat din capitala Bucovinei, unde a învățat și Mihăiță Eminovici. Ștefan Ștefureac a fost unul dintre acei elevi, care a plâns în ianuarie 1866 în „Lăcrimioarele învățăcelilor gimnaziști” moartea mult iubitului profesor Aron Pumnul, care își

doarme somnul de veci în vechiui cimitir din Cernăuți. Luându-și în 1868 bacalaureatul, acest tânăr de numai 23 de ani, primind o bursă de la rondul bisericesc al Bucovinei, pornește spre Viena pentru a studia literele și filosofia.

După obținerea licenței se întoarce în ținutul natal, fiind numit la 24 august 1874, profesor de greacă, latină și română la Gimnaziul din Suceava, unde i-a instruit cu dragoste și bunătate pe tinerii din Țara Fagilor, până la ultima-i suflare.

Profesorul universitar Ilie Mandiuc scria mai târziu următoarele: „Ferm convins că numai calea spre lumină și adevăr poate duce pe un popor la putere și viață proprie, profesorul Ștefureac n-a cunoscut un ideal mai măreț și mai sfânt pentru neamul său ca școala, pentru ea s-a jertfit toată viața prin vorbă, faptă și scris.” Într-adevăr, timp de aproape două decenii el a desfășurat în acest oraș, Cetatea de scaun a domnului Ștefan cel Mare și Sfânt, o rodnică activitate, aducându-și contribuția la întemeierea, în 1883, a Societății „Școala română”, acordând ajutor material și moral fiilor țăranilor săraci din Bucovina, alcătuind pentru elevii din ținut „Cărți de citire” - adevărate manuale didactice, în care dă dovadă de o înaltă cunoaștere a valorilor culturale românești. Spirit energic, a colaborat cu numeroase articole și studii despre limba maternă și sistemul de învățământ din acea vreme la publicațiile „Albina”, „Tribuna”, „Gazeta Transilvaniei”, „Convorbiri literare”, „Revista politică”, „Gazeta Bucovinei”.

Ștefan Ștefureac și-a consacrat întreaga sa capacitate și forță de muncă cercetării și valorificării creației populare orale, culegând eresurile lumii rurale, balade și legende, pătrunse de sentimentul vechimii neamului. Publicând în „Convorbiri literare” (1876) povestea „Sfânta Vinere”, s-a remarcat ca un iscusit povestitor. Unele povești ale acestui neobosit om de cultură au văzut lumina tiparului în anul 1886 la Cernăuți.

La 27 noiembrie 1893, când suflarea iernii se făcea tot mai simțită pe meleagurile carpatine, iubitul dascăl, publicist și scriitor și-a luat rămas bun de la toți cei din jur, lăsându-ne moștenirea sa culturală, pătrunsă de firescul limbaj popular. Posteritatea a onorat memoria înaintașului. La Suceava pe timpuri i-a fost ridicat un monument și tot în acest oraș a fost constituită fundația „Ștefan Ștefureac”.

In memoriam: George Nimigeanu

La 5 decembrie 1987 s-a stins din viață, discret, în București, prof. dr. George Nimigeanu, geograf și scriitor bucovinean, devotat slujitor al învățământului.

Născut la 24 mai 1909 în comuna Tereblecea (astăzi în Ucraina), într-o familie numeroasă de harnici agricultori, a urmat treptele instruirii în satul natal, apoi în orașul Siret și la Cozmeni, la liceul „D. Cantemir”, condus de reputatul pedagog bucovinean Leonida Bodnărescu. Între 1930 și 1935 frecventează cursurile Facultății de Științe a Universității din Cernăuți, la secțiile de geografie și chimie, având printre îndrumători distinse personalități: Constantin Brătescu, C. Hurmuzache, Mihai Gușuleac, Eugen Botezat, Eugen Bădăraș, Miron Nicolescu. Seminarul pedagogic universitar din Cernăuți, absolvit în 1937, l-a consacrat activității didactice. Remarcat de C. Brătescu, și-a continuat studiile în vederea doctoratului, sub îndrumarea acestuia, la Cernăuți, studii încheiate - după întreruperea provocată de război - la București, prin susținerea în 1945, a tezei Huțanii din Bucovina, studiu antropogeografic și etnogeografic, din comisie făcând parte V. Mihăilescu, D. Preda și M. Gușuleac.

După o scurtă activitate în învățământul liceal, este numit, în 1941, prin concurs, asistent la Secția geografică a Facultății de Științe din Universitatea din București, unde funcționează până în 1950, promovat ca șef de lucrări, predând cursul de etnografie.

În anul 1950–1951 ține cursuri de geomorfologie și de geologie a cuaternarului cu aplicații la teritoriul României, la nou-înființata Facultate de pedologie, în cadrul Institutului agronomic din București.

Între 1945 și 1952 funcționează ca referent științific la Institutul de cercetări geografice al României, între ai cărui membri fondatori se afla. O bogată experiență în munca de teren dobândește în cadrul colectivului de geografie al Academiei (1949–1952) și la întreprinderea de prospecțiuni geologice și laboratoare din cadrul Comitetului Geologic (1952–1953). Alături de alți geografi, printre care Vintilă Mihăilescu, activează, în continuare, cu multa aplicație, la Institutul de studii și cercetări în proiectări pentru construcții, arhitectură și sistematizare (ISCAS) din București (1953–1968), perioadă în care argumentele geografice au cântărit mult în fundamentarea alegerii amplasamentului unor importante investiții economice și sociale din țara noastră. În acei ani a contribuit la realizarea a peste 100 de proiecte privind amplasarea unor unități industriale, a unor dotări din stațiuni balneare, turistice și dezvoltarea unor localități, între care se remarcă studiul aprofundat privind localitatea Onești. Activitatea didactică o încheie după încă șase ani de muncă, în 1974, ca profesor la Universitatea din Craiova, predând cursuri de climatologie, hidrologie și de geografie fizică a României.

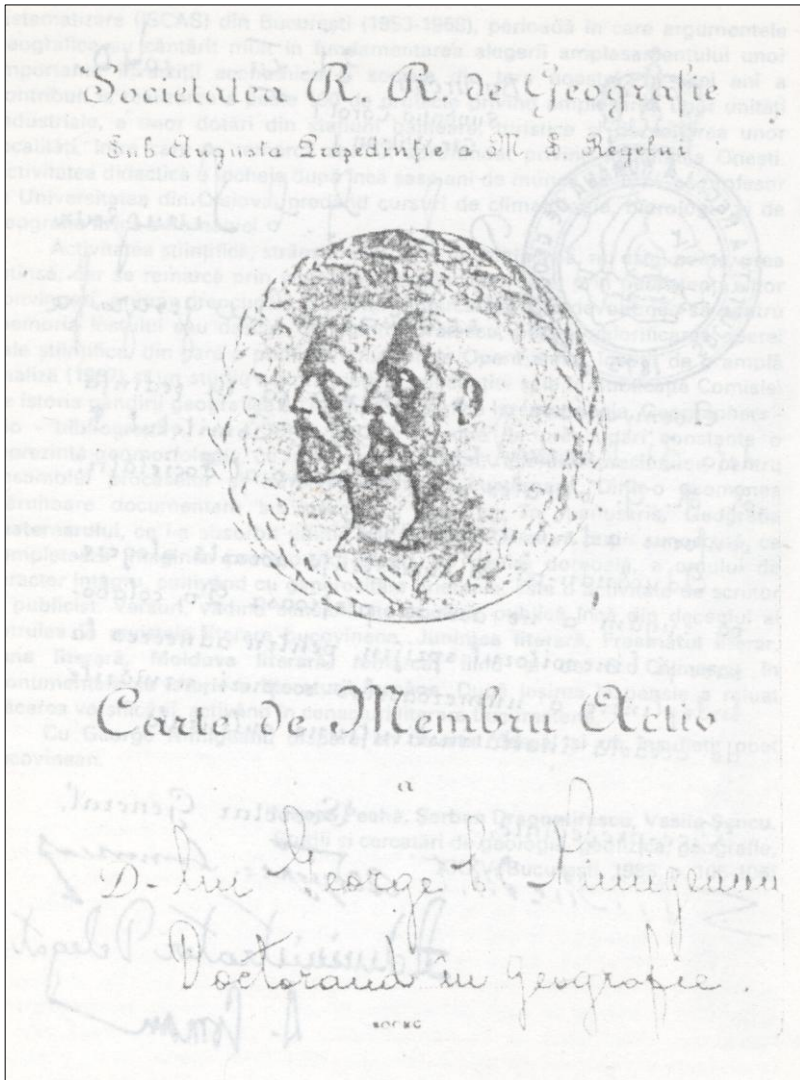
Activitatea științifică, strâns împletită cu cea didactică, nu este, poate, prea întinsă, dar se remarcă prin varietatea temelor abordate, prin persistența unor convingeri, a unor preocupări. Cu totul remarcabilă este devoțiunea sa pentru memoria fostului său dascăl, Constantin Brătescu, pentru valorificarea operei sale științifice, din care a publicat volumul de Opere alese, însoțit de o amplă analiză (1967) și un studiu asupra vieții și concepției sale în publicația Comisiei de istoria gândirii geografice a Uniunii Geografice Internaționale, *Geographers -Bio - bibliography*, nr. 4, 1981. O altă direcție de preocupări constante o reprezintă geomorfologia, cu interes pentru carst, relieful depresiunilor, pentru ansamblul proceselor și formelor de relief cuaternare.

Dintr-o asemenea stăruitoare documentare s-a născut și lucrarea, în manuscris, Geografia cuaternarului, ce i-a absorbit ultimii ani de viață. O latură puțin cunoscută, ce completează imaginea profesorului blând, cu rostire domoală, a omului de caracter integru, cultivând cu generozitate prietenia, este o activitate de scriitor și publicist. Versuri, vădind sensibilitate poetică, publică încă din deceniul al patrulea în revistele literare bucovinene, Junimea literară, Freământul literar. Pana literară. Moldova literară, remarcat fiind și de G. Călinescu în monumentală sa Istorie a literaturii române. După ieșirea la pensie a reluat plăcerea versificării, activând în cenacluri literare bucureștene.

Cu George Nimigeanu dispărea un devotat dascăl și un însuflețit poet bucovinean.

Bibliografie:

Mircea Peahă, Șerban Dragomirescu, Vasile Sencu. Studii și cercetări de geologie, geofizică, geografie, XXXV, București, 1988, p. 105–106.

CERCUL STUDENȚESC „ARBOROAȘA”

PALATUL NAȚIONAL – PIAȚA UNIEI 5 – CERNĂUȚI

Cernăuți, la 27/10/1994

CONTRIBUȚII DOCUMENTARE LA BIOGRAFIA LUI MIRCEA STRAINUL

2014 51 11 A d 1 1

Cercul studențesc „Arboreașă” din Cernăuți, vă adresa în acest
scop pe calea poștală în orașul nostru o scrisoare adresată în 27 februarie 1994
de către

Vlaheanu, Vasile, asociat cu calificativul Cum laude.

Întru totul, Vasile, asociat cu calificativul Cum laude, care în domeniul
creației artistice este o persoană influentă de formă artistică, de creație, de
scriere, de creație artistică, de creație artistică, de creație artistică, de creație artistică.

Întru totul, Vasile, asociat cu calificativul Cum laude, care în domeniul
creației artistice este o persoană influentă de formă artistică, de creație, de
scriere, de creație artistică, de creație artistică, de creație artistică, de creație artistică.

De asemenea, Vasile, asociat cu calificativul Cum laude, care în domeniul
creației artistice este o persoană influentă de formă artistică, de creație, de
scriere, de creație artistică, de creație artistică, de creație artistică, de creație artistică.

Figura lui Mircea Strainul în literatura bucovineană a rămas una uriașă
rădăcinile brio în tradiție, în natură și în cultura noastră. A rămas
biografică pe care am încercat să le adunăm din toate sursele, din toate
sursele, din toate sursele, din toate sursele, din toate sursele, din toate sursele.

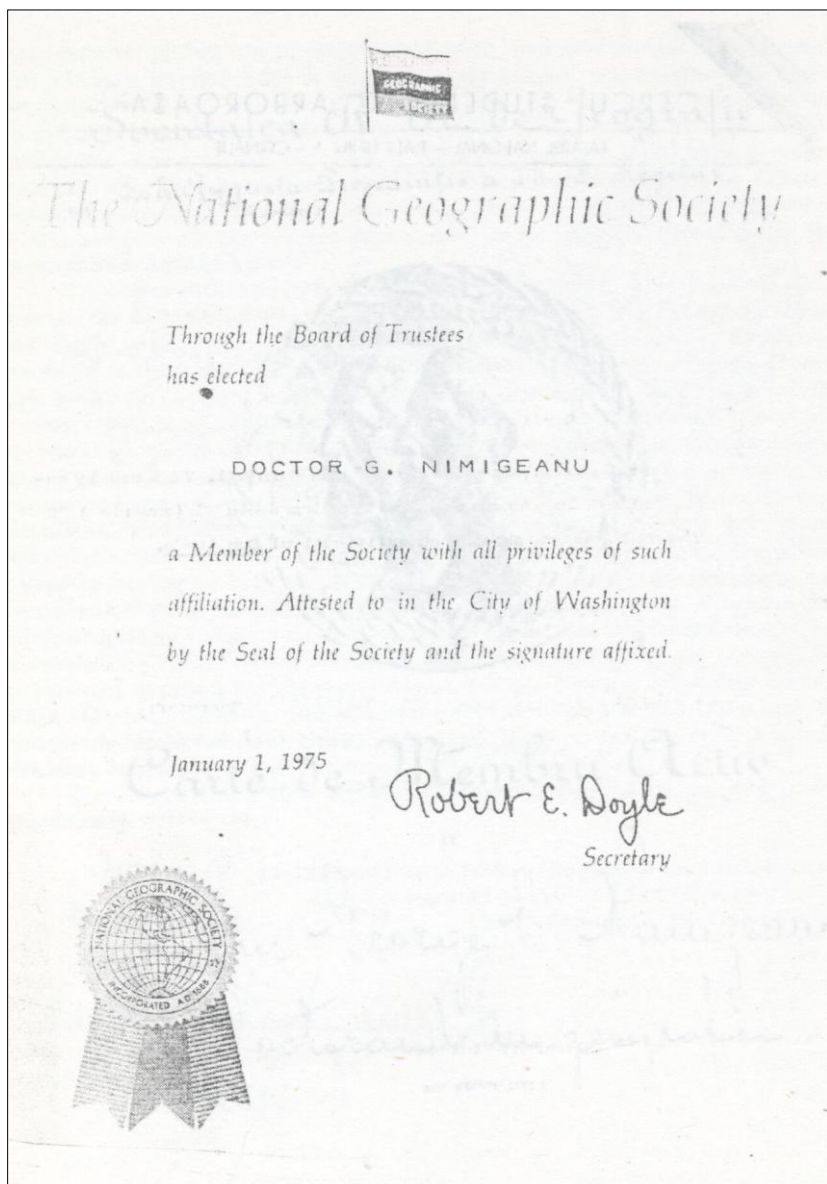
Georghe Mîlcoș

profesor

¹ Dumitru Cărbune, în: „Arboreașă”, în: „Arboreașă”, 7 februarie 1994, p. 2.

² Paul Tigan, Mircea Strainul, Cernăuți, 1994, p. 2.

³ Dumitru Cărbune, art. cit.

Contribuții documentare la biografia lui Mircea Streinul

Dragoș OLARU

Dacă la Eminescu cercetătorii au căutat prin fapte și documente să releve rolul pe care l-a jucat Bucovina, printre celelalte provincii românești, în formarea sa sufletească, atunci la Mircea Streinul, „poet neîntrecut până în zilele noastre în dulcea Bucovină”¹, plaiul arborosean este singurul factor care la definit creația artistică. Toate celelalte influențe de formare estetică, fie autohtone, fie străine, fie clasice, fie moderniste, au fost acceptate de M. Streinul numai prin mediul bucovinean, prin irepetabilul Cernăuți, care, după spusele altui poet cernăuțean, Paul Celan, în anii dintre cele două războaie mondiale era „o localitate în care trăiau oameni și cărți”².

De aceea toate amănuntele, legate de viața și activitatea lui M. Streinul în Bucovina - date, note, nume de străzi și localități, vederi de epocă etc.- sunt, după părerea noastră, foarte semnificative, fiindcă ele ne identifica mediul în care a trăit scriitorul și în care s-a edificat sufletește. Însemnătatea acestor amănunte se lămurește și prin aceea că ele țin de biografia unei personalități autentice, care a atins anumite culmi ale creației, amănunte, care pot deveni semnificative pentru toți cei porniți pe drumurile literaturii.

Figura lui Mircea Streinul în literatura bucovineană e ca un arbore uriaș cu rădăcinile înfipite în tradiție, în mituri și în cultura românească. Amănuntele biografice pe care am încercat să le adunăm vin să contureze această figură, despre care nici la Cernăuți nu s-a scris aproape nimic o bună jumătate de secol. Peste tot Mircea Streinul era trecut la „fondul secret”. Între timp la Cernăuți

¹ Dumitru Covalciuc, *Un arbore liric al ortodoxismului*, în „Zorile Bucovinei”, 7 aprilie 1992. p. 3.

² Pauli Țelan, *Meridian serșea*, Cernăuți, 1994, p. 8.

au apărut câteva articole, în care se oglindește viața poetului³. În acestea se recuperează numai într-o mică măsură tăcerea cu care era înconjurat numele și creația sa. Cei drept, în Țară au apărut mai multe lucrări, mai ales cele publicate în noua revistă rădăuțeană „Iconar”, care se orientează spre numele lui Mircea Streinul, însă acestea ajung deosebit de greu pe uitatele meleaguri streinene.

Deși la Universitatea din Cernăuți avem și un cenaclu literar al tinerilor poeți ce îi poartă numele, Mircea Streinul, după spusele cunoscutului exeget literar Adrian Dinu Rachieru, este, din păcate, „încă un ilustru necunoscut”⁴.

Mircea Streinul (în documentele de arhivă este atestat ca Străinul!) s-a născut la 2 ianuarie 1910 în Cuciurul Mare, „cel mai mare sat din Bucovina”, cum cu mândrie îi plăcea poetului să spună. Într-adevăr, satul se așterne pe o distanță de circa 20 km, începând chiar de la marginea Cernăuților și ajungând până la pădurea Ropcei și Iordăneștilor de pe Valea Siretului. Despre părinți se știe numai că îatăl său era preot la Cuciurul Mare. De aici am pornit cu câțiva ani în urmă în căutarea urmelor familiei Streinul. Cu părere de rău, pentru cuciureni numele lui Mircea Streinul astăzi nu mai spune nimic. Generațiile tinere sunt străine de limba poetului. Numai cei mai în vârstă își amintesc cu duioșie despre un oarecare preot ce vorbea „tari frumos românești” sau de câteva cântece ce le interpretau la „extra școlară”. Am admirat atunci numai biserica „Adormirea Maicii Domnului”, unde tatăl poetului a fost preot și încercam să mi-l imaginez pe copilul Mircea în jocurile cu alți copii, cățărându-se pe clopotnița din apropiere. (Între timp, prin osârdia profesorului Mircea Mintencu, s-a stabilit care este casa parohială a bisericii în care s-a născut scriitorul. Domnul profesor de la școala medie din Cuciurul Mare încearcă să dezvelească aici o placă comemorativă).

Am fost nevoit să mă adresez fondurilor documentare ale Arhivelor statului din Cernăuți, ca să pot găsi aceste urme străinene cel puțin în dimensiunile de epocă. De pildă, în fondul primăriei

³ Dumitru Covalciuc, *art cit.*

⁴ Adrian Dinu Rachieru, *Mircea Streinul: Ofranda sacralității*, în „Poeți din Bucovina”, Timișoara, 1996, p. 427.

comunei Cuciurul Mare am descoperit o listă a locuitorilor ce era întocmită pentru alegerile comunale din septembrie 1919. La nr. 771 este introdus „Străinul Gavriil, vârsta - 38 de ani, națiunea - român, profesiunea - preot, indigenatul și domiciliul real în Cuciurul Mare, cetățenia română, durata petrecerii în comună înainte de 01.08.1919 de 11 ani”.

În 1992 îl găsim pe Gavriil Străinul ca membru al Comisiei interimare comunale. Procesele verbale ale ședințelor ce se țineau erau semnate de toți membrii comisiei, astfel, pe documente este depusă și semnătura preotului.

În fondul Prefecturii Cernăuți s-a găsit un document sens de mana lui G. Străinul, pe care îl reproducem integral:

„Lista soldaților introduși în condica morților la parohia gr. or. Cuciurul Mare:

1. Ioan Fila din Cracovia, Galiția. Regimentul de infanterie nr. 13, născut în anul 1897, 19 ani, greu rănit, mort în 1 ian. 1916, st. v., înmormântat de parohul Dimitrie Burac.

2. Iosif Morawetz din Kuridratitz lângă Praga, Bohemla, soldat austriac, prizonien în Rusia, 29 ani, s-a spânzurat în 14 februarie 1917 st. v., înmormântat de cooperatorul Gavriil Străinul.

3. Ioan Ștefanovici din Rusia, prizonien rus, 22 ani, influență, a murit în 5 octombrie 1918 stv., a fost înmormântat de preotul Dimitrie Burac.

Alte cazuri n-au pervenit din documente, acte, mitrice militare nu există aici. Parohiatul gr. or. Cuciurul Mare Ad. Sf. Maria în 20/8 1919. Pentru paroh: Gavriil Stăinul, cooperator”⁵.

Alte informații despre tatăl scriitorului le-am spicuit din „Anuarul Arhidiecesei ortodoxe a Bucovinei” pe anul 1925. Iată conținutul unei asemenea informații:

„Biserica parohială la Adormirea Maicii Domnului, zidita pe speșele fondului bisericesc în 1815. Casa parohială de cărămidă. S. paroh. - 12 ha Casa cooperatorului de cărămidă S. cooperatorului - 6 ha Paroh: David Munteanu, cavalier al ordinului „Steaua

⁵ A.S.P.C., F-15. inv. I. d. 133, f. 22.

României”, născut la 1861, preoțit - 1886, paroh din 1893, exarh din 1921.

Cooperator: Gavril Străinul, născut în 1881, preoțit în 1908. cantor: Tit Penteleiciuc, născut în 1890, prov - 1910, def. - 1919.2 școli de 6 și de 2 clase. Familii: 1644, bărbați - 2958, femei - 2514, suflete - 5472.”⁶

Este interesant faptul că în același „Anuar” („Schematismus”) pe anul 1908 îl întâlnim pe G. Străinul trecut în lista preoților nenumiți, ca peste un an să-l aflăm cooperator la Cuciurul Mare, stabilind astfel exact anul venirii sale în acest sat. Tot în „Anuar” am găsit un Petru Străinul, paroh în Cireșeanca, născut în 1879, preoțit la 1907 și care e posibil să fi fost frate cu Gavriil.

În 1925 Străinul este trecut cu preoția la Cosmin, comună ce includea patru sate: Codrul Cosminului, Valea Cosminului, Cotul Nainschi și Cotenii Biserica cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci”, zidită la 1903, se afla în Molodia (Plaiul Cosminului). Aici, la Molodia, am găsit mormântul lui G. Străinul într-un cimitir uitat de lume și pe a cărui cruce se mai păstrează un fragment de placă, pe care e scris:

„ NUL
preut. nasc. 1881 rep. 1928
Fie-i țărâna ușoară”.

Partea superioara a plăcii cu începutul numelui lui G. Străinul a fost deteriorată.

În „Anuarul Arhidiecesei” pe anul 1929 este anunțată moartea lui Gavriil Străinul la 27 septembrie 1928.

Bătrânii din Molodia (Anița Postolachi, Dochita Mândrie, Gheorghe Palaghian) și-l mai amintesc ca prin vis, dar știu bine, din spusele înaintașilor, că preotul era de o bunătate proverbială, dar îi cam plăcea să bea. Tot ei spuneau că preotul Străinul avea o cățea foarte credincioasă, care îl urma peste tot. Chiar și în drumul său de la biserică spre casă, drum ce trecea neapărat și pe la dugheana din

⁶ Anuarul Arhidiecezei ortodoxe a Bucovinei pe anul 1925, p II.

centru și unde părintele se oprea să dea de dușcă un sângeap de holercă, căteaua era nedespărțită de el.

Despre mama lui Mircea Streinul știm doar că o chema Olimpia și, după cum ne putem da seama, citindu-i unele scrisori, era o femeie cultă.

După ce terminase școala primară la Cuciurul Mare, Mircea este adus în 1920 la Cernăuți și înscris în clasa I C la renumitul liceu „Aron Pumnul”. Director ai liceului era Emilian Iliuț, iar ca diriginte de clasă l-a avut pe Leon Maieran, care-i predă româna, latina și istoria. În jurnalul de clasă pe anul de învățământ 1920/21 este trecut ca născut la 2 ianuarie 1910 st v. în Cuciurul Mare. La Cernăuți a trăit în gazdă la Berariu Mihai (din 1922 trecut drept contabil) în str. Atlas, II (actuaia stradă 29 martie, partea de jos, în apropiere cu intersecția străzii Aron Pumnul). Le-a avut colege de clasă pe Străinul Cornelia și Străinul Silvia, fiicele preotului Petru Străinul din Cireșeanca, care între timp devenise paroh ia Țurenii. Acestea, probabil, îi erau verișoare.

La sfârșitul anului școlar primise următoarele note: religia (Nicolae Lazariuc) - foarte bine; limba română (Leon Maieran) - bine; latina (Leon Maieran) - bine; limba-franceză (dr. Cristea Gagea) - bine; geografia (Vasile Strejac) - bine; istoria (Leon Maieran) - bine; matematica (Teodor Huțan) - bine; zoologia și botanica (Teodor Huțan) - bine; desenul (Viadimir Nichiforovici) -suficient, caligrafia (Nicolae Lazariuc) - bine; muzica vocală (Nicolae Lazariuc) -bine; educația fizică (?) - suficient, purtarea - foarte bine⁷.

În jurnalul pentru clasa a doua (1921/22 la numele lui Mircea Streinul se fac următoarele mențiuni: „A trecut la studiul particular la 14 martie 1922. Maieran. A fost amânat din cauză de boală pentru termenul de toamnă. C. 30 iunie 1922. Maieran. Nu s-a prezentat la examen; în consecință a fost eliminat. C. 18 septembrie 1922. Maieran.”⁸

Este nevoit să repete clasa a doua în anul școlar 1922/23. L-a avut de acum diriginte pe M. Ieșanu. Notele de la sfârșitul anului

⁷ A.S.R.C., F-288, inv. 3, d. 108, f. 25.

⁸ Ibidem, d. 109, f. 20.

sunt mai slabe decât cele din clasa I, însă este promovat. La religie avea nota „foarte bună”, la limba germană (cu Arcadie Dugan), la științele naturale (cu Teodor Huțan) și la cântarea corală avea calificativul „bine”, iar la celelalte - „suficient”⁹.

Avea și noi colegi de clasă, printre care îi amintim pe Marcu Ioan (fiul economistului Vasile Marcu), Șesan Milan Pavel (fiul prof. univ. dr. Valerian Șesan), Tarangul Valea-Uței Emil (fiul avocatului dr. Erast Tarangul), Onciulencu Dumitru (consăteanul său din Cuciurul Mare).

În clasa a III-a (1923/24) cunoștințele i-au fost apreciate cu „foarte bine” la religie, cu „bine” la geografie, iar în rest s-a învrednicit numai de „suficient”.

Această scădere a notelor poate fi lămurită printr-o frecvență „foarte regretabilă”, având 31 de absențe motivate și 5 nemotivate¹⁰.

În clasa a IV-a (1924/25) cunoștințele sunt apreciate în sistemul de 10 puncte, obținând 8 la religie, limba română, desen, dreptul uzual și economia politică, iar la celelalte obiecte - 6. Purtarea este bună, dar frecvența din nou „foarte regretabilă”¹¹.

Deși a fost corigent la limba elină pentru septembrie, clasa a V-a a absolvit-o, se pare, fără mari probleme, primind note bune la română (8,41) și istorie (7,50). În acest an de învățământ (1925/26) locuința părinților este indicată deja în comuna Cosmin, județul Cernăuți¹².

În clasa a VI-a (1926/27) a fost corigent la matematică, dar în toamnă ia, totuși, examenul (scris - 5, oral - 5) și este promovat în clasa următoare. Dar în clasa a VII-a (1927/28) are din nou probleme cu matematica (3,40) și elina (3,44). În luna iunie este amânat pentru toamnă, însă în septembrie rămâne repetent, fiindcă „nu s-a prezentat la examen”¹³.

⁹ A.S.R.C., F-288, înv. 3, d. 110, f. 30.

¹⁰ Ibidem, inv. 2, d. 102, f. 19.

¹¹ Ibidem, inv. 3, d. 114, f. 124.

¹² Ibidem, d. 117, f. 34.

¹³ Ibidem, d. 122, f. 230.

În anul de învățământ 1928/29 este înscris din nou în clasa a VII-a, pe care o termină cu media generală de 5,89. Examenul de la sfârșitul anului l-a dat în septembrie, fiindcă în iunie a fost amânat „pentru motiv de boală”¹⁴. Iată câteva documente ce clarifică această situație. La 10 iunie 1929, directorul liceului Em. Iliuț primește următoarea cerere:

„Domnule Director,

Subsemnata Străinul Olimpia, cu onoare Vă rog să binevoiți a amâna pe fiul Mircea elev în cl. VII-a la Liceul „Aron Pumnul” cu examenul pentru sesiunea Septemvrie, deoarece este împiedicat de a se supune acestui examen fiind bolnav, după cum se vede din alăturatul certificat medical.”¹⁵

La această cerere se alătură certificatul medical semnat de medicul școlar Isidor Bodea, în care se spune „Mircea Străinul, elev în clasa VII, Liceul «Aron Pumnul» suferă de o apicată cu febră și trebuie să plece imediat la țară sau în un sănătoriu.”¹⁶

Hotărârea directorului este următoarea:

„Boala fiind dovedită, se amână pentru septembrie 1929.”¹⁷

Notele obținute la terminarea liceului au fost următoarele: religia - 8,66, limba română - 8,66, latina - 6,33, elina - 5, franceza - 5, istoria - 6,33, geografia - 5,66, filosofia - 5,66, dreptul - 6,00, matematica - 5,16, științele fizico-chimice - 5,16, științele naturale - 6,00, igiena - 6,16, muzica - 7,00, desenul - 8,00, gimnastica - 6,00¹⁸.

Acestea sunt câteva informații culese din arhiva Liceului „Aron Pumnul” referitoare la Mircea Streinul. Sperăm că vom continua investigațiile.

După absolvirea liceului în viața tânărului scriitor (deja debutase la revista liceenilor „Caietul celor 4”) începea o nouă etapă. Se naștea ideea grupării poetice „iconar”, începeau căutările înfrigurate ale poeziei majore, înrădăcinată în tradiție cu deschideri

¹⁴ Ibidem, d. 124, f. 251.

¹⁵ Ibidem, inv. 2, d. 251, f. 1.

¹⁶ Ibidem, f.2.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem, d. 124, f. 251.

spre modernism. Începea să răsară „stejarul poeziei bucovinene interbelice”¹⁹. Și Cernăuții acestor ani îl predis puneau spre asemenea căutări iată cum descria atmosfera orașului din acea vreme Georg Heinzen, corespondent al unei gazete germane: „Cernăuții erau un oraș, unde ziua de duminică începea cu Schubert și se încheia cu un duel. Acest oraș, așezat la jumătatea drumului dintre Kiev și București, dintre Cracovia și Odesa, era capitala nedeclarată a Europei, unde se cântau cele mai frumoase coloraturi de soprano, iar birjarii trăsurilor discutau despre Karl Kraus, unde trotuarul se mătura cu buchete de trandafiri și unde librării erau mai multe decât cafenele. Cernăuții erau un oraș al disputelor intelectuale nesfârșite, ce începeau dimineața cu noua teorie estetică, ca seara ea să fie definitiv respinsă. Acesta era un oraș unde câinii se numeau cu nume de zei olimpici și unde găinile porpâiau în pământ versurile lui Gelderlin.”²⁰

În acest oraș („orașul dintre cețuri”) intra Mircea Streinul. Intra ca să-i adauge și el câteva picături de nemurie.

Era, după Eminescu, poate cel mai mare poet pe care-l naștea urbea cernăuțeană.

¹⁹ Adrian Dinu Rachieru, *op. cit.*, p. 421.

²⁰ Vasili Bilek, Orest Knvoruciko, Olexandr Masan, Ihor Cehovski, *Vitannea z Cernivtiv*, Cernăuți, 1994, p. 35.

Liceul Statului nr. 1 „ARON PUMNUL“ în Cernăuți.

Matricula școlară No. 36.

Certificat anual

Arăinuț Mircea

născut la 2 Ianuarie 1910 în Lucianul Mare, județul Cernăuți

de naționalitate română, de religie ort. or.

elev de clasă a doua primare asupra anului școlar 1922-23 acest certificat

Conducător: *bine*

PROBĂ	NOTĂ	REZULTAT
Religie	<i>foarte bine</i>	
Limba română	<i>suficient</i>	
Limba țărănească	<i>suficient</i>	
Limba elină	<i>_____</i>	
Limba franceză	<i>suficient</i>	
Limba germană	<i>bine</i>	
Istorie	<i>suficient</i>	
Geografie	<i>suficient</i>	
Matematică	<i>suficient</i>	
Științele naturii (fizică, chimie)	<i>bine</i>	
Științele fizico-matematici	<i>_____</i>	
Filosofia (epistemologie)	<i>_____</i>	
Desenul	<i>suficient</i>	
Calligrafia	<i>_____</i>	
Muzică vocală	<i>_____</i>	
Gimnastică	<i>satisfăcător</i>	
Artă plastică		
Cântecul coral	<i>bine</i>	
Desenul	<i>_____</i>	
Știința grafică	<i>_____</i>	

Elevul este apt

pentru a fi promovat în clasă următoare

Absenți în număr de: 5 dintre aceștia 1 nemotivat

Recenzia fost sentinț de plată taxei școlare 1000 conș. școl. al stat. No. 4314/23

din 3 Aprilie 1923

Cernăuți, la 30 Iunie

1923

G. P. P. P. P. P.

M. L. L. L. L.

LICEUL NO. 1, 1929, "LICEUL" DE CERNAVOIE
Intrată la 10 Iunie 1929
No. 1500 cu 1 anexă

Domnule Director,

Subsemnatul Ștefan Olăruș, cu mare
Vă rog să breușez a amănă pe jumătătăt Mirece
de la clasa la liceu. Baze Primarului,
cu examenul pentru examenul Septembrie,
deoarece este impiedicat de o x neputință acestuia
scamău furt bolnav, după cum x vede
pe slăbitorul antipicat medical.

Cernăuți, la 10 Iunie 1929.

10.6.29.

Ștefan Olăruș
Baza furt bolnav,
cu examenul pentru examenul Septembrie.

Vău,

Spole, Iunie Director al Liceului "Baze Primarului".

Primagius
Dr. I. R. Dr.

Certificat medical

*Mircea Streinul, elev în clasa IV,
liceul „Aron Pumnul” suferă
de o apăsătoare febră și
trebuie să plece imediat la
pară sau în un sanatoriu*

Cernăuți 10 Iunie 1929

I. J. Nodca

La paginile 287, 288 și 289 - facsimile după documente ale lui Mircea Streinul,
elev al Liceului „Aron Pumnul” din Cernăuți.

*Facsimile după documentele lui Mircea Streinul, elev al
Liceului „Aron Pumnul” din Cernăuți*

Adrian Fochi, un fiu vrednic al Bucovinei

Acad. Grigore BOSTAN

Un loc de frunte în patrimoniul culturii noastre naționale le revine scriitorilor, compozitorilor, pictorilor și savanților bucovineni, care, în pofida vicisitudinilor istoriei, au afirmat spiritualitatea românească în acest ținut. Unul dintre aceștia a fost și, fără îndoială va rămâne pentru totdeauna, folcloristul Adrian Fochi, cunoscut specialiștilor ca autor al multor lucrări fundamentale în domeniul studierii poeziei populare românești.

S-a născut la 26 octombrie 1920, la Cernăuți într-o familie de modești funcționari. Până la vârsta de 20 de ani s-a aflat în orașul natal, urmând aici școala primară de aplicație de pe lângă școala normală, directorul căreia era Laurenție Tomoioagă, cunoscut prin traducerile poeziei lui Mihai Eminescu în limba germană. Și-a continuat studiile la liceul de aplicație „Dr. C. Angelescu” al Seminarului pedagogic universitar (1930–1938). Printre profesorii lui Adrian Fochi au fost distinșii cărturari și pedagogi Emilian Țopa (șt. naturale), Ipolit Tarnavski (limba română), Arcadie Dugan (limbile latină, elină și germană), Simion Reli (istorie) ș.a.

În anii 1938–1940 viitorul savant-folclorist cu renume mondial își face studiile la Facultatea de, litere și filosofie a Universității cernăuțene, secția filologie romanică, unde îi are ca profesori pe renumitul istoric literar și folclorist Leca Morariu, care i-a fost prima călăuza în domeniul studierii culturii populare, pe Ilie Bacinschi, titularul catedrei de filologie romanică, fost asistent al celebrului romanist Meyer-Lübke, pe Grigore Nandriș, reputat slavist, pe atunci președinte al Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina. Urmează apoi cursurile de filologie modernă la Facultatea de litere a Universității din București, precum și cele ale seminarului pedagogic „T. Maiorescu” din capitală, după care este câțiva ani profesor de limbile franceză și română în învățământul secundar.

Abia în 1957 îmbrățișează cariera mult râvnită și binemeritată de colaborator al Institutului de folclor al Academiei Române. Ca documentarist (la început) organizează și conduce

lucrările la „Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc”. Totodată, colaborează foarte activ și asigură participarea folcloriștilor români la unele publicații internaționale, în special la „Demos” (Berlin), fiind membru în redacția acestei prestigioase reviste de specialitate. Ca cercetător la Institutul de studii sud-est europene din București (1964–1975) doctorul în filologie A. Fochi (susține lucrarea de doctorat „G. Coșbuc și cultura populară” în 1970) realizează lucrări importante de folcloristică comparată, pe care le continuă și după ce revine la Institutul de etnografie și folclor (1975–1982). În special, însă, e preocupat de aspecte esențiale ale patrimoniului folcloric românesc.

Se stinge din viață la 5 octombrie 1985, lăsând posterității o operă deosebit de vastă și complexă - peste 300 de lucrări științifice, dintre care 10 monografii de mari proporții și numeroase studii care se înscriu printre realizările majore ale folcloristicii românești contemporane.

Domeniul principal de studiu al laboriosului și eruditului nostru pământean a fost cântecul bătrânesc ce constituie unul dintre compartimentele fundamentale ale folclorului românesc. Remarcabilă rămâne monografia sa „Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte” (1964) - amplă exegeză consacrată „celei mai frumoase epopei păstorești din lume” (Al. Russo), publicate pentru prima dată în ziarul „Bucovina” din Cernăuți la 1850. Această mare investigație a lui A. Fochi a fost distinsă cu premiul „B. P. Hașdeu” ai Academiei Române.

S-a bucurat de aprecieri elogioase atât în țară, cât și peste hotare; ea rămâne până astăzi „o mostră de ceea ce înseamnă cercetarea științifică a folclorului” (Ovidiu Bârlea) și o carte de referință pentru cei mai versați și mai exigenți cercetători ai culturii noastre populare. Astfel, unul dintre marii filozofi români Mircea Eliade în exegezele sale despre „Miorița” pornește în bună parte de la monografia lui A. Fochi, care cuprinde cele mai complete informații privind sursele materialului documentar (cele aproape o mie de variante și versiuni), morfologia tematică, formulele de expresie, procedeele de compoziție, circulația, viața actuală a versiunilor baladă și colind, variantele externe, geneza acestei capodopere a poeziei noastre populare.

O importanță deosebită au investigațiile sale de profunzime în sistemul complex de elemente străvechi ale baladei, dintre care cele mai constante sunt anterioare diferențierii dialectale a românilor (nunta mioritică, testamentul ciobanului ș.a.). Cercetătorul încearcă să reconstituie actul genezei „Mioriței” prin acumularea treptată pe parcurs de secole, a componentelor tematice și poetice. Ei își spune cuvântul autoritar și pe marginea unor încercări de a atribui apariția imaginii nupțiale (moartea-nuntă) unui împrumut din folclorul popoarelor slave de răsărit, arătând că metafora aceasta a avut o bază etnografică proprie.

Marele corpus de texte al monografiei include și materiale „externe”, în particular din nordul Bucovinei, extrase, mai ales, din colecția „Datinile și credințele poporului român” de E. Niculiță-Voronca (1903). La acestea am mai adăuga o versiune-coiind cu adevărat „externă”, descoperită de noi în 1964 la unii locuitori ruși ai satului Grubna, raionul Securenii (fostul județ Hotin). Textul acestei versiuni a fost publicat integral pentru prima dată în colecția „Poezia populară a obiceiurilor calendaristice”, 1975, pag. 137–138 din seria în 17 volume „Creația populară moldovenească”.

Un alt capitol preponderent al preocupărilor lui A. Fochi a fost studierea comparată a cântecului epic românesc. Principiile metodologice ale investigațiilor, expuse de cercetător în monografia „Coordonatele sud-est europene ale baladei populare românești” (1975), vin să extindă diapazonul folcloristicii contemporane. A. Fochi consideră, pe bună dreptate, că este foarte importantă anume problema vieții specifice a unui subiect sau motiv în cadrul repertoriului național. „Ceea ce se poate detecta cu precizie și cu maximum de rigoare, scrie exegetul, este originalitatea... unui popor, exprimată nu numai în ecuații etnopsihologice, ci și în ecuații estetice și aceasta trebuie să constituie dobânda principală a cercetării.” Astfel, desigur, se poate ajunge la definirea „matricei stilistice” proprii spiritualității fiecărui popor.

Pornind de la această concepție, A. Fochi caută să evidențieze în ce constă aportul poporului nostru și al altor popoare învecinate la tratarea artistică a subiectelor baladelor și poemelor epice și care este ponderea elementelor specifice-naționale în context internațional (vezi și „Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice” (1984), „Cântecul epic tradițional al românilor. Încercare

de sinteză” (1985). În centrul atenției savantului se află întreg repertoriul cântecului nostru bătrânesc - cele 401 de subiecte (conform catalogului alcătuit de Al. Amzulescu), dintre care doar 39 (9,72 %) există și la popoarele din zona nordică (unguri, ucraineni, slovaci, lituanieni, ruși ș.a.) și ceva mai mult - circa 47 (12,90 %) - la cele din sud-estul Europei (bulgari, sârbi, neogreci, albanezi, macedoneni ș.a.). Desigur, dacă ținem cont de faptul că și aceste subiecte comune sunt atât de individualizate (poetic și stilistic) la români (ca și la alte popoare), atunci ne dăm seama de marea capacitate creatoare a poporului, de vechimea și originalitatea poeziei noastre epice în context european.

Cunoașterea limbilor străine, în special a celor slave, face ca de cele. mai multe ori cercetătorul să apeleze la versiuni originale ale textelor, ceea ce îi ajută să releve cu mai multă siguranță particularitățile comune și specific-naționale ale baladelor și poemelor eroice.

Într-o amplă lucrare teoretică - „Estetica oralității” (1980) - A. Fochi studiază cântecul epic sub aspectele structurale ale genului, ale funcționării formelor epice, contribuind alături de alți cunoscuți folcloriști europeni și americani la elucidarea unor probleme complexe ce țin de estetica oralității.

În fine, ținem să mai menționăm două laturi ale activității lui Adrian Fochi - istoria folcloristicii și corelația folclor-literatură cultă (suita de studii: D. Cantemir, N. Iorga, A.D. Xenopol, G. Coșbuc și creația populară). Sub îngrijirea sa au apărut unele dintre cele mai documentate ediții critice de materiale etnografice și folclorice: „Datini și eresuri populare de la sfârșitul sec. al XIX-lea”. „Răspunsurile la chestionarele lui N. Densușianu” (1976), „Doine și strigături din Ardeal” (1968).

Opera științifică a lui A. Fochi s-a învrednicit de o înaltă apreciere atât în țară, cât și peste hotarele ei, fiind parțial publicată și recenzată în Germania, Cehoslovacia, Bulgaria, Iugoslavia, Grecia, Elveția, Ungaria, U.R.S.S. ș.a.

Sperăm că nu numai specialiștii, ci și toți cititorii vor reține vrednicul nume al folcloristului Adrian Fochi, se vor apropia tot mai mult de opera sa, consacrată marelui tezaur al culturii noastre spirituale.

Cernăuțeanul Paul Celan

Grigore CRIGAN

Spre sfârșitul anilor 80 aflam pe neașteptate și noi, cei din nordul Bucovinei, că undeva la Paris a trăit și a desfășurat o bogată activitate literară mai multă vreme un mare poet al lumii, originar din Cernăuți, care până la ultima suflare a dus dorul Țării Fagilor și al urbei noastre. Și mai aflam că acest „trist poet de limbă teutonă” cum se numise el însuși, nu numai că a trăit aici, în atât de eminescianul Cernăuți, ci a primit și o educație românească, ne cunoscuse bine cultura din care a sorbit în anii de școală, în adolescență și în tinerețe. Mai mult chiar, a și scris în limba română poezii și poeme în proză.

Dar cine a fost acest Paul Celan, de unde venea el (în Occident, atunci când fusese „descoperit”, se scria cu surprindere: „Celan vine din neant”) și de ce la noi s-a păstrat atâta tăcere în legătură cu personalitatea sa?

Se naște în ziua de 23 noiembrie 1920, la Cernăuți, în familia unor evrei, arhitectul Leiba Antschei (din Coțmani) și soția sa Frederica Schrader (din Sadagura), care locuiau atunci pe strada Wasilko, nr. 5 (azi str. Saksahanski). Mai târziu familia avea să treacă cu traiul pe strada Masaryk, 10 (azi Bohomolet). E unicul copil în aceasta familie impregnată de iudaism. Mai întâi studiază la școala evreiască din Cernăuți. Copilul e vesel, zburdalnic și caracterul său este incompatibil cu ordinea cazonă, de aceea nu dorește să continue instruirea scolastică din școala evreiască. Arhitectul e obsedat de ideea fixă de a-l trimite pe băiat în Palestina, Dar Paul respinge această idee, din care cauză are mai multe ciocniri cu tatăl său.

În anii 1927–1930 își face studiile, deci, la școala evreiască, pe care o termină cu media 10.00, între anii 1930–1935 se află la Liceul ortodox de băieți „Mitropolitul Silvestru” (azi Școala medie nr. 2) unde, datorită capacităților sale extraordinare, își însușește bine limba română, celelalte limbi care se studiau la un liceu.

Fiind un răsfățat al clasei și un copil sănătos, îi plăceau diferite jocuri inocente, poznele și calambururile mai puțin inocente din care motive, în două rânduri (în 1934 și 1935) este eliminat pentru... indisciplină. Probabil că tot din această cauză are relații mai tensionate cu unii profesori mai rigizi, căci din 1935 îl găsim la Liceul „Marele Voievod Mihai” (azi Școala medie nr. 23), pe care îl absolvă în 1938. Matricolele din toți anii de liceu atestă o înclinație indiscutabilă spre studierea limbilor, pentru că cele mai bune note le-a avut la latină, elină, română, italiană, franceză, germană. Germana a îndrăgit-o cei mai mult, în ea și-a scris întreaga sa operă. Cunoașterea limbilor era favorizată, după părerea unora, de atmosfera existentă aici, în Cernăuți, în perioada dintre cele două războaie, dar, ținem să adăugăm noi, și de sistemul excelent de învățământ ce exista pe atunci.

Se vede că maică-sa fusese o fire poetică, deoarece anume prin intermediul ei Paul ia cunoștință de lirica germană. De altfel, fiind încă adolescent, el se delecta și cu bogata poezie engleză. Totodată, în licee a avut noroc de mulți profesori talentați, printre care și distinsul dascăl și poet bucovinean Aurel Vasiliu (Aurel V. Sânger).

În ansamblu, până la 1940 a beneficiat de o atmosferă favorabilă dezvoltării sale multilaterale. Încă din anii liceului vine în contact cu cele mai bogate Izvoare ale culturii românești, germane și universale, datorită cărora a și ieșit în lume, având deja o pregătire intelectuală temeinică. Căci în anii dintre cele două războaie Cernăuții fuseseră un mare centru cultural al țării, cu profesori instruiți în cele mai prestigioase instituții de învățământ din Europa; la șezătorile literare, la alte acțiuni culturale mai însemnate de aici participau și somități ale literaturii române ca: M. Sadoveanu, L. Rebreanu, I. Teodoreanu, C. Petrescu și atâția alții. Este cu totul firesc ca tânărul îndrăgostit de poezie și-i fi cunoscut personal, dar și operele lor. Căci și mai târziu, în repetate rânduri declară că are cultul lui Shakespeare, Kafka, Arghezi... Din ultimii doi autori a și tradus.

Imediat după luarea bacalaureatului, în 1938, îl aflăm studiind medicina la Tours (Franța).

Aici, probabil, îi descoperă pe suprealiști, de care va rămâne influențat pentru toată viața. Tot de anul 1938 țin și primele încercări literare ale lui Paul.

În 1940, toamna, se înscrie la Universitatea cernăuțeană, facultatea de filologie, secția de limbă franceză, direct în anul II. Dar începe războiul și odată cu acesta și marea tragedie a familiei Antschel în 1941 nimerește în gheto-ul de la Cernăuți. Micul industriaș cernăuțean Valentin Alexandrescu salvează viețile multor evrei, încearcă să ajute și familia arhitectului. Dar soția acestuia nu dorește să se ascundă ca un fur în fabricuța lui V. Alexandrescu. Paul sosește cu întârziere acolo, negăsindu-și părinții, și crede că ei au plecat deja. Dar arhitectul cu soția sa, Frederica, fuseseră trimiși într-un lagăr dincolo de Bug.

Paul însuși nimerește într-un lagăr de muncă de lângă Buzău, unde se află din 1942 până în 1944. De aici are voie să plece acasă, la Cernăuți, o dată la două luni. În toamna anului 1942 află, dintr-o scrisoare primită de la maică-sa, despre moartea tragică a tatălui, împușcat de SS-iști pentru că nu mai era în stare să muncească la cariera de piatră unde fusese trimis. Tot din același motiv, în curând după aceasta, avea să fie omorâtă și maică-sa. Din tânărul de odinioară jovial, isteț și mereu pus pe glume nu rămâne nici urmă. Paul devine tăcut și se retrage în sine. Nu vorbește nimănui despre ceea ce se petrece în sufletul său. Într-un fel se simte vinovat de moartea părinților săi. Cei care au fost împreună cu el în lagărul de lângă Buzău aveau să-și amintească mai târziu că Paul nu pomenea nimănui despre moartea părinților. Și peste ani, până și cu prietenii cei mai apropiați, a continuat să fie de o mare discreție în privința propriilor sale suferințe. Atunci le împărtășea doar hârtiei, scriind pe ascuns versuri și epistole prietenei sale Ruth Kraff din Cernăuți.

Într-una din duminici (23 martie 1943), când celor internați li se permite să scrie corespondența, îi comunică lui Ruth: „Se apropie primăvara... Au trecut aproape doi ani de când nu mai simt anotimpurile și florile, și nici nopțile și schimbările...” E un tânăr frumos și firav, cu un zâmbet amar pe buze, taciturn. Fiind întrebat de cunoscuți ce anume face în lagărele de muncă, el răspunde doar atât: „Săpăm”.

Pierderea părinților, „munca de folos obștesc” din timpul războiului (a curățat și străzile de zăpadă, a săpat șanțuri la ordinele unor supraveghetori sadici și brutali (P. Solomon, „Paul Celan. Dimensiunea românească”), toată mizeria morală și materială, umilințele îndurate l-au mutilat sufletește.

Realitățile dure din 1940 și din timpul războiului l-au făcut să treacă prin multe decepții. Dar pasajele din cartea amintită a lui P. Solomon despre anumite simpatii marxiste și idealuri revoluționare din tinerețe sunt, pesemne, mai mult un tribut dat regimului totalitar când se scria corespondența dintre P. Solomon și P. Celan, din care s-au făcut extrasele respective. Poate că și aderase un timp la marxism, dar a rămas profund decepționat de tot ce au săvârșit naziștii în anii războiului, precum și regimurile totalitare după aceea.

În perioada cât se află în lagăr scrie aproape o sută de poezii toate consacrate prietenei sale Ruth de la Cernăuți. Eliberat din lagăr, se întoarce în Bucovina, unde începe să lucreze ca traducător și redactor literar la redacția versiunii românești a ziarului ucrainean „Radianska Bukovina”, alături de scriitorul și ziaristul Horia Deleanu și traducătorul Marc Margulis. Canonadele frontului din Carpați mai străbăteau încă până la Cernăuți când Paul, împreună cu prietenul său Horia Deleanu, se înscrie în toamna anului 1944 la Universitatea din capitala Bucovinei, facultatea de filologie, de data asta la secția de limba engleză.

Versiunea românească a numitului ziar regional apărea cu grafie latină și avea un tiraj de 3 mii exemplare. Trecând peste conținutul adecvat acelor timpuri, se poate spune că el avea o ținută literară destui de îngrijită, fără stângăciile și limbajul deșucheat de mai târziu. Erau acolo multe traduceri din scriitorii ucraineni și ruși, inclusiv din Volodimir Bableak, făcute impecabil de Paul Antschel și de colegii săi de la acea redacție ce a precedat „Zorilor Bucovinei”.

Încă înainte de a pleca de la Cernăuți, de talentul extraordinar al lui P. Antschel află respectabilul om de cultură, poetul bucovinean de limbă germană (născut la Storojineț), stabilit la București Alfred-Margul Sperber, căruia Ruth Kraff îi înmânează un caiet cu o sută de poeme scrise de Paul.

Sperber își dă seama imediat că are în fața sa bucăți literare pătrunse de un fior poetic neobișnuit.

El, experimentatul Sperber, înțelege de unde vine tânărul poet, cum s-a format în atmosfera binefăcătoare dezvoltării culturilor ce a domnit la Cernăuți până la 1940. Însă după 1944 aici multe se schimbă din rădăcină. Paul scrie în limba germană, dar n-are unde să publice. Alte probleme și, deci, alte decepții. Toate acestea, dar poate și îndemnul lui Sperber, îl fac să părăsească Cernăuții.

Vine în 1945 la București împreună cu câțiva prieteni, unde începe să lucreze la editura „Cartea rusă”. În anii 1945–1947 Bucureștii mai păstrau ceva din eferescența culturală de până la război.

Pentru noul-venit, P. Antschel, aceasta însemna foarte mult. Se pare că tocmai atunci traduce din Tudor Arghezi, din alți autori români. La comanda editurii, face traduceri din Lermontov („Eroul timpurilor noastre” cu o prefață de Al. Philippide), Cehov, Simonov etc. Aici, la București, pentru prima oară Paul folosește pseudonimul „Celan”, obținut prin anagramarea numelui de familie (Antschel-Celan).

La sfârșitul anului 1947 pleacă la Viena, unde stă cam o jumătate de an. Publică prima plachetă de versuri - „Nisipul din urme”, ce cuprinde și poezii scrise la Cernăuți. Inexplicabil de repede pleacă din Viena, deși are deja acolo un cerc larg de prieteni ce manifestă înțelegere și dragoste.

În 1948 vine la Paris. Aici își termină studiile atât de des întrerupte de urgia războiului și devine profesor de germanistică la „Ecole normale”, unde va lucra aproape până la sfârșitul vieții. Se căsătorește cu graficiană Gisele Lestrangé cu care are un fiu - Eric. Până în 1970, când moare tragic, scoate cărți după cărți, care devin adevărate evenimente în literatura de după război.

Apariția neașteptată, meteorică, a lui P. Celan în literatura europeană frapază Occidentul. Unul din exegeți (Milo Dor) scrie; „Venea literalmente din neant” (?!).

Alții, foarte numeroși, relevă că e un inovator, iar în opera sa, chiar și în traduceri, „se manifesta caracterul cuprinzător al unei poezii ce îmbrățișează Estul și Vestul” (B. Alleman).

George Steiner accentuează că Paul Celan crează „cea mai profundă, cea mai înnoitoare lirică din literatura occidentală a timpului nostru”.

În continuare ar fi cu cale să recurgem la opera propriu-zisă a lui Celan. Ea este, însă, imensa și deocamdată inaccesibilă aici, la noi. Dispunem doar de o parte din poemele scrise în românește care, deși țin de anii primilor pași în literatură, poartă totuși amprente ale geniului și sunt adevărate bijuterii literare. Mai există și unele traduceri în limba ucraineană care, de asemenea, nu sunt accesibile publicului larg de cititori.

Nu dispunem de cartea lui Israel Chalfen, care reconstituie pe îndelete perioada cernăuțeană a lui Celan. Vom umple acest gol cu alte documente, inclusiv cu cele rămase de la Celan însuși, care sunt, probabil, cele mai veritabile și mai binevenite (extrase din prelegerile sale, fragmente din scrisori) pentru a reîntregi tabloul bogat al biografiei spirituale a poetului. Așa cum câteva popoare îl revendică pe Gogol, așa cum câteva popoare îi pot revendica pe Kafka, la fel și pe Paul Celan l-ar putea revendica în egală măsură Cernăuții, Bucureștii, Viena și Parisul. Însă rădăcina bucovineană, se vede, a fost de o vitalitate deosebită, deoarece și peste ani avea să accentueze nu o dată dorul de Bucovina. În 1958, pe când avea 38 de ani, spunea la Bremen, cu prilejul decernării premiului acelui oraș, evocând peisajul din care venea, necunoscut Occidentului: „Bucovina natală era un ținut în care trăiau oameni și cărți”. Este pur și simplu imposibil să evocăm în câteva cuvinte mai atotcuprinzător specificul atmosferei cernăuțene de până la 1940. Aici, cu unele întreruperi, el a trăit aproape 25 ani. Aici își scrie primele opere literare.

În perioada când era învinuit, pe nedrept, de plagiat și de atâtea alte păcate, sufletul gingaș și delicat al lui Celan tot mai des tânjește după Bucovina. Într-un răvaș expediat unui prieten din București, la 30 iulie 1960, scrie: „M-am întrebat adesea dacă n-ar fi fost mai bine să fi rămas printre fagii țării mele de baștină.”

Așadar, Paul Celan venea nu din neant, ci din jocuri concrete și dintr-o ambianță concretă, unde s-a format ca om de cultură și ca poet. Venea din poezia germană și cea românească, de cea mai bună factură.

Se mai poate afirma că i-au determinat traiectoria Shakespeare, Kafka, Arghezi, Ion Barbu, iar în ceea ce privește starea de spirit - poate într-o măsură mult mai mare decât se crede l-au influențat și iconarii bucovineni.

... La Cernăuți Paul Celan „a revenit” prin 1990, la cea de a 70-a aniversare a nașterii. Târziu de tot și aproape necunoscut. Presa de limbă ucraineană scria atunci că nu e vina lui Celan, ci e vina noastră, a tuturor. Presa de limbă română le-a trecut pe toate sub tăcere. Doar instalarea bustului într-o mică piață din strada Principală a produs o oarecare înviorare în această privință. Faptul că puțini dintre noi au auzit de numele poetului în general, dar mai ales aceea ca și mai puțini știu unde se află casa în care s-a născut acest mare poet al Cernăuților și al Europei postbelice vorbește despre nivelul nostru de cultură și de civilizația noastră în ansamblu. Deocamdată Paul Celan continuă să fie un mare necunoscut chiar în orașul în care a văzut lumina soarelui.

CUPRINS

Cu gândul la Codrul Cosminului	5
BUCOVINA – în spațiu și timp	7
Considerațiuni antropogeografice asupra Bucovinei	7
Structura proprietății funciare a ținutului Cernăuți la 1774	24
Românii și componența națională a Bucovinei în perioada ocupației habsburgice (1774–1918)	45
Frământări în sânul Bisericii Ortodoxe din Bucovina în perioada 1945– 1995	52
CUM A FOST ODATA - RESTITUIRI	95
Pe malul Prutului	95
Cei din urmă lăutari ai Bucovinei	104
Date statistice	110
Spiritul poporului	111
Un document	115
Emilian Slușanschi	116
Icoană finală	118
OAMENI ȘI LOCURI	121
Răbdarea, floare aleasă	121
Troița de la Herța	124
Târnuca, sat din preajma Herței	127
Destinul fraților Bostan	135
GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC	139
Cernăuți	139
Ne-au nenorocit și cozile de topor	157

Copil în exilul kazah	158
Chin, foame, frig și irosirea avutului părintesc	162
Drumul nenorocirii noastre	165
Necicatrizate răni sufletești	170
Cum am căzut în capcana minciunii	174
Foamea	181
1. Golgota noastră	181
2. Adevărații vinovați	183
3. Pâine smulsă de la „dușmani”	186
4. Cine ne dirija destinele	188
5. O viață de om nu valora nimic	193
Deportați pe motive religioase	195
Sfârșitul cozilor de topor	199
DOCUMENTAR	203
Victime ale dezmățului bolșevic din satul Cupca, fostul județ Storojineț	203
1. Persoane împușcate la Fântâna Albă, la 1 aprilie 1941	203
2. Persoane arestate și întemnițate pentru participarea la evenimentele de la 1 aprilie 1941	203
3. Persoane arestate în perioada 1940 - 1941 și 1944	204
4. Persoane arestate în 1940 - 1941, după evenimentele de la Fântâna Albă și decedate în lagăre și închisori	204
5. Persoane deportate la 13 iunie 1941	205
6. Morți pe diferite fronturi	208
7. Decedați în lagărele de muncă din Karelia	208
Persoane din satul Budineț, fostul județ Storojineț, căzute pe front și decedate în gulagurile staliniste	209
Victime nevinovate din comuna Ceahor, fostul județ Cernăuți, în anii de tristă amintire 1940-1950	211
Lista persoanelor din suburbia cernăuțeană Horecea, persecutate în perioada 1941 -1951	213
Locuitori al satului. Pilipăuț, fostul județ Dorohoi (ținutul Herța), martirizați prin deportări, întemnițări, muncă silnică în gulaguri, „deschiaburiri”, înfometare, strămutări în alte regiuni ale fostei URSS	216
Locuitori al aceluiași sat, trecuți prin iadul bolșevic, dar rămași printre cei vii	218

Locuitori al satului Molodia (Plaiul Cosminului), fostul județ Cernăuți, care au avut de suferit de pe urma evenimentelor din 1940-1944	219
GRAIUL NEAMULUI.....	221
Omogenitatea latino-romanică a limbii române în aspect cantitativ	221
Dicționarul etimologic a lui A. de Cihac (2)	222
Dicționarul limbii române al lui I.A. Candrea (I).....	225
Dicționarul limbii române moderne (5)	229
Dicționarul etimologic al limbii române (16)	232
Probleme de evoluție semantică în terminologia biblică a limbii române	236
Aspecte stilistice ale cărții „20 de ani în Siberia” de Anița Nandriș-Cudla	245
Iar cântecul moare ultimul	250
FOLCLOR BUCOVINEAN	258
Cântece și strigături la joc.....	258
Alunelul	258
Ardeleanca	258
Arcanaua	260
Arcanul	260
Bătrâneasca	262
Ciobanul.....	262
Coasa.....	263
Corogheasca.....	263
Coromasla.....	264
Coșarcă	264
Cozacul	264
Cozac de patru	264
Cozacul lui Spătău.....	265
Cozacul lui Crumpă.....	265
Cățeaua	265
Cupceanca.....	266
Frumușica	266
Horă	266
Horă	267
Ilișeasca.....	267
Rața	268
Altă rață	268

Încă o rață	269
Sârba	269
Lelea albă	269
Trâmblea.....	270
Tropoțica	270
Cântece din Primul Război Mondial	271
Cântece din Cel de-al Doilea Război Mondial	273
Floarea-soarelui	275
Legenda trandafirului	276
Păstorașul	277
POESIS	280
George C. Nimigeanu	280
Siretul	280
Duminică	281
Aspect	281
Tristia.....	282
Înserare	283
Melancolie.....	284
Vroit-am să cânt	284
Vasile Izvoran - Cernăuțeanu	286
O lacrimă uitată-ntr-o scrisoare	287
Florile nopții mă trec prin rubine.....	288
Din nou la ușă-mi bate enigma unei nopți.....	289
Hai, că azi e sărbătoare	290
De ce și tu-ntr-o noapte?... ..	291
Două păsări inocente.....	291
Arcadie Opaiț.....	293
Ora pământului.....	294
Nesfârșita cădere în sus.....	294
Serafima.....	295
Poveste fără cuvinte	296
Fecioara nenuntită - viața.....	296
Ocnașii lumii vechi	297
Ion Cojocaru	298
Bucovina.....	298
Nu mai ninge	299

Dimineața.....	299
Sărutul heraldic.....	300
Cometa iubirii.....	300
Ion Băcu	301
E timpul	301
Învăță-mă.....	302
Numai ora siestei	303
DIN CREAȚIA LITERARĂ A CITITORILOR	306
O speranță	306
Ploaia	306
Spic de grâu	307
O să vin latine, mamă	307
Toamnă	308
Așa-i în colhoz la noi	309
Tinerime răsfățată.....	310
Unde-i Miorița?	310
Pe drumul durerii.....	311
Înstrăinați	312
„Eliberatorilor”	312
Jurământ.....	313
Dialog	314
Inima, inimă.....	315
Dărnicie.....	315
Cântec pentru olar	315
Dorul codrului	316
La stejarul lui Ștefan.....	316
Rapsodia mizeriei	317
Despărțire.....	318
Plai natal	318
Cireșii.....	319
Privighetoarea.....	319
Mărțișor.....	319
Rugă.....	320
Iarna	320
Mama	320
De-aș fi păsărică... ..	321

Doamne, luminează-mi calea.....	321
Către tine, Doamne	321
Pământ străbun	322
Mamei.....	322
Satul meu.....	323
ȘTIINȚĂ	325
Perspectivele folosirii speoloterapies în profilaxia și tratarea bolilor din sistemul cardiovascular	325
ISTORIE CULTURALĂ. PROFILURI	339
Actualitatea lui Ioan Neculce	339
Pictorul Epaminonda Bucevschi	346
Ștefan Ștefureac, profesorul și animatorul cultural	349
In memoriam: George Nimigeanu	351
Contribuții documentare la biografia lui Mircea Streinul	358
Adrian Fochi, un fiu vrednic al Bucovinei.....	369
Cernăuțeanul Paul Celan	373
CUPRINS	381
Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”	387

Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”

Seria „CAIETE MUREȘENE”

1. *Un om pentru Tg.-Mureș: Emil A. Dandea* – Comunicări prezentate la sesiunea comemorativă desfășurată la Târgu-Mureș, în data de 18 august 1994, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui Emil Dandea. Târgu-Mureș, 1995, 166 p.
2. Vasile Pop. *Colinde*. Cu o prefață de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1996, 120 p.
3. Gheorghe S. Mircea. *Vis și adevăr*. Versuri. Cu un cuvânt înainte de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1998, 86 p.
4. Ion Chinezu – *relief în posteritate* – Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu-Mureș, 4–5 iunie 1994), volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptâmaș și Mihail Art. Mircea. Tg.-Mureș, 1999, 130 p.
5. *Elie Câmpeanu – omul și faptele sale*. Coordonatori: Grigore Ploșteanu și Dimitrie Poptâmaș. Târgu-Mureș, 1999, 152 p.
6. *Alexandru Ceușianu*. Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii vrednicului cărturar și om politic (Reghin, 2 iunie 1998), volum îngrijit de Marin Șara, Georgeta Mărginean și Iacob Huza, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 88 p.
7. *Mărturii prin vreme. Douăzeci de ani de viață culturală pe Mureșul de Sus*. Târgu-Mureș, 1999, 216 p.
8. Traian Dragoș. *La capătul apelor*. Versuri. Selecție și cuvânt înainte de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, 2000, 68 p.
9. Melinte Șerban. *Evocări istorice și literare*. Prefață de Dimitrie Poptâmaș, Târgu-Mureș, 2001, 147 p.
10. *Cântecele lui Iancu*. Adunate de Traian Dragoș. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Vasile Dragoș. Târgu-Mureș, 2001, 62 p.
11. Valeriu P. Vaida. *Mărturii dintr-un veac apus*. Ediție îngrijită de Mariana Cristescu. Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2001, 171 p.

12. Aurel Filimon-*consacrare și destin*. Volum îngrijit de Mihail Art. Mircea, Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2001, 288 p.
13. Dimitrie Poptămaș. *Philobiblon mureșean*. O viață printre oameni și cărți. Cuvânt înainte de Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2003, 346 p.
14. Iosif Pop. *Credință și apostolat*, memorii – Prefața de preot protopop Liviu Sabău, canonic mitropolitan, ediție îngrijită și postfață de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2004, 229 p.
15. Viorel I. Borșianu. *Deda. Consemnări cultural-istorice despre obârșiile mele*. Ediție îngrijită de Mihail Art. Mircea, Târgu-Mureș, 2005, 76 p.
16. Traian Popa. *Monografia orașului Târgu-Mureș*. Ediție anastatică, Studiu introductiv de prof. dr. Grigore Ploșteanu, ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș, 2005, 323 p.
17. Melinte Șerban. *Cultura mureșeană în memoria cărților*. (vol. I). Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2006, 351 p.
18. Maria Dan. *Protopopul Artimon M. Popa*. Cu un cuvânt înainte de prof. univ. Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, 2006, 194 p.
19. Vasile Netea – *Evocări și bibliografie*. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2008, 250 p.
20. Dimitrie Poptămaș, *Prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului*. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2008, 220 p.
21. Vasile Netea, *Memorii*. Ediție îngrijită, introducere și indici de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de dr. Florin Bengcean. Târgu-Mureș, Ed. Nico, 2010, 342 p.
22. Vasile Netea, *Constantin Romanu-Vivu*. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2011, 119 p.
23. Dimitrie Poptămaș, *O viață printre oameni și cărți*. Philobiblon mureșean vol. II. Târgu-Mureș, Editura VERITAS, 2014, 640 p.

24. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 91 p.
25. Melinte Șerban, *Trei ilumiști din Câmpia Transilvaniei: Gheorghe Șincai, Petru Maior, Vasile Popp*. Ediție îngrijită și prefată de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 141 p.
26. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 108 p.
27. Vasile Netea, *Publicistică, vol. I-V*, Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura "Petru Maior" University Press, 2015.
28. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2015)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2015, 110 p.
29. Vasile Palcu. *Moișa*. File de monografie. Târgu-Mureș, Editura Veritas 2016, 125 p.
30. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2018)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2018, 116 p.

Alte publicații:

1. Emil A. Dandea. *Politică și administrație*. Culegere de texte, selecție, studiu introductiv, note și indice de Dimitrie Poptămaș și Mihail Art. Mircea. Cuvânt înainte de Victor Suciu. Târgu-Mureș, Casa de editură „Mureș”, 1996, 231 p.
2. *Astra reghineană – 125 de ani de la înființare*. Volum îngrijit de Marin Șara, lucrare editată de Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 180 p.
3. Mihai Suciu. *Prutul dintre noi*. Târgu-Mureș, 2004, 255 p.
4. *Cinci ani de luptă românească în Ardealul de Nord 1940–1944*. Târgu-Mureș, Editura ANSID, 2005, 350 p.

5. Dimitrie Poptămaș. *Reflecții despre carte, bibliotecă și lectură*. Texte selectate din autori români și străini. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2010, 186 p.
6. Vasile Nuțiu. *Istoria românilor și cultura civică*. Dicționar explicativ. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2010, 868 p.
7. Take Ionescu. *Correspondența cu Adina*. Traducere din limba franceză, îngrijire, note și indice de Mihai D. Monoranu. Prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2010, 473 p.
8. Ovidiu Palcu. *Renașterea bisericii durerii*. Cartea albă a Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică, după 1990. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, 2011, 323 p.
9. Vasile Netea – *istorie și națiune*. Studii și evocări. Coordonatori: Dimitrie Poptămaș și Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2013, 274 p.
10. Vasile Netea-*Publicistică I*. Scrieri din tinerețe, 1928–1940. Ediție îngrijită, selecție și prefață Dimitrie Poptămaș, Postfață Gelu Netea. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2014, 384 p.
11. Vasile Netea. *Pentru Transilvania*, vol. 1–2. Scrisori din anii de refugiu 1940–1944. Ediție îngrijită și prefață de: Dimitrie Poptămaș. Postfață: Gelu Netea. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 392 p. (Fundația Culturală „Vasile Netea”).
12. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi*, vol. 1. Ediție îngrijită de Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocar palica, 2014, 441 p.
13. Constantin Romanu-*Vivu*. Lucrările simpozionului „Precursor al unității naționale, martir al Revoluției Române din 1848–1849”, din 20 martie 2014. Ediție îngrijită de Constantin Valentin Bretfelean, Constantin Bogoșel și Ilarie Gh. Opriș, Cluj-Napoca, Editura „Ecou transilvan”, 2015, 81 p.
14. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi. Vol. II*. Ediție îngrijită și prefață de dr. Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2015, 401 p.

15. Vasile Netea, *Publicistică*. Vol. 1-5. Ediție îngrijită de Fundația Culturală „Vasile Netea”, președinte: Dimitrie Poptămaș. Prefață de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, „Petru Maior” University Press, 2015.
16. *Gheorghe Șincai-sub semnul luminilor*. Antologie de texte și bibliografie de și despre Gheorghe Șincai alcătuită de Dimitrie Poptămaș. Prefață de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, editura Vatra Veche, 2016, 478 p. (100 de cărți pentru Marea Unire – 1918 – 2018, Nr. 37)
17. Vasile Netea, *Studii istorice și literare*. Vol. 1-5. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Prefață de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, „Petru Maior” University Press, 2018.

„Țara Fagilor”. Almanah cultural – literar al românilor nord-bucovineni alcătuit de Dumitru Covalciuc vol. 1–26. Târgu-Mureș, Cernăuți, Societatea Culturală „Arboroasa”, 1992–2017.

Vol. 1–2 (1992–1993), apar sub îngrijirea și finanțarea Uniunii Vatra Românească.

Vol. 3–5 (1994–1996), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș, și finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 6–9 (1997–2000), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș și a Fundației Culturale „Vasile Netea”, cu finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 10–27 (2001–2018), apar sub îngrijirea și finanțarea Fundației Culturale „Vasile Netea”.

*

Publicațiile de mai sus pot fi obținute de pe adresa:
Fundația Culturală „Vasile Netea”, Poptomas Dimitrie, 540456,
Târgu-Mureș, str. Cutezanței, nr. 34/8.
Tel. 0740–196355, E-mail: dimitrie.poptamas@yahoo.com

